

Увод

Социјална политика је област јавне политике чији је основни циљ превладавање социјалних ризика, помоћ сиромашним и искљученим појединцима и социјалним групама, уједначавање животних шанси те, уопштено, унапређивање социјалне добробити грађана. Социјална политика у свом деловању полази од друштвених вредности као што су солидарност, социјална правда, једнакост, социјална сигурност, социјална кохезија. Инструменти социјалне политике су закони и други прописи, као и разни програми и мере за њену практичну примену. Свака успешна социјална политика је фокусирана на онај део становништва који је се налази у стању социјалне потребе.

Социјална заштита је организована друштвена делатност од јавног интереса чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености.

Социјална политика је шири појам од социјалне заштите и у себи садржи неколико кључних секторских политика – тржиште рада и политику запошљавања, пензиони систем, становање, систем социјалне заштите, образовање и здравство.

Област социјалне политике и социјалне заштите се сматра делатношћу са изразито комплексним проблемима и изазовима за реформу и унапређење са којима су посебно суочене локалне самоуправе и институције. Стални захтеви у овим областима се првенствено односе на унапређење услуга, проширење обима и врсте, као и повећање доступности услуга, уз примену нових приступа, при чему се социјална услуга третира као производ.

Реформски процеси система социјалне заштите су започети 2001. године, а свој конкретни обрис добили су 2005. године. Влада Републике Србије је усвојила Стратегију развоја система социјалне заштите, документ којим се приступа развоју система на осмишљен, са међународним документима и принципима, усаглашен начин.

Дана 25.12.2007. године донета је скупштинска Одлука о усвајању Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2008 – 2012. године - Акциони план

за спровођење Стратегије развоја социјалне политике. Стратешки документ је продужен до 2014. године на основу Решења Скупштине Града о продужењу рока за реализацију Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2008 -2012. године до 2014. године. Обзиром да је истекао рок за реализацију Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2008 - 2014. године, приступа се изради Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015 - 2020. године, како би се обезбедио континуитет и свеобухватност социјалне сигурности грађана града Крушевца.

Сходно наведеном, Скупштина града Крушевца је донела Одлуку о приступању изради Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015 - 2020. године, а Градско веће је именовало радна тела за израду стратешког документа, која чине представници релевантних институција, као и представници организација цивилног друштва.

Стратегијом развоја социјалне политике града Крушевца се на систематичан и студиозан начин детектују проблеми, постављају приоритети и изналазе најоптималнија решења, а у циљу постизања добробити за све грађане, са посебним освртом на најугроженије категорије становника.

Стратегија развоја социјалне политике града Крушевца је превасходно усмерена на: материјално угрожене породице, особе са инвалидитетом, стара лица, жртве партнерског, породичног или вршњачког насиља, усвојитељске и хранитељске породице, ромску популацију, као и социјалне проблеме младих и друштва у целини (алкохолизам, наркоманија, трговина људима, дисфункционалне породице, једнородитељске породице, делинквентно и асоцијално понашање, злоупотребе Интернета и савремених технологија комуникације, малолетничке трудноће, деца без родитељског старања, бескућници, просјачење и сл.).

Стратешка сврха развоја социјалне заштите је повећана социјална сигурност свих грађана, као и оснаживање институција, породица и појединаца, развијен систем подршке - како би се омогућио достојанствен живот сваком грађанину.

У том контексту је развијање нових услуга и сервиса у области социјалне заштите неопходност. Дакле, неопходно је створити функционалну мрежу институција у циљу подизања квалитета и обима услуга, као и њихове доступности крајњим конзументима.

Потребно је радити на оснаживању капацитета, људских ресурса како би се тзв. маргинализоване групе имплементирале у изграђен друштвени систем са високим степеном социјалне сигурности.

Неопходан услов током процеса имплементације стратешког документа је издвајање средстава из буџета, као и прибављање екстерних средстава од домаћих и страних донатора.

Захвалност учесницима на изради Стратегије

Градско веће града Крушевца је дана 13.07.2015. године именовало радна тела за израду Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015-2020. године, која су дала значајан допринос изради овог важног стратешког документа и то за следеће области:

Област: Капацитети социјалне заштите на територији града Крушевца и развијање нових услуга и сервиса

1. Јасмина Палуровић, заменица градоначелника, председница Комисије
2. Мирјана Златановић, помоћник градоначелника за друштвене делатности, заменица председнице Комисије
3. Слађана Чабрић, директорка Центра за социјални рад
4. Ружица Цугурдић, Центар за социјални рад
5. Невена Лазаревић, директорка Центра за особе са инвалидитетом
6. Славица Ђурђевић, директорка Геронтолошког центра
7. Јасмина Мијајловић Илић, директорка Дома за децу и омладину "Јефимија"
8. Иван Мијаиловић, управник Васпитно - поправног дома
9. Миљан Петровић, начелник Полицијске управе
10. Ема Тодоровић, секретар Црвеног крста

Област: Смањење сиромаштва

1. Снежана Живковић, Центар за социјални рад, председница Комисије
2. Предраг Марковић, Национална служба за запошљавање
3. Александра Алексић, Регионална привредна комора
4. Зоран Вешковац, Одељење за друштвене делатности, Дечија заштита
5. Иван Бркић, Одељење за општу управу и заједничке послове
6. Соња Јевремовић, Агенција за регионални развој Рационског округа
7. Илић Оливера, Црвени крст
8. Снежана Стајковић, Коло српских сестара
9. Ивана Хемфлинг, Удружење грађана "Tree house"

Област: Унапређивање положаја особа са инвалидитетом

1. Марија Васић, Интерресорна Комисија, председница Комисије
2. Биљана Цветковић, Центар за социјални рад
3. Весна Иванов, Национална служба за запошљавање
4. Маријана Анђелић, Центар за особе са инвалидитетом
5. Јелена Петковић, ОШ "Вук Караџић"
6. Снежана Костов, ОШ "Јован Јовановић Змај"
7. Јасмина Арсић, Геронтолошки центар
8. Раде Бакић, Одељење за друштвене делатности, Служба за борачко-инвалидску заштиту
9. Мирела Радојичић, Спортско друштво за децу са посебним потребама "Палестра"

Област: Сузбијање и спречавање свих облика насиља

1. Ивица Гочманац, официр Одељења полиције, Полицијска управа, председник Комисије
2. Зоран Цветковић, помоћник командира ПИ, Полицијска управа
3. Ирена Зарић, Центар за социјални рад
4. Милица Миљковић, Центар за социјални рад
5. Дејан Миленковић, заменик основног јавног тужиоца у Крушевцу
6. Милош Ристић, секретар основног јавног тужилаштва
7. Сашка Симоновска, Васпитно - поправни дом
8. Милица Ђорђевић, Школска управа
9. Љубинка Шутановац, Дом здравља
10. Гордана Симић, Дом здравља
11. Милица Зајић, Општа болница, психијатрија
12. Љиљана Гајић, Гимназија
13. Сандра Фаркаш, Алтернативни центар за девојке
14. Звездана Будимовић Савковић, Удружење жена "Пешчаник"
15. Славица Ракић, Удружење грађана "Романи Цикна"

Област: Унапређивање положаја старих лица

1. Весна Лукић, Геронтолошки центар, председница Комисије
2. Дијана Пуношевац, Центар за социјални рад
3. Весна Стевић Гајић, Дом здравља
4. Јелена Ивковић, Дом здравља
5. Јелена Ранђеловић, Фонд ПИО
6. Милоје Богићевић, Удружење пензионера

Област: Социјални проблеми друштва – (алкохолизам, наркоманија, трговина људима, дисфункционалне породице, једнородитељске породице, делинквентно и асоцијално понашање, злоупотребе Интернета и савремених технологија комуникације, малолетничке трудноће, деца без родитељског старања, бескућници, просјачење)

1. Миодраг Миљковић, Општа болница – неуропсихијатрија, председник Комисије
2. Добривоје Ђорђевић, шеф Одсека за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима, Полицијска управа
3. Владимир Крстић, инспектор ОКП, Полицијска управа
4. Милијана Марјановић, Центар за социјални рад
5. Љиљана Вучетић, Центар за социјални рад
6. Сандра Радосављевић, Дом за децу и омладину "Јефимија"
7. Ивана Шљивић, Васпитно поправни дом
8. Биљана Тутулић, Дом здравља
9. Дијана Китановић, ОШ "Бранко Радичевић"
10. Јелица Димић, Медицинска школа
11. Зорица Јовановић, Одељење за друштвене делатности
12. Андријана Коцић, Алтернативни центар за девојке
13. Снежана Андрејић, Удружење самохраних мајки "Кнегиња Милица"

Стручне послове (дефинисање структуре и методологије израде стратешког документа) и координацију у раду Комисија за израду Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015-2020. године, као и систематизовање података, техничку припрему и обраду стратешког документа је обављала Зорана Павловић, мастер инжењер организационих наука, запослена у Одељењу за друштвене делатности – Служба за социјалну и здравствену заштиту.

1. Визија

Град Крушевац ће бити средина са социјалном сигурношћу и одговорношћу за све њене грађане, безбедна средина у којој владају хумани односи, уз поштовање људског достојанства кроз:

- Рационално, одговорно и посвећено управљање потенцијалима заједнице,
- Развијање услуга и сервиса за помоћ и подршку угроженим грађанима и друштвеним групама,
- Спречавање и сузбијање сваког облика насиља посебно, породичног, партнерског и насиља над децом, као и вршњачког,
- Друштво у коме нема особе која нема приступ социјалним услугама и у коме се активно развија превенција, капацитети породице и појединаца.

2. Мисија

У циљу постизања добробити за све своје грађане, а нарочито за угрожене категорије становника, Град Крушевац је посвећен обезбеђивању континуитета и свеобухватности социјалне сигурности својих грађана кроз:

- Међусекторску сарадњу свих сегмената локалне заједнице,
- Учешће и укључивање корисника у планирању, реализацији и надгледању услуга,
- Ефективну и ефикасну употребу и синергију постојећих ресурса,
- Стални развој услуга и унапређења стандарда и квалитета рада,
- Уважавање културалних вредности средине,
- Поштовање принципа правичности, једнакости, доступности, солидарности и
- Уважавање људског достојанства.

3. Принципи и вредности

Основ овог стратешког документа су принципи и вредности:

- **Укљученост** свих актера заједнице, институција, грађана, угрожених група, локалне самоуправе, у планирање и реализацију стратешког документа,

- **Уважавање различитости** појединаца и група укључених у процес планирања, према интересима, снази, заступљености у заједници, лоцираности и другим специфичностима,
- **Отвореност и транспарентност процеса** израде и имплементације документа,
- **Поверење и власништво** на документу свих грађана и јавности пруженим и осигураним механизмима за усаглашавање приоритета, уз поштовање различитих мотива, интереса и претпоставки свих заинтересованих страна у заједници,
- **Подела посла и одговорност** укључених у процес према исходу процеса, крајњем резултату,
- Процес израде овог стратешког документа, заснован је на људским правима, општим етичким принципима и стандардима професионалног понашања,
- Поштовање, заштита и испуњавање законских права,
- Једнаке могућности засноване на једнаким правима,
- Родна равноправност,
- Спречавање и борба против свих облика дискриминације.

4. КОНТЕКСТ – ОПШТИ ПОДАЦИ

Град Крушевац се налази у централном делу Србије и простире се на површини од 854 м². Крушевачка котлина која обухвата композитну долину Западне Мораве простире се између Левча и Темнића на северу, Жупе, Копаоника и Јастрепца на југу, краљевачке котлине и ибарске долине на западу. Територију града покрива претежно брдско подручје с мањим низијским простором у долинама река (надморска висина 173 - 1.492 метара). Има 101 насељено место, 54 месне заједнице (13 градских и 41 сеоска) и седиште је Расинског округа кога чине још и општине: Варварин, Александровац, Брус, Трстеник и Тићевац.

Према попису становништва из 2011. године, на територији града Крушевца има 128.752 становника од чега 62.802 мушког (48,78%) и 65.950 (51,22%) женског пола.

Табела број 1 – Становништво по насељима и полној структури по попису из 2011. године

Насеља	Становништво на територији града Крушевца					
	Укупно	%	Мушкарци	%	Жене	%
Градско подручје	58.745	46%	27.918	45%	30.827	47%
Остала насеља	70.007	54%	34.884	55%	35.123	53%
Укупно	128.752	100%	62.802	100%	65.950	51,22%
Процентуално учешће жена и мушкараца у укупном становништву	128.752	100%	62.802	48,78%	65.950	51,22%

Највећи број становника града Крушевца живи у сеоском и приградском подручју (54%), док остали део становништа живи у градском подручју (46%).

У табели број 2 је приказана структура становништва према полу и старости са компаративним прегледом становништва по попису из ранијих година.

Табела број 2 - Становништво према полу и старости

ГОДИНА	1991.	2002.	2011.
Мушкарци 0 - 9	8349	6403	6130
жене 0 - 9	7977	6159	5798
Укупно 0 - 9	16324	12562	11928
Мушкарци 10 - 14	4958	3690	3329
жене 10 - 14	4730	3557	3149
Укупно 10 - 14	9688	7247	6478
Мушкарци 15 - 29	13027	13556	11556
жене 15 - 29	13182	13334	10967
Укупно 15 - 29	26209	26890	22523
Мушкарци 30 - 59	29985	26687	26995
жене 30 - 59	30243	27629	27707
Укупно 30 - 59	60228	54316	54702
Мушкарци преко 60	10784	13093	14792
жене преко 60	14006	16569	18329
Укупно преко 60	24790	29662	33121
Мушкарци - непознато	419	328	/
жене - непознато	453	363	/
Укупно - непознато	872	691	/
Укупно мушкарци	67520	63757	62802
Укупно жене	70591	67611	65950
УКУПНО	138111	131368	128752

У поређењу са претходним пописима становништва, град има 2616 становника мање у односу на 2002. годину, а 9359 становника мање у односу на 1991. годину, што је резултат негативне стопе природног прираштаја који је постао општа појава у Републици Србији.

Други карактеристичан тренд који се уочава је пораст старог становништва на територији града Крушевца (преко 60 година) и све већи проценат удела у укупном становништву и то: од 17,95% (1991), 22,58% (2002) до 25,72% (2011).

Овај тренд треба имати у виду приликом креирања социјалне заштите града Крушевца и пројектовања облика услуга и мера.

**Табела број 3 - Становништво старо преко 60 година на територији
града Крушевца и у Републици Србији**

ГРАД КРУШЕВАЦ			РЕПУБЛИКА СРБИЈА	
Преко 60 год.	Број	% у укупном становништву	Број	% у укупном становништву
1991.	24.790	17,95%	1.415.163	18,09%
2002.	29.662	22,58%	1.684.289	22,46%
2011.	33.121	25,72%	1.778.730	24,75%

По попису из 2011. године, удео старог становништва у укупном броју становника на територији града Крушевца је нешто виши у односу на национални просек.

Као и на читавој територији Републике Србије приметан је пад наталитета и процес старења становништва и повећана миграција сеоског становништва у градско подручје.

**Табела број 4 – Промена броја становника на територији града Крушевца
по пописним годинама**

Година пописа	Укупан број становника	Промена броја становника	Промена броја становника %
1981.	132.972	-	-
1991.	134.088	1.116	0,83
2002.	131.368	-2.720	-2,07
2011.	128.752	-2.616	-2,03

Када је у питању број домаћинстава према броју чланова, највећи број домаћинстава је са 2 члана, а просечан број домаћинстава у просеку износи 3,13 (табела број 5).

Табела број 5 - Број домаћинстава према броју чланова (попис 2011.)

Укупно	Домаћинства						Просечан бр. чланова домаћинства
	1 члан	2 члана	3 члана	4 члана	5 чланова	6 и више чланова	
40947	7472	9885	7806	7785	3893	4106	3,13

Образовна структура становништва

Статистичким подацима је, према школској спреми, обухваћено становништво старости од 15 година и класификовано је у девет група. Полазећи од поменуте категорије становништва и класификације, по попису из 2011. године, град Крушевац има 110.346 становника (табела број 6).

Табела број 6 – Образовна структура становништва (попис 2011.)

ОБРАЗОВАЊЕ		Укупно	Лица мушког пола	Лица женског пола
Без школске спреме		3536	504	3032
Непотпуно основно образовање		13450	4690	8760
Основно образовање		24596	11934	12662
Средње образовање	Гимназија	3900	1606	2294
	Средње стручне школе у трајању краћем од 4 године	20402	13146	7256
	Средње стручне школе у трајању од 4 године	26902	12359	14543
	Свега	51868	27688	24180
Више образовање		6621	3463	3158
Високо образовање		9929	4925	5004
Непознато		346	139	207
УКУПНО		110346	53343	57003

Највећи број становника на територији града Крушевца има средњу стручну спрему (47%).

Етничка структура становништва

Од укупног броја становника, 122.529 лица су српске националности од чега 59.825 (48,82%) мушког и 62.704 (51,18%) женског пола. Најбројнија национална мањина су Роми којих има 2.461 (по проценама цивилног сектора број лица ромске националности на територији града је 3.000 - 3.500), а потом Црногорци - 282, Македонци - 200, Хрвати - 107, док је бројност осталих мањина незнатна. Приказ етничке структуре становништва је дат у табели број 7.

Табела број 7 - Национална структура становништва (попис 2011.)

Национална структура становништва									
Срби - укупно	122529	Бугари - укупно	40	Македонци - укупно	200	Руси - укупно	35	Хрвати - укупно	107
Број жена	62704	Број жена	23	Број жена	134	Број жена	30	Број жена	85
Број мушкараца	59825	Број мушкараца	17	Број мушкараца	66	Број мушкараца	5	Број мушкараца	22
Црногорци - укупно	282	Буњевци - укупно	1	Муслимани - укупно	18	Русини - укупно	/	Остали - укупно	97
Број жена	126	Број жена	1	Број жена	9	Број жена	/	Број жена	44
Број мушкараца	156	Број мушкараца	/	Број мушкараца	9	Број мушкараца	/	Број мушкараца	53
Југословени - укупно	86	Власи - укупно	101	Немци - укупно	9	Словаци - укупно	4	Неизјашњени - укупно	925
Број жена	38	Број жена	47	Број жена	4	Број жена	3	Број жена	499
Број мушкараца	48	Број мушкараца	54	Број мушкараца	5	Број мушкараца	1	Број мушкараца	426
Албанци - укупно	32	Горанци - укупно	19	Роми - укупно	2461	Словенци - укупно	19	Регионално опредељени - укупно	7
Број жена	14	Број жена	9	Број жена	1213	Број жена	11	Број жена	2
Број мушкараца	18	Број мушкараца	10	Број мушкараца	1248	Број мушкараца	8	Број мушкараца	5
Бошњаци - укупно	2	Мађари - укупно	17	Румуни - укупно	38	Украјинци - укупно	4	Непознато - укупно	1719
Број жена	/	Број жена	12	Број жена	15	Број жена	4	Број жена	923
Број мушкараца	2	Број мушкараца	5	Број мушкараца	23	Број мушкараца	/	Број мушкараца	796

5. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА ГРАДА КРУШЕВЦА – АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

5.1. Област: Капацитети социјалне заштите на територији града Крушевца и развијање нових услуга и сервиса

Град Крушевац спроводи политику социјалне заштите кроз обезбеђивање материјалних, техничких и људских ресурса за реализовање социјалне заштите на територији града, укључујући и остваривање права и услуга предвиђених Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца и финансирање програма и пројеката у области социјалне заштите спровођењем Јавног конкурса. Грађани остварују права и услуге из социјалне заштите кроз рад установа социјалне заштите и организација цивилног друштва које се баве социјалном политиком.

Људски ресурси у социјалној заштити

Стручни радници који обављају послове социјалне заштите (основне и специјализоване стручне послове социјалне заштите, супервизијске послове или правне

послове у социјалној заштити)¹ не могу без лиценце самостално обављати стручне послове. Под стручним радницима у социјалној заштити се подразумевају лица која имају завршене основне струковне, основне академске студије и студије другог степена из: социјалног рада, психологије, педагогије, андрагогије, дефектологије или специјалне педагогије, правних наука или имају завршен одговарајући акредитовани програм обуке за стицање специфичних знања и вештина за конкретни посао (водителј случаја, васпитач, саветник за хранитељство, саветник за осамостаљивање), односно за рад са конкретном корисничком групом (жртве насиља, особе са инвалидитетом, старије особе и др.). Стога је неопходно перманентно усавршавање стручних радника у социјалној заштити (учешће на трибинама и округлим столовима, научни и стручни пројекти, објављивање радова у часописима и монографијама и сл.).

Преглед стручних кадрова социјалне заштите на територији града Крушевца је приказан у табели број 8.

¹ Правилник о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити ("Службени гласник РС" бр. 42/2013)

**Табела број 8 - Преглед стручног потенцијала у установама социјалне заштите
на територији града Крушевца**

Центар за социјални рад	Број мушкараца	Број жена	Укупно
Социјални радник	1	12	13
Психолог	2	6	8
Педагог	/	2	2
Специјални педагог	/	2	2
Социолог	/	2	2
Правник	1	6	7
УКУПНО:	4	30	34
Геронтолошки центар			
Социјални радник	/	2	2
Психолог	/	1	1
Правник	/	2	2
УКУПНО:	/	5	5
Дом за децу и омладину "Јефимија"			
Социјални радник	/	1	1
Психолог	/	1	1
Правник	1	/	1
УКУПНО:	1	2	3
Центар за особе са инвалидитетом			
Психолог	/	1	1
УКУПНО:			1
Васпитно поправни дом			
Социјални радник	/	2	2
Психолог	1	2	3
Педагог	/	2	2
Специјални педагог	5	9	14
Дефектолог	/	2	2
Правник	3	2	5
УКУПНО	9	19	28

У односу на процењен и очекиван број корисника социјалне заштите и услуга системске социјалне политике на нивоу града Крушевца, број стручњака који се баве овом облашћу је задовољавајући, при чему је неопходно континуирано спровођење едукативних програма за оспособљавање постојећих стручњака за нова знања у процесима реформи како би ефикасно одговорили потребама корисника.

Када је у питању образовни систем, табела број 9 приказује број стручних сарадника (педагога, психолога, социјалних радника и дефектолога) у основним и средњим школама. Значајно је истаћи и то да један логопед ради у основним школама "Јован Поповић", "Нада Поповић" и "Бранко Радичевић" и један логопед у ОШ "Вук Караџић" и ОШ "Доситеј Обрадовић". Школа за основно и средње образовање "Веселин Николић" има 18 дефектолога који раде у редовној настави и 3 дефектолога који раде логопедске вежбе.

Табела број 9 - Стручни сарадници у основним и средњим школама

Редни број	Назив школе	Психолог	Педагог	Социјални радник	Дефектолог
1.	ОШ "Вук Караџић"	1	1	/	Тифлопедагог Логопед 50%
2.	ОШ "Доситеј Обрадовић"	1	1	/	Логопед 50%
3.	ОШ "Драгомир Марковић"	1	1	/	/
4.	ОШ "Јован Јовановић Змај"	1	1	/	/
5.	ОШ "Јован Поповић"	1	1	/	Логопед
6.	ОШ "Нада Поповић"	1	1	/	
7.	ОШ "Бранко Радичевић"	1	1	/	/
8.	ОШ "Купачки партизани"-Купци	/	1	/	/
9.	ОШ "Радивоје Стојиловић Кића"- Горњи Степош	/	1	/	/
10.	ОШ "Жабаре"	1	/	/	/
11.	ОШ "Станислав Бинички" - Јасика	1	1	/	/
12.	ОШ "В.Савић Јан" - Паруновац	/	1	/	/
13.	ОШ"В.С.Корчагин"-В. Шиљеговац	1	1	/	/
14.	ОШ "Страхиња Поповић"-Дворане	/	1	/	/
15.	ОШ "Брана Павловић"-Коњух	/	1	/	/
16.	ОШ "Васа Пелагић"-Падеж	/	1	/	/
17.	ОШ "Свети Сава" - Читлук	1	1	/	/
18.	ШОСО "Веселин Николић"	1	/	1	/
19.	Музичка школа	1	/	/	/
20.	Техничка школа	1	1	/	/
21.	Гимназија	1	1	/	/
22.	Медицинска школа	1	1	/	/
23.	Машинско – електротехничка школа	1	1	/	/
24.	Економска школа	1	1	/	/
25.	Хемијско-технолошка школа	1	1	/	/

Центар за социјални рад

Остваривањем социјалне и породично - правне заштите на територији града Крушевца се бави Центар за социјални рад у Крушевцу, основан решењем Скупштине општине Крушевац 24. фебруара 1964. године, а који је са радом отпочео 1. априла исте године.

Делатност Центра за социјални рад се остварује кроз примену закона, подзаконских аката, реализацијом програмских докумената којима се дефинишу функције и поверавају задаци. По Закону о социјалној заштити, делатност Центра се дефинише у домену остваривања права и коришћења услуга социјалне заштите које обезбеђује Република Србија и јединица локалне самоуправе. Центар као установа која обавља послове остваривања права од општег интереса, делује на основу бројних закона од којих су кључни: Закон о социјалној заштити, Породични закон, Закон о прекршајима у делу који се односи на прекршајни поступак према малолетницима, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, низ

подзаконских аката, као и Одлука о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца.

Ниво права и услуга социјалне заштите одређен је финансирањем, које је двојачко: из буџета Републике и буџета Града.

Ниво права који обезбеђује Република:

Република Србија се стара о раду Центара за социјални рад у делу јавних овлашћења као и о следећим правима и услугама:

1. право на новчану социјалну помоћ,
2. право на додатак за помоћ и негу другог лица и право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица,
3. право на посебну новчану надокнаду,
4. право на помоћ за оспособљавање за рад,
5. услуге породичног смештаја,
6. услуге саветовања и обуке хранитеља и усвојитеља,
7. услуге домског смештаја,
8. услуге становања уз подршку за особе са инвалидитетом осим када је степен развијености локалне самоуправе изнад републичког просека,
9. услуге смештаја за жртве трговине људима,
10. право на једнократну помоћ у случају угрожености већег броја грађана,
11. други послови у домену јавних овлашћења (заштита интереса и права деце у породичним односима, заштита од насиља у породици, заштита малолетника).

Ниво права које Град обезбеђује Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца

Одлука о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца, донета 2013. године, регулише ниво права и услуга које Град обезбеђује пратећи потребе локалног становништва.

Права утврђена овом Одлуком су:

1. Право на једнократну помоћ,
2. Набавка школског прибора, опреме и уџбеника за децу предшколског и школског узраста која су под старатељством и из материјално угрожених породица,

3. Партиципација у трошковима летовања, зимовања, екскурзија и организовања школе у природи за ученике под старатељством и децу из материјално угрожених породица,
4. Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу,
5. Право на бесплатан оброк,
6. Право на бесплатан превоз особа са инвалидитетом и пензионера старијих од 70 година који су корисници најниже пензије,
7. Право на партиципацију трошкова превоза студената,
8. Право на накнаду за личног пратиоца детету које похађа школу по инклузивном програму ван територије града Крушевца,
9. Право на путне трошкове и исхрану пролазника,
10. Право на трошкове сахране.

Услуге које се утврђују овом Одлуком су:

1. Породични едукативни центар,
2. Помоћ у кући,
3. Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју,
4. Дневни боравак за одрасла лица са инвалидитетом,
5. Услуге неодложних интервенција и интервентног смештаја,
6. Прихватилиште за децу и младе,
7. Прихватилиште за одрасла и старија лица,
8. Прихватилиште за жртве насиља у породици,
9. Социјално становање у заштићеним условима,
10. Становање уз подршку за младе који излазе из система социјалне заштите,
11. Давање у закуп станова социјално угроженим лицима.

Послови у Центру се групишу у оквиру Служби у којима раде стручни радници и стручни сарадници, а који према делокругу рада могу бити: руководиоци, супервизори и водитељи случаја.

У Центру је формирано 5 служби:

- Служба за заштиту деце и младих се примарно бави заштитом малолетних лица и младих до 26. године живота када им је услед породичних и других животних

околности, угрожен развој, безбедност и здравље, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не могу да достигну оптимални ниво развоја.

- Служба за заштиту одраслих и старијих се бави заштитом одраслих и старијих, лицима са психичким и физичким сметњама, материјално угроженим и незбринутим лицима са породичним проблемима и одраслим лицима са поремећајима у понашању.
- Служба за правне послове у оквиру које су пријемна канцеларија и канцеларија за материјална давања се бави управно – правним пословима.
- Служба за локална права и услуге обавља послове у складу са Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца.
- Служба за финансијско - административне и техничке послове.

Од оснивања Центра, обим послова и број корисника је растао, што је пратило повећавање броја радника. Рад Центра започела су два радника, а данас у Центру ради 49 радника (подаци на дан 30.06.2015. године).

Табела број 10 - Приказ броја запослених у Центру

Запосленост	Број жена	Број мушкараца	Укупан број радника
На одређено време	5	1	6
На неодређено време	34	9	43
УКУПАН БРОЈ	39	10	49

Укупан број запослених у Центру је 49 лица, од тога 39 жена и 10 мушкараца, што указује на доминантност жена у обављању послова социјалне заштите. Број запослених на неодређено време је 43, док је број запослених на одређено време 6.

Табела број 11 - Приказ запослених према извору финансирања

Извор финансирања	Број жена	Број мушкараца	Број радника
Републички буџет	24	6	30
Буџет града	15	4	19
УКУПАН БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ	39	10	49

Финансирање запослених радника у Центру за социјални рад је двојако, и то: из Републичког буџета из кога се финансира 30 радника и из буџета града из кога се финансира 19 радника.

Табела број 12 - Образовна структура запослених

VII CCC		VI CCC		IV CCC		III CCC	
Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца
27	3	4	1	5	6	3	-
Укупно	30	Укупно	5	Укупно	11	Укупно	3

Када је у питању образовна структура запослених доминирају високо образовани кадрови.

Корисници права и услуга Центра за социјални рад су:

1. **деца** са недостатком породичног старања, жртве насиља и занемаривања, деца са инвалидитетом и сметњама у развоју, деца са проблемима у понашању, деца из породица са поремећеним породичним односима, материјално угрожена деца
2. **омладина, одрасла лица и старија лица** - жртве насиља, занемарене особе и особе у ризику од занемаривања, особе са инвалидитетом, особе са друштвено неприхватљивим понашањем, особе које имају потребе за домским смештајем и другим услугама социјалне заштите у локалној заједници, материјално угрожене особе.

Табела број 13 - Приказ укупног броја корисника у периоду од 2010. до 2014. године

Старосна група	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Деца и омладина	3511	4087	5540	6094	6679
Одрасла лица	6128	6709	7692	8339	9163
Старија лица	1814	2140	2363	2539	2957
У К У П Н О	11453	12936	15595	16972	18799

За своје радне активности Центар користи два пословна објекта. Централна зграда се састоји из старог дела зграде чија је површина 250 м² и новог дела зграде чија је површина 550 м², дакле укупна површина износи 800 м². Централна зграда има четири нивоа: приземље, два спрата и подрумске просторије. У приземљу се налази пулт за информације, пријемна канцеларија и канцеларије за стручни рад. Поред канцеларија за стручни рад, на првом спрату је финансијска служба, а на другом спрату је канцеларија директора. У подрумском делу објекта налази се архива, котларница, кухиња са оставом, Клуб хранитеља и две канцеларије. Приступ особама са инвалидитетом омогућен је изградњом рампе.

Зграда Центра има 32 канцеларије, у којима се одвија свакодневни рад. Све канцеларије у којима се одвијају стручни и административни послови опремљене су

рачунарском опремом. Центар располаже потребном опремом за организовање стручних скупова и семинара (видео - бим, флип-чарт, пројектор, лап - топ).

У 2014. години Центар је добио на коришћење од града Крушевца други пословни објекат величине 160 м², који се налази у центру града и који има приземље и спрат. У приземљу објекта ради Породични едукативни центар. Овај део објекта има три канцеларије и салу за састанке.

Центар за особе са инвалидитетом

Установа Центар за особе са инвалидитетом је основана дана 15.04.2010. године уписом у судски регистар привредног суда у Краљеву. Делатност Центра за особе са инвалидитетом је дневна брига о деци - боравак, исхрана, васпитно образовни рад и радни третман у оквиру целодневног збрињавања деце и омладине ометене у развоју и социјална заштита без смештаја за стара лица и лица са тешкоћама у развоју што обухвата социјалне, едукативне, здравствене и услуге подршке које се пружају особама којима је потребна помоћ и надзор.

Циљеви и задаци Центра за особе са инвалидитетом се остварују преко органа управљања Центра, сарадњом са локалном самоуправом, установама и организацијама социјалне, здравствене и дечије заштите, установама у образовним, стручним и хуманитарним организацијама. У том контексту су основни задаци Центра да:

- окупља, организује удружења грађана, родитеље, чланове породица и стручњаке ради пружања организоване помоћи и заштите особа са инвалидитетом,
- евидентира кориснике и изради јединствену базу података,
- сагледа и утврди потребе корисника,
- доприноси превазилажењу породичне и друштвене изолације особа са инвалидитетом,
- развија едукативно - радионичарске активности које истичу способности особа са инвалидитетом и доприносе развијању њихових потенцијала,
- иницира и пружа помоћ у организовању и отварању Центара за радно производне активности, заштитних радионица и других облика организовања ради професионалног оспособљавања и запошљавања особа са инвалидитетом,

- путем предавања, штампе, публикације, радија и телевизије заговара идеје превентивне заштите,
- ради на умрежавању организација и удружења особа са инвалидитетом са сродним установама града као и сличним организацијама других градова и држава.

Центар за особе са инвалидитетом има 5 запослених лица и то женског пола.

Табела број 14 - Преглед броја извршилаца за остварење програма рада

НАЗИВ ПРОФИЛА	Степен стручне спреме	Број извршилаца	
		Укупно	Жене
Директорка	VII	1	1
Секретарица	VI	1	1
Психолог	VII	1	1
Васпитач	VI	1	1
Спремачица	II	1	1
УКУПНО		5	5

Центар за особе са инвалидитетом је физички и функционално подељен на 4 простора. **Први** је намењен дневном боравку деце и одраслих особа са сметњама у развоју. Дневни боравак је опремљен са 3 велика стола, 20 столица, две фотеле (полице за играчке и 2 компјутерска стола, 2 половна компјутера, интерактивна табла, ЛЕД ТВ, штампач). Канцеларијски простор је опремљен најнеопходнијим канцеларијским намештајем и материјалом. У оквиру Дневног боравка је мала чајна кухиња са основним кухињским елементима, као и скромно опремљено купатило са неопходним санитарним елементима. **Други** простор је намењен телесном вежбању деце и одраслих особа са сметњама у развоју и Друштву за церебралну парализу. **Трећи**, физички и организационо одвојен простор - канцеларије, намењен је за рад локалних социо-хуманитарних удружења. **Четврти** простор је намењен Удружењу дистрофичара за спровођење радних и окупационих радиониоца за чланове. Два подрумска простора такође користе: Друштво за церебралну парализу и Удружење дистрофичара.

Број корисника који свакодневно долазе у Дневни боравак варира од 20-25, али на евиденцији их има 35 (разлози нередовног доласка су: удаљеност места пребивалишта од Дневног боравка, недовољан број места у комби превозу да би се превезли до Дневног боравка, тешко здравствено стање корисника - психијатријски и неуролошки поремећаји, чести епилептични напади, тешка ментална ретардација и слично).

Центар за особе са инвалидитетом финансира бесплатан оброк (ручак) за кориснике Дневног боравка и то 13 obroka у износу од 576.000 динара.

Боравак ради од 7 до 16 сати, сваког радног дана, током целе године и у њему се свакодневно одржавају радионичарске активности различитог типа. Рад са корисницима је усмерен на:

1. Психосоцијалну подршку - јачање самопоуздања и самопоштовања, превазилажење конфликтних ситуација, јачање породичних потенцијала.
2. Очување постојећих и развијање нових вештина и знања путем едукативних радионица.
3. Социјализацију и социјалну интеграцију (развијање навика групног функционисања и поштовање правила групе, формирање одговорности и дисциплине, самостално руковање новцем, емоционално прилагођавање животним ситуацијама, социјална иницијатива, укључивање у друштвена дешавања у граду, одлазак у позориште, музеје, посета установама од јавног значаја, излети, екскурзије).
4. Развијање креативности кроз ликовне, музичке и радионице ручних радова - израда једноставних украсних предмета).
5. Едукацију за рад на рачунару - усвајање основних елемената рада на компјутеру.
6. Техничко - технолошке иновације, рад на интерактивној табли.
7. Развијање основних животних вештина (радионице самопослуживања, развијање основних тоалетних навика).

Центар за особе са инвалидитетом је добио на коришћење једно комби возило, адекватно опремљено и прилагођено потребама особа са инвалидитетом, а које је град Крушевац добио од Министарства рада, запошљавања и социјалне политике и које служи за превоз корисника Дневног боравка. По унапред утврђеним приоритетима, возило се користи и за превоз корисника различитих удружења особа са сметњама у развоју.

Геронтолошки центар

Народни одбор Општине Крушевац је 27. марта 1959. године, донео Одлуку о отварању Дома старца и старица у Липовцу, који је због лоших услова рада престао са радом септембра 1972. године. По престанку рада Дома почеле су припреме за изградњу стамбеног Дома пензионера. До краја 1977. године саграђена су три објекта павиљонског типа (А, Б, Ц) и економски блок (Д) са наменом за смештај пензионера. Крајем 1986. године је потписан самоуправни споразум о оснивању Радне организације - Дом за пензионере и друга стара лица "Крушевац", који је званично почео са радом 01.01.1987. године, а који је Одлуком Савета фондова социјалне заштите и материјалног обезбеђења породице Општине Крушевац 16.04.1991. године променио назив у Геронтолошки центар Крушевац.

Геронтолошки центар Крушевац је установа социјалне заштите у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, чија је основна делатност пружање услуге домског смештаја за одрасла и старија лица. Своју основну делатност Установа непосредно заснива и обавља на основу: Закона о социјалној заштити Републике Србије; Уредбе о мрежи установа социјалне заштите; Статута Установе и других прописа и нормативних аката из области социјалне заштите (одлуке, правилници, уговори и слично). Геронтолошки центар Крушевац своју делатност остварује кроз два облика заштите и то:

- институционалну заштиту, обезбеђивањем и пружањем корисницима:
 - услуге становања, исхране, неге, здравствене заштите;
 - разноврсних рекреативних, културно - забавних, радно - окупационих и рехабилитационих садржаја и активности;
 - услуге стручног социјалног рада и друге услуге у зависности од потреба, способности и интересовања корисника, као и од степена очуваности њиховог менталног и физичког здравља;
- ванинституционалну заштиту кроз пружање услуге помоћи и неге:
 - изнемоглим, оболелим, инвалидним и другим старијим лицима чија је способност умањена, као и остарелим лицима која су без породичног старања и

другим лицима која нису у стању да се старају о себи и брину о својим потребама у становима или кућама.

У Геронтолошком центру постоје следеће службе:

- Служба за социјалну заштиту,
- Служба општих и правних послова,
- Служба за здравствену заштиту,
- Рачуноводствено - финансијска служба,
- Служба дневних услуга у заједници.

Укупан број запослених у Установи је 106, од тога 82 на неодређено време и 24 на одређено време.

Табела број 15 - Структура запослених по стручној спреми

Стручна спрема	Неодређено време			Одређено време		
	Мушкарци	Жене	Укупно	Мушкарци	Жене	Укупно
Висока стручна спрема	/	7	7	/	3	3
Виша стручна спрема	/	3	3	/	/	/
Средња стручна спрема	4	16	20	1	/	/
Запослени са III степеном	8	1	9	/	/	/
Запослени са II степеном	10	7	17	/	19	19
Запослени са I степеном	/	26	26	1	/	1
Укупно	22	60	82	2	22	24

У структури запослених доминирају жене са 77% од укупног броја запослених.

Геронтолошки центар располаже са 4 павиљона, укупне површине 7500 м². Три павиљона су намењена за смештај и збрињавање корисника, а четврти је техно-економски блок у коме су смештени перионица, кухиња, радионица и фризерски салон. Објекти за смештај корисника су прилично стари, али су функционално повезани топлотом везом и њихова искоришћеност је максимална. Објекти су усклађени са нормативима и стандардима, како у погледу површине простора по смештеном кориснику, тако и у погледу структуре унутрашњег простора.

Капацитет установе је 220 места од тога за зависне кориснике 95 места, за полузависне 38 и независне 87 места.

Дом за децу и омладину "Јефимија"

Дом за децу и омладину "Јефимија" у Крушевцу обезбеђује збрињавање, васпитање и образовање деце без родитељског старања која у Дому остају до завршетка школовања и

оспособљавања за самостални живот и рад или до стицања услова за повратак у природну породицу.

Дом за децу и омладину "Јефимија" је основан 19. августа 1955. године Решењем Народног одбора градске општине као Дом деце палих бораца и жртава фашистичког терора са седиштем у Крушевцу. Дом је у току свог рада мењао називе, а званично од 27.12.1994. године постаје Дом за децу и омладину "Јефимија". Међутим и поред промена назива установе основна функција је остала иста – да на најбољи могући начин замени биолошку породицу деци која је немају или из различитих разлога у њој не могу да живе.

Организација рада Установе је дефинисана у складу са Законом о социјалној заштити, Правилником о систематизацији радних места и задатака и условљена је бројем, структуром и категоријама корисника. Васпитно-образовни рад се реализује у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарством просвете, науке и технолошког развоја и Центрима за социјални рад.

Основна делатност Установе дефинисана је Уредбом о мрежи установа социјалне заштите из 2012. године – услуге домског смештаја, а корисници услуга смештаја су деца и млади без родитељског старања и деца и млади са сметњама у развоју. Ова услуга се финансира из средстава Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Дуги низ година постоји проблем смањења броја корисника због изражене тенденције подршке биолошким породицама и смештаја деце у сродничке и несродничке хранитељске породице. У циљу попуњавања празних капацитета Дом од 2003. године пружа и услугу из области ученичког стандарда, а то је интернатски смештај за средњошколце. Ова услуга се финансира из цене услуге смештаја и из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

У Установи постоје следеће службе:

- Руководство,
- Стручна служба,
- Финансијско – рачуноводствена и административна служба,
- Служба исхране и
- Служба техничког одржавања, одржавања хигијене простора и вешераја.

Укупан број радника Дома за децу и омладину "Јефимија" је **31, при чему је 27** радника запослено на неодређено време (22 жене и 5 мушкарца) и 4 радника женског пола на одређено време.

Табела број 16 - Приказ броја запослених у Дому за децу и омладину "Јефимија"

Запосленост	Број жена	Број мушкараца	Укупан број радника
На одређено време	4	/	4
На неодређено време	22	5	27
УКУПАН БРОЈ	26	5	31

У структури запослених су присутни сви степени стручне спреме од првог до седмог.

Табела број 17 - Образовна структура запослених

I CCC		VI CCC		IV CCC		III CCC		II CCC		I CCC	
Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца
10	3	2		4	2	3		4		3	
Укупно	13	Укупно	2	Укупно	6	Укупно	3	Укупно	4	Укупно	31

У интернату за средњошколску омладину су ангажована **3 васпитача** - два мушког и један женског пола са **7.** степеном стручне спреме.

Дом за децу "Јефимија" је установа која ради током године 24 сата дневно. Рад је организован по сменама и принципу прерасподеле радног времена. Стручни сарадници – васпитачи током целе године раде у три смене. Запослени у кухињи, спремачице и вешерке раде континуирано у две смене.

Смештајни капацитет за основну делатност је 48 корисника и 24 места на име додатних услуга. Дакле, капацитет Дома је пројектован за 72 корисника, при чему је тренутно у Дому смештено 20 детета без родитељског старања (са поремећајима у понашању и интелектуалним сметњама). На интернатском смештају је 55 средњошколаца.

Дом "Јефимија" има корисну површину од 5.390 м². Налази се у центру града и задовољава актуелне структурне стандарде за смештај корисника. На првом, другом и трећем спрату налазе се просторије са по две васпитне групе и собом за васпитаче, с тим што су на првом и другом спрату васпитне групе, а на трећем и четвртном ученици на интернатском смештају. У приземљу зграде је почетком године опремљена дигитална учионица за потребе корисника. На четвртном спрату постоје и учионица и дигитална учионица.

Свака група располаже са по четири трокреветне собе, просторијом за дневни боравак, чајном кухињом и санитарно - хигијенским чвором са одвојеним деловима за девојчице и дечаке, ходником у коме су ормари за одлагање и терасом. У 2014. години у овим трокреветним собама је било смештено укупно 34 деце и младих. Током априла и маја месеца из средстава донација урађена је реконструкција санитарних чворова и на тај начин су побољшани услови живота корисника. У свим просторијама које користе деца и запослени, такође из средстава донација, промењене су завесе и на тај начин је оплемењен простор. Крајем године урађена је поправка дела намештаја у просторима за дневни боравак деце.

Дом је прикључен на градску топлану, а опремљен је и уређајем за соларно загревање воде, сателитском антеном и кабловском телевизијом.

Установа има двориште које је уређено према пројекту. Целом дужином је ограђено и осветљено, под видео надзором, опремљено клацкалицама, љуљашкама, клупама, спортским тереном, а ту је и летња учионица коју деца користе за дружење и учење.

Установа је у потпуности прилагођена категорији корисника услуга на смештају - деци и младима без родитељског старања. У оквиру непосредне заштите значајно је истаћи да су деца током године веома добро опремљена одећом, обућом, уџбеницима, школским прибором, средствима за хигијену.

Васпитно поправни дом

Васпитно – поправни дом у Крушевцу је установа у којој се реализује васпитна мера "упућивање у васпитно - поправни дом" и спроводи институционални третман премаштићеницима. Ову меру суд изриче када установи да је према малолетнику осим издвајања из дотадашње средине, потребно спровести мере појачаног надзора и посебне стручне програме васпитања и може трајати најкраће 6 месеци, а највише 4 године, што зависи од тока реализације програма третмана малолетника, преваспитања и ресоцијализације.

Установа је основана 11.06.1947. године када су и пристигли први малолетници. Зграда у којој је смештен управни део изграђена је непосредно пред рат као Казнени завод. Када је у питању историјат установе, некадашња зграда за дом налазила се на месту

на коме је данас Управни објекат Васпитно Поправног Дома и подигнута је пред Други светски рат за потребе затвора 1935. године, што је било одлучујуће за избор локације будућег Дома.

Историјски, установа се организационо и архитектонски приближавала концепту прогресивног система, односно доследне интерне класификације и индивидуализације тако да је организована у неколико целина и облика третмана - затвореног, полуотвореног и отвореног одељења. Затворено одељење (сада одељење за интензивни рад) чини посебну архитектонску и организациону целину за смештај малолетника са неприлагођеним понашањем.

Васпитно-поправни дом је у свом делокругу рада делује у складу са законским прописима од којих су кључни: Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и Закон о извршењу кривичних санкција, а такође се примењује и низ подзаконских аката.

У Васпитно-поправном Дому постоји 5 служби:

- Служба за третман,
- Служба за обезбеђење,
- Здравствена служба,
- Служба за обуку и упошљавање и
- Служба општих послова.

Приликом ступања у Васпитно поправни дом, малолетник долази у **пријемно одељење**, где се најпре утврђује његов идентитет, врши упис у матичну евиденцију и формира лични лист на основу прибављених података о малолетнику. Малолетник се задужује, обућом, одећом, постељином и рубљем, упознаје са прописима и обавља лекарски преглед. Затим следи испитивање личности, ради утврђивања појединачног програма поступања и класификације малолетника, а потом се малолетник шаље на одговарајуће одељење, где се класификује у васпитну групу, која има посебног васпитача који прати живот и рад сваког малолетника.

Служба за третман се бави ресоцијализацијом и адаптацијом штићеника на позитивне друштвене вредности и непонављању вршења кривичних дела. Служба свој

циљ остварује кроз бројне одсеке: за испитивање личности, за реализацију програма поступања, за образовање и за културно - забавне и спортске активности.

Служба за обезбеђење се бави спречавањем конфликта између штићеника, као и спровођењем кућног реда Установе. Њен циљ није само да се стара о сигурности људи и имовине у Дому, спроводи лица, већ и да учествује у реализацији програма поступања према малолетницима.

Служба за здравствену заштиту бави се здравственим збрињавањем и пружањем адекватне медицинске помоћи. Састоји се од лекара, стоматолога и пет медицинских и стоматолошких техничара.

Служба за обуку и упошљавање бави се стручним оспособљавањем штићеника. Циљ ове службе је да се штићеници, уз присуство инструктора, адекватно обуче за самосталан рад након изласка из установе, а као потврда рада је и добијено уверење о оспособљављању за одређено занимање. Служба функционише кроз неколико одсека: за производњу, за практичну обуку, за пољопривреду и сточарство, за одржавање, транспорт и материјално - финансијске послове. Занимања која се изучавају у производној хали су: ливац, ковач, машинбравар, металостругар, металоглодач, алатничар и оштрач. У радионицама службе одржавања постоје следећа занимања: столар, тапетар, лимар, водоинсталатер, зидар, молер, монтер централног грејања, електричар, аутоелектричар, аутомеханичар, фризер, кројач, пекар, кувар, ратар, сточар, хортикултура. У Васпитно Поправном Дому постоји и економија, на којој се производи поврће, воће, житарице, месо, млеко, којима се у већој мери задовољавају потребе малолетника, а један део се пласира на тржиште.

Служба за опште послове, поред правних, административних, финансијских и евиденцијских послова, за циљ има пружање правне помоћи малолетницима и води кадровску евиденцију запослених.

Што се тиче броја запослених, тренутно их је 240, од чега 220 на неодређено, а 20 на одређено време. Укупан број систематизованих радних места је 109, од чега укупно 289 извршилаца.

Табела број 18 - Број запослених лица у периоду 2011-2015. године

Број запослених	Година				
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Жене	78	78	80	79	76
Мушкарци	170	170	171	170	164
Укупно	248	248	251	249	240

Број запослених је током 2011 и 2012. године био исти, потом се благо повећава у 2013. години, а у 2014. и у 2015. години се смањује.

Табела број 19 - Образовна структура запослених

VII CCC		VI CCC		IV CCC		III CCC		II CCC	
Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца	Број жена	Број мушкараца
36	34	5	14	21	90	7	32	/	1
Укупно	70	Укупно	19	Укупно	111	Укупно	39	Укупно	1

Највећи број запослених лица је са средњом стручном спремом (46%), потом са високом стручном спремом (29%), а потом следи трогодишња школа (16%), виша школа (8%), док са другим степеном има само једно лице.

У задњих 5 година се доста променила структура корисника у смислу кривичних дела због којих им је изречена васпитна мера. Наиме, пре 5 година највећи број извршених кривичних дела је био из области крађа – лаке и тешке, док се сада на првом месту налазе кривична дела са елементима насиља – разбојништва, наношења тешких телесних повреда, као и злоупотреба дрога. Такође се и старосна структура штићеника променила, па је највећи број штићеника пунолетан, а такође се повећава време трајања васпитне мере.

Табела број 20 - Структура корисника по полу

Година	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Мушко	208	201	204	217	209
Женско	10	9	11	11	10
Укупно	218	210	215	228	219

Установа располаже са капацитетом за пријем и смештај око 400 малолетника. У установи може боравити и око 40 осуђених лица радно ангажованих на режијским пословима.

Васпитно-поправни дом простире се на површини од 351.809м². На тој површини смештено је 35 објеката различите намене: Управна зграда, Женско, Отворено, Пријемно одељење, Павиљон I и II, Фискултурна сала, Дом културе, Школа са биоскопском салом,

Производне хале, гараже, агрегатско одељење, магацин са радионицама, мешовите радионица I и II, Затворено одељење, котларница и кланица, стражарске кућице, фарма-економија, Пријавница и продавница. У Дому су изграђени отворени терени за мале спортове, игралиште за фудбал, које је од 2011. године "претворено" у терен за изградњу нових осам павиљона, који су 2013. године кренули са радом. Изграђен је и нови фудбалски терен.

Што се тиче техничке опремљености, Васпитно-поправни дом у Крушевцу је први у извршењу увео најмодернију рачунарску и телефонску оптички мрежу, са преко 150 рачунара, сервера, као и електронске евиденције и најсавременије базе података. Уведена је и кабловска телевизија у свим павиљонима. Интензивно се ради на адаптацији канцеларија, замена столарије, а покренуто је и неколико великих пројеката реновирања – фискултурна сала, пријемно одељење, сала за посете, стазе на кругу и круг Васпитно поправног дома.

Полицијска управа Крушевац

Полицијска управа у Крушевцу је организациона јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије и као таква обавља законом утврђене полицијске и друге послове пружајући подршку владавини права.

Делатност припадника Министарства унутрашњих послова - Полицијске управе у Крушевцу је оријентисана на безбедносну заштиту живота, права, слобода и личног интегритета грађана, подршку владавини права, безбедносну заштиту имовине, спречавање, откривање и расветљавање кривичних дела, прекршаја и других деликата, борбу против свих видова криминала, затим одржавање јавног реда и мира, регулисање, контролу, пружање помоћи и надзора у саобраћају на путевима и друге послове утврђене Законом о полицији уз поштовање других позитивно правних прописа којима се, сваком човеку и грађанину обезбеђује једнака заштита и остваривање његових Уставом утврђених слобода и права.

Полицијска управа у Крушевцу, поред организационих јединица у седишту управе, надлежна је над радом пет подручних полицијских станица у општинама Александровац, Брус, Варварин, Трстеник и Ћићевац. Организационе јединице у седишту управе (град Крушевац) су:

➤ **Одељење криминалистичке полиције** чији је основни задака сузбијање свих видова криминалитета (општи и привредени криминал) у смислу спречавања, откривања и расветљавања кривичних дела.

➤ **Одељење полиције** обавља послове безбедносне заштите личне и имовинске сигурности грађана, одржавања јавног реда и мира, спасавања људи у елементарним непогодама и другим ванредним догађајима.

➤ **Одељење саобраћајне полиције** обавља послове заштите организованог функционисања друмског саобраћаја и заштите грађана и материјалних вредности у процесу превозења.

➤ **Одсек за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима** врши контролу кретања и боравка странаца, као и послове на сузбијању кривичног дела трговина људима.

➤ **Одсек за управне послове** обавља послове пријаве и одјаве боравка и пребивалишта, држављанства, издавања личне карте, путне исправе, возачке дозволе, дозволе за поседовање оружја и врши регистрацију возила.

➤ **Одељење за ванредне ситуације** успоставља организационе и персоналне услове за спровођење заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, предузима превентивне мере ради спречавања избијања пожара и ублажава последице елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и превенцију на спречавању угрожавања здравља људи услед дејства опасних материја.

➤ Одсеци за техничку и логистичку подршку.

Број и квалификациона структура радника Полицијске управе у Крушевцу прописани су Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места запослених у Министарству унутрашњих послова Републике Србије.

Када су у питању стручни радници из области социјалне заштите Полицијска управа осим правника не располаже другим стручним радницима.

Корисници услуга Полицијске управе у Крушевцу су сви грађани без обзира на узраст, пол, расну, верску, политичку или било коју другу припадност.

Припадници Полицијске управе у Крушевцу смештени су у згради управе која се налази у центру града и која има површину 4.103 м², а користе је још и министарства правде и одбране.

Осим безбедносне заштите лица и имовине, припадници Полицијске управе у Крушевцу пружају грађанима и друге услуге прописане законом, као што су: пријава и одјава боравка и пребивалишта, држављанства, издавање личне карте, путне исправе, возачке дозволе, дозволе за поседовање оружја и регистрација возила. Такође, припадници полиције грађанима пружају помоћ за време елементарних непогода и других ванредних догађаја. Осим тога полиција учествује у тематским превентивним пројектима у циљу упознавања грађана са појавама као што су: електронско насиље, наркоманија, насиље у породици, трговина људима и друго, али и њиховим правима и начинима заштите. Припадници полиције у **интеракцији са локалном** заједницом учествују и у пројектима професионалне оријентације младих људи.

Полицијска управа у Крушевцу остварује све задатке планиране Програмом рада Министарства унутрашњих послова у свим сегментима рада и то у области сузбијања општег и привредног криминалитета, очувања стабилног јавног реда, безбедности саобраћаја, заштите и спасавања у ванредним ситуацијама и управних и других унутрашњих послова, али и задатке који су се постављали као ванредни и који су произашли из актуелне безбедносне ситуације.

Табела број 21 - Приказ броја и структуре кривичних дела на подручју града Крушевца по подносиоцу пријаве

Град Крушевац	Укупно кривичних дела	Општи криминал	Привредни криминал	Високотехнолошки криминал	Еколошки криминал	Политички криминал
2010	900	746	135	13	5	1
2011	942	675	258	6	3	
2012	985	740	232	8	5	
2013	1109	962	139	2	6	
2014	927	760	146	20	1	
Укупно	4863	3883	910	49	20	1

Ефективно ангажовање у области општег криминала било је усмерено на енергично и ефикасно сузбијање свих кривичних дела, откривање нових облика криминала и

расветљавање тешких и серијских кривичних дела, којима се најнепосредније угрожава лична и имовинска сигурност грађана и која доводе до ширег узнемирења јавности.

Што се тиче јавног реда и мира, стање је стабилно без нарушавања у већем обиму.

Табела број 22 - Приказ броја прекршаја из области јавног реда и мира на подручју града Крушевца

Град Крушевац	Број прекршаја	Смањење броја прекршаја у односу на претходну годину (%)	Повећање броја прекршаја у односу на претходну годину (%)
2010.	428	2,5 %	/
2011.	420	1,87%	/
2012.	458	/	9 %
2013.	355	23,10%	/
2014.	278	21,7%	/
Укупно	1.939		

Приоритет у раду и активностима полиције представља безбедносна заштита живота, права, слобода и личног интегритета лица; безбедносна заштита имовине; спречавање, откривање и расветљавање кривичних дела, прекршаја и других деликата, одржавање јавног реда, праћење и обезбеђивање јавних скупова, пружање помоћи државним органима и правним лицима са јавним овлашћењима у извршењу њихових аката и подизање укупне ефикасности и законитости у раду.

Сарадња са представницима Месних заједница одвија се константно кроз сталне контакте, где се у складу са предлозима и сугестијама грађана планира и организује рад и поступање полицијских службеника по секторима, а у циљу заштите безбедности људи и имовине.

Сарадња са територијалним јединицама других државних органа је на задовољавајућем нивоу како кроз редован рад тако и кроз организацију и учешће представника истих у превентивним пројектима имплементираним на подручју Полицијске управе Крушевац.

Издвајања финансијских средстава из буџета града за социјалну заштиту

Из буџета града се сваке године издвајају финансијска средства за социјалну заштиту. Износ финансијских средстава у области социјалне заштите се у периоду од 2010-2013. године увећавао, док се након тога у 2014. и 2015. години износ издвојених средстава умањује, а што се јасно може уочити у табели број 23.

Табела 23 - Преглед издавања финансијских средстава из буџета града за социјалну заштиту у периоду од 2010-2015. године

Назив корисника	2010. година	2011. година	2012. година	2013. година	2014. година	2015. година
Центар за социјални рад	44.385.000,00	45.805.000,00	62.767.000,00	85.291.500,00	77.192.000,00	68.552.000,00
Геронтолошки центар	670.000,00	718.000,00	747.000,00	793.000,00	798.000,00	0
Народна кухиња – Црвени крст	13.985.000,00	14.135.000,00	12.500.000,00	12.500.000,00	12.000.000,00	15.200.000,00
Установа "Центар за особе са инвалидитетом"	2.800.000,00	4.166.000,00	4.051.000,00	6.439.500,00	5.473.000,00	11.400.000
Стратегија реформе социјалне заштите	10.610.000,00 5.125.000,00 из буџета града и 5.485.000,00 пренета средства	11.625.000,00 10.481.000,00 из буџета града и 1.143.900,00 пренета средства	8.000.000,00	8.000.000,00	3.000.000	1.500.000
УКУПНО СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	72.450.000,00	76.449.000,00	88.065.000,00	113.024.000,00	98.463.000,00	96.652.000,00

Капацитети цивилног сектора у функцији социјалне заштите

Црвени крст

Црвени крст Крушевац делује у оквиру Црвеног крста Србије са преко 30.000 активиста и већ дужи низ година суочен је са задацима на пружању многобројних врста помоћи социјално угроженом становништву.

У свом раду Црвени крст Крушевац се руководи Законом о црвеном крсту, Статутом Црвеног крста Србије, својим Статутом и актима Међународног покрета Црвеног крста. Сходно свом устројству, Црвени крст Крушевац: покреће, организује и спроводи акције солидарности; учествује у заштити и спасавању становништва и материјалних добара у случају ратних разарања, природних катастрофа и других несрећа и опасности; организује прикупљање помоћи за угрожене и распоређује помоћ примљену од донатора према приоритетима потреба; учествује у прихватању и смештају евакуисаног становништва и пружању помоћи у збрињавању настрадалог и угроженог становништва; обавља послове Службе тражења несталих лица; учествује у здравственом просвећивању становништва и организује екипе прве помоћи; популарише добровољно давалаштво крви и организује његове акције; ради на ширењу идеја Црвеног крста у складу са Женевским конвенцијама и Допунским протоколима уз ове конвенције.

Важан сегмент активности Црвеног крста је организовање рада Народне кухиње, за коју се сваке године из буџета града издвајају финансијска средства. Црвени крст обезбеђује пријем и издавање половне одеће и ствари покућства, као и пријем и дистрибуцију материјалних донација за социјално угрожене грађане. Такође, Црвени крст је формирао и Окружну јединицу за деловање у несрећама у случају поплава, пожара, земљотреса, саобраћајних удеса и др. Када је у питању добровољно давалаштво крви, обезбеђује се око 4.500 боца крви годишње и тиме се потпуно покривају потребе за крвљу при Општој болници у Крушевцу, као и Нишу и Београду (за грађане града Крушевца).

Црвени крст Крушевац располаже пословним простором од 50m², сопственим магацином (50m²), гаражом, копирницом и уступљеним магацинским простором на коришћење. Такође поседује и опрему за деловање у ванредним ситуацијама.

Активности Црвеног крста су усмерене на организовање редовних, а по потреби и ванредних акција за прикупљање одеће, обуће, постељине и школског прибора. Организују се редовне акције: "Један пакетић-много љубави", "Сунчана јесен живота", "Срећније детињство", "Недеља Црвеног крста", "Недеља борбе против туберкулозе", "Солидарност на делу", "Дан борбе против АИДС-а". За новогодишње и божићне празнике обезбеђују се поклони за децу која празнике проводе на дечијем одељењу Опште болнице Крушевац, као и за децу Дома за децу и омладину "Јефимија". У оквиру Недеље Црвеног крста која се традиционално одржава током месеца маја у крушевачком породилишту додељују се пакети за све новорођене бебе у тој недељи.

У сарадњи са Центром за социјални рад и другим хуманитарним организацијама Црвени крст настоји да афирмише помоћ старим и изнемоглим путем волонтерских акција, Службе кућног лечења, Патронажне службе и сл. Подмладак и омладина се активно укључују у рад Црвеног крста преко активности које се реализују са школама, што је од пресудног значаја за будућност саме организације.

Остала удружења грађана

На основу Закона о удружењима којим се ближе уређује оснивање и деловање удружења, прописано је да регистар удружења води Агенција за привредне регистре, као поверен посао, у форми централне јединствене базе података. Стога на територији града не постоје подаци о регистрованим удружењима, већ постоје подаци о оним удружењима

која својим програмима и пројектима конкуришу за средства из буџета града. У 2010. години је донет Правилник о критеријумима и поступку доделе средстава из буџета града Крушевца за финансирање и суфинансирање програма и пројеката од јавног интереса, којим се прописује начин доделе средстава удружењима грађана путем расписивања Јавног конкурса.

Када су у питању удружења грађана која се баве социјалном заштитом на територији града Крушевца, највећи број удружења је усмерен на особе са инвалидитетом.

Табела број 24 – Списак удружења грађана на територији града Крушевца

Редни број	Назив удружења грађана	Област деловања
1.	Основна организација глувих и наглувих	Особе са инвалидитетом
2.	Међуопштинска организација слепих и слабовидих Крушевац	Особе са инвалидитетом
3.	Удружење дистрофичара	Особе са инвалидитетом
4.	Друштво за церебралну парализу	Особе са инвалидитетом
5.	Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама	Особе са инвалидитетом
6.	Удружење мултипле склерозе	Особе са инвалидитетом
7.	Удружење за помоћ особама са аутизмом	Особе са инвалидитетом
8.	Спортско друштво за децу и омладину са посебним потребама "Палестра"	Особе са инвалидитетом
9.	Удружење за помоћ и унапређење положаја деце и омладине са посебним потребама "Реа"	Особе са инвалидитетом
10.	Друштво за борбу против шећерне болести општине Крушевац	Особе са инвалидитетом
11.	Удружење ратних војних инвалида	Особе са инвалидитетом
12.	Удружење особа са инвалидитетом "Никола Тесла"	Особе са инвалидитетом
13.	Удружење дефектолога	Особе са инвалидитетом
14.	Иницијатива за одрживи развој	Особе са инвалидитетом и одрживи развој
15.	Удружење самохраних мајки "Књегинја Милица"	Једнородитељске породице
16.	Удружења жена "Пешчаник"	Родна равноправност и партнерско и породично насиље
17.	Алтернативни центар за девојке	Унапређивање положаја девојака и родно засновано насиље
18.	Коло српских сестара	Помоћ угроженом становништву
19.	Центар за интегралну заштиту старих "Цвет"	Стара лица
20.	Удружење пензионера	Стара лица
21.	"Романи де"	Унапређивање положаја Рома
22.	"Ромски центар"	Унапређивање положаја Рома
23.	"Романи цикна"	Унапређивање положаја Рома
24.	"Ромски мир"	Унапређивање положаја Рома
25.	"Романо алав"	Унапређивање положаја Рома
26.	"Ромско срце"	Унапређивање положаја Рома

Удружења најчешће реализују пројектне активности (превентивне, инклузивне, саветодавне, терапијске, информативне радионице и сл.), чије је трајање временски ограничено. Удружења се поред средстава добијених од локалне самоуправе путем конкурса финансирају средствима од Министарства за рад, запошљавање, борачка и

социјална питања, као и других домаћих донатора, а ређе су у питању средства страних донатора. Одређен број удружења се финансира и преко програмских активности.

Табела број 25 - Преглед издвајања финансијских средстава из буџета града за програмске активности и пројекте у области социјалне заштите у периоду од 2010-2015. године

ПРОГРАМСКЕ АКТИВНОСТИ	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама града Крушевца	525.000,00	512.628,00	698.200,00	698.200,00	723.880,00	724.260,00
Удружење дистрофичара Расинског округа	510.000,00	500.662,00	657.400,00	587.400,00	587.400,00	559.860,00
Међуопштинска организација слепих и слабовидних Крушевац	2.130.000,00	1.427.589,00	806.621,00	806.621,00	975.972,00	943.580,00
Основна организација глувих и наглувих	1.130.000,00	964.713,00	1.169.856,00	1.169.856,00	1.149.856,00	1.110.328,00
Друштво за церебралну парализу	1.420.000,00	585.663,00	789.000,00	977.400,00	1.091.280,00	566.460,00
Удружење цивилних инвалида рата	545.000,00	508.611,00	300.000,00	/	/	/
Црвени крст	3.185.000,00	3.929.000,00	3.345.000,00	3.300.000,00	3.557.156,00	3.200.000,00
Удружење мултипле склерозе Расинског округа Крушевац	/	/	414.683,37	450.000,00	440.000,00	579.420,00
УКУПНО	9.445.000,00	8.428.866,00	8.180.760,37	7.989.477,00	8.525.544,00	7.683.908,00
ПРОЈЕКТНЕ АКТИВНОСТИ	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Удружење бораца отаџбинских ратова Републике Србије	/	/	200.000,00	/	/	/
Удружење ратних војних инвалида	/	/	300.000,00	400.000,00	400.000,00	310.000,00
Коло српских сестара	/	/	155.000,00	200.000,00	250.000,00	300.000,00
Удружење за помоћ особама са аутизмом	/	/	459.960,00	200.000,00	190.000,00	35.000,00
Спортско друштво за децу и омладину са посебним потребама "Палестра"	/	/	203.500,00	/	/	/
Друштво за церебралну парализу	/	/	/	197.172,00	/	/
Удружење дистрофичара Расинског округа	/	/	/	200.000,00	/	/
Друштво дефектолога Крушевац	/	/	/	240.000,00	110.000,00	150.000,00
Друштво дефектолога Крушевац	/	/	/	142.000,00	130.000,00	/
Црвени крст	/	/	/	/	140.000,00	/
Удружење особа са инвалидитетом "Никола Тесла"	/	/	/	/	/	53.000,00
Друштво за борбу против шећерне болести	/	/	/	/	/	64.000,00
Удружење грађана "Градитељи мира"	/	/	/	200.000,00	/	/
Удружење грађана "Слободарски покрет Србије"	/	/	/	200.000,00	/	/
УКУПНО	/	/	1.318.460,00	1.979.172,00	1.220.000,00	912.000,00
Укупно	9.445.000,00	8.428.866,00	9.499.220,37	9.968.649,00	9.745.544,00	8.595.908,00

Дакле, организације цивилног друштва се углавном декларишу као социо – хуманитарне. Социјална заштита је један од константних сегмената њиховог деловања, али не увек и преовлађујући. Најмањи број организација се бави питањима жена, старих или незапослених лица.

Удружења поседују базу података о својим корисницима која садржи основне податке о корисницима, у мањем броју се прате неки специфични подаци. Међутим, базе података којима удружења располажу нису ни изблиза реална слика ситуације на терену. Испитивања потреба корисника се углавном обавља од стране удружења и у оквиру планирања конкретних пројеката.

Услуге које организације цивилног друштва најчешће пружају својим корисницима су едукативне и информативне, при чему се корисницима пружају различити видови материјалне помоћи. Најмање заступљене услуге су у области економског оснаживања корисника и помоћи у кући. Праћење пружених услуга се најчешће обавља кроз непосредне контакте, извештаје органа управљања, организација и сл.

Број чланова у организацијама је различит и нека удружења не могу да одвоје чланство од корисника (када су чланови истовремено и корисници).

Капацитети организација у просторном и техничком погледу су различити. Нека удружења имају уступљен простор на коришћење од стране локалне самоуправе (углавном се мисли на удружења која спроводе програмске активности), друге организације имају или изнајмљују простор за намене удружења, а највећи број организација нема простор, већ активности обавља у кућним условима.

Поједине организације су добро опремљене за обављање својих активности и оспособљене за професионално спровођење активности, али одређеном броју удружења недостају и знања и едукације како би ефикасно обављали своје послове.

Закон о социјалној заштити предвиђа да организације за обављање услуга морају бити лиценциране, како би могле да квалитетно пружају услуге корисницима. Захтеви у овом погледу су врло ригорозни, што ће се одразити на будућност опстанка многих организација које се баве социјалном заштитом.

ОДЛУКА О ПРАВИМА И УСЛУГАМА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ ГРАДА КРУШЕВЦА

Скупштина града Крушевца је на седници одржаној дана 26.04.2013. године донела **Одлуку о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца**, која је дана 26.12.2013. године измењена у делу који се тиче остваривања права на бесплатан превоз пензионерима, а 25.03.2014. године је допуњена увођењем два нова права која се односе на партиципацију у трошковима превоза студената, као и на накнаду за личног пратиоца детету које похађа школу по инклузивном програму ван територије града Крушевца.

Права у социјалној заштити представљају различите облике материјалне подршке у циљу обезбеђивања егзистенцијалног минимума и подршке социјалној интеграцији појединца и породице и то су:

Право на једнократну помоћ се може признати појединцу или породици који се изненада или тренутно нађу у стању социјалне потребе, и то: у натури, новчаном износу и новчаној накнади за добровољно радно ангажовање. Новчана помоћ изузетно може бити увећана када се појединац или породица нађу у стању социјалне потребе коју самостално не могу превазићи услед елементарних непогода, пожара као и тежих болести.

Набавка школског прибора, опреме и уџбеника за децу предшколског и школског узраста која су под старатељством и из материјално угрожених породица се може одобрити породици чија деца редовно похађају основну или средњу школу. Набавка се врши почетком школске године за децу из породица корисника новчане социјалне помоћи, за децу под старатељством која нису институционално збринута и у другим случајевима по процени Центра за социјални рад.

Партиципација у трошковима летовања, зимовања, екскурзија и организовања школе у природи за ученике под старатељством и децу из материјално угрожених породица се односи на децу из породица која су корисници новчане социјалне помоћи, децу под старатељством која нису институционално збринута и децу из породица које се налазе у тешкој материјалној ситуацији.

Право на опрему корисника за смештај у установу или другу породицу се признаје лицу које се смешта у установу социјалне заштите, у другу породицу, под условом да нема опрему, нити је може обезбедити, а не могу му је обезбедити ни сродници који су, према прописима о породичним односима, дужни да учествују у његовом издржавању.

Право на бесплатан оброк има појединац или породица из категорије најугроженијих грађана. Корисници бесплатног obroка у Народној кухињи могу бити корисници новчане социјалне помоћи и то: неспособни за рад, самохрани родитељи, вишечлане породице са малолетном децом.

Право на бесплатан превоз особа са инвалидитетом и пензионера старијих од 70 година који су корисници најниже пензије Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање према последњем објављеном податку имају лица са пребивалиштем или боравиштем на територији града Крушевца. Када је у питању превоз

особа са инвалидитетом, ово право се односи на особе са инвалидитетом које имају степен инвалидности више од 50%.

Право на путне трошкове и исхрану пролазника се признаје лицу које се нађе на територији града Крушевца, ван свог пребивалишта/боравишта, у стању социјалне потребе, за повратак у место пребивалишта/боравишта или за одвођење у прихватилиште.

Право на трошкове сахране се може признати лицима без прихода смештеним у установу социјалне заштите или другу породицу за чији смештај трошкове сноси буџет Републике Србије, корисницима права на новчану социјалну помоћ, лицима без прихода у домаћинству која немају сроднике или имају сроднике који нису у могућности да снесу трошкове и изврше сахрану, као и лицима без пребивалишта која се у тренутку смрти нађу на подручју града Крушевца, уколико трошкове не сноси Град.

Право на партиципацију у трошковима превоза студената имају студенти са пребивалиштем на територији града Крушевца најмање пет година. Право на регресираних трошкове превоза имају студенти до навршених 27 година живота, за релације до универзитетског центра на коме студирају, за куповину повратних карата, уз идентификацију са индексом.

Право на накнаду за личног пратиоца детету које похађа школу по инклузивном програму ван територије града Крушевца припада деци која похађају редовну наставу основног образовања по инклузивном програму, деци без родитељског старања који имају пребивалиште на територији града, а на смештају су у установама социјалне заштите и хранитељским породицама ван територије града Крушевца, на основу налаза и мишљења Интерресорне комисије. Новчана накнада се признаје у износу који је одређен за услугу личног пратиоца детету које похађа наставу на територији града Крушевца по инклузивном образовању.

Услуге у социјалној заштити су активности пружања подршке и помоћи грађанима и њиховим породицама ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика, неповољних животних околности, као и развоја потенцијала корисника за самосталан живот и то су:

Породични едукативни центар - Услуге Породичног едукативног центра, односе се на пружање саветодавно - терапијских и социјално едукативних услуга појединцима и

породицама кроз примарне и секундарне, превентивне и едукативне активности. Рад се организује кроз саветовалиште за младе, за брак, породицу и старија лица. Саветовалиште за брак и породицу обезбеђује стручну помоћ и подршку појединцима и породицама у кризи, кроз саветодавно терапијски рад, социјално едукативне и информативне услуге у циљу унапређења породичних односа, превазилажења кризних ситуација и стицања вештина за самосталан и продуктиван живот у друштву.

Помоћ у кући обезбеђује подршку у задовољавању свакодневних животних потреба у стану корисника, како би се унапредио квалитет живота старијих лица и спречио одлазак у институцију, а пружа се када је породична подршка недовољна или није расположива, у складу са идентификованим индивидуалним потребама старијих лица која услед немоћи или смањених функционалних способности нису у стању да живе без помоћи других лица.

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју обезбеђује структуриране активности усмерене на стицање практичних вештина, подстицање развоја и одржавања социјалних, когнитивних и физичких функција корисника, у складу са њиховим способностима, склоностима и испољеним интересовањима. Корисници услуге могу бити деца и млади са сметњама у развоју (телесним, интелектуалним, менталним, сензорним, говорно-језичким, социо-емоционалним и вишеструким). Услуга се обезбеђује деци предшколског узраста, деци и младима узраста до 18 година, младима узраста од 18 до 26 година.

Дневни боравак за одрасла лица са инвалидитетом обезбеђује дневно збрињавање старијих лица кроз структуриране активности које су усмерене на развој практичних вештина свакодневног живљења, како би се одржала самосталност и подигао квалитет живота.

Услуге неодложних интервенција и интервентног смештаја - Ради пружања услуга неодложних интервенција и смештаја у кризним ситуацијама појединаца и породица, организује се 24 - часовна доступност Центра за социјални рад у Крушевцу. Ова услуга се састоји у збрињавању жртава насиља у породици као и у другим случајевима када се лице нађе у стању потребе за интервентном заштитом. Пружање ове услуге Центар

за социјални рад реализује у сарадњи са Полицијском управом Крушевац, Тужилаштвом, Прекршајним судом, Домом здравља, Домом за децу и омладину "Јефимија".

У случају потребе за интервентним смештајем приликом неодложних интервенција, привремени смештај деце и младих обезбеђује се у Дому за децу и омладину "Јефимија" за највише 10 корисника.

Прихватилиште за децу и младе обезбеђује привремени смештај деци и младима чији је развој ометен породичним приликама, или се налазе у другим социјалним ризицима у којима је потребан хитан краткотрајни прихват или смештај до обезбеђивања адекватног облика заштите.

Корисници услуге могу бити деца и млади напуштени од родитеља или старатеља, деца и млади који се нађу у скитњи, просјачењу, жртве насиља, злостављања, занемаривања и изложени другим социјалним ризицима.

Прихватилиште за одрасла и старија лица обезбеђује привремени смештај лицима која су затечена у скитњи и просјачењу, егзистенцијално - угроженим лицима без личних докумената, која су дезоријентисана, без утврђеног идентитета, лицима са подручја других општина/градова затечених без средстава за основне животне потребе до враћања у место пребивалишта/боравишта, лицима којима је из других разлога неопходан привремени смештај.

Прихватилиште за жртве насиља у породици обезбеђује привремени смештај лицима у случајевима акутног насиља у породици којима су по процени Центра за социјални рад и других надлежних институција угрожени безбедност, здравље и живот.

Како на територији града Крушевца не постоје прихватилишта за децу, младе, одрасла и старија лица, као ни за жртве насиља у породици, Центар за социјални рад Крушевац ће кориснике упућивати у најближа Прихватилишта или у сродничку, хранитељску и другу породицу која је процењена као подобна од стране стручног тима Центра за социјални рад.

Социјално становање у заштићеним условима се обезбеђује појединцу и породици у стању социјалне потребе, који немају решено питање становања и пружа се у наменски изграђеним објектима, без могућности откупа.

Корисницима социјалног становања у заштићеним условима обезбеђује се становање у наменски изграђеним објектима, стручна подршка и одговарајући облици помоћи у самосталном живљењу, и то су: корисници новчане социјалне помоћи, самохрани родитељи, лица која су као малолетна била под посебном заштитом државе (старатељство, хранитељство, смештај у установу социјалне заштите или другу породицу, особе са инвалидитетом, избегла и интерно расељена лица и друга лица по стручној процени Центра за социјални рад).

Становање уз подршку за младе који излазе из система социјалне заштите обезбеђује временски ограничено становање и стручну подршку у развијању вештина неопходних за потпуно осамостаљивање и укључивање у заједницу.

Ова услуга се обезбеђује, у наменски опредељеним просторима, младима који се осамостаљују по престанку смештаја у установи социјалне заштите или у хранитељској породици, под условом да не могу да се врате у биолошку или сродничку породицу нити су у могућности да започну самосталан живот, али је извесно да уз подршку могу да преузму одговорност и живе самостално.

Давање у закуп станова социјално угроженим лицима врши се у складу са Одлуком о становању и Правилником о начину и поступку решавања стамбених потреба социјално угрожених лица, који доноси Управни одбор Центра за социјални рад Крушевац, на који сагласност даје Градско веће града Крушевца. Власник станова је град Крушевац. Град Крушевац преноси право давања станова у закуп Центру за социјални рад, ради решавања стамбених потреба социјално угрожених лица у складу са Одлуком о становању, Правилником и другим актима надлежних органа локалне самоуправе.

АНАЛИЗА УСЛУГА НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Приликом идентификовања услуга на локалу, основни параметар је Одлука о правима и услугама из социјалне заштите града Крушевца и буџет града. Одлуком је дефинисан велики број услуга, при чему су одређене услуге проистекле из претходне Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца на период 2008-2014. године. У пракси, су реално успостављене следеће услуге:

Дневне услуге у заједници – Помоћ у кући

Услуга Помоћ у кући има два пружаоца услуге, а то су Геронтолошки центар и Центар за социјални рад. Услуга коју пружа Геронтолошки центар уведена је 2007. године и углавном се пружа корисницима на градском подручју. Документа којим се прецизније дефинишу поступци и процедуре у пружању услуге су:

1. Правилник о начину коришћења услуге Помоћ у кући за одрасла и стара лица од 20.03.2007. године,
2. Решење о утврђивању цене услуге – Помоћ у кући за одрасла и стара лица у Геронтолошком центру Крушевац од 04.04.2007. године,
3. Протокол о сарадњи у организовању услуге Помоћ у кући старим лицима (потписан 19.04.2007. године од стране Општине Крушевац, Центра за социјални рад и Геронтолошког центра Крушевац),
4. Уговор о међусобним правима и обавезама око организовања услуге Помоћ у кући који је потписан 05. марта 2009. године између Центра за социјални рад у Крушевцу и Геронтолошког центра Крушевац.

Средства се обезбеђују из буџета града на позицији Центра за социјални рад. Центар као упутни орган доноси решење о признавању права. Корисници учествују (партиципирају) у цени коштања услуге.

Пружалац услуге Помоћ у кући на сеоском подручју је Центар за социјални рад. Са успостављањем ове услуге кренуло се преко Јавних радова које је реализовала локална самоуправа у сарадњи са Центром за социјални рад уз подршку Националне службе за запошљавање и Министарства економије. Пројекат је реализован у трајању од 6 месеци у периоду од априла до септембра 2011. године. По завршетку пројекта локална самоуправа је обезбедила финансијска средства за његов наставак до краја 2011. године. Финансијским планом Центра за социјални рад планирају се средства за увођењем ове услуге у редовне активности Центра за социјални рад. Стога престају да се примењују услови који су постојали током реализације ове активности кроз пројекат и примењују се акта којима се регулише услуга.

Основни проблем који до данас није решен јесте доношење новог Правилника о начину коришћења услуге Помоћ у кући за одрасла и старија лица, којим би се ближе регулисало пружање услуге како на градском тако и на сеоском подручју.

Услуге подршке за самосталан живот – становање уз подршку за младе који излазе из система социјалне заштите

Услуга становање уз подршку признаје се младима са подручја града Крушевца. Изузетно, ова услуга се може признати младима ван територије града Крушевца, ако просторни капацитети нису попуњени, под условом да су исти бивши штићеници Дома за децу и омладину "Јефимија". Град је за ову услугу обезбедио две стамбене јединице у којима се могу сместити пет особа. На реализацији услуге је ангажована саветница за самостално становање у Дому за децу и омладину "Јефимија".

Саветодавно – терапијске и социјално – едукативне услуге – услуге породично – едукативног центра

Услуге породично – едукативног центра пружа Центар за социјални рад. На пружању услуге ангажована су два стручна радника која се финансирају из буџета града. Просторно су измештени из Центра за социјални рад и налазе се у Чупићевој улици.

Смештај – услуге интервентног смештаја деце и омладине у кризним ситуацијама

Услуга интервентног смештаја деце и омладине у кризним ситуацијама подразумева прихват и краткотрајни смештај деце и омладине која се физички или емоционално злостављају и занемарују, сексуално злоупотребљавају и сл. Услуга је успостављена на основу Правилника о условима и начину организовања и коришћења услуга интервентног смештаја деце и омладине у кризним ситуацијама у града Крушевцу, од 29.08.2008. године, на основу ког је потписан Протокол дана 02.09.2008. године. Пружалац услуге је Дом за децу и омладину "Јефимија", на основу Решења Центра за социјални рад. На реализацији ове услуге су укључени стручни радници Центра за социјални рад кроз дежурство у Мобилном тиму (24-часовна доступност Центра за социјални рад). У пружање ове услуге су укључени Центар за социјални рад, Полицијска управа Крушевац, тужилаштво, надлежни суд, Дом здравља, Дом за децу и омладину "Јефимија" и Геронтолошки центар.

Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и Дневни боравак за одрасла лица са инвалидитетом

Услуге дневног боравка за децу, младе и одрасла лица пружа Центар са особе са инвалидитетом. За пружање ове услуге не постоји Правилник којим се ближе прецизирају услови рада боравка. Ову услугу углавном користе деца и млади.

Дакле, већина услуга социјалне заштите се остварује преко Центра за социјални рад, а неке услуге се реализују и у сарадњи са другим установама или организацијама социјалне заштите - Градском управом, Полицијском управом, Геронтолошким центром, Домом за децу и омладину "Јефимија", тужилаштвом, надлежним судом, Центром за особе са инвалидитетом, Црвеним крстом и сл., а у складу са потписаним протоколима о сарадњи. Наведене услуге могу се условно поделити на услуге социјалне заштите намењене деци и омладини, и услуге за одрасле и старе.

Издавања финансијских средстава из буџета града за имплементацију Одлуке о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца

Град Крушевац сваке године издваја финансијска средства за имплементацију Одлуке о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца преносом наменских средстава Центру за социјални рад и другим пружаоцима социјалне заштите. Износ финансијских средстава из буџета града по основу Одлуке о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца се смањује, иако се број корисника енормно повећава из године у годину, при чему су социјални проблеми и потребе корисника све сложенији (табеле број 23, 24 и 25).

Табела број 26 - Преглед издвајања финансијских средстава из буџета града за Одлуку о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца у 2013. години

ОДЛУКА О ПРАВИМА И УСЛУГАМА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ ГРАДА КРУШЕВЦА У 2013. ГОДИНИ	
I ОСНОВНА ПРАВА	Износ средстава
1. Помоћ у кући старим лицима - Геронто услуге на градском подручју	5.200.000,00
2. Привремен смештај у Прихватилиште или Прихватну станицу	90.000,00
3. Опремање корисника	790.000,00
4. Једнократне помоћи	27.831.000,00
5. Увећане једнократне помоћи	2.250.000,00
I Укупно	36.161.000,00
ПРОШИРЕНА ПРАВА	Износ средстава
1. Набавка уџбеника, школског прибора и опреме за ученике, деце под старатељством и материјално угрожену децу	1.240.000,00
2. Накнада трошкова летовања, зимовања, екскурзија и организовања и школе у природи за децу под старатељством и материјално угрожену децу	350.000,00
3. Услуге интервентног смештаја деце	470.000,00
4. Самостално становање младих при изласку из система социјалне заштите	400.000,00
5. Право на услуге неодложних интервенција и смештаја у кризним ситуацијама	1.350.000,00
6. Трошкови сахране	600.000,00
7. Превоз лица са инвалидитетом	3.000.000,00
8. Превоз пензионера	15.200.000,00
II Укупно	22.610.000,00
УКУПНО I + II	58.771.000,00

Табела број 27 - Преглед издвајања финансијских средстава из буџета града за Одлуку о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца у 2014. години

ОДЛУКА О ПРАВИМА И УСЛУГАМА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ ГРАДА КРУШЕВЦА У 2014. ГОДИНИ	
I. ПРАВО НА ЈЕДНОКРАТНУ ПОМОЋ	25.000.000,00
II ОСТАЛА ПРАВА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ	17.700.000,00
1. Набавка уџбеника, школског прибора и опреме за ученике, деце под старатељством и материјално угрожену децу	1.250.000,00
2. Накнада трошкова летовања, зимовања, екскурзија и организовања и школе у природи за децу под старатељством и материјално угрожену децу	250.000,00
3. Опремање корисника	450.000,00
4. Право на бесплатан превоз особа са инвалидитетом и пензионера	15.200.000,00
5. Право на путне трошкове и исхрану пролазника	90.000,00
6. Право на трошкове сахране	460.000,00
III УСЛУГЕ У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ	9.000.000,00
1. Помоћ у кући старим лицима - Геронто услуге на градском подручју	5.300.000,00
2. Услуге неодложних интервенција и интервентног смештаја	600.000,00
3. Прихватилишта за децу и младе	900.000,00
4. Прихватилиште за одрасла и старија лица	1.570.000,00
5. Прихватилиште за жртве насиља у породици	380.000,00
6. Становање уз подршку за младе који излазе из система социјалне заштите	250.000,00
УКУПНО I + II + III	51.700.000,00

Табела број 28 - Преглед издвајања финансијских средстава из буџета града за Одлуку о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца у 2015. години

ОДЛУКА О ПРАВИМА И УСЛУГАМА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ ГРАДА КРУШЕВЦА У 2015. ГОДИНИ	
I. ПРАВО НА ЈЕДНОКРАТНУ ПОМОЋ	22.390.000,00
II ОСТАЛА ПРАВА У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ	9.510.000,00
1.Набавка уџбеника, школског прибора и опреме за ученике, деце под старатељством и материјално угрожену децу	1.100.000,00
2. Накнада трошкова летовања, зимовања, екскурзија и организовања и школе у природи за децу под старатељством и материјално угрожену децу	0
3. Опремање корисника	450.000,00
4. Право на бесплатан превоз особа са инвалидитетом, пензионера и студената	7.500.000,00
5. Право на путне трошкове и исхрану пролазника	0
6. Право на трошкове сахране	460.000,00
III УСЛУГЕ У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ	10.250.000,00
1. Помоћ у кући старим лицима - Геронто услуге на градском подручју	6.800.000,00
2. Прихватилишта и друге услуге смештаја	3.450.000,00
УКУПНО I + II + III	42.150.000,00

Развијање нових услуга на локалном нивоу

Систем социјалне заштите је протекле деценије претрпео корените промене са циљем фокусирања на корисника и потребе грађана. Поред децентрализације система социјалне заштите, други значајан правац реформе социјалне заштите налаже развијање квалитетних услуга у социјалној заштити јер се на тај начин производе позитивне промене, омогућава савладавање ризика и предупредује даљи развој проблема и стања који нарушавају квалитет живота корисника. Доношењем новог Закона о социјалној заштити (април 2011. године) јединицама локалне самоуправе је додељен значај, али и одговорност у области социјалне заштите. Наиме, актуелни систем социјалне заштите мотивише локалне самоуправе да развију читав низ услуга различитог нивоа и интензитета које омогућавају задовољавање потреба угрожених и група у ризику, њихово активно учешће у друштвеним активностима заједнице и доприносе афирмисању друштвених вредности.

Ангажовање јединица локалне самоуправе при обезбеђивању услуга у смислу Закона о социјалној заштити захтева значајне капацитете – наменски опремљен простор и људске ресурсе, а у циљу обезбеђења потреба корисника, доступности и континуитета услуга, као и партиципирања корисника у процесу спровођења услуга. Такође је важан и квалитет пружања услуге, обзиром да су пружаоци услуге (јавне установе, удружење

грађана, предузетник, привредно друштво и сл.) у обавези да за спровођење услуга у социјалној заштити имају лиценцу у складу са Законом.

Услуге социјалне заштите су основно средство постизања циљева социјалне заштите и деле се у пет група:

- Услуге процене и планирања,
- Дневне услуге у заједници,
- Услуге подршке за самосталан живот,
- Саветодавно - терапијске и социјално - едукативне услуге,
- Услуге смештаја.

На основу спроведених анализа постојећих услуга на локалном нивоу, постоји потреба за следећим услугама:

- Дневни боравци и клубови за старија лица,
- Персонална асистенција,
- Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју,
- Превентивни програми намењени за подршку породици,
- Услуге намењене деци и младима у ризику и поремаћајима у понашању и члановима њихових породица,
- Услуге намењене жртвама насиља у циљу смањења партнерског и породичног насиља,
- Сервиси подршке за децу и младе без родитељског старања,
- Центар за ургентно збрињавање свих угрожених лица,
- Социјално предузетништво за маргинализоване групе.

Приоритетне услуге социјалне заштите које треба развијати у наредном петогодишњем периоду су :

- Центар за ургентно збрињавање свих угрожених лица,
- Услуге намењене деци и младима у ризику и поремаћајима у понашању и члановима њихових породица,
- Услуге намењене жртвама насиља у циљу смањења партнерског и породичног насиља,
- Дневни боравци и клубови за старија лица и рехабилитациони центар,

- Социјално предузетништво за маргинализоване групе.

Расположиви ресурси и потенцијали града Крушевца који су од значаја за развијање услуга социјалне заштите на локалном нивоу су:

- Стручни кадрови који могу дати допринос у креирању нових услуга у социјалној заштити, а који имају дугогодишње искуство у раду,
- Познавање потреба корисника,
- Перманентно усавршавање стручних кадрова у складу са потребама корисника,
- Добра координација између свих релевантних институција и организација цивилног друштва које се баве социјалном заштитом,
- Поседовање простора за спровођење услуга,
- Издавање финансијских средстава из буџета града за развијање услуга уз подршку расположивих донатора.

ПРЕПОРУКЕ:

- Унапређивање просторних и техничких капацитета за пружање и развој нових услуга.
- Потписивање Протокола о сарадњи и унапређивање сарадње и координације активности.
- Континуирано стручно усавршавање и размена знања и искустава на локалном нивоу, као и са другим релевантним институцијама социјалне заштите на националном нивоу.
- Развој приватно – јавног партнерства у сфери социјалне заштите и јачање партнерстава са организацијама цивилног друштва.
- Унапређивање и проширење постојећих услуга социјалне заштите (на пример услуга Помоћ у кући).
- Развијање нових услуга социјалне заштите са фокусом на приоритетне услуге.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Унапређивање стручних компетенција и капацитета локалних служби, установа и организација цивилног друштва за реализацију активности и услуга у области социјалне политике кроз унапређивање постојећих и развијање нових услуга и сервиса социјалне заштите

5.2.Област: Смањење сиромаштва

"Ако је наш главни интерес да проучавамо животе које људи могу водити – слобода коју имају да воде минимално пристојне животе – онда је погрешно усмерити пажњу само на једно или друго средство којим се та слобода остварује. Морамо посматрати осиромашене животе, а не само празне новчанике." (Амартја Сен).

Једну од најширих дефиниција сиромаштва понудио је индијски нобеловац Амартја Сен. Он тврди да приход и животни стандард нису важни сами по себи, већ због тога што одређују начин живота који нека особа води. Сиромаштво се схвата као одсуство могућности слободе избора и остварења људских потенцијала, развоја и животног благостања. У даљем тексту се обрађују кључни параметри, на основу којих пратимо област сиромаштва.

Економска ситуација на територији града Крушевца

Према степену развијености локалних самоуправа, град Крушевац је сврстан у другу групу градова и општина чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, а сходно Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину.

Економски развој града Крушевца карактерише висок ниво незапослености. У генерисању новог запошљавања највеће учешће има приватни сектор, углавном мала и средња предузећа.

Привредни субјекти²

У Крушевцу послује 5.046 привредних субјеката (1.204 привредних друштвава и 3.842 предузетника).

² Подаци су добијени из Службе за привреду Одељења за инвестиције, привреду и заштиту животне средине.

Табела број 29 - Број привредних субјеката на територији града Крушевца

Година	Број привредних друштава	Број предузетничких радњи	Укупан број привредних субјеката
2010.	1.224	3.994	5.218
2011.	1.184	3.971	5.155
2012.	1.124	3.920	5.044
2013.	1.156	3.714	4.870
2014.	1.204	3.842	5.046

Град Крушевац је од почетка 90 - тих година па све до 2010. године имао забележен растући тренд броја регистрованих (активних) привредних субјеката. Чак и у години светске економске кризе (2009. година) број новооснованих привредних субјеката био је већи од броја привредних субјеката који су престали да постоје. И у 2010. години постојао је позитиван тренд. Прва година у којој је забележен пад броја новооснованих у односу на број брисаних привредних субјеката је 2011. година и тај тренд се наставља у 2012. и 2013. години. У 2014. години се бележи пораст броја привредних субјеката, што представља позитиван тренд у односу на период од 2011-2013. године.

Индустријска производња Расинског округа 2010 – 2014. године³

Индустријска производња на подручју Расинског округа у периоду 2010 – 2014. године је представљена тако да је за базну годину узета 2010. година, па је њен индекс у свим гранама једнак 100. Да би се подаци по годинама могли упоређивати индекси су прерачунати тако да представљају однос производње у датој години према производњи у 2010. години.

**Табела број 30 - Индекси индустријске производње у периоду 2010 – 2014. године
сукцесивно – Расински округ**

Година	Прехрамбени производи	Пића	Хемикалије и хемијски производи	Гума и пластика	Производња машина и опреме	Укупно за округ
2010.	100	100	100	100	100	100
<u>2011.</u> 2010.	90,8	96,2	91,4	72,5	77,8	92,9
<u>2012.</u> 2011.	141,4	113,0	98,9	172,2	95,9	111,1
<u>2013.</u> 2012.	114,5	86,9	115,6	123,5	85,3	107,6
<u>2014.</u> 2013.	80,5	109,2	97,2	113,9	87,4	79,9

³ Подаци су добијени из Регионалне привредне коморе Крушевца.

**Табела број 31 - Индекси индустријске производње у периоду 2010 – 2014. године
у односу на базну годину (базна година 2010 = 100)**

Година	Прехрамбени производи	Пића	Хемикалије и хемијски производи	Гума и пластика	Производња машина и опреме	Укупно за округ
2010.	100	100	100	100	100	100
<u>2011.</u> <u>2010.</u>	90,8	96,2	91,4	72,5	77,8	92,9
<u>2012.</u> <u>2010.</u>	128,4	108,7	90,4	124,8	74,6	103,2
<u>2013.</u> <u>2010.</u>	147,0	94,5	104,5	154,2	63,6	111,1
<u>2014.</u> <u>2010.</u>	118,3	103,2	101,6	175,6	55,6	88,7

У Расинском округу је најзаступљенија прерађивачка индустрија и најважније гране прерађивачке индустрије су: производња прехрамбених производа, производња пића, производња хемикалија и хемијских производа, производња производа од гуме и пластике и производња машина и опреме.

У свим гранама прерађивачке индустрије, осим у производњи машина и опреме, у 2014. години је забележена већа производња него у 2010. години, а највећи раст је забележен у производњи гуме и пластике чак за 75,6%. У производњи машина и опреме бележи се највећи пад у овом периоду, а током 2014. године производња износи само 55,6% од производње машина и опреме у 2010. години.

У осталим гранама прерађивачке индустрије са мањим уделом у укупној производњи Расинског округа забележен је пад и то највећи у производњи одевних предмета. У 2014. години је произведено само 7,3% у односу на производњу у 2010. години, а производња основних метала само 19,8% у односу на укупну производњу у 2010. години.

Спољно - трговинска робна размена за град Крушевац 2010 – 2014. године

Преко 70% привредних субјеката у Крушевцу су спољно - трговински оријентисани. Обзиром да привредно друштво *Хенкел Србија* има своје седиште у Београду, спољно - трговинска робна размена се од марта 2012. године не приписује Расинском округу, те се тиме делимично објашњава смањење укупног извоза, али и увоза града Крушевца за период јануар – октобар 2012. године, у односу на исти период 2011. године.

Табела број 32 - Спољно - трговинска робна размена за град Крушевац 2010 – 2014. године

Година	Извоз	Увоз	Укупна размена	Нето размена
2010.	102,49	174,14	276,63	-71,65
2011.	110,17	171,49	281,66	-61,328
2012.	72,68	111,73	184,42	-39,05
2013.	98,87	162,23	261,10	-63,349
2014.	106,33	126,34	232,67	-20,013

Највећи извоз Крушевца у периоду 2010 – 2014. године је забележен 2011. године, док је најмањи у 2012. години, дакле, тренд је исти и на страни увоза. У посматраном периоду крушевачке компаније су више увозиле него што су извозиле, највећи дефицит спољно - трговинске размене забележен је 2010. године и то 71,65 милиона долара. Покривеност извоза увозом у периоду 2010 – 2014. године се креће од 58,9% до 84,2%.

Привредна кретања на нивоу Расинског округа - град Крушевац за период од 2010. до 2014. године⁴

Град Крушевац има укупно 12.664 регистрованих пољопривредних газдинстава, што је укупно 2% од укупног броја регистрованих пољопривредних газдинстава у Републици Србији и 27% од укупног броја регистрованих пољопривредних газдинстава у Расинском округу. У односу на Републику Србију, Крушевац има 1% укупне коришћене пољопривредне површине, а у односу на Расински управни округ, нешто мање од 30% укупне коришћене пољопривредне површине.

Табела број 33 - Пољопривредна површина према начину коришћења, извор Републички завод за статистику

Година	Укупна пољопривредна производња	Оранице и баште					Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци
		Укупно	- од тога -							
			Жита	Индустријско	Повртно	Крмно				
2010.	48009	35750	19970	302	4392	9817	3716	1635	4071	2837
2011.	57347	35849	20077	312	4318	9830	3706	1679	4182	11931
2012.	57332	36259	19907	376	4244	1016	3680	1677	3867	11849

У табели су приказани подаци о пољопривредном земљишту према начину коришћења од 2010. до 2012. године. У 2012. години је урађен детаљан попис пољопривреде, па је после те године коришћена и дугачија методологија, а и битно се разликују поједини подаци, посебно укупне коришћене пољопривредне површине, које су пописом кориговане.

⁴ Подаци су добијени из Регионалне привредне коморе Крушевац

**Табела број 34 - Број газдинстава, пољопривредне површине и сточни фонд,
извор Републички закон за статистику**

Година	Број газдинстава	Коришћено пољопривредно земљиште	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци	Говеда	Свиње	Овце	Живина
2013.	12664	31986	22317	1689	1956	5185	16903	31986	16067	406374
2014.	12664	31986	22317	1689	1956	5185	16903	49146	16067	406374

Културе које се статистички обрађују су: жита, индустријско и повртно биље, крмно биље и воће и виногради. Просек приноса за скоро све културе је испод републичког просека. На низак петогодишњи просек, нарочито кукуруза, воћа и крмног биља утицале су изузетно сушне 2011. и 2012. година.

Што се извоза тиче, због царинске класификације, немогуће је издвојити извезене робе само са територије Крушевца, али као у производњи тако и у извозу, од прилике једна трећина извезене робе је са територије Крушевца.

Град Крушевац има добре услове за гајење јагодастог и ситног воћа, које би требало да буде приоритет у гајењу воћа. Повртне културе су такође у успону, повећавају се површине, претежно у заштићеним условима (пластеницима), а нешто мање на отвореном пољу, због лоше противградне заштите и развоја многих болести.

Требало би више радити на ширењу индустријског и лековитог биља, за којим постоји потражња на тржишту. Једна од приоритетних грана у биљној производњи је производња воћног и лозног садног материјала и садница ружа.

Када је сточарство у питању, од 2010. године највише је опао број говеда који и даље има тенденцију пада. Број свиња годишње варира и у односу на 2012. годину порастао је за око 10000 грла. Мало је породичних фарми са већим бројем грла јер се сточарство своди на мале породичне фарме, уз постојање малог броја већих фарми.

Да би пољопривреда Крушевца била конкурентна на домаћем и страном тржишту, мора се постићи квантитет, квалитет и континуитет. Да би се све то постигло неопходно је удруживање пољопривредних произвођача, изградња система за наводњавање и изградња прерадних капацитета, како за биљну тако и за сточарску производњу.

Стање на тржишту рада

Почетком деловања јавне службе запошљавања у Србији сматра се 14. децембар 1921. године. Од тада па до данас како се мењало друштво тако се и Национална служба за запошљавање прилагођавала потребама друштва.

У граду Крушевцу филијала Националне службе за запошљавање, чија је делатност посредовање у запошљавању, има 37 запослених од тога 27 жена. Са високом стручном спремом ради 26 лица, вишом 1 лице и средњом стручном спремом 10 лица. У Расинском округу у свим општинама постоје организационе јединице испоставе, односно служба Националне службе за запошљавање.

Сиромаштво је уско повезано са тржиштем рада, па је зато и сарадња локалне самоуправе и тржишта рада од изузетног значаја за локалну заједницу.

Стање на тржишту рада карактеришу: висока незапосленост, неповољна старосна и квалификациона структура незапослених, висока стопа незапослености младих, велико учешће жена у укупној незапослености, велики број незапослених који припадају теже запошљивим категоријама (особе са инвалидитетом, Роми, избегла и расељена лица) и велики број ангажованих лица у сивој економији.

Незапосленост у граду Крушевцу има и дугорочни, структурни и транзициони карактер. Број незапослених лица за период 2010-2014. године је скоро уједначен. Незапосленост жена у граду Крушевцу и даље је израженија од незапослености мушкараца.

Табела број 35 - Број незапослених лица за период 2010-2014. године

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
Незапослена лица										
Укупно	15264	8334	15784	8599	15930	8680	16185	8587	15487	8212

Највеће учешће у регистрованој незапослености према дужини чекања на запослење имају лица која чекају до једне године, затим следе лица која чекају од једне до две године, три до пет година, пет до осам година, потом они који чекају преко 10 година, па од две до три и осам до десет година. Овакво стање је током целог извештајног периода и ту није долазило до неких померања.

Табела број 36 - Структура незапослених лица по дужини чекања на запослење (стање на дан 31.12.)

Година Дужина тражења посла	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
до 3 месеца	1510	699	1515	753	1359	675	1510	675	1249	576
3-6 месеци	994	499	1242	629	1045	515	1004	463	1074	566
6-9 месеци	856	375	885	417	839	418	837	376	749	352
9-12 месеци	954	477	1036	460	965	459	1024	479	895	412
1-2 године	2644	1332	2527	1247	2799	1389	2503	1215	2418	1099
2-3 године	1783	932	1748	916	1730	885	1954	1008	1608	802
3-5 година	1989	1121	2336	1278	2505	1351	2433	1308	2429	1292
5-8 година	1871	1096	1837	1084	1950	1130	2047	1140	2161	1194
8-10 година	1044	569	1013	568	731	457	859	525	868	506
преко 10 година	1619	1234	1645	1247	2007	1401	2014	1398	2036	1413
Укупно	15264	8334	15784	8599	15930	8680	16185	8587	15487	8212

Старосна структура незапослених лица, посматрана у периоду 2010-2014. године показује да највеће учешће у структури незапослених, према годинама старости, имају незапослена лица од 25 до 34 године, а затим лица од 35-44 године.

Табела број 37 - Структура незапослених лица по годинама старости (стање на дан 31.12.)

Година Године старости	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
15-19 година	357	150	391	158	366	153	366	132	328	118
20-24 године	1669	845	1696	828	1671	792	1658	742	1496	683
25-29 година	2244	1309	2376	1339	2327	1274	2258	1230	2041	1090
30-34 године	2215	1410	2330	1443	2276	1440	2310	1397	2131	1241
35-39 година	1978	1225	2105	1304	2270	1417	2321	1417	2221	1367
40-44 године	1642	1000	1733	1070	1780	1073	1876	1094	1851	1078
45-49 година	1434	816	1460	834	1531	903	1642	928	1667	963
50-54 године	1639	890	1600	873	1621	865	1598	860	1501	818
55-59 година	1610	646	1609	687	1518	685	1529	710	1549	760
60-64 године	475	43	484	63	570	78	627	77	702	94
65 и више година	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	15264	8334	15784	8599	15930	8680	16185	8587	15487	8212

Квалификациона структура незапослених лица показује да је у укупној незапослености, учешће лица са високим, вишим и средњим образовањем преко 70%, а лица без школе и нижег образовног нивоа нешто испод 30%. Међу незапосленим лицима најбројнија су лица са средњим образовањем код којих је и највиша стопа незапослености.

Табела број 38- Структура незапослених лица по степену стручне спреме (стање на дан 31.12.)

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
I	3639	1826	3709	1839	3666	1804	3668	1750	3502	1688
II	950	638	915	620	879	583	803	519	786	496
III	4142	1861	4262	1909	4256	1902	4281	1845	4050	1716
IV	4592	2874	4788	2975	4807	2955	4950	2944	4751	2851
V	161	34	146	32	147	34	149	29	128	26
VI-1	829	545	814	532	754	499	722	477	648	441
VI-2	110	70	192	125	272	191	336	225	327	210
VII-1	832	482	947	564	1141	710	1268	794	1287	780
VII-2	9	4	10	3	8	2	8	4	8	4
VIII	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	15264	8334	15784	8599	15930	8680	16185	8587	15487	8212

Основни проблеми у области запошљавања јесу неусклађеност образовне понуде са потребама привреде и недостатак послова као последица недовољне привредне активности. Имајући у виду да образовни систем није прилагођен захтевима савременог тржишта као и да постоји дефицит одређених занимања у оквиру средњег образовања, а са друге стране постоји прекомерно школовање кадра који на тржишту не могу да нађу посао, јавља се потреба за преиспитивањем занимања у средњем образовном систему и његовом прилагођавању тржишту, а у циљу школовања кадра који су потребни послодавцима.

Нека од дефицитарних занимања су: заваривачи - резачи гасом, виша медицинска сестра, професори математике, италијанског, шпанског, француског и немачког језика, дипломирани хемичари, дипломирани инжењери електротехнике за електромеханику, санитарни инспектори, дипломирани економисти за статистику и информатику, професори рачунарске групе предмета.

Суфицитарна су следећа занимања: економски техничар, кројач конфекционар, аутомеханичари, металостругари, медицинске сестре у IV степену стручне спреме, матуранти гимназије природног и друштвеног смера, машински техничари конструктори, прехранбени техничари, техничари биотехнологије, продавци, дипломирани економисти за општу економију, банкарство и финансије као и дипломирани правници.

Кретање незапослености

Незапосленост је најтежи економски, социјални и политички проблем који изазива социјалну несигурност, личну и породичну угроженост, незнање и бесперспективност, асоцијална понашања и сл.

Опште карактеристике тржишта рада до 2014. године остају непромењене у односу на претходни период: неусаглашеност понуде и потражње радне снаге, велико учешће дугорочно незапослених, неповољна старосна и квалификациона структура незапослених, висока стопа незапослености младих, велики број незапослених који припадају теже запошљивим категоријама.

Осетљиве групе незапослених су идентичне на територији целе Србије. У теже запошљиве категорије спадају: лица преко 50 година живота, особе са инвалидитетом, Роми као посебно угрожена етничка мањина, избеглице и интерно расељена лица, жене и млади до 30 година старости.

На високу стопу незапослености и општу структуру незапослених лица, по степену стручне спреме и годинама живота доста су утицали социјални програми од 2009-2014. године. У 2009. години је у Граду Крушевцу без посла остало 42 лица као технолошки вишак, 2010. године 200 лица, 2011. године 162 лица, 2012. године 313 лица, 2013. године 1245 лица и 2014. године 984 лица.

У 2015. години по програму Владе Републике Србије без посла остаје 888 лица.

Табела бр 39 - Стопа незапослености за период 2010-2014. године

Година	Просечна стопа незапослености	ХП
2010.	34,1%	33,0%
2011.	35,0%	35,3%
2012.	30,5%	36,1%
2013.	36,7%	36,7%
2014.	37,4%	36,0%

Стопа незапослености на територији града Крушевца је у 2014. години и даље висока и у односу на 2013. годину се повећала за 0,7 процентних поена.

Млади до 30 година старости су једна од осетљивих група незапослених лица.

Табела број 40 - Структура младих незапослених лица по годинама старости (стање на дан 31.12.)

Година Године старости	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
15-19 година	357	150	391	158	366	153	366	132	328	118
20-24 године	1669	845	1696	828	1671	792	1658	742	1496	683
25-29 година	2244	1309	2376	1339	2327	1274	2258	1230	2041	1090
Укупно	4270	2304	4463	2325	4364	2219	4282	2104	3865	1891

Највећи број незапослених младих чека на запослење до једне године. Млади су свесни да приликом тражења посла морају да буду активни и да је тешко доћи до посла.

Посебно осетљиву групу на тржишту рада представљају незапослена лица ромске националности. Њихов положај на тржишту рада је знатно лошији у односу на укупну популацију и карактерише га висока стопа незапослености.

Табела број 41 - Структура незапослених лица ромске националности по степену стручне спреме (стање на дан 31.12.)

Година Степен стручне спреме	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица		Незапослена лица	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
I	260	144	316	176	333	179	365	188	339	181
II	13	5	11	6	12	6	14	6	11	6
III	12	4	12	8	25	11	22	8	27	14
IV	4	3	5	3	4	3	6	4	6	5
V	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VI-1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
VI-2	0	0	0	0	1	1	1	1	3	3
VII-1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
VII-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	290	156	345	193	375	200	408	207	387	209

Друштвено - економски положај Рома у Крушевцу као и на националном нивоу може се окарактерисати као неповољан - низак степен економске активности, висока незапосленост, низак ниво образовања и радних квалификација, као и минимално учешће у раду јавних институција. Најчешће радно ангажовање Рома је у зони сиве економије, што додатно доприноси високом степену сиромаштва и друштвене искључености ове популације. У већини случајева Роми обављају послове за које су остали грађани мање заинтересовани (углавном се ради о пословима одржавања градске чистоће, одржавање хигијене зграда и помоћ у кућним пословима). Роми се углавном баве сезонским и пољопривредним пословима, сакупљањем отпадног материјала и сл.

Запосленост и кретање запослености

Крушевац има 23.719 запослених лица, према подацима Републичког завода за статистику (март 2014. године).

Табела број 42 - Запосленост у граду Крушевцу и Расинском округ за период 2010-2014. године⁵

Година	2010.	2011.	Март 2012.	Март 2013.	Март 2014.
Град Крушевац	24.995	24.665	24.421	24.347	23.719
Расински округ	43.902	43.239	43.785	44.091	42.417

Просечна бруто зарада по запосленом у октобру 2012. године у Крушевцу износила је 49.436 динара, у истом периоду 2011. године 42.779 динара, у октобру 2013. године 47.797 динара, а у октобру 2014. године просечна бруто зарада износила је 49.320 динара.

Просечна нето зарада по запосленом у октобру 2014. године у Крушевцу износила је 36.208 динара, док је на нивоу Републике Србије нето зарада у истом месецу 2014. године, по запосленом, износила 44.938 динара.

Просечна бруто зарада по запосленом у јуну 2015. године износила је 51.362 динара, а у Републици Србији 61.302 динара.

Просечна нето зарада по запосленом у јуну 2015. године у Крушевцу износила је 37.775 динара, док је на нивоу Републике Србије нето зарада у истом месецу 2015. године, по запосленом, износила 44.583 динара.

Када је у питању заснивање радног односа у наредним табелама је приказан број запошљавања лица и то како лица са евиденције Националне службе за запошљавање, тако и лица која нису била на евиденцији.

Табела број 43 - Запошљавање са евиденције Националне службе за запошљавање и укупно запошљавање за период 2010-2014. године

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
Запошљавање са евиденције	1928	1077	2669	1425	3508	1646	3113	1584	3576	1926
Укупно запошљавање	6041	3021	8581	4165	13373	6439	11806	5460	14359	7326

Наведени подаци подразумевају број склопљених уговора по основу Закона о раду.

У циљу подстицања активне политике запошљавања, сваке године се поред средстава које Република усмерава кроз мере активне политике запошљавања преко филијале Националне службе за запошљавање, врши издвајање финансијских средстава из

⁵ Извор: Републички завод за статистику

буџета града у оквиру **Локалног акционог плана за запошљавање**, којим се подстиче samozapošljavanje, отварање нових радних места, као и јавни радови. Акцент је на samozapošljavanju због отварања нових привредних субјеката и програму новог запошљавања, где се лица са евиденције ангажују у постојеће привредне субјекте. Одлуком о буџету града Крушевца је у 2015. години за спровођење Локалног акционог плана за запошљавање издвојено 27.000.000,00 динара.

Град Крушевац је укључен у реализацију пројекта **"Смањење сиромаштва и унапређење могућности запошљавања маргинализованих и угрожених група становништва са фокусом на Ромкиње у Србији"**. Градоначелник града Крушевца је почетком септембра 2014. године потписао уговор о сарадњи са немачком невладином организацијом Хелп. Пројекат финансира Шведска агенција за међународни развој Сиде, спроводи га немачка организација "HELP", а Град учествује у суфинансирању пројекта.

Укупна вредност пројекта је 115.300,00 ЕУР-а, при чему је учешће града Крушевца у износу од 4.725,00 ЕУР-а. Пројекат траје од 31. маја 2014. године до 30. маја 2016. године.

Пројекат подразумева доделу грантова у вредности од 1.500 евра са 5% сопственог учешћа и 2.400 евра са 10% сопственог учешћа за обављање сопственог бизниса. Од кандидата се очекује да региструју своје активности; да прођу кроз основну обуку за пословање; да су сагласни да грантови буду у власништву ХЕЛП-а две године након потписивања уговора; и да испуне 15 сати друштвено корисног рада за град. Корисници поред грантова добијају и могућност даљих обука, умрежавања и менторинга.

Од укупно 30 додељених грантова, 15 добитника је ромске националности.

Остваривање права по основу материјалне необезбеђености

На основу свих демографских показатеља на подручју града Крушевца, низ негативних трендова указује на пораст сиромаштва становника: негативна стопа природног прираштаја, старење становништва, висока стопа незапослености, одлив становништва. Стање сиромаштва одражава се на број корисника права на новчане помоћи.

Табела број 44 - Кретање броја лица са проблемом материјалне необезбеђености

1. Старосна група	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Деца и омладина	1.480	2.635	3.401	4.000	3.704
Одрасла лица	3.979	4.220	5.471	6.437	6.702
Остарела лица	1.069	1.082	1.027	1.139	1.194
2. Укупно	6.528	7.937	9.899	11.576	11.600
3. Укупан број корисника	11.453	12.936	15.595	16.972	18.799
4. Процентуално учешће социо материјално угрожених корисника у укупном броју корисника	57%	51%	63%	61%	61%

Табела приказује број лица која су појединачно или као породица била у поступку процене за остваривање права на новчану социјалну помоћ и увећану новчану помоћ, као и једнократну помоћ у новцу и у натури.

Табела број 45 - Приказ индекса пораста броја корисника Центра и материјално необезбеђених

Временски период	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Укупан број корисника	11.453	12.936	15.595	16.972	18.799
Индекс пораста	-	112	120	108	110
Укупан број материјално необезбеђених лица у поступку	6.528	7.937	9.899	11.576	11.600
Индекс пораста	-	121	124	116	100

Подаци из табеле указују да је у протеклом временском периоду од 5 година, дошло до пораста броја корисника Центра за социјални рад од 12 до 20%. Највећи пораст броја корисника десио се 2012. године, како у укупном броју корисника, тако и материјално необезбеђених лица. Главни разлог пораста броја корисника су захтеви грађана за остваривање права на неки од видова новчане помоћи. Упоређујући индексе уочавамо да је пораст већи код корисника са проблемом материјалне необезбеђености – од 16% до 24%. У 2014. години дошло је до пораста укупног броја корисника од 10%, док је број материјално необезбеђених корисника на прошлогодишњем нивоу.

Табела број 46 - Кретање броја корисника права на новчане социјалне помоћи и једнократних помоћи у новцу и натури – стање на дан 31.12.

Године	Видови новчаних помоћи					
	Новчана социјална помоћ			Једнократна помоћ у новцу и натури ⁶		
	Мушкарци	Жене	Укупно корисника	Мушкарци	Жене	Укупно корисника
2010. ⁷	-	-	4.203	-	-	3.143
2011.	2956	3458	6.414	-	-	3.699
2012.	3507	4.097	7.604	-	-	4.843
2013.	3967	4.570	8.537	-	-	3.446
2014.	4078	4782	8.860	-	-	2.424

⁶ Не постоји програмска опција за приказ корисника једнократних помоћи по полу.

⁷ У 2010. години није вођена евиденција на начин који би омогућавао овакав приказ.

Табела илуструје пораст броја корисника новчане социјалне помоћи у распону од 5 протеклих година. Овде је важно напоменути да су у 88% случајева корисници новчане социјалне помоћи истовремено и корисници једнократних помоћи.

Новчана социјална помоћ

Упркос рестриктивним цензусима, пораст броја корисника новчане социјалне помоћи указује на два могућа узрока: веће сиромаштво грађана и незапослени млади по окончању школовања. Према Закону о социјалној заштити, свако ко заврши школу и нема имовину, а налази се на евиденцији Националне службе за запошљавање, постаје потенцијални корисник права на новчану социјалну помоћ, као радно способно лице. Искуства стручних радника у непосредном раду потврђују да су актуелна оба узрока која су довела до значајног пораста. Последњих година профил корисника новчане социјалне помоћи су млади парови са завршеном средњом, вишом и високом школом са малом децом. Са увођењем новог Закона редукована је концепција "дискреционо право" стручног радника (појединачна процена ситуације), што омогућава једном броју лица која нису материјално угрожена да испуне услове и остваре право.

Право на новчану социјалну помоћ припада појединцу, односно породици, који својим радом, приходима од имовине или из других извора остварују приход мањи од износа новчане социјалне помоћи утврђеног законом. Цензус у 2015. години за појединца износи 7.843,00 динара, а за сваку наредну одраслу особу 3.922,00 динара. За дете до 18 година износи 2.353,00 динара. Током процене, радно способним корисницима се зарачунава могућа зарада у износу од најмање 2.000,00 динара, као минимална зарада коју је могуће остварити током месеца, што је регулисано Уредбом о примањима и приходима који су од утицаја на остваривање права на новчану социјалну помоћ из 2011. године. Стога, потпуна четворочлана породица са двоје деце остварује помоћ у износу од 12.471,00 динара.

Табела број 47 - Корисници новчане социјалне помоћи према радној способности и полу у 2014. години.

Укупан број корисника	Радно способни	Мушкарци	Жене
8.860	4.635	2.065	2.570

Од укупног броја корисника новчане социјалне помоћи радно способних је 52% (од тога, 55% су жене). Остали су неспособни за рад или ограничено способни, и то су: деца предшколског и школског узраста, студенти, труднице, мајке са децом до годину дана старости. Закон предвиђа да појединац који је способан за рад, има право и дужност да учествује у активностима које омогућавају превазилажење његове неповољне животне ситуације.

Центар за социјални рад је задужен за рад са радно способним корисницима на њиховој активацији у сарадњи са Националном службом за запошљавање.

Током протеклог периода дошло се до сазнања да су Центру за социјални рад за ову активност неопходни додатни ресурси (посебна знања, већи број извршилаца) да би се програмска активност реализовала. Проблем у реализацији активације радно способних корисника новчане социјалне помоћи је оскудна понуда послова, што слаби мотивацију за активним односом корисника, њихови радни капацитети се губе, постају зависни од социјалне помоћи, новчана социјална помоћ губи свој смисао.

Анализа полне структуре корисника новчане социјалне помоћи, показује да је 54% жена. Иначе је сиромаштво као појава израженије код жена, а разлог томе је њихова економска зависност, најчешће нису власнице некретнина, већа је незапосленост у односу на мушкарце, а послови на којима раде су мање плаћени. Жене су у највећем броју случајева самохране родитељи, што доводи до већег сиромаштва. Жене лако остварују алиментацију након развода, али је тешко наплаћују, а све то продубљује њихово сиромаштво. Код партнерског насиља, где су жртве углавном жене, један од значајнијих разлога повлачења тужби је суочавање са стварношћу - немогућност да преживе изван породице јер не поседују никакве ресурсе. Жене су по свом положају у друштву у Србији маргинална група. Вишеструкој маргинализацији су изложене жене из заједница и група које су социјално изоловане и мање видљиве, и то су: Ромкиње, жене са инвалидитетом, као и жене са села, којима треба дати предност у планирању активности против сиромаштва.

Систем социјалне заштите, деценијама је Рома стављао у пасивну позицију – Роми су били само пасивни примаоци помоћи, што је створило код Рома представу о дужности државе да брине о њиховој егзистенцији. Није се водило рачуна о потенцијалнима тих

корисника и како их ставити у функцију проналаска адекватног посла. Уместо развијања сопствених потенцијала развила се зависност од социјалне помоћи.

Удео корисника ромске националности у структури корисника новчане социјалне помоћи је око 20%. Процент корисника новчане социјалне помоћи из ромске популације је претходних година био знатно већи, али како се број корисника новчане социјалне помоћи из већинске популације знатно повећао, смањено се удео корисника ромске националности у укупном броју корисника, али број корисника новчане социјалне помоћи код Рома свакако није смањен.

Уколико нам за процену служе званични подаци по последњем попису из 2011. године (2.461 лице ромске националности), онда корисници новчане социјалне помоћи чине 63% Рома.

Табела број 48 - Кретање броја породица корисника новчане социјалне помоћи

Број чланова	2010		2011		2012		2013		2014	
	Број породица	Број лица	Број породица	Број лица	Број породица	Број лица	Број породица	Број лица	Број породица	Број лица
1	1626	1629	1871	1871	2450	2450	2237	2237	1769	1769
2	419	838	468	936	588	1176	285	570	403	806
3	176	528	251	753	277	831	113	339	176	528
4	121	484	166	664	164	656	64	256	401	416
5	39	195	62	310	54	270	21	105	34	170
6 и више	36	198	37	222	37	222	16	96	29	174
Укупно	2414	3860	2855	4765	3570	5605	2736	3603	2515	3863
Број донетих решења о признавању права	3.738		4.592		5.752		4.741		4.070	

Табела показује како се током периода од 5 година мењала структура корисника новчане социјалне помоћи. Број једночланих и четворочланих породица повећао се, док код осталих није долазило до значајнијих промена. По питању израде решења која су доношена у актуелним годинама од 3.738 решења донетих у 2010. години, број се повећао у 2012. години на 5.752, да би у 2014. години било 4.070 позитивно решених захтева. Ова анализа упозорава на велико оптерећење службе због недовољног броја извршилаца што утиче на ефикасност и квалитет рада.

Једнократна помоћ

Једнократна новчана помоћ може износити највише 20% од износа просечне месечне нето зараде у висини двоструког износа, тј. два пута у току године, док увећана једнократна новчана помоћ највише до износа просечне месечне нето зараде по

запосленом у Крушевцу. Висина исплаћених износа у 2014. години креће се од 800 до 15.000 динара у зависности од потреба корисника.

Табела број 49 - Кретање броја корисника и броја израђених решења о признању права на једнократну новчану помоћ

2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
Број корисника	Број решења	Број корисника	Број решења	Број корисника	Број решења	Број корисника	Број решења	Број корисника	Број решења
3.143	3.742	3.699	4.593	4.843	5.757	3.446	4.741	2.424	4.070
17.862,800,10 динара		21.685,540,81 динара		26.099330,07 динара		30.306411,01 динара		23.308.824,98 динара	

У приказаном периоду може се уочити смањивање броја решења којима се одобрава право на једнократну новчану помоћ. Разлог овоме је свакако недовољно средстава у буџету, веома дуг период чекања на исплату (у просеку 2-3 месеца), што делује демотивишуће на кориснике да подносе захтев.

Једнократне новчане помоћи су се обезбеђивале већином за намирнице и кућне потребштине, за лекове и лечење, за огрев, школски прибор, погребне трошкове, трошкове смештаја, путне трошкове. По питању полне заступљености карактеристично је да значајно преовлађују жене, а разлог је што су чешће него мушкарци спремне да затраже помоћ за породицу, а и чињеница је да је женско сиромаштво израженије. Примера ради, у 2014. години од укупног броја корисника једнократних давања 65% су жене.

Радно ангажовање

Радно ангажовање је започело у Центру за социјални рад Крушевац почетком 2012. године потписивањем Протокола између Града, Центра за социјални рад, Јавног комуналног предузећа "Крушевац" и представника Месних заједница. У 2012. години радно се ангажовало 220 корисника, у 2013. години 514. Поред тога, 82 корисника упућено је на рад, али се нису одазвали. У 2014. години радно се ангажовало 452 лица. Наиме, лице се може ангажовати у току једне календарске године, највише до 500 сати у току године, по цени сата од 105 динара. Ако лице одбије понуђени посао, не може остварити право на једнократну новчану помоћ. Лица ангажована на овај начин радила су на пословима уређења града и одржавању хигијене у установама чији је оснивач град, као и све друге послове од непосредног и свакодневног значаја за живот грађана. Досадашње искуство је показало да су добре стране радног ангажовања задовољство корисника, излазак из социјалне изолације, увећање породичног буџета, добробит за заједницу. Негативна

искуства се односе на физичку повреду корисника која се десила, мишљење инспекције рада да се обустави радно ангажовање до налажења адекватних системских (законских) решења којима би се заштитили корисници који су на радном ангажовању. Накнада за добровољно радно ангажовање у локалној заједници припада радно способним корисницима, дефинисана је у начелу кроз Закон о социјалној заштити, али права из радног односа не могу се примењивати, јер лица немају статус запослених. При томе, оно је добровољно, али се не може сматрати волонтерским радом (ангажовање без надокнаде). Добровољност подразумева изјаву корисника да жели да се радно ангажује. Уколико не жели, не може остварити право на једнократну новчану помоћ. Очекује се да ће нови Закон који је у припреми наћи решење за ове проблеме.

У поступку остваривања права на све видове материјалне помоћи отежавајуће су прописане процедуре, прикупљање документације, администрирање због кога се умањују ефекти рада са корисницима. Ово несумљиво отежава приступ правима, нарочито код грађана који до њих не могу да дођу самостално.

Права по основу Закона о финансијској подршци породици са децом

Права на финансијску подршку породици са децом, јесу: накнада зараде за време породилског одсуства, одсуство са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета; родитељски додатак; дечији додатак; накнада трошкова боравка у предшколској установи за децу без родитељског старања; накнада трошкова боравка у предшколској установи за децу ометену у развоју; регресирање трошкова боравка у предшколској установи деце из материјално угрожених породица.

Закон о финансијској подршци породици са децом пружио је могућност градовима и општинама да ако обезбеде средства, утврде већи обим права од права утврђених законом и повољније услове за њихово остваривање. Права по прописима града Крушевца су:

- Новчана помоћ незапосленим породиљама по основу Правилника о коришћењу средстава Буџетског фонда за популациону политику града Крушевца,
- Права на регресирање трошкова боравка деце у Предшколској установи "Ната Вељковић" по основу Одлуке о друштвеној бризи о деци, и то су: деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју, деца ратних војних инвалида I-VI категорије, деца

корисника сталне новчане помоћи, деца на интервентном смештају у Дому за децу и омладину "Јефимија", деца из породица са троје и више деце.

Дечији додатак

Дечији додатак је једно од основних права којим се породице материјално помажу ради побољшања услова за задовољење основних потреба деце. На овај начин, држава помаже категорију становништва чији приходи не прелазе прописани цензус.

Табела број 50 - Број породица корисника дечјег додатка

Година	Број породица корисника дечјег додатка		Град	%	Село	%
2010.	3978	2718	68,33	1260	31,67	
2011.	4106	2814	68,53	1292	31,47	
2012.	4222	2885	68,33	1337	31,67	
2013.	4431	3028	68,33	1403	31,67	
2014.	4367	2981	68,27	1386	31,73	

Табела број 51 - Број деце корисника дечјег додатка

Година	Број деце - корисници дечјег додатка		Град	%	Село	%
2010.	7201	4771	66,25	2430	33,75	
2011.	7369	4883	66,26	2486	33,74	
2012.	7511	4953	65,95	2558	34,05	
2013.	7844	5187	66,13	2657	33,87	
2014.	7659	5037	65,77	2622	34,23	

Дечији додатак користи око 4300 корисника са 7500 деце, од којих једна трећина живи у селу. Број корисника се нарочито смањило на пресеку 2009. и 2010. године, што се види из упоредних података за период 2010 - 2014. године и података из ранијег периода (2004 - 2009. године): 2004. године – 5624 корисника са 9584 деце, 2005. године – 4974 корисника са 8746 деце, 2006. године – 4688 корисника са 8571 деце, 2007. године – 4588 корисника са 8359 деце, 2008. године – 4112 корисника са 7950 деце и 2009. године – 3831 корисника са 6982 деце.

Број деце у 2014. години износи 79,81% деце из 2004. године, односно мање за 1/5. Сличан проценат се добија кад се упореди број корисника у овим годинама (77,65%). Разлози су вишеструки и зависе од цензуса за остваривање права на дечији додатак, привредних кретања на територији града Крушевца или могућности да се егзистенција породице оствари на други начин. Примарни узрок смањењу броја корисника и деце је незапосленост и миграција млађег, радно способног становништва према северу земље

или иностранству, што се потпуно уклапа са подацима из Пописа становништва из 2011. године о смањењу становништва на територији града Крушевца.

Табела број 52 - Деца корисници дечијег додатка према редоследу рођења

Година	Прво дете	Друго	Треће	Четврто	Укупно
2010.	3332	2784	877	208	7201
2011.	3379	2866	897	227	7369
2012.	3462	2914	919	216	7511
2013.	3647	3039	927	231	7844
2014.	3572	2955	912	220	7659

Према редоследу рођења у односу на укупан број деце, највећи је проценат прворођене деце и он износи готово половину или 46,63%. Број другорођене деце у укупној популацији деце корисника дечијег додатка износи 38,58%, па затим трећерођене деце 11,90% и четврторођене деце 2,89%. Ови подаци јасно указују да су по својој структури најзаступљеније породице са једним или два детета, док су породице са четири детета, са испод 3%, готово изузетак. Законским и другим подстицајним мерама треба још више стимулисати наталитет.

Родитељски додатак

Родитељски додатак остварује мајка за прво, друго, треће и четврто дете по реду рођења, без обзира на приходе породице. Као такав, родитељски додатак за сврху има посебан подстицај рађању деце. Исплата права за прво дете врши се једнократно, док се за друго, треће и четврто врши у 24 једнаке месечне рате. У изузетним случајевима, ово право може да оствари отац детета.

Табела број 53 - Број породица корисника родитељског додатка

Година	Број породица корисника родитељског додатка	Град	%	Село	%
2010.	1044	683	65,42	361	34,58
2011.	1055	699	66,25	356	33,75
2012.	1060	706	66,60	354	33,40
2013.	1009	669	66,30	340	33,70
2014.	928	632	68,10	296	31,90

Табела број 54 - Број деце корисника родитељског додатка

Година	Број деце - корисници родитељског додатка	Град	%	Село	%
2010.	1056	690	65,34	366	34,66
2011.	1072	711	65,33	361	33,67
2012.	1080	721	66,76	359	33,24
2013.	1033	692	67,00	341	33,00
2014.	947	647	68,32	300	31,68

Из ових статистичких података, уочава се да се број корисника за период од 2010. до 2012. године кретао у просеку од 1050 корисника са 1070 детета. Број корисника се знатно смањило у 2013. години, да би се у 2014. године свео на 947 корисника са 928 детета, или смањење броја корисника за више од 13% у односу на 2012. годину. Као и код дечијег додатка, 1/3 корисника је са сеоског подручја. Такође, на смањење броја корисника од утицаја има незапосленост и миграција млађег, радно способног становништва према северу земље или иностранству.

Накнада зараде за време породилског одсуства и одсуства ради неге детета – запослене породиље

Право на накнаду зараде за време породилског одсуства и одсуства ради неге детета је право запослених код правних и физичких лица и лица која самостално обављају делатност. Сходно Закону о раду, одсуство за прво и друго дете износи 365 дана, док за треће и свако наредно новорођено дете износи 2 године.

Табела број 55 - Просечан број корисника накнада за време породилског одсуства

Година	Број корисника накнада за време породилског одсуства
2010.	381
2011.	394
2012.	457
2013.	407
2014.	445

На име рефундације зараде запосленим породиљама је у 2014. години исплаћено укупно 239.434.742,34 динара. У 2015. години, период јануар - јул, рефундирано је 121.797.115,93 динара. Средства за ову намену обезбеђена су у буџету Републике Србије.

Новчана помоћ незапосленим породиљама

Ово право остварује незапослена породиља, држављанка Републике Србије, са пријављеним пребивалиштем, односно боравиштем на територији града Крушевца најмање 12 месеци, за прво, друго, треће и четврто дете, а исплата права се врши у две једнаке месечне рате, тако што се прва рата исплаћује у року од месец дана од дана доношења решења, а друга рата у року од 6 месеци од дана исплате прве рате.

Табела број 56 - Финансијска издвајања за незапослене породиље из буџета града по годинама

Издвојена средства из буџетског Фонда за популациону политику за незапослене породиље	Година					
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015. јануар-јул
	10.919.000,00	11.850.000,00	24.390.000,00	71.285.643,00	49.547.569,50	11.511.893,25

Новчана помоћ незапосленим породиљама је право које се финасира из буџета Града. Прве, 2009. године, накнада је исплаћивана једнократно у износу од 10.000,00 динара. У 2010. и 2011. години накнада је исплаћивана исто једнократно, али у износу од 20.000,00 динара, да би у 2012. у 2013. године била исплаћивана у 12 једнаких месечних рата по 10.000,00 динара, дакле, укупно 120.000,00 динара. У 2014. и 2015. години накнада незапосленим породиљама се исплаћује у 2 месечне рате по 20.000,00 динара.

У 2013. години, вршене су исплате заосталих обавеза за целу 2012. годину као и исплате за 2013. годину по 10.000,00 динара месечно, у периоду од дванаест месеци. За ову активност укупно је утрошено 59.880,00 динара/нето, односно са порезом по стопи од 19,0475% укупно бруто **71.285.643,00** динара.

У 2014. години је незапосленим породиљама исплаћено 41.620.000 нето, што је са плаћеним пореским обавезама укупно бруто **49.547.569,50**.

Табела број 57 – Број незапослених породиља које су оствариле право на новчану помоћ незапосленим породиљама у периоду од 2010-2014. године

Број незапослених породиља које су оствариле право на новчану помоћ незапосленим породиљама	Година					
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015. јануар-јул
	506	533	500	491	338	235

У 2014. години ову врсту помоћи остварило је укупно 338 незапослених породиља. Закључно са јулом 2015. године, ово право је остварило укупно 235 породиља или у просеку око 34 незапослене породиље месечно. Ако се посматра прериод од 2010. до 2015. године, може се закључити да је број незапослених породиља нешто смањен у односу на претходне године, пре свега због заоштравања услова за остваривање права, али и због мањег броја рађања.

Општински штаб за избегла, прогнана и расељена лица је почео са радом 1991. године. Штаб у Крушевцу је покривао територију Расинског округа, и то општине: Брус, Варварин, Ћићевац, Трстеник и Крушевац.

На подручју града Крушевца, у периоду регистрације од 1992. године, укупно је регистровано 2.528 лица са избегличким и 1.272 лица са прогнаничким статусом. Тренутно, на простору града Крушевца је смештено 112 прогнаних и избеглих лица из Хрватске и Босне и Херцеговине. Од тога 62 жене и 50 мушкараца.

Због добијања држављанства Републике Србије број избеглих лица се смањује. Међутим, добијањем држављанства проценат сиромаштва се не смањује. Избегла лица немају решено стамбено питање, запослење и примања. Мали је број запослених који остварују неки вид прихода. Чланови породица често раде сезонске послове ради остваривања прихода. Најосетљивија група су деца.

Према евиденцији Службе за ванредне ситуације градске управе у Крушевцу тренутно се налази 6.982 интерно расељених лица. Од тога 3.142 мушкараца и 3.840 жена. Број интерно расељених лица се у периоду од 2010-2014. године смањује. Приметно је да један број интерно расељених лица мења пребивалиште и по том основу губе статус интерно – расељених. Осетљиве групе тих лица су деца, стари и породице које немају никаквих новчаних примања. Процене су да око 60% интерно расељених имају решено стамбено питање.

Број лица која су пријавила пребивалиште са Косова и Метохије у периоду од 01.01.2014. године до 30.06.2015. године је 373.

Табела број 58 - Списак пројеката које је Служба за ванредне ситуације реализовала у периоду 2010-2014. године

Година	Назив пројекта	Донатор/партнер
2010.	Помоћ избеглицима у грађевинским пакетима – 11 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
	Изградња 10 стамбених јединица за социјално становање	Организација цивилног друштва "АСБ"
2011.	Изградња 10 стамбених јединица за социјално становање	Организација цивилног друштва "АСБ"
	Откуп сеоских домаћинстава – 5 кућа	Агенција уједињених нација (УНХЦР) - Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
2012.	Грађевински материјал – 6 пакета	Агенција уједињених нација (УНХЦР) – Удружење грађана "Визија " Крагујевац
2013.	Грађевински материјал за интерно расељена лица – 7 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
	Доходовни избеглице – 3 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
	Доходовни интерно расељена лица – 3 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
2014.	Грађевински материјал за интерно расељена лица - 4 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије
	Доходовни интерно расељена лица - 6 пакета	Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије

У 2015. години се спроводе следећи програми из буџета Републике Србије и средстава града Крушевца: додела средстава намењених стварању и побољшању услова становања породица избеглица, кроз набавку пакета грађевинског материјала – за 3 породице; додела помоћи интерно расељеним лицима за куповину сеоске куће са окућницом и додатне помоћи у виду грађевинског материјала за поправку или адаптацију предметне сеоске куће са окућницом, у циљу побољшања услова становања интерно

расељених лица док су у расељеништву – за 4 породице и додела средстава намењених стварању и побољшању услова становања породица избеглица, кроз набавку пакета грађевинског материјала – 1 породица.

Тренутно је актуелан Регионални програм стамбеног збрињавања који има за циљ да обезбеди трајна стамбена решења за око 27.000 најугроженијих избегличких породица, односно за око 74.000 људи у региону. Регионални програм стамбеног збрињавања Србије биће спроведен у пет година кроз више потпројеката од 2013 – 2017. године и има вредност 330 милиона евра. Планирано је да се у оквиру овог програма на подручју града Крушевца стамбено збрине 80 бивших избегличких породица.

У 2015. години, у оквиру Регионалног стамбеног програма, на подручју града Крушевца, спроводе се следећи програми за избеглице: решавање стамбених потреба избеглица давањем 20 стамбених јединица у закуп на одређено време са могућношћу куповине у оквиру Регионалног стамбеног програма, потпројекта бр. 2 – стамбене јединице и избор корисника помоћи за решавање стамбених потреба доделом монтажних кућа избеглицама који поседују земљиште на коме је дозвољена индивидуална стамбена градња, у оквиру Регионалног стамбеног програма - потпројекат бр. 4 – монтажне куће – за 3 породице.

Током целе године се врши исплата једнократних новчаних помоћи од стране Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије. У току године исплати се око 35 једнократних помоћи у износу од 15.000 динара за најугроженије породице избеглих и интерно расељених лица. Такође, 25 породица сваке године добије помоћ око набавке огрева.

Социјално становање

Социјално становање је становање одговарајућег стандарда које се обезбеђује уз подршку државе, домаћинствима која из социјалних, економских и других разлога не могу да обезбеде стан по тржишним условима. Материјално угрожене породице поред материјалне карактерише и стамбена депривација. Поред интерно расељених и избеглих лица, ромска популација се такође суочава са врло тешким условима живота. Кључни проблем са којим се ромско становништво суочава су веома лоши стамбени услови и кључне одлике насеља су нерегулисан правни статус, неадекватна инфраструктурна

опремљеност, пренасељеност, мали број стамбених јединица, сиромашно окружење и социјална изолација. Највећи број Рома нема адекватну документацију о власништву над својим домовима или земљиштем, док један већи део ромске популације живи у туђим објектима или земљишту, најчешће градском. Тешки услови живота карактеришу и особе са инвалидитетом, као и стара лица, самохране мајке, жртве насиља и слично. Обзиром да социјално становање захтева огромна финансијска средства, неопходна је помоћ донатора у спровођењу програма стамбеног збрињавања материјално угрожених лица.

Цивилни сектор у функцији смањења сиромаштва

Поред институција које се баве проблемима сиромаштва, цивилни сектор такође има значајну улогу у овој области. У даљем тексту је дат приказ активности Црвеног крста, као и удружења грађана - Коло српских сестара и "Tree house".

Право на бесплатан оброк - Народна кухиња

У периоду од 2010. до 2014. године у Крушевцу је преко програма Народне кухиње припремљено и дистрибуирано 823.200 obroka, док је у 2014. години та бројка износила 218.400 obroka. Сваки корисник Народне кухиње добија по један топли оброк и половину векне хлеба дневно. Тренутно је на листи примаоца топлих obroka 650 корисника који шест дана у недељи примају исте на четири пункта у граду. Села нису обухваћена, иако има изражених потреба. Тренутно на постојећим пунктoвима недостаје још око 150 obroka дневно, а уколико се сагледа економска моћ становништва, процењује се да ће се у наредним годинама ова бројка повећавати.

Табела број 59 – Број корисника Народне кухиње по пунктoвима

НАЗИВ ПУНКТА	БРОЈ КОРИСНИКА
Ромско насеље "Марко Орловић"	220
Ромско насеље "Пањевац"	150
Месна заједница "Цар Лазар"	140
"Прва месна заједница"	150
УКУПНО	650

Народна кухиња се годинама финансира из буџета Града Крушевца. Планирана новчана средства за програм Народне кухиње из буџета града износе 12.000.000,00 динара за 2015. годину.

Табела број 60 – Пренета средства из буџета Града Крушевца за рад Народне кухиње

ГОДИНА	УПЛАЋЕНО
2010.	9.180.300,00
2011.	10.633.200,00
2012.	11.748.000,00
2013.	11.088.900,00
2014.	12.780.300,00
2015.	12.000.000,00

Рад Народне кухиње помаже и Црвени крст Србије донацијом у виду намирница за припремање хране за девет месеци у години.

Табела број 61 – Приказ стања робне донације за потребе Народне кухиње од стране Црвеног крста Србије за 2015. годину

НАЗИВ НАМИРНИЦА	ЈЕДИНИЦА МЕРЕ	КОЛИЧИНА
Брашно	тона	24,00
Уље	литар	1462,00
Зачин	килограм	292,00
Пиринач	килограм	1462,00
Тестенина	килограм	1462,00
Пасуљ	килограм	1462,00
Конзервиран ђувеч	килограм	1390,00
Конзервиран грашак	килограм	1045,00
Конзервирана боранија	килограм	1045,00
Месни нарезак	килограм	1316,25

Помоћ сиромашним породицама

Поред програма Народне кухиње Црвени крст Крушевац у току године и кроз друге програме и активности помаже социјално угроженим породицама. Програм социјалног давања остварују следеће категорије становништва: породице без прихода, самохрана старачка домаћинства, угрожене породице из удаљених сеоских средина, самохрани родитељи без примања, породице које су гранични случајеви па из тих разлога не остварују право ни на било какву помоћ, породице које имају инвалида и сл.

Табела број 62 - Табеларни приказ социјалних давања Црвеног крста Крушевца у периоду од 2010. до 2014. године на нивоу града Крушевца

ГОДИНА	ХРАНА	ОДЕЋА	ОБУЋА	ПОКУЋСТВО
2010.	-	700	35	-
2011.	-	650	38	-
2012.	-	800	40	10
2013.	270	5000	250	100
2014.	510	20.000	500	40
УКУПНО	780	27.150	863	150

Коло српских сестара је удружење грађана које се бави пружањем помоћи најугроженијим категоријама становништва. Програм рада удружења се финансира како из личних, тако и из донаторских средстава. Активности удружења су усмерене на маргиналне групе: сиромашну децу, сиромашне ђаке, старија лица, једночлана домаћинства, породице са више деце, пензионере са малим примањима – без проширене породице, децу оболелу од карцинома, децу са сметњама у развоју, као и инвалидна лица.

Рад Удружења је усмерен на: опремање сиромашних одећом, обућом, храном и хигијеном, школским прибором, играчкама, организовање излета за децу ометену у развоју, децу без родитељског старања, обележавање празника Града, обезбеђивање књига за школске библиотеке, обилазак старих лица у Геронтолошком центру и припрема послужења, обилазак деце без родитељског старања и поделу пакета и слаткиша, обезбеђење гардеробе за породилиште и социјално угрожене и сл.

Коло српских сестара својим активностима тежи смањењу сиромаштва, превазилажењу страха од самоће и безнађа средине у којој живе корисници којима се пружа помоћ и подршка и то ненаметљиво и без личне користи.

Удружење грађана "Tree house" је организација призната у Србији посебно у области управљања отпадом и у сектору рециклаже, укључујући подршку економске и социјалне инклузије Рома и других маргинализованих неформалних сакупљача секундарних сировина који зарађују средства за живот рециклажом секундарних сировина. Удружење користи сектор рециклаже и управљање отпадом као полазну тачку, интегришући Роме и друге маргиналне групе у формални тржишни систем кроз партнерство са јавним и приватним сектором. Пројекти удружења имају за циљ пружање подршке неформалним сакупљачима отпада. Удружење обезбеђује ХТЗ и опрему за сакупљање (колица), обуку о тржишту, материјалима и ценама, преговара и обезбеђује одобрења и подршку локалне самоуправе да им се дозволи да легално зараде средства за своју егзистенцију у сектору рециклаже.

ПРЕПОРУКЕ

- Развијати програме подршке материјално угроженим породицама.
- Вршити умрежавање институција ка системском решавању проблема незапослености.
- Развијање концепта социјалног предузетништва у функцији запошљавања друштвено осетљивих категорија становништва у складу са Законом о социјалном предузетништву.
- Организовати јавне радове за теже упошљиве категорије становништва из буџета града и у координацији са Националном службом за запошљавање,
- Континуирано унапређивање едукације и ширење сета подстицајних мера за започињање сопственог бизниса.
- Креирати посебне програме стручног оспособљавања, преквалификације и доквалификације у складу са потребама тржишта рада у сарадњи са послодавцима и васпитно-образовним установама.
- Унапређивати услове становања и обезбеђивања нових стамбених јединица за најугроженије категорије становништва.
- Континуирано радити на повећању доступности права и услуга у социјалној заштити за социјално угрожене грађане кроз информисање о начину њиховог остваривања.
- Обезбедити услове за успостављање и развијање волонтаризма за пружање подршке материјално угроженим лицима у области социјалне заштите у локалној заједници.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Смањење последица сиромаштва најугроженијих група грађана кроз јачање економске и социјалне сигурности, смањење социјалне искључености, незапослености и унапређивање доступности услуга.

5.3.Област: Унапређивање положаја особа са инвалидитетом

Ви вредите само онолико колико сте другима потребни. (Душко Радовић)

*Душа кажњених говори нам речима: не, ти ме љуби и ако сам прљав,
јер чистог и умивеног љубио би ме свако. (Достојевски)*

Особе са инвалидитетом су особе које имају дуготрајна физичка, ментална, интелектуална или сензорна оштећења, која у интеракцији са различитим препрекама могу да онемогуће њихово пуно и ефективно учешће у друштву на једнаким основама са другим људима.⁸

Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији дефинише особе са инвалидитетом као **"особе са урођеном или стеченом физичком, сензорном, интелектуалном или емоционалном онеспособљеношћу које услед друштвених или других препрека немају могућности или имају смањене могућности да се укључе у активности друштва на истом нивоу са другима, без обзира на то да ли могу да остварују поменуте активности уз употребу техничких помагала или уз службе подршке"**.

Уколико се крене од базичних људских потреба, сви људи на планети имају исте потребе - да се хране, одржавају хигијену, раде и зарађују за живот, брину о потомству. Међутим, у области остваривања права, лицима са инвалидитетом није могуће да без техничких помагала или помоћи других задовољавају своје базичне потребе. Стога дефиниција инвалидности обухвата социјалну димензију, а не само врсту ограничења којој је одређена особа изложена и коју региструју здравствене комисије. Социјална димензија укључује примарну породицу, суседе, ширу породицу, локалну заједницу. Лица са инвалидитетом могу да учествују у задовољавању својих базичних потреба уколико њихово окружење разуме шта је то што им треба, до које мере могу самостално, каква врста помоћи им је неопходна да би се осећали довољно добро и сами себи корисно. Из тог осећаја сигурности и задовољства настаје и развија се мотивација за напредовањем, стицањем вештина, учешћем у животу заједнице. Особа са развијеним вештинама и знањем упркос свом инвалидитету, осећа се компетентном.

⁸Извор: Конвенција Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом

Последњих неколико деценија концепт инвалидности све више постаје сегмент поштовања људских права, а не сегмент социјалне политике, обзиром да савремено друштво подразумева не само материјално благостање, већ заједницу задовољних појединаца који уживају пуно учешће у свим сегментима друштва. Овакав приступ почива на социјалном моделу инвалидности, који подразумева промену парадигме и креирање инклузивног амбијента за све грађане друштва.

Република Србија прихватила је социјални модел инвалидности и у све нормативне оквире уградила овакав приступ. Иако је ово модел који се примењује у последњој декади, проблем инвалидитета још увек је недовољно познат стручној јавности, институције му не прилазе на прави начин, породице се најчешће стиде, већина грађана прилази проблему инвалидитета оптерећена стереотипима и предрасудама.

Промена концепта инвалидности од медицинског ка социјалном моделу инвалидности подразумева развијање механизма за стварање једнаких могућности, обзиром да разлике у способностима особа са инвалидитетом чине ресурс и потенцијал који тежи социјалној укључености.

Међународни правни оквир

Руводећи се чињеницом да особе са инвалидитетом у потпуности треба да уживају сва људска права и основне слободе по основу једнакости, донета су бројна међународна документа која се односе на особе са инвалидитетом и то: **Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом** и Опциони протокол (Република Србија је потписала 2007. године, а ратификовала 2009. године), **Конвенција о правима детета** која се посебно бави положајем и правима деце са физичким или интелектуалним инвалидитетом, **Универзална декларација о правима човека**, **Европска стратегија за особе са инвалидитетом 2010-2020.**, а која као општи циљ поставља оснаживање особа са инвалидитетом и др.

Национални правни оквир

Уставом Републике Србије, као највишим правним актом једне земље, јемче се људска и мањинска права и као таква, непосредно се примењују.

На националном нивоу су донети закони који се односе на унапређивање положаја особа са инвалидитетом и то: **Закон о спречавању дискриминације особа са**

инвалидитетом који је први антидискриминациони закон у Републици Србији, **Закон о основама система образовања и васпитања** који је усмерен на инклузију и недискриминацију и омогућава да деца са инвалидитетом имају право да се образују у оквиру редовног система образовања, по потреби са додатном индивидуалном или групном подршком, или у специјалној предшколској групи или школи, **Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом**, као и **Закон о социјалној заштити**, **Закон о здравственој заштити**, **Закон о пензионом и инвалидском осигурању**, **Закон о социјалном становању** и сл.

Национална Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом обавезује државу да у складу са планом мера и укључивањем свих актера, утиче на побољшање положаја особа са инвалидитетом до позиције равноправних грађана који уживају сва права и одговорности.

Ослањајући се на низ међународних и националних стратешких докумената, пре свега на Конвенцију о правима особа са инвалидитетом, као и Стратегију за унапређивање положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, особе са инвалидитетом су једна од приоритених циљних група Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца.

Анализа стања

До последњег пописа у истраживањима о проблемима инвалидитета у Србији су коришћене процене. У Србији се од пописаних 7.186.862 становника, 571.780 лица изјаснило да себе доживљава као особу са инвалидитетом, а што чини 8% од укупног броја становника.

Према подацима Републичког завода за статистику, на територији града Крушевца има 11.630 лица са инвалидитетом што чини 9,03% од укупног броја становника, при чему су доминантне жене са 57,58%. Стога је процентуално учешће особа са инвалидитетом у укупном становништву на локалном нивоу веће у односу на национални ниво.

Табела број 63 – Број особа са инвалидитетом на територији града Крушевца⁹

Насеља	Особе са инвалидитетом на територији града Крушевца					
	Укупно	%	Мушкарци	%	Жене	%
Градско подручје	4.117	35%	1.692	34%	2.425	36%
Остала насеља	7.513	65%	3.242	66%	4.271	64%
Укупно	11.630	100%	4.934	100%	6.696	100%
Процентуално учешће жена и мушкараца са инвалидитетом у укупном броју особа са инвалидитетом	11.630	100%	4.934	42,42%	6.696	57,58%

Из табеле се може уочити да у приградским и сеоским подручјима живи већи проценат особа са инвалидитетом (65%) него у граду (35%).

Значајно је истаћи да није занемарив број општина и градова који имају удео већи од 11% (Регион источне и јужне Србије). На подручју Расинског округа, општине Брус, Александровац и Варварин имају удео већи од 11%.

На евиденцији Центра за социјални рад је током 2014. године било 1059 особа са инвалидитетом које су користиле права и услуге које обезбеђује Центар.

Табела број 64 - Кретање броја корисника психо-физички ометених лица по узрасту

Узраст корисника	2010.	2011.	2012.	2013.			2014.		
	-	-	-	Мушко	Женско	Укупно	Мушко	Женско	Укупно
Деца	227	198	192	102	78	180	107	81	188
Одрасли	859	970	723	278	200	478	52	30	82
Остарели	450	712	567	122	176	298	248	187	435
Укупно	1536	1880	1037	502	454	956	552	507	1059

Значајнији пораст броја лица која имају неки од облика инвалидитета десио се у 2012. години, због промене правне регулативе којом један број корисника Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање остварује разлику између основног и увећаног додатка у Центру за социјални рад. Табела приказује да од тада број ових корисника не показује значајна одступања.

Када се сагледа полна структура корисника преовлађују мушкарци, што је карактеристично у свим срединама, а што показују статистике свих држава. На евиденцији лица која су у поступку остваривања права или користе одређена права највише је остарелих лица у последњој извештајној години (2014).

⁹ Извор: Републички завод за статистику

Табела број 65 - Кретање броја корисника психо-физички ометених лица по врстама инвалидитета

Врста инвалидитета	2013.	2014.
Телесни	290	350
Интелектуални	217	225
Ментални	370	392
Сензорни	40	49
Первазивни развојни поремећаји	5	8
Вишеструки	34	35
УКУПНО	956	1059

Подаци у табели показују да је највећи број особа са инвалидитетом који су у поступку за остваривање права на додатак за туђу негу и помоћ, као и они који примају додатак, са менталним и телесним инвалидитетом. Сензорни инвалидитет односи се на сметње вида, слуха и говора, док первазивни развојни поремећаји обухватају широк спектар **поремећаја** као што су: разни облици аутизма, Ретт-ов синдром, разни дезинтегративни поремећаји детињства, Аспергеров синдром (јавља се искључиво код жена), као и неке неспецификоване форме поремећаја развојног тока код деце.

Табела број 66 - Број особа са инвалидитетом у Центру за социјални рад у 2014. години према врстама инвалидитета и старости

Врста инвалидитета	Старосна структура				
	Деца	Млади	Одрасли	Старији	Укупно
Телесни	103	34	80	133	350
Интелектуални	36	31	132	26	225
Ментални	7	5	190	190	392
Сензорни	17	3	24	5	49
Первазивни развојни поремећаји	8	0	0	0	8
Вишеструко	17	9	9	0	35
Укупно	188	82	435	354	1059

Када се сагледа узраст, телесни поремећај најприсутнији је код деце и остарелих, интелектуални код одраслих, ментални и сензорни код одраслих и остарелих, первазивни развојни поремећаји искључиво код деце, као и вишеструка ометеност.

Смештај особа са инвалидитетом

Смештај деце је посебан поступак којим се дете заштићује привремено или до пунолетства у случајевима када породица изгуби своју заштитну и васпитну функцију и тиме су угрожене развојне потребе детета. Последњих година захваљујући активности Центра на развоју хранитељства, значајно је повећан број деце смештене у хранитељске породице, а видно смањена институционална заштита. Како је у најбољем интересу деце

смештај у хранитељску породицу, Центар наставља са развојем хранитељства, оспособљавајући нове потенцијалне хранитељске породице за прихват деце.

Код **смештаја пунолетних корисника** израженији проблеми при смештају јављају се код инвалидних лица без породичног старања, као и код остарелих без ближих сродника. Највећи број одраслих смештен је у специјализованим установама у другим срединама. Институционални смештај за старе обезбеђује се у Геронтолошком центру.

Посебан проблем представљају старачка самачка домаћинства јер су у процесу заштите неопходне додатне услуге како би остали у својој природној средини. Они су у највећем броју корисници новчане социјалне помоћи и једнократних давања, корисници помоћи у кући и лица под старатељством. Тренутно је већи број ових домаћинстава у градском подручју, што указује на потребу за додатним информисањем становника у руралним подручјима, као и додатна помоћ у прибављању потребне документације за остваривање права.

Табела број 67 - Број особа са инвалидитетом смештених у установама социјалне заштите према врсти смештаја и узрасту у 2014. години

Врста смештаја	Старосна структура				Укупно
	Деца	Млади	Одрасли	Старији	
Смештај у сродничкој старатељској породици	1	0	0	0	1
Смештај у хранитељској (сродничкој и другој хранитељској) породици	22	0	8	5	35
Смештај у установи социјалне заштите	5	4	76	6	91
УКУПНО	28	4	84	11	127

Подаци у табели показују да је услугама социјалне заштите збринуто 127 особа са инвалидитетом, и то су у највећем броју одрасла лица (66%). Добра је околност што је највећи број деце без породичног старања у најмање рестриктивној средини – хранитељским породицама. Изузетно је тешко обезбедити смештај у специјализованим установама када је то једино адекватно решење. Одрасли су у највећем броју смештени у установама широм Србије, за које се у догледно време мора организовати заштита у локалним заједницама (организовањем услуга), или наћи решење за измештање, јер је у току њихова трансформација.

Додатак за гуђу негу и помоћ

Право на додатак за помоћ и негу другог лица има лице коме је због телесног или сензорног оштећења, интелектуалних потешкоћа или промена у здравственом стању

неопходна помоћ и нега другог лица да би задовољило своје основне животне потребе. Потреба за помоћи и негом утврђује се на основу прописа о пензијском и инвалидском осигурању.

Право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица остварују лица на основу прописа о пензијском и инвалидском осигурању када се утврди да има телесно оштећење од 100% по једном основу или да има органски трајни поремећај неуролошког или психичког типа и лице које има више оштећења, с тим да ниво оштећења износи по 70% и више процената по најмање два основа.

Табела број 68 - Кретање броја корисника додатка за помоћ и негу и увећаног додатка

Узраст корисника	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Основни	Увећани	Основни	Увећани	Основни	Увећани	Основни	Увећани	Основни	Увећани
Деца	105	89	123	84	81	75	77	82	75	86
Одрасли	203	284	230	249	249	147	71	294	69	291
Остарели	279	321	303	333	317	82	141	267	138	259
Укупно	587	694	656	666	647	304	289	643	282	636

Улога Центра за социјални рад је прикупљање документације и израда решења на основу лекарске комисије. Обзиром да је у питању здравствена категорија, овом подручју Центри за социјални рад нису придавали велики значај, што је отежавало праћење и анализу. Последње две године, променом начина вођења евиденције и документације омогућен је јаснији преглед корисничке групе. Остарела лица су у највећем броју корисници права на основни додатак за помоћ и негу другог лица, док је највише одраслих корисника права на увећани додатак.

Помоћ у кући

Услуга Помоћ у кући представља форму подршке боравку корисника у природном окружењу и то у оним случајевима у којима особа није у стању да се стара о себи, односно уколико породица није у могућности да пружи одговарајућу подршку, или не постоји. Услугу пружају Центар за социјални рад за кориснике на сеоском подручју (49% корисника) и Геронтолошки центар у претежно градском и приградском подручју (51% корисника). Услуга се у целости финансира из буџета града, а један број корисника учествује у плаћању.

Табела број 69 - Кретање броја корисника услуге Помоћ у кући

Узраст корисника	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Деца	-	-	-	-	-
Одрасли	11	14	8	14	14
Остарели	45	49	98	145	177
Укупно	56	63	106	159	191

Развојем услуге помоћи у кући, може се добрим делом одржати ванинституционална заштита јер омогућава оболелим одраслим и остарелим лицима, да остану у свом природном окружењу. Ипак тамо где је неопходно, а то су менталне и душевне болести, уз одсуство породичног старања институционална заштита остаје као једини вид збрињавања.

Запошљавање особа са инвалидитетом

Статус особе са инвалидитетом има: ратни војни инвалид; мирнодопски војни инвалид; цивилни инвалид рата; лице коме је извршена категоризација и друго лице коме је утврђена инвалидност; лице коме је, у складу са прописима о пензијском и инвалидском осигурању, утврђена категорија инвалидности, односно преостала радна способност и лице коме се процени радна способност сагласно којој има могућност запослења или одржања запослења, односно радног ангажовања.

Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом је увео и обавезу запошљавања особа са инвалидитетом. Наиме, послодавац који има најмање 20 запослених дужан је да у радном односу има одређени број особа са инвалидитетом. Послодавац који има од 20-49 запослених дужан је да има у радном односу једну особу са инвалидитетом, а послодавац који има 50 и више запослених дужан је да у радном односу има најмање две особе са инвалидитетом, и на сваких наредних започетих 50 запослених по једну особу са инвалидитетом. Законом се дефинишу и случајеви ослобађања послодавца од обавезе запошљавања особа са инвалидитетом, под одређеним условима.

У циљу подстицања запошљавања особа са инвалидитетом основан је и *Буџетски фонд* за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом којим управља министарство надлежно за послове запошљавања. Послодавац који не запосли особе са инвалидитетом плаћа пенале у висини троструког

износа минималне зараде. Контролу испуњавања обавезе запошљавања и наплату пенала врши Пореска управа у складу са прописима о пореском поступку и пореској администрацији.

Од 2010. године при Националној служби за запошљавање је почела са радом Комисија за процену радне способности. Проценом радне способности се утврђују могућности и способности особа са инвалидитетом неопходне за укључивање на тржиште рада и обављање конкретних послова самостално или уз службу подршке, употребу техничких помагала, односно могућности запошљавања под општим и посебним условима. Оцену радне способности врши Комисија – орган вештачења Републичког Фонда за пензијско и инвалидско осигурање коју чине: лекар вештак Републичког фонда пензијског и инвалидског осигурања, специјалиста медицине рада, психолог и стручни радник Националне службе за запошљавање.

Табела број 70 - Број особа са инвалидитетом које су изашле на Комисију за процену радне способности у периоду од 2010. до 2014. године

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Укупно	147	169	119	86	50
Број лица из радног односа	101	51	34	11	26

Из табеле се може уочити да од примене обавезе послодаваца по Закону о броју запослених особа са инвалидитетом према броју запослених, највећи је број излазака на Комисију лица из радног односа, да би у наредном периоду опадао.

Према подацима Националне служба за запошљавање, током 2014. године је на евиденцији незапослених 608 лица са инвалидитетом, од чега су 40% жене. Уколико се посматра петогодишњи период од 2010 – 2014. године, може се констатовати да су у структури незапослених лица доминантни мушкарци.

Табела број 71 - Број незапослених особа са инвалидитетом по полу и степену стручне спреме у периоду од 2010. до 2014. године

Степен стручне спреме	ГОДИНА									
	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
I	186	54	160	48	175	50	164	52	179	63
II	113	62	103	62	113	63	106	56	99	53
III	212	61	193	62	210	68	226	76	219	74
IV	72	29	75	33	75	33	82	35	79	37
V	16	0	11	0	8	0	7	0	7	0
VI-1	7	2	8	4	7	3	10	5	14	7
VI-2	1	1	2	1	2	1	3	1	2	1
VII-1	3	3	3	2	3	2	5	4	9	7
VII-2	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
VIII	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	610	212	556	212	594	220	603	229	608	242

Заступљеност особа са инвалидитетом по категоријама

Највећи број особа са инвалидитетом у ранијем периоду припадао је категорији **инвалида рада - инвалида рада друге и треће категорије**. То су углавном лица која су дошла по социјалним програмима и која су инвалидност стекла из радног односа. Сада их има знатно мање, јер су у међувремену остварили права код Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање. Већих промена код броја **цивилних инвалида рата, ратних и мирнодопских војних инвалида није било. Лица којима је извршена категоризација** пријављују се по завршеном образовању и претежно се радно ангажују у јавним радовима за особе са инвалидитетом и тада њихов број највише варира. **Лица са процењеном радном способношћу** су нова категорија која је установљена од 2010. године. Ово је категорија која може бити конкурентна на тржишту рада и која је до сада највише ангажована кроз субвенционисане програме.

Особе са инвалидитетом по врсти занимања, односно образовном профилу

На отвореном тржишту рада, приликом заснивања радног односа, занимање није увек пресудан и одлучујући фактор. Особе са инвалидитетом се првенствено запошљавају према својој радној способности, односно у оквиру својих здравствених и других ограничења, стеченом радном искуству. **Лица којима је извршена категоризација** по завршетку школе стичу звање нискоквалификованог НК радника, цвећара, пластичара, пекара, аутолимара и претежно су III степен стручне спреме. Мањи број лица у нижем

степену стручне спреме и од IV до VII степена стручне спреме су остале категорије особа са инвалидитетом и претежно лица са процењеном радном способношћу. По старосној структури је обрнута селекција. До 30 година су првенствено лица којима је извршена категоризација, а преко 30 година су остале категорије.

Табела број 72 - Укупан број незапослених особа са инвалидитетом према старосној структури у периоду од 2010 до 2014. године

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
15-19	5	1	17	7	17	7	12	7	19	7
20-24	40	19	33	19	58	27	69	28	66	29
25-29	37	22	25	15	33	17	30	14	35	14
30-34	31	9	37	16	52	22	61	30	59	32
35-39	61	11	57	14	59	14	59	14	62	19
40-44	62	22	55	18	51	15	63	23	70	23
45-49	77	30	80	29	78	29	75	32	74	30
50-54	115	49	92	38	99	42	87	34	79	35
55-59	142	49	131	55	120	46	116	44	111	51
60-64	40	0	29	1	27	1	31	3	33	2
Укупно	610	212	556	212	594	220	603	229	608	242

Када је у питању запошљавање особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада, пратећи пријаве потреба од стране послодаваца за запошљавање особа са инвалидитетом, углавном се може рећи да прате законску обавезу, и да се ретко одлучују за запошљавање особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада.

У следећој табели је приказано укупно запошљавање особа са инвалидитетом, рад на неодређено, рад на одређено време, уговор о привременим и повременим пословима, као и запошљавање лица која су запослена преко субвенционисаних програма за особе са инвалидитетом.

Табела број 73 - Запошљавање особа са инвалидитетом по степену стручне спреме и полу у периоду од 2010. до 2014. године

Степен стручне спреме	ГОДИНА									
	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
I	20	5	51	14	55	14	47	9	89	13
II	6	4	13	2	7	1	8	1	18	1
III	18	3	60	20	60	19	48	7	65	23
IV	22	3	46	16	47	17	40	14	40	19
V	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1
VI-1	0	0	0	0	1	0	2	2	2	1
VI-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VII-1	0	0	3	1	7	4	6	1	4	4
VII-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VIII	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	66	15	173	53	177	55	152	34	219	62

Мере и активности Националне службе за запошљавање

Субвенције за samozapoшљавање за особе са инвалидитетом

Лица која процене да имају могућности да могу да се баве самосталним бизнисом, конкуришу по јавном позиву за субвенције за samozapoшљавање. Пре тога су у обавези да прођу обуку за вођење сопственог бизниса при Националној служби за запошљавање у току које од стручних лица, добијају више информација које су често пресудне у доношењу коначне одлуке.

*Табела број 74 - Број потписаних уговора по основу субвенција за samozapoшљавање
особа са инвалидитетом*

Година	2011.	2012.	2013.	2014.
Број потписаних уговора	15	5	8	5

Субвенције за отварање нових радних места за особе са инвалидитетом

Као подршка послодавцима у запошљавању особа са инвалидитетом постоји и могућност да по јавним позивима конкуришу за субвенције за отварање нових радних места.

*Табела број 75 - Радно ангажовање по основу субвенција за отварање нових радних места
за особе са инвалидитетом*

Година	2011.		2012.		2013.		2014.	
Износ издвојених средстава	3.650.000,00		6.750.000		1.350.000,00		150.000,00	
Број ангажованих лица	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
	13	7	18	7	9	5	1	0

Субвенције за особе са инвалидитетом без радног искуства

Овај програм, чија је намена подстицање запошљавања особа са инвалидитетом од стране послодавца је нови вид јавног позива.

*Табела број 76 - Радно ангажовање по основу субвенција за особе са инвалидитетом
без радног искуства*

Година	2011.		2012.		2013.		2014.	
Број потписаних уговора	4		/		8		4	
Број ангажованих лица	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
	4	2	/	/	9	3	4	2

Стручна пракса

Овај програм подразумева стицање практичних знања и вештина за самосталан рад у занимању без заснивања радног односа. Кроз овај програм је током 2010/2011. године

ангажовано два лица женског пола у VI степену стручне спреме, у 2012. години једно лице мушког пола у VI степену стручне спреме, а током 2013/2014. године је ангажовано два лица женског пола, и то у VII и IV степену стручне спреме.

Јавни радови

Имајући у виду стопу незапослености, слабу конкурентност особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада, јавни радови су се показали као мера која радно ангажује највећи број лица.

Табела број 77 - Радно ангажовање особа са инвалидитетом по основу јавних радова

Година	2011.	2012.	2013.	2014.
Број потписаних уговора	6	12	8	12
Број ангажованих лица	149	168	45	126
Износ издвојених средстава	24.364.126,44	9.667.183,55	10.284.743,68	8.109.411,68

Још једна добра страна за особе са инвалидитетом и њихове породице је што се махом ангажују лица која припадају категорисаној омладини која су тешко запошљива на отвореном тржишту рада.

Обуке за тржиште рада

Циљ обука је да повећају компетентност и конкурентност на тржишту рада и тако омогуће брже заснивање радног односа. Током 2010. и 2011. године није било посебно организованих обука за особе са инвалидитетом, већ су укључивана у редовне обуке, при чему у 2010. години није било особа са инвалидитетом која су била укључена у обуке, док су у 2011. години три лица укључена у редовне обуке (два лица за инсталирање видео надзора и једно за вођење пословних књига). У 2012. години је у обуке за тржиште рада укључено укупно 18 лица, и то 8 лица за основну информатичку обуку, 5 лица за обуку за пословног секретара и 5 лица за обуку за вођење пословних књига. У 2013. години у обуке за тржиште рада је укључено укупно 10 лица, и то: 5 лица за обуку за пекара и 5 лица за обуку за ручно ткање. У 2014. години је у обуке за тржиште рада укључено укупно 28 лица, и то: 10 лица за основну информатичку обуку ECDL, 8 лица за почетни енглески језик, 5 лица за ручно ткање и 5 лица за молере-бојење површина у ентеријеру.

Обуке за познатог послодавца

Суштина овог програма је да Национална служба за запошљавање сноси трошкове обуке послодавцу за особе са инвалидитетом за конкретно радно место и по завршеној

обуци обавеза послодавца је да радно ангажује лице. У 2014. години је у ову врсту обуке укључено једно лице мушког пола у III степену стручне спреме у Предузећу за професионалну рехабилитацију и запошљавање "Металопластика" у Стопањи.

Од укупног броја особа са инвалидитетом, у мере активне политике тражења посла укључено је око 70%. Остали су привремено спречени из више разлога (дуже боловање, породилско, нега члана породице и други оправдани разлози).

У Одељењу за друштвене делатности - Служба за борачко – инвалидску заштиту се остварују права бораца, војних инвалида, породица палих бораца, чланова породица војних инвалида као и права цивилних инвалида рата и то су поверени послови.

Права из борачко - инвалидске заштите остварују: ратни војни инвалиди, мирнодопски војни инвалиди и цивилни инвалиди рата.

Ратни војни инвалиди су лица којима је својство ратног војног инвалида признато по основу рањавања, повреде или болести настале за време ратног дејства, док су мирнодопски војни инвалиди лица којима је наведено својство признато по основу рањавања, повреде или болести настале у мирнодопским околностима.

Цивилни инвалиди рата су лица код којих је телесно оштећење наступило услед ране, повреде или озледе за време рата или у миру од заосталог ратног материјала (односи се на цивилна лица).

Табела број 78 - Структура и кретање броја инвалида у периоду 2010-2014. године

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ратни војни инвалиди	173	163	153	148	138
Мирнодопски војни инвалиди	68	63	62	57	55
Цивилни инвалиди	16	16	16	15	15
Укупан број:	257	242	231	220	208

У 2014. години ратни војни инвалиди чине 66,34% од укупног броја војних инвалида, мирнодопски војни инвалиди чине 26,44 % и цивилни инвалиди рата 7,2%. У категорији ратних војних инвалида жене чине 1,44%, а у категорији цивилних инвалида рата жене чине 13,3%.

Област борачко – инвалидске заштите је тренутно регулисана савезним и републичким прописима и великим бројем подзаконских аката. У процедури је доношење новог закона, којим би се ова област кодификовала и то питање систематски регулисало. Послови борачко – инвалидске заштите се обављају као законом поверени. Сва решења

подлежу обавезној ревизији од стране надлежног министарства. Корисницима права исплата се врши преко Поштанске штедионице достављањем налога од стране Службе за борачко – инвалидску заштиту.

Средства за остваривање права из области борачко - инвалидске заштите обезбеђује Република. У 2014. години за кориснике (личне и остале) са територије града Крушевца исплаћено је око 100.000.000,00 динара.

Војни инвалиди по поменутих прописима, као основно право, остварују личну инвалиднину која се исплаћује у месечном износу у складу са кретањем просечне зараде у Републици Србији и зависи од групе, тј. степена добијеног инвалидитета. Остала права, као изведена, се могу остварити зависно од степена оштећења организма, као и имовинско – породичних прилика.

Права, која се под одређеним условима могу остварити су:

1. лична инвалиднина – 201 корисник,
2. додатак за негу и помоћ,
3. ортопедски додатак – 26 корисника,
4. здравствена заштита и друга права у вези са остваривањем здравствене заштите – 21 корисник,
5. ортопедска и друга помагала – 9 корисника,
6. накнада за време незапослености – 25 корисника,
7. борачки додатак – 47 корисника,
8. бањско и климатско лечење,
9. месечно новчано примање – 59 корисника,
10. додатак за негу,
11. бесплатна и повлашћена возња – 133 корисника,
12. накнада за исхрану и смештај за време путовања и боравка у другом месту,
13. накнада трошкова путовања,
14. накнада погребних трошкова – 8 корисника.

Такође је значајно истаћи да само ратни војни инвалиди остварују одређене попусте код појединих јавних предузећа (Јавно комунално предузеће "Водовод", Јавно

комунално предузеће "Крушевац"), због чега је у претходном периоду било доста негодовања од стране мирнодопских војних инвалида.

Имајући у виду чињеницу да су ратни, мирнодопски и цивилни инвалиди рата, лица са телесним оштећењима, затим да је број тих корисника из године у годину све мањи, током 2013. године покренута је иницијатива да се барем и те категорије укључе у систем остваривања субвенција. Међутим, због недостатка средстава у буџету, то питање је остављено за неко боље време.

Решавајући проблем становања, Град Крушевац је дао у закуп на неодређено време три стамбене јединице, а уз помоћ Владе Јапана изградио још двадесет и три стамбене јединице намењене ратним војним инвалидима и породицама погинулих бораца.

Особе са инвалидитетом у складу са Правилником о утврђивању категорија особа са инвалидитетом која могу да користе јединствену инвалидску паркинг карту на јавним паркиралиштима у Крушевцу остварују право и на бесплатно паркирање на територији Града.

Табела број 79 - Старосна структура ратних, мирнодопских и цивилних инвалида рата

	до 65 година	од 65-80	преко 80
Ратни војни инвалиди	107	8	17
Мирнодопски војни инвалиди	18	28	9
Цивилни инвалиди рата	3	8	4

На основу Закона о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца је прописано да борац са признатим својством ратног војног инвалида има право на борачки додатак док је у радном односу са пуним радним временом, ако му је износ месечне зараде мањи од износа просечне нето зараде у Републици Србији из претходног месеца, увећане за 30%. Закон даје озбиљну сатисфакцију овој категорији корисника и већина њих је заинтересована за радни однос, међутим већина послодаваца нема слуха за ову популацију, а често вршећи и разне злоупотребе закона. Поједини послодавци приме у радни однос инвалидно лице само за онај период за који држава даје одређене субвенције. По истеку тог периода таква лица остају без посла.

Због таквог поступања већина инвалида који су остварили право на месечно новчано примање за време незапослености се не усуђује да заснује радни однос, посебно

имајући у виду и чињеницу да не могу поново да се врате на месечно новчано примање за време незапослености. У том случају, остали би без свог основног примања.

И Закон о здравственом осигурању прописује круг лица, међу којима спадају и војни инвалиди, којима се у складу са законом обезбеђују права из обавезног здравственог осигурања.

Поред ових кључних проблема, постоје и проблеми који се тичу стамбеног питања, изостанак националног признања, још увек недовољна приступачност средине и др.

Ратни војни инвалиди се не могу гледати кроз призму социјале, већ се овде ради о лицима која своја права користе по основу надокнаде штете, али тренутно стање доводи ову популацију у категорију социјалних случајева. Област борачко – инвалидске заштите тренутно је регулисана бројним законима и подзаконским актима, који су често неусклађени са осталим законима, што има за последицу да се исти проблем другачије третира, чиме се ствара основ за неравноправан статус лица са инвалидитетом.

Геронтолошки центар води евиденцију о броју корисника са инвалидитетом. Број корисника се смањивао у 2011. години, у односу на 2010. годину, а потом се број корисника благо повећава, и у 2014. години достиже већи број корисника у односу на 2010. годину и то за свега пет корисника.

Табела број 80 – Структура корисника на смештају у Геронтолошком центру на основу обољења, последица обољења или стања која су довела до инвалидитета (стање на дан 31.12)

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско
Церебрална прализа и енцефалитис секунде	1	2	1	1	1	3	1	1	1	1
Хемиплегија	12	17	4	8	4	9	5	10	9	11
Физичка инвалидност	5	2	3	0	2	1	4	1	7	2
Мултипла склероза	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Париплегија	0	3	0	2	0	2	0	2	1	2
Мишићна дистрофија	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1
Слепа лица	1	1	1	1	1	1	0	2	0	1
Психо физичке сметње	8	30	10	22	9	26	11	24	14	23
Менталне сметње	9	16	13	15	13	18	10	16	13	26
Квадриплегија	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Душевна обољења	7	13	6	10	5	10	8	16	8	14
Епитард	4	5	4	4	4	4	4	7	3	6
Укупно по полу	48	90	42	64	39	75	43	80	56	87
УКУПНО	138		106		114		123		143	

Када је у питању укупан број корисника у Геронтолошком центру, у периоду од 2010. до 2012. године, број корисника се благо повећава, а потом у 2013. и 2014. години благо опада.

*Табела број 81 - Укупан број корисника Геронтолошког центра за период 2010-2014. године
(стање на дан 31.12)*

Година	2010.		2011.		2012.		2013.		2014.	
Пол	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско
Број корисника	50	112	62	116	65	123	69	117	58	111
Укупно	162		178		188		186		169	

Дневни боравак за децу, младе и старија лица са сметњама у развоју

Корисници Дневног боравка су старосне структуре од 5 до 61 године старости. Они су различити по врстама сметњи и тежини ометености (од умерено до теже ментално ометених лица). Корисници су хетерогени по структури ометености (сензорне сметње, ментални дефицити, генетске сметње, особе са телесним инвалидитетом, особе са поремећајема из аутистичног спектра, мишићна дистрофија, параплегија, церебрална парализа).

Табела број 82 – Број корисника Дневног боравка по врстама сметњи

Врста сметњи	Мушкарци	Жене	Укупно
Церебрална парализа	5	6	11
Комбиноване сметње	1	3	4
Ментално недовољно развијене особе	5	3	8
Даунов синдром	2	1	3
Аутизам	5	2	7
Сензорне сметње	0	1	1
Мишићна дистрофија	1	0	1
Укупно	19	16	35

Инклузивно образовање

Инклузија је укључивање деце са сметњама у развоју у редовни образовно – васпитни систем и подразумева прилагођавање наставних садржаја, метода и техника комуникације у складу са потребама деце, као и промену ставова. Инклузија такође подразумева прилагођавање школе детету, а не детета школи – тј. школу по мери сваког детета. Сва деца су укључена у најближу редовну школу која је спремна да одговори на њихове потребе. Осим образовања, инклузија подразумева и квалитетну социјалну интеракцију са вршњацима, уз потребну подршку. Према томе, инклузија се не бави само учењем наставних садржаја, већ успешним укључивањем у друштво у целини.

У инклузивном приступу дете је схваћено као вредност и подразумева мењање образовног система, а не детета – промену ставова наставника према детету, промену ригидних метода наставе, уклањање архитектонских и психолошких баријера,

успостављање партнерског односа са школом и сл. Крајњи циљ образовања деце са сметњама у развоју јесте овладавање вештинама које ће деци омогућити самосталан живот и прилагођавање променама у околини и друштву, као и постепено стицање контроле над сопственим животом и оно што је најважније, стицање економске независности.

Сва деца имају право на образовање и васпитање, које треба омогућити што је могуће више у редовним предшколским установама, основним и средњим школама. Наставници и школе треба да прилагоде начин рада тако да излазе у сусрет потребама деце, јер је некој деци, због инвалидитета или сметњи у развоју, потребна додатна помоћ.

Закон о основама система образовања и васпитања налаже да инклузивно образовање постаје обавеза свих запослених у редовним школама. За дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план.

Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања детета и ученика у редован образовно – васпитни рад и његово осамостаљивање у вршњачком колективу.

Свако дете је индивидуално биће и дете са сметњама у развоју је пре свега дете. Отклањање препрека је повезано са позитивним ставом наставника и школе према детету и његовом образовању и подразумева креативно сагледавање процеса учења, као и спремност и опредељење наставника за сарадњу са родитељима деце са сметњама у развоју.

Сва деца су укључена у најближу редовну школу која је спремна да одговори на њихове потребе. Осим образовања, инклузија подразумева и квалитетну социјалну интеракцију са вршњацима, уз потребну подршку. Према томе, инклузија се не бави само учењем наставних садржаја, већ успешним укључивањем у друштво у целини.

Кључно обележје инклузивне школе јесте добра психосоцијална клима и подршка где се успело да се за свако дете (обдарено, просечних или смањених способности) створе услови да се оно развија у границама својих способности.

Неговање односа родитељ – наставник - дете је вишеструко значајно, почевши од тога да нико не може сам да реши неки проблем у данашњем поретку ствари и догађаја, до

тога да нуди ефикасан, сврсисходан и суштински начин сагледавања изазова детета са сметњама у развоју и изналажење оптималних решења.

У циљу имплементације инклузивног образовања у образовном систему постоји стручни тим за инклузивно образовање на нивоу школе и тимови за додатну подршку деци (ИОП тимови) који се формирају за сваког ученика понаособ.

Захваљујући изузетној вољи града Крушевца слепа и слабовида деца су укључена у редован систем васпитања и образовања и пре него што је инклузивно образовање постало саставни део законских регулатива образовног система.

У Основној школи "Вук Караџић" наставу похађа четворо ученика, како слепих тако и слабовидих и то три девојчице и један дечак, при чему је школа ангажовала и тифлопедагога за рад са овом децом. Такође, у Основној школи "Васа Пелагић" наставу похађа 1 слабовиди дечак.

Ови ученици похађају редовну наставу при чему им је неопходна додатна подршка и помоћ у савлађивању редовног програма образовања. Стога се са сваким учеником ради индивидуално према његовима индивидуалним могућностима и способностима. У циљу праћења наставе ученици имају компјутер са говорним софтвером, Брајеве машине и белу таблу. Тифлопедагог је задужен за пружање подршке слепој и слабовидој деци у преношењу и савлађивању градива, а такође и образовном особљу и родитељима у раду са децом. Стога се перманентно ради на идентификовању интересовања и потенцијала сваког детета понаособ и исказивању истих кроз разноврсне активности. На тај начин се подстиче социјализација деце и укључивање у свакодневни живот.

Слепој и слабовидој деци је укључивање у редован систем образовања на територији града у којој живе веома битан, јер се на тај начин не одвајају од породице која игра веома важну улогу у формирању њихове личности и стварању позитивне слике о себи. Искуство показује да су се и деца успешно адаптирала на рад у групи са редовном популацијом. Остали ученици имају разумевања према овим ученицима и пружају им помоћ у савлађивању и психичких и физичких баријера.

Интерресорна Комисија

У складу са Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику, на територији града Крушевца је 13. октобра 2010. године

формирана Интерресорна комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику, од када званично престаје са радом Комисија за преглед деце ометене у развоју, тзв. Комисија за категоризацију на нивоу града. Интерресорна Комисије званично почиње са радом априла 2011. године, након реализоване обуке за сва три члана комисије и координатора од када је званично почела и обрада захтева.

Комисију чине: психолог који је представник система образовања (председница Комисије), педијатар у предшколском диспанзеру, представница Центра за социјални рад и представница Одељења за друштвене делатности Градске управе града Крушевца.

Додатна подршка се обезбеђује без дискриминације по било ком основу сваком детету, односно ученику из друштвено осетљивих група, коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању, здравству или социјалној заштити. Процена потреба врши се непосредном опсервацијом сталних и, према потреби, повремених чланова, сагледавањем потреба детета/ученика и могућности да се у породици, у редовном систему образовања, у посебној предшколској групи или школи, у установи социјалне или здравствене заштите обезбеде непосредне и посредне додатне мере подршке. На основу појединачне процене сваког члана Комисије, израђује се заједничко, образложено мишљење које садржи индивидуални план подршке детету/ученику који представља операционализовану процену и заједничко мишљење Комисије и садржи: циљ подршке, очекиване исходе, опис задатака, активности, услуга, мера, као и одговорне особе, институције, службе и планирани временски рок за реализацију активности.

Од 07.04.2011. године до 31.07.2015. године Комисија је укупно обрадила 307 захтева, с тим да је за 25-оро деце, односно ученика вршена поновна процена, тако да је укупан број опсервиране деце **282**.

Ради лакше евиденције следи приказ броја деце, односно ученика на основу Правилника о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање, према коме се врши "условна" подела деце/ученика којима је потребна подршка у образовном систему. Подела подразумева да дете: има тешкоће у учењу (због специфичних сметњи учења, или проблема у понашању и емоционалном

развоју); има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или вишеструке сметње); потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи); из других разлога остварује право на подршку у образовању.

Табела број 83 - Број деце/ученика до 18 године за које је процењена потреба за додатном подршком од стране Интерресорне комисије Крушевца

Година	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.		Укупно		
	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Укупно
Потреба за додатном подршком													
Сметње у развоју или инвалидитет													
Хиперактивност и поремећај пажње	-	-	1	-	5	-	4	-	-	-	10	-	10
Телесне сметње, оштећења, физички инвалидитет, хронична обољења	1	1	5	6	8	3	10	6	2	1	26	17	43
Интелектуалне сметње	2	2	10	4	10	7	10	9	7	9	39	31	70
Оштећење вида	1	-	-	3	1	-	-	-	-	-	2	3	5
Оштећење слуха	-	-	2	1	1	-	-	2	-	-	3	3	6
Сметње из спектра аутизма	-	1	4	1	2	1	6	2	3	2	15	7	22
Вишеструке сметње	-	-	5	1	2	5	2	4	5	2	14	12	26
Укупно – према полу	4	4	27	16	29	16	32	23	17	14	109	73	182
Укупно	8		43		45		55		31		182		
Остало													
Поремећај понашања	-	-	1	-	1	-	5	-	3	-	10	-	10
Потешкоће у учењу	-	-	4	1	6	3	15	8	7	4	32	16	48
Нестимулативна средина	-	-	2	2	1	1	4	6	4	3	11	12	23
"Прерастао" - више од 18 година	-	-	-	-	1	-	1	-	3	-	5	-	5
Преминуо	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
Немогућност опсервације	-	1	2	-	1	-	-	-	4	4	7	5	12
Други разлози	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1
Укупно – према полу	4	5	36	19	40	20	57	37	39	25	176	106	282
Укупно	9		55		60		94		64		282		
+ Поновна процена	-		-		-		9	2	11	3	25		
Укупно обрађених захтева	9		55		60		105		78		307		

Из наведене табеле се може приметити да је највећи број деце, односно ученика са интелектуалним сметњама (38,5%), следе хронична обољења (23,6%), а затим вишеструке

сметње (14,3%), сметње из спектра аутизма (12,1%), сензорне сметње (6%) и на крају, хиперактивност и поремећај пажње (5,5%). Значајно је већи проценат дечака са телесним сметњама, физичким инвалидитетом и хроничним обољењима (26 дечака и 17 девојчица), душло више са сметњама из спектра аутизма (15 дечака и 7 девојчица), што иде у прилог новијим студијама, као и хиперактивност и поремећај пажње (10 дечака). Такође, број деце којима је потребна додатна помоћ и подршка се из године у годину повећава.

Полна структура деце/ученика са ивалидитетом је у корист дечака (59,9%) у односу на девојчице (40,1%) и тај број се, почев од 2012. закључно са 2015. годином, сразмерно повећава. Структура деце/ученика према узрасту, односно образовном нивоу на коме се налазе је најзаступљенија у основној школи (62,1%), затим у предшколској установи (25,8%), следи у средњој школи (5,5%), док 6,6% нису обухваћена образовним системом (разлог – болест). Потребно је нагласити да је у међувремену, 9 - оро деце напунило 18 година, од тога 8 дечака и 1 девојчица (6 ученика Школа за основно и средње образовање "Веселин Николић" Крушевац, 2 ученика редовне основне школе и 1 ученик Школе за ученике оштећеног вида "Вељко Рамадановић" у Земуну).

Према типу школе, 125 детета (70,2%) похађа редовне установе (предшколске, основне и средње школе, од тога једно дете похађа Основну школу "Др Драган Херцог" у Београду, одељење које се налази при Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију), 53 (29,8%) специјалне школе (основне и средње, и то највећи број - 47 ученика Школу за основно и средње образовање "Веселин Николић" у Крушевцу, 4 ученика Школу са домом за ученике оштећеног слуха и говора "11. мај" у Јагодини и по 1 ученик Основну школу "Антон Скала" у Београду и Школу за ученике оштећеног вида "Вељко Рамадановић" у Земуну) и 4 детета нису у систему (разлог - због вишеструких сметњи, озбиљних здравствених проблема, односно болести, налазе се на интензивном кућном и болничком лечењу).

Из буџета града се сваке године издвајају финансијска средства за исхрану и смештај деце са сметњама у развоју у специјализованим школама.

Табела број 84 – Финансијска издвајања из буџета града за исхрану и смештај деце у специјализованим школама

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Специјална школа са домом ученика "Бубањ" Ниш	/	100.000,00	200.000,00	300.000,00	300.000,00	350.000,00
Школа са домом за ученике оштећеног слуха и говора "11 мај" Јагодина	1.620.000,00	2.198.864,00	1.100.000,00	700.000,00	600.000,00	330.000,00
Школа за децу оштећеног вида "Вељко Рамадановић" Земун	150.000,00	430.000,00	330.000,00	330.000,00		/
Основна школа "Антон Скала" (за децу са менталном ометеношћу и аутизмом)	/	/	/	/	/	50.000,00
УКУПНО	1.770.000,00	2.728.864,00	1.630.000,00	1.330.000,00	900.000,00	730.000,00

Што се тиче преласка из редовне у специјалне школе и обрнуто, укупно је седморо деце (5 дечака и 2 девојчице) прешло из редовне Предшколске установе/основне школе у специјализовану основну или средњу школу. Један дечак је из специјалне прешао у редовну основну школу, док је двоје деце, која, тренутно, похађају редовну Предшколску установу, али као додатну подршку користиће, односно похађаће предшколску групу у Специјалној школи са домом ученика "Бубањ" у Нишу у току наредне школске године. У 11 случаја је било напуштања основне/средње школе – када Комисија није могла да заврши опсервацију захтева.

Највећи проценат (преко 70%) подносиоца захтева за покретањем процене су школе (основне и средње), следе родитељи/старатељи/хранитељи (преко 25%), а потом установе (здравствене и социјалне заштите). Највећи број разлога за подношење захтева је у вези са уписом у 1. разред основне (редовне или специјалне) и средње специјалне школе и давање одговарајућих мера додатних подршки, затим у вези са одлагањем поласка у 1. разред, па у вези са припремом ученика 8. разреда за завршни испит - прилагођавање полагања.

За сву децу/ученике је предложен индивидуални план подршке, осим у 12 случаја (процес процене није ни покренут, ученици престали да похађају школу (11) и 1 процес процене је био стопиран, разлог – надлежност друге Интерресорне Комисије).

Од броја деце за коју је урађена процена потреба, а која користе услуге система социјалне/здравствене заштите 4 детета (2 дечака и 2 девојчице) живе у хранитељској породици (од тога, за једно дете надлежност органа старатељства - Центар за социјални рад, Трстеник), 2 (1 дечак и 1 девојчица) са старатељем, а 1 дечак је смештен у установу за смештај деце ометене у развоју.

Према месту становања породице деце, односно деце/ученика 38,4 % је на селу, од тога већи број породица дечака – дупло више у односу на породице девојчица. Ови подаци би требало да буду драгоцени приликом даљег планирања подршки овој групи деце/ученика.

Као непосредна додатна подршка која захтева додатна финансијска средства у претходном периоду се указала потреба за ангажовањем пратиоца за личну помоћ детету/ученику ради лакшег функционисања и комуникације са другима током остваривања васпитно - образовног рада у предшколској установи или образовно-васпитног рада у школи, током целодневне наставе или продуженог боравка, ваннаставних активности, извођења наставе у природи, излета, екскурзија, одмора и слично. Подршка је остварена на нивоу Градске управе, Крушевац у току 2013., 2014. и 2015. године.

Табела број 85 - Број планираних личних пратилаца у основним школама и издвојена средства из буџета града

ГОДИНА	2013.		2014.		2015.	
	Број личних пратилаца	Издвојена средства	Број личних пратилаца	Издвојена средства	Број личних пратилаца	Издвојена средства
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ						
1. ОШ "ЈОВАН ПОПОВИЋ"-КРУШЕВАЦ	2	270.000,00	4	570.000,00	4	540.000,00
2. ОШ "НАДА ПОПОВИЋ"-КРУШЕВАЦ	1	135.000,00	4	570.000,00	5	675.000,00
3. ОШ "ДРАГОМИР МАРКОВИЋ"-КРУШЕВАЦ	1	135.000,00	3	428.000,00	4	540.000,00
4. ОШ "ВУК КАРАЦИЋ" - КРУШЕВАЦ	4	540.000,00	7	1.000.000,00	9	1.215.000,00
5. ОШ "БРАНКО РАДИЧЕВИЋ"-КРУШЕВАЦ	1	135.000,00	1	143.000,00	1	135.000,00
6. ОШ "Ј.Ј.ЗМАЈ"-КРУШЕВАЦ	1	135.000,00	3	428.000,00	3	405.000,00
7. ОШ "ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ"-КРУШЕВАЦ	2	270.000,00	3	428.000,00	3	405.000,00
8. ОШ "СВЕТИ САВА"-ЧИТЛУК	1	135.000,00	1	143.000,00	1	135.000,00
9. ОШ "ЖАБАРЕ"-ЖАБАРЕ	1	135.000,00	-	-	-	-
10. ОШ "ДЕСПОТ СТЕФАН"-ГОРЊИ СТЕПОШ	1	135.000,00	-	-	-	-
11. ОШ "КНЕЗ ЛАЗАР"-ВЕЛИКИ КУПЦИ	1	135.000,00	-	-	-	-
12. ОШ "СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ"-ЈАСИКА	1	135.000,00	1	143.000,00	1	135.000,00
13. ОШ "ВАСА ПЕЛАГИЋ"-ПАДЕЖ	1	135.000,00	1	143.000,00	1	135.000,00
14. ОШ "ВЛАДИСЛАВ САВИЋ ЈАН"-ПАНУНОВАЦ	1	135.000,00	-	-	2	270.000,00
15. ОШ "СТРАХИЊА ПОПОВИЋ"-ДВОРАНЕ	1	135.000,00	1	143.000,00	2	270.000,00
16. ОШ "ВЕЛИЗАР СТАНКОВИЋ КОРЧАГИН"-ВЕЛИКИ ШИЉЕГОВАЦ	2	270.000,00	1	143.000,00	1	135.000,00
17. ОШ "БРАНА ПАВЛОВИЋ"-КОЊУХ	1	135.000,00	1	63.000,00	1	135.000,00
18. ШОСО "ВЕСЕЛИН НИКОЛИЋ"-КРУШЕВАЦ	1	135.000,00	5	713.000,00	2	2.553.000,00
УКУПНО	24	3.240.000,00	36	5.058.000,00	40	7.683.000,00

До сада, укупно (на основу свих обрађених захтева – 307) препоручени су пратиоци за 79 детета/ученика, а према последњем извештају на крају јуна, 2015. године ангажовано је њих 49 у предшколским установама и основним школама и 21 у Школи за основно и средње образовање "Веселин Николић", што укупно чини 70 пратилаца за личну помоћ деци/ученицима. Такође, потребно је и ову услугу унапредити у смислу: обуке за пратиоце по акредитованом програму, одговарајуће квалификације или могућност усавршавања, редовнијих састанака особа које пружају ову подршку са релевантним представницима, пре свега, образовног система у смислу помоћи и подршке, добијања повратних информација од пратиоца, деце/ученика, родитеља о начинима на који се ова подршка спроводи, недоумица, питања, потешкоћа, али и предлога и сугестија за бољи квалитет ове подршке.

Такође, као још једна подршка – обезбеђено је адекватно комби возило за превоз деце са сметњама у развоју од Школе за основно и средње образовање "Веселин Николић" до места становања и обрнуто, али ова подршка није доступна у удаљеним селима на територији града Крушевца.

Пратећи и сагледавајући потребе деце/ученика, све више је потребно обезбедити непосредну додатну подршку - ангажовање педагошког асистента у образовно-васпитном раду, према потреби (током целог дана или само за неке предмете или активности), пре свега ангажовање дефектолога и/или логопеда који у неким школама уопште није ангажован, при чему је у неким образовним установама потребно појачати рад са дефектологом/логопедом, који је углавном један или два дана у школи, односно предшколској установи и који је недовољно ангажован, имајући у виду потребу.

Проблеми са којима се Интерресорна Комисија свочава у раду

Постоји низ потешкоћа у раду Комисије: велики је број пристиглих захтева, углавном са непотпуном и/или делимично потпуном документацијом, велики је обим и комплексност посла, процедуре поступка процене трају релативно дуго и захтевају прикупљање великог броја информација о детету/ученику из различитих извора. Такође, постоји недовољна информисаност и ажурност запослених у установама, а проблем је и усклађивање организација времена чланова комисије, као и родитеља, институција и њихове организације рада, смене ученика, активности ученика и сл.

Постоји још увек недовољна информисаност о задацима и улози Интерресорне Комисије, процедурама слања захтева, као и обавезама које институције имају у процесу њеног рада, пре свега запослени у предшколској установи, школама и институцијама здравствене и социјалне заштите, али и сами родитељи који подnose захтеве. Такође постоји проблем недовољне информисаности о начинима реализације одређених активности у оквиру индивидуалног плана подршке детету/ученику, који дефинише одговорне особе и временски оквир за њихову реализацију, као и начинима адекватног извештавања.

Комисија нема увек повратну информацију о евалуацији индивидуалног плана подршке и вредновања његових ефеката за сву децу/ученике (да ли се остварују планиране активности, на који начин, ко је укључен; какав је однос између планираног и оствареног; да ли су се промениле околности у којима дете живи и сл.).

Још увек не постоји систематска и суштинска повезаност представника локалне самоуправе, Интерресорне комисије, Мреже подршке инклузивном образовању, Школске управе, министарстава - интерресорни рад три система (и свих оних који би требало да подрже/помогну несметано спровођење инклузије). Досадашњи расположиви број, облик и врста услуга на нивоу града је несразмерно мали у односу на потребе деце/ученика (чији број више није незанемарљив), као и омогућавање квалитетеније доступности и коришћење услуга постојећих друштава и удружења у складу са приоритетним потребама корисника.

Програмске активности. Сваке године се из буџета града издвајају финансијска средства за финансирање програмских активности удружења која се баве особама са инвалидитетом. У 2015. години је из буџета града за особе са инвалидитетом издвојено 5.400.000 динара и то за програмске и пројектне активности удружења. Спроведен је конкурс за финансирање програма и пројеката у области заштите лица са инвалидитетом.

Одељење за друштвене делатности Градске управе града Крушевца – Служба за здравствену и социјалну заштиту се у оквиру својих надлежности бави и питањима везаним за унапређење положаја особа са инвалидитетом - разбијање свих врста баријера (архитектонских, комуникационих, психолошких), а у циљу адекватне социјалне укључености ове категорије становништва у друштвене токове живота.

У 2013. години је на сајту града отворена и интернет страница која садржи све обједињене информације о начину остваривања права особа са инвалидитетом из области здравствене, социјалне заштите, образовања и сл., а која су у надлежности града, као и информације о контактима удружења особа са инвалидитетом, те све ове информације представљају водич кроз права за особе са инвалидитетом.

Одељење за друштвене делатности доноси **Решења за издавање јединствене паркинг карте на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом.** Ово право могу остварити лица са инвалидитетом која имају инвалидност са 80%, 90% и 100% односно I,II и III степен телесног оштећења доњих екстремитета и карлице и слепа лица са 90% или 100% оштећења вида, инвалидност са 70% оштећења доњих екстремитета, лица на дијализи, која својим возилима долазе на дијализу, родитељи односно стараоци деце са инвалидитетом са оштећењима доњих екстремитета и карлице, као и слепе деце, под условом да су обухваћена васпитно образовним процесом или су смештена у установу за дневни боравак, иду на рехабилитацију или редован лекарски третман, удружења из области социјалне заштите, борачко – инвалидске заштите и заштите лица са инвалидитетом. На основу издатих Решења, Пословни центар Крушевац издаје јединствену паркинг карту за особе са инвалидитетом, на основу које стичу право на бесплатно паркирање

На основу Одлуке о правима у социјалној заштити грађана града Крушевца, особе са инвалидитетом имају право на бесплатан јавни градски превоз, преко својих удружења, под одређеним условима, а који финансира град. **Град финансира превоз особа са инвалидитетом са степеном инвалидности више од 50%.** У 2015. години је издвојено 7.500.000 динара за превоз особа са инвалидитетом, пензионера и студената.

Град поседује и специјализовано комби возило за превоз ученика са тешкоћама у развоју, као и за потребе чланова удружења особа са инвалидитетом по захтеву удружења.

Град Крушевац је и пре увођења инклузивног образовања у основне школе омогућио слепој и слабовидој деци са своје територије укључење у редован систем образовања обезбеђивањем адекватног наставног кадра и специјализованих учила за чију се набавку обезбеђују средства из буџета града сваке године.

Приступ особама са инвалидитетом институцијама система на локалном нивоу¹⁰

Током 2014. године, Одељење за друштвене делатности Градске управе града Крушевца је по захтеву Заштитника грађана из Београда свим јавним установама и предузећима на нивоу града проследило анкету везану за приступ особама са инвалидитетом.

Зграда у којој је смештено Одељење за друштвене делатности, које се ресорно бави и питањима особа са инвалидитетом има решено питање приступа особама са инвалидитетом, тако да се ту несметано обављају све активности везане за ову категорију становништва. Од 5 објеката Градске управе, 4 објекта немају решен приступ за особе са инвалидитетом.

Установе у области социјалне заштите имају приступ за особе са инвалидитетом, а што се здравствене заштите тиче постоји одређен број објеката на сеоском подручју који немају приступ, јер су оснивачка права Дома здравља од стране града преузета у децембру 2013. године, тако да град није био у могућности да решава ово питање, због непостојања ингеренција, али предстоји обавеза решавања и тог питања у наредном периоду. Објекти у области културе, спорта и информисања углавном имају решено питање архитектонских баријера.

Од укупно 82 објеката установа (изузев образовних установа) и јавних предузећа наведених у табели, 28 објеката нема приступ особама са инвалидитетом, што чини 34% од укупног броја објеката.

¹⁰ Истраживање приступачности објеката и јавних површина на локалном нивоу је рађено септембра 2014. године. Спроводио га је Одељење за друштвене делатности – Служба за социјалну и здравствену заштиту, а за потребе заштитника грађана града Београда.

Табела број 86 - Приступачност објеката установа и јавних предузећа особама са инвалидитетом

Установе	Укупан број објеката	Приступ особама са инвалидитетом
Центар за социјални рад	2	1 објекат нема
Центар за особе са инвалидитетом	1	Има
Дом здравља	41	19 објеката нема приступ и то су сеоске амбуланте
Здравствена установа Апотека "Крушевац"	13	1 објекат нема рампу
Културни центар	5	Има
Библиотека	1	Има
Народни музеј	2	Нема
Позориште	1	Има
Спортски центар	5	3 објекта нема приступ
Центар за стручно усавршавање	1	Има
Народни универзитет	1	Нема
Историјски архив	2	1 објекат нема приступ
Туристичка организација	1	Нема
Јавна предузећа	Укупан број објеката	Приступ особама са инвалидитетом
Дирекција за урбанизам и изградњу	1	Нема
Градска топлана	1	Нема
Јавно комунално предузеће "Крушевац"	1	Нема
Пословни центар	1	Има
Јавно комунално предузеће "Водовод"	1	Има
Радио телевизија Крушевац	1	Има

Приступ особама са инвалидитетом у образовном систему

Предшколска установа "Ната Вељковић" има укупно 14 објеката, при чему 6 објеката немају приступ за особе са инвалидитетом, што чини 43% од укупног броја објеката.

Када су основне школе у питању, од укупно 19 школа на територији града Крушевца, 10 школа нема приступ за особе са инвалидитетом, што чини 53% од укупног броја објеката.

Табела број 87 - Приступачност објеката особама са инвалидитетом у основним школама

Основне школе	Приступ особама са инвалидитетом	Основне школе	Приступ особама са инвалидитетом
"Вук Караџић"	Нема	"Жабаре"	Нема
"Доситеј Обрадовић"	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"	"Станислав Бинички" Јасика	Нема
"Драгомир Марковић"	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"	"Владислав Савић Јан" – Паруновац	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"
"Јован Јовановић Змај"	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"	"В. С. Корчагин" – Велики Шиљеговац	Нема
ОШ "Јован Поповић"	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"	"Страхиња Поповић" – Дворане	Нема
"Нада Поповић"	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"	"Брана Павловић" – Коњух	Нема
"Бранко Радичевић"	Нема	"Васа Пелагић" – Падеж	Нема
"Кнез Лазар" – Купци	Има приступ који су сами направили	"Свети Сава" – Читлук	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"
"Деспот Стефан"	Нема	Издвојено Одељење школе из Читлука у Вучаку	Има приступ урађен у оквиру санације школе.
Музичка школа	Нема	Школа за основно и средње образовање "Веселин Николић"	Има две рампе

Од 7 средњих школа, 4 школе немају приступ за особе са инвалидитетом, што чини 57% од укупног броја школа.

Табела број 88 - Приступачност објеката особама са инвалидитетом у средњим школама

Средње школе	Приступ особама са инвалидитетом
Економска школа	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"
Техничка школа	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"
Хемијско – технолошка школа	Има приступ, донација фирме "Власинац Игда"
Медицинска школа	Нема
Машинско-елетротехничка школа	Нема
Гимназија	Нема
Музичка школа	Нема

Јавни превоз

На аутобуским стајалиштима платои за пешаке су саставни део тротоара (у истом нивоу) и њихова ширина зависи од ширине тротоара. На саму ширину платоа утичу постављене надстрешнице које су постављене по средини тротоара тако да минимална ширина од **300 цм** није испуњена (Правилник о техничким стандардима приступачности). Зона уласка у возило јавног превоза није посебно обележена.

Јавне површине које немају приступ особама са инвалидитетом су: Археолошки парк, Плато испред дома синдиката, Пионирски парк, Расина, Трг фонтана, Трг косовским јунацима, као и Трг Костурница.

Решењем о техничком регулисању саобраћаја на подручју насељеног места Крушевац ("Службени лист Града Крушевца", бр. 5/2011) у члану 12. одређена су паркинг места за возила за особе са инвалидитетом.

Табела број 89 – Улице са обележеним паркинг местом за особе са инвалидитетом

Улица	Број паркинг места	Улица	Број паркинг места
"Балканска"	1	"Југовићева"	2
"Видовданска"	3	"Краља Александра Ујединитеља"	1
"Војводе Путника"	1	"Немањина"	1
"Газиместанска"	2	"Танаска Рајића"	3
"Доситејева"	1	"Трг фонтана"	2

На подручју града Крушевца има око 50 пешачких прелаза на којима постоје рампе за савладавање висинске разлике између тротоара и коловоза. Рампе нису у складу са Правилником о техничким стандардима приступачности већ се углавном налазе по средини пешачких прелаза, ширине рампи су око 1,00 метара.

ПРЕПОРУКЕ

- Повећање броја стручних и едукованих кадрова за рад са особама са инвалидитетом, у свим институцијама системима (образовним, социјалним, здравственом и сл.).
- Радити на конципирању таквог школског система који би био флексибилан у прилагођавању различитим потребама деце. У том контексту је неопходно више стручних скупова са разменом садржаја из праксе, наставника и дефектолога. У циљу смањења дискриминације у школи је потребан другачији приступ у раду са родитељима.
- Обезбеђивање дидактичких средстава, асистивне технологије и прилагођених уџбеника за рад са децом са инвалидитетом.
- Едуковање и стручно усавршавање васпитача, наставника и стручних сарадника у образовном систему за рад са децом са инвалидитетом, у складу са принципима инклузивног образовања.
- Праћење броја деце са инвалидитетом у школском систему по индикаторима - упис и одрживост, са ажурирањем на крају школске године.

- Међусобно размењивање пракси и смањивање дискриминације унутар образовних институција.
- Сензибилисање образовног кадра за начине задовољавања потреба деце из друштвено осетљивих група.
- Сензибилисање и едукација вршњака и њихових родитеља за прихватање деце којима је услед сметњи у развоју, потешкоћа у учењу, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна подршка.
- Пружање подршке професионалне оријентације и оспособљавање за рад. У циљу рада на професионалној оријентацији је неопходно да се поред представника школе укључе и представници Националне службе за запошљавање, предузетника, приватника, представника организација, установа, предузећа на нивоу града у смислу омогућавања реалних сусрета – директан контакт са експертима и процесом рада, идентификације потреба за обучавањем и евентуалним запослењем; да се да могућност да деца/ученици, примерено узрасту, тренутним способностима, могућностима и вештинама, одговорно, ваљано и колико је могуће, самостално, одлуче о избору најадекватније школе и занимања.
- Укључивање деце са сметњама у развоју у спортске, културне и рекреативне активности на нивоу града.
- Унапређивање постојеће услуге дневног боравка за децу: простор за рад, обезбедити недостајуће стручњаке и већа финансијска средства.
- У циљу смањења дискриминације при запошљавању, потребно је доследно примењивати закон о обавези послодавца да запосли особе са инвалидитетом и плаћању казнених поена.
- Анимирање послодавца за запошљавање особе са инвалидитетом.
- Развијање концепта социјалног предузетништва за особе са инвалидитетом.
- Пружање подршке особама са инвалидитетом у започињању сопственог бизниса.
- Едукација родитеља деце са сметњама у развоју.
- Обезбеђивање додатних видова подршке самохраним мајкама деце са инвалидитетом, обзиром да најчешће одустају од посла јер нема сервиса подршке, па се боре са сиромаштвом.

- Развијање услуга којима се унапређује квалитет живота особа са инвалидитетом.
- Обезбедити уклањање архитектонских баријера, израду прилазних рампи, обележавање паркинг места, приступ у јавном превозу, уградњу звучних сигнала на семафорима на главним саобраћајницама, постављање кључних натписа на Брајевом писму.
- Повећање доступности услуга здравствене и социјалне заштите особама са инвалидитетом.
- Помоћ заједнице у јачању ресурса организација цивилног друштва за организовање услуга.
- Активнија и рационалнија улога удружења у пружању услуга.
- Побољшање информисаности особа са инвалидитетом о свим правима и могућностима које им стоје на располагању.
- Израда јединствене базе података о особама са инвалидитетом на локалном нивоу (број деце у образовном систему, број одраслих, број старих лица, доступне услуге и сервиси, пружаоци услуга и сл.) и редовно је ажурирати.
- Израдити водич кроз права и услуге особа са инвалидитетом на локалном нивоу.
- Умрежавање свих сектора за рад на социјалној инклузији особа са инвалидитетом.
- Едукација и сензибилисање шире друштвене заједнице о проблемима и потребама особа са инвалидитетом.
- Едукација заједнице о разбијању предрасуда и стереотипа у свим сегментима живота особа са инвалидитетом: образовање, запошљавање, услуге, администрација.
- Формирање радног тела (Савета) на нивоу града које ће се бавити питањима особа са инвалидитетом, а које треба да чине и представници особа са инвалидитетом.
- Идентификовање свих ресурса и релевантних актера од значаја за унапређивање положаја особа са инвалидитетом у циљу развијања услуга за особе са инвалидитетом у складу са реалним потребама.
- Потребно је развити превентивне програме за очување здравственог статуса особа са инвалидитетом, са акцентом на репродуктивно здравље жена са инвалидитетом.

- Формирање Фонда за обезбеђивање савремених медицинско-техничких помагала (за сензорне и моторичке сметње) из ког би се покривао макар део материјалних трошкова.
- Укључивање особа са инвалидитетом у процес доношења одлука.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Стварање услова за активно учешће особа са инвалидитетом у свим сегментима друштвеног живота заједнице, уз елиминисање дискриминације и социјалне искључености

5.4. Област: Спречавање и сузбијање свих облика насиља

Насиље (долази од речи "сила"), означава однос између две стране у коме једна страна употребом или самом претњом употребе силе утиче на другу страну. Насиље је свесна окрутност усмерена према другима с циљем стицања моћи помоћу наношења психичке и/или физичке боли.

Насиље је свака делатност којом се непосредно, блиско и стварно угрожава телесни и душевни интегритет пасивног субјекта.¹¹

Насиље је глобалан, светски проблем који се дешава без обзира на старосну доб, расу, веру, образовни и социоекономски статус и географско подручје и представља грубо кршење основних људских права, што је утицало на међународну заједницу да усвоји бројна акта за сузбијање и елиминацију тог феномена.

Међународни правни оквир

Најважнији међународни акти који предвиђају низ мера и препорука у правцу сузбијања и спречавања насиља су: Универзална декларација УН о људским правима (1948); Конвенција УН о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW); Општа препорука број 19 Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена (Комитета CEDAW) из 1992. године; Декларација УН о елиминисању насиља над женама (1993); Резолуција Комисије УН за људска права 2003/45 посвећена елиминисању насиља над женама; Конвенција УН о правима детета (1989); Конвенција УН о правима особа са

¹¹ И. Симић, М. Петровић, Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, 2002. године, стр. 117.

инвалидитетом (2006); Пекиншка декларација и Платформа за акцију (1995) – у области насиља у породици; Миленијумски циљеви развоја, усвојени на Миленијумском самиту УН (2000); Препорука број R (90) 2Е Комитета министара Савета Европе о социјалним мерама у вези са насиљем у породици; Препорука 1450 (2000) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у Европи; Препорука 1582 (2002) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у породици; Препорука 2002 (5) Комитета министара Савета Европе о заштити жена од насиља; Препорука 1681 (2004) Парламентарне скупштине Савета Европе – "Кампања за борбу против породичног насиља над женама у Европи"; Препорука 1905 (2010) Парламентарне скупштине Савета Европе и сл.

Национални правни оквир

Национални правни оквир који се односи на област спречавања и сузбијања насиља чине следећи документи: Устав Републике Србије као највиши правни акт; Кривични законик, Законик о кривичном поступку; Породични закон; Закон о јавном реду и миру; Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица; Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку; Закон о извршењу кривичних санкција; Закон о полицији; Закон о оружју и муницији; Закон о равноправности полова; Закон о забрани дискриминације; Закон о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана; Закон о заштити података о личности; Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима; Национални план акције за децу; Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља; Национална стратегија за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама за период 2013 – 2018. године; Национални Миленијумски циљеви развоја у Републици Србији; Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања (2005), а затим и посебни протоколи за установе социјалне заштите (2005), образовно-васпитни систем (2007) - Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у васпитно - образовним установама; Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање; као и полицију (2007) - Посебан Протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у

партнерским односима; Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања; Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања и други општи и посебни протоколи донети од стране Владе Републике Србије и надлежних Министарстава који се баве проблемима насиља и на јединствен начин уређују и пружају смернице за поступање и сарадњу између различитих државних органа у случајевима насиља.

Циљ ове области стратешког документа је сузбијање свих облика насиља кроз развој превенције и мултисекторске сарадње, јачање капацитета органа и установа и унапређење система мера заштите и подршке жртвама насиља пре свега кроз слање јасне поруке да је насиље као модел понашања друштвено неприхватљив. У даљем тексту документ ће се бавити породичним и партнерским насиљем, злостављањем и занемаривањем деце, вршњачким насиљем и насиљем на спортским приредбама као облицима насиља чији негативан утицај оставља дубок траг не само на жртве насиља већ и на сам социјални миље средине у којој живимо.

Насиље у породици

На бази преузетих међународних стандарда који су садржани у бројним документима међународних организација универзалног и регионалног карактера (Савет Европе, Европска унија) и Република Србија је 2005. године доношењем Кривичног законика ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014) прописала посебно кривично дело Насиље у породици. Предвиђајући кривичну одговорност и кажњивост за најтеже облике насиља међу сродницима Србија се и на тај начин приближила бројним другим правним и друштвеним системима у овом погледу.

Према Породичном закону, насиље у породици представља "понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице". Кривични законик одређује да кривично дело насиља у породици врши свако ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице.

Насиље у породици укључује различите *облике насиља*:

Физичко насиље подразумева: гурање, одгуривање, повлачење за косу, ударање, ударање ногама, угризе, дављење, убоде, физичко мучење, непружање неопходне неге и помоћи женама са инвалидитетом, премлаћивање и убиство, али не искључује и друге манифестације. Тежина повреда варира од најмањих до озбиљних (преломи, подливи, модрице), трајних повреда и смрти.

Сексуално насиље представља сваку сексуалну активност без пристанка, што укључује: сексуално задиркивање, непожељне коментаре, нежељене сексуалне предлоге, присилу на учешће или гледање порнографије, нежељено додиривање, болни и понижавајући сексуални чин, присилан сексуални однос, силовање и инцест.

Психичко (ментално, емотивно) **насиље** подразумева: омаловажавање, вређање, игнорисање, коришћење привилегија, псовке, исмевање, подругивање, приговарање, претње и принуде (са употребом или без употребе оруђа и оружја којима се могу изазвати телесне повреде), застрашивање, изолацију, презир, малтретирање, окривљавање, манипулације децом, вербалне нападе, али не искључује и друге манифестације.

Економско насиље представља: неједнаку доступност заједничким средствима, ускраћивање, односно контролисање приступа новцу, спречавање запошљавања или образовања и стручног напредовања, ускраћивање права на власништво, присиљавање на одрицање власништва или тражење власништва од којег се жртва насиља одрекла, односно намеравала да се одрекне, продају ствари без сагласности власника/це – продају под принудом, али не искључује и друге манифестације.

Насиље над женама

Насиље у породици увек представља *злоупотребу моћи и контролисање* чланова породице који имају мање моћи или располажу мањим ресурсима. У већини друштава, нарочито у традиционалним и патријархалним заједницама, мушкарци имају знатно више моћи – не само физичке, већ и економске и друштвене. Насиље у породици је најзаступљенији облик насиља над женама, док је, с друге стране, тачно и то да су жене најчешће жртве насиља у породици.

По свим светским статистикама, насиље у породици већином врше мушкарци над женама, што уједно представља и најчешћи узрок смрти жена у свету старости од 19-44

година старости. Око 40-70% убистава жена широм света почињено је од стране њихових интимних партнера. Истовремено, бар свака трећа жена је у свом животу искусила батине, принудан секс или била злостављана на неки други начин. Дакле, најчешће жртве насиља су жене и девојчице, а најчешћи починиоци мушкарци.

Насиље над женама има дуготрајне последице. Може бити угрожено физичко и психичко/ментално здравље жене. Физичко насиље доводи до механичких повреда, али и функционалих поремећаја здравља. Последице сексуалног насиља утичу на репродуктивно здравље жене и могу да створе гинеколошке проблеме, полно преносиве болести и нежељену трудноћу. Ако се насиље дешава у трудноћи може довести до спонтаних побачаја, превременог порођаја и слично. Најчешће последице насиља се одражавају на ментално здравље жене и то су депресија, анксиозност и посттрауматски стресни поремећаји. Злостављане жене су склоне употреби алкохола и дроге, а неретко и лекова за спавање. Жртвама је озбиљно урушено самопоуздање и самопоштовање, вољно нагонски механизми су ослабљени, оне су пасивне и често свој страх и немоћ интернализују и окрећу према себи. Зато може доћи и до самоповређивања, односно суицида, а у мањем броју случајева се дешава да жртва убије свог злостављача.

Декларација Уједињених нација о укидању насиља над женама дефинише кључне облике насиља над женама прецизирајући да такво насиље може бити физичке, сексуалне или психичке природе и да се може испољавати: 1) у породици што обухвата премлаћивање, сексуално злостављање женске деце, силовање у браку, генитално сакаћење жена и насиље које врше друге особе изузев супружника; 2) у широј заједници, укључујући силовање, сексуално злостављање и сексуално узнемиравање на радном месту и 3) насиље које врши или подстиче држава где год да се оно одвија.

Према подацима Основног суда у Крушевцу у парничном поступку (уписник "П2" за брачне спорове), у поступцима за изрицање мера заштите од насиља у породици, у периоду од 01.01.2010. године до 14.10.2015. године су у потпуности или делимично усвојена 32 тужбена захтева док је у 37 поступака дошло до повлачења тужбеног захтева.

Такође треба имати у виду да насиље над женама, представља уједно и насиље над децом, било да су она сведоци насиља над мајком или су и сама непосредне жртве.

Насиље над децом

Насиље над децом представља грубо кршење права детета. Насиље изазива патњу детета, озбиљно угрожава развој, добробит, па и сам живот детета, а последице су често тешке и дуготрајне. Злоупотреба или злостављање детета обухвата све облике физичког, односно емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну или другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања здравља детета, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ (Светска здравствена организација, 1999).

Деца као жртве или сведоци насиља могу да развију различите облике психосоматских и емотивних поремећаја, као и поремећаја понашања. Дечја реакција на насиље може бити агресивност, слабији успех у школи, ниско самопоштовање, повлачење, ноћне море и разни облици измењеног понашања, а такође могу показивати неке облике насилног понашања у социјалним и породичним односима у одраслом добу.

Посебно угрожене групе деце када је насиље у питању су: деца из сиромашних породица, деца ромске националности, деца из породица избеглих и расељених лица, деца без родитељског старања односно, деца одвојена од родитеља, деца у институцијама, деца са сметњама у развоју и деца у поступку реадмисије (деца повратници).

Право на заштиту од свих облика насиља представља основно право сваког детета утврђено у Конвенцији о правима детета и другим документима Уједињених нација, Савета Европе и осталих међународних организација, које је држава Србија ратификовала као чланица тих организација. Ратификовањем Конвенције о правима детета преузета је обавеза да се предузимају мере за спречавање насиља над децом и да се обезбеди заштита детета од свих облика насиља у породици, институцијама и широј друштвеној средини, и то од: физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања; свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе; насилног одвођења деце и трговине децом; свих других облика експлоатације штетних за дете; мучења, нехуманих и понижавајућих поступака и кажњавања.

Вршњачко насиље као облик насиља над децом ван породице

Вршњачко насиље је облик физичког или психичког насиља где се малолетници јављају са обе стране сукоба, као учиниоци и жртве, и спада у домен онога што се назива "насиљем свакодневног живота".

Вршњачко насиље је феномен који прати школовање многе деце. Узрок насиља је одсуство емпатије и моралности који су требали бити развијени у породици. Према подацима УНИЦЕФ - а већина ученика је барем једном била изложена неком виду насиља. И поред школских полицајаца и различитих програма за превенцију насиља, ситуација је алармантна. Неопходан је рад на превенцији ове појаве јер она постаје социјално видљива тек када појединачни инцидентни добију медијску пажњу. Веома је важно препознати насиље, знати шта представља, шта треба предузети ако се неко насилно понаша, и како се одбранити од оних који врше насиље. Изучавање вршњачког насиља је почело 70-их година прошлог века у Норвешкој од када настаје и проучава се литература која објашњава природу овог феномена.

Насиље и недолично понашање на спортским приредбама

Проблеми трансформације друштва у последње две деценије, оставили су изузетан негативан утицај на безбедност спортских приредби, што представља шири друштвени проблем и угрожава националне интересе и безбедност друштва.

Социолози су одавно утврдили да се друштвени систем састоји из одређених подсистема (економски, политички, културни, образовни, итд.). Спорт се врло тешко може инкорпорирати у било који од ових система, али је делимично садржан у сваком од њих. Друштвени систем пресудно утиче на спорт, његову суштину, карактер, организациону структуру итд. Као низ других активности, спорт се не може издвојити из целокупног друштвеног контекста и друштвене организованости. Само привидно изгледа да је спорт на маргинама друштва и изван темељних друштвених токова. Спорт може бити образац и инструмент за истраживање бескрајног поља друштвености, средство за идентификовање општедруштвеног стања, кретања и промена у друштву.

Насилно понашање на спортским приредбама је познато као "хулиганизам" и представља светски феномен. Деценијама су навијачи изазивали немире и на спортском терену и ван њега у скоро свим земљама света. Развој ове субкултуре довео је до насиља

ван стадиона. Последице дивљања навијача су бројне. Материјална штета која се при том проузрокује је велика. Готово учестале појаве су лакше и теже повреде, па и смрт навијача. У насиљу навијачи пред собом руше све, а иза себе остављају ишарану околину, поломљена, па и запаљена путничка и теретна возила, аутобусе, поломљене трафике и продавнице, преврнуте контејнере, канте за отпатке и друго. То значи да се у једном тренутку целокупна урбана средина појављује као незаштићено поље, арена где се насиље и агресија, укључујући и панику (Живковић ет ал., 2011.), са стадиона преноси у простор и преобликује у "општеградски проблем" (Оташевић, 2010. страна 268-269).

Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама је предвидео низ превентивних мера које је организатор спортске приредбе дужан да спроведе. Поред тога што је дужан да пријави спортски сусрет, у законом предвиђеном року, а у случају да је наведени сусрет од стране Спортског савеза (фудбалског, кошаркашког или неког другог) проглашен за сусрет повећаног ризика, организатор мора да предузме, у сарадњи са Министарством унутрашњих послова Републике Србије, низ појачаних превентивних мера.

Најчешће мере које се предузимају су: забрана продаје алкохолних пића у кругу од 300 метара око стадиона (Београд, Нови Сад, Ниш и Крагујевац - 1 километар), упозорење да ће утакмица бити снимана из безбедносних разлога, продаја карата само уз личну исправу (максимално 7 улазница може да купи једно лице), одвајање гостујућих навијача, спречавање уношења пиротехничких средстава у спортски објекат итд. Што се тиче репресивних мера, припадници полиције у зависности од конкретног догађаја примењују полицијска овлашћења у складу са законом и уз консултацију са надлежним тужиоцем подносе одговарајуће пријаве.

У даљем тексту се обрађују поступци и надлежности органа и институција које се баве проблемима насиља, као и деловање организација цивилног друштва у овој области.

Центар за социјални рад

У поступцима спречавања насиља Центар врши процену степена угрожености, интервентно реагује, обезбеђује привремени смештај, обавештава о томе потписнике протокола, саветодавно ради са члановима породице, израђује планове заштите и прати породицу у потребном временском периоду. У заштити жртава насиља, Центар за

социјални рад покреће поступке за изрицање мере заштите од насиља, покреће поступке за потпуно или делимично лишавање родитељског права, подноси кривичне пријаве у ситуацији када жртва није у могућности, доставља налаз и мишљење суду у кривичном поступку, налаз и мишљење о сврсисходности изрицања тражене мере, као и у другим ситуацијама где је присутно занемаривање или злостављање.

Табела број 90 - Кретање броја захтева за заштиту од насиља у породици и њихова основаност

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Број захтева	71	94	90	147	237
Број случајева у којима постоји неки од облика занемаривања и /или злостављања	31	53	44	120	167

До 2014. године се развијао и усавршавао систем вођења евиденције у области насиља у установама социјалне заштите. Крајем 2014. године потписан је Споразум о сарадњи у спровођењу заштите жртава насиља у породици и жена у партнерским односима на подручју града Крушевца у коме је учествовало 19 потписника/ца.

Табела број 91 - Број пријава породичног насиља према доминантној врсти насиља и старости жртве насиља

Година	Доминантне врсте насиља	Старосне групе – жртве насиља								Укупно
		Деца		Млади		Одрасли		Старији		
		Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	Мушко	Женско	
2011.	Физичко насиље	1	1	1	1	2	4	2	2	14
	Сексуално насиље	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Психичко насиље	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Занемаривање	8	4	2	4	2	3	0	0	23
	Друго	8	3	0	2	0	0	1	0	14
	УКУПНО	17	9	3	7	4	8	3	2	53
2012.	Физичко насиље	5	3	0	3	1	7	0	0	19
	Сексуално насиље	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Психичко насиље	1	0	0	0	1	0	0	1	3
	Занемаривање	10	10	0	0	0	0	0	1	21
	Друго	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	УКУПНО	16	14	0	3	2	7	0	2	44
2013.	Физичко насиље	19	11	0	2	2	22	0	3	59
	Сексуално насиље	0	0	0	0	0	2	0	0	2
	Психичко насиље	5	6	0	0	1	2	0	1	15
	Занемаривање	15	26	0	0	0	0	0	0	41
	Економско насиље	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Друго	2	1	0	0	0	0	0	0	3
	УКУПНО	41	44	0	2	3	26	0	4	120
2014.	Физичко насиље	16	21	0	1	5	58	2	3	106
	Сексуално насиље	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Психичко насиље	6	4	1	1	2	8	0	3	25
	Занемаривање	13	17	0	0	1	1	2	0	34
	Економско насиље	0	0	0	0	0	1	0	0	1
		УКУПНО	35	43	1	2	8	68	4	6

У 2014. години је од 237 захтева утврђено да у 167 случајева (породица) постоји неки од облика занемаривања или злостављања у породици. Посебно је регистровано 30

пријава вршњачког насиља које су Центру упутили тимови из школа и тим из Дечијег диспанзера. Када упути пријаву тим из Дечијег диспанзера прослеђује податке о жртви, док тимови школа прослеђују податке о насилницима (поремећаји у понашању). У оба случаја одвија се рад са породицама жртве и починиоца и пружа саветодавна помоћ.

Физичко насиље над одраслима и над децом се најчешће пријављује. У највећем броју жртве су жене. Психичко насиље присутније је код деце када родитељи имају ригидне васпитне приступе. Готово у свим случајевима физичког насиља постоје и елементи психичког насиља. У табели су приказани случајеви психичког насиља где је оно било доминантно. Занемаривање је најприсутније над децом, док је економско насиље често присутно у партнерском насиљу, али није било доминантно па није као такво регистровано.

У највећем броју случајева (80%) пријаву насиља Центру за социјални рад подносе институције: Полицијска управа, школе, Служба хитне помоћи, Суд – тражећи налаз и мишљење. Остале случајеве пријављују чланови уже и шире породице, грађани, а у малом броју се појављују анонимне пријаве, као и саме жртве као подносиоци. Претходних година највише је пријава било од стране чланова уже и шире породице, институција и грађана.

Табела број 92 - Број лица која су занемаривала и/или злостављала чланове своје породице и однос/сродство са жртвом насиља

Однос/сродство насилника и жртве насиља	Број починилаца							
	2011.		2012.		2013.		2014.	
	Мушки	Жене	Мушки	Жене	Мушки	Жене	Мушки	Жене
Отац	16	0	13	0	31	0	31	0
Мајка	0	3	0	7	0	24	0	24
Брат/сестра	1	1	1	0	2	2	2	2
Син/ћерка	2	1	2	0	0	0	4	1
Партнер једног од родитеља	1	0	0	0	2	0	2	0
Други члан породице/крвни сродник	11	3	7	0	4	1	16	11
Хранитељ/ старатељ	0	0	0	0	0	0	0	0
Неко други	0	0	3	0	4	0	4	0
Брачни/ ванбрачни партнер	0	0	0	0	18	0	78	2
УКУПНО ПОЧИНИЛАЦА	31	8	26	7	61	27	137	40
УКУПНО	39		33		88		177	

У 2014. години је од укупно 167 ситуација где постоје елементи занемаривања и/или злостављања, регистровано 177 починиоца. Већи број починиоца у односу на број случајева појављује се у случајевима када су то оба родитеља, као и када више чланова породице угрожава једну особу.

Табела број 93 - Број жртава насиља према месту одвијања насиља

Година	Место одвијања насиља	Старосне групе-жртве насиља				
		Деца	Млади	Одрасли	Старији	Укупно
2011.	Породица	26	10	12	5	53
	Хранитељске и друге породице	0	0	0	0	0
	Установа за смештај	0	0	0	0	0
	Друго	0	0	0	0	0
	УКУПНО	26	10	12	5	53
2012.	Породица	29	3	8	2	42
	Хранитељске и друге породице	0	0	0	0	0
	Установа за смештај	0	0	0	0	0
	Друго	1	0	1	0	2
	УКУПНО	30	3	9	2	44
2013.	Биолошке породице	85	2	29	4	120
	Усвојитељске породице	0	0	0	0	0
	Хранитељске и друге породице	0	0	0	0	0
	УКУПНО	85	2	29	4	120
2014.	Биолошке породице	78	3	76	10	167
	Усвојитељске породице	0	0	0	0	0
	Хранитељске и друге породице	0	0	0	0	0
	Друге породице	0	0	0	0	0
	УКУПНО	78	3	76	10	167

Насиље се у највећем броју случајева одвија у биолошким породицама.

Табела број 94 - Структура жртава насиља према извору пријаве

Порекло пријаве	Година			
	2011.	2012.	2013	2014.
Члан породице	15	7	13	13
Пријава другог лица ван породице	3	0	7	35
Пријава установе (школа, дом здравља, вртић....)	11	7	32	52
Пријава МУП-а	12	13	8	11
Захтев суда	3	6	11	11
Пријава удружења	3	0	0	0
Орган старатељства по службеној дужности у другим поступцима	2	9	7	11
Сама жртва	2	0	7	23
Анонимна пријава	0	2	5	3
Неко други	2	0	30	8
УКУПНО	53	44	120	167

Насиље може бити пријављено од стране члана породице или другог лица, установе, полиције, на захтев суда, удружења, органа старатељства, саме жртве, а може бити и анонимна пријава.

Табела број 95 - Број поступака за заштиту жртава од насиља које је Центар за социјални рад покренуо по службеној дужности према врстама поступка

Врста поступка	Година			
	2011.	2012.	2013.	2014.
Поступак за изрицање мере заштите од насиља у породици	0	0	10	1
Поступак за потпуно лишавање родитељског права	0	0	4	2
Поступак за делимично лишавање родитељског права	0	0	4	2
Кривична пријава	0	0	3	9
Поступак за лишавање пословне способности насилника	2	0	0	0
Поступак за доношење привремене мере принудног лечења	4	0	1	2
Поступак за заштиту интереса и права детета	0	0	23	11
Нешто друго	0	0	75	43
УКУПНО	6	0	120	70

Табела приказује како је Центар за социјални рад реаговао на пријаве насиља, уз напомену да мере изриче Суд, који не мора да уважи мишљење Центра. У последњем реду "нешто друго" унети су подаци о случајевима на којима је Центар радио у оквиру својих јавних овлашћења, обавештавајући и упознавајући остале кључне институције о поступцима који су се водили у Центру, као и о случајевима израде планова заштите и праћења породице.

По подацима Основног суда у Крушевцу, од доношења Породичног закона изречене су две правоснажне пресуде у 2011. и 2012. години. Мере које су изречене односе се на забрану приближавања жртвама на удаљеност од 50 м и забрану приступа у простор око места становања жртава. У оба случаја су жртве жене и малолетна деца.

Деца жртве насиља

Анализирајући ситуације насиља у породицама које се односи на занемаривање и злостављање деце, а на којима се ангажовао Центар, извучи се закључак да је у највећем броју случајева у питању занемаривање неких од потреба деце (сигурност и безбедност). Већина породица живи у лошим социо - материјалним приликама (нередовна примања, лоши стамбени услови), те уз континуирани стручни рад на праћењу истих и остваривања права на материјалну помоћ долази до благих помака. У зависности од угрожености деце у породицама, Центар предузима мере из делокруга свога рада, те у неким ситуацијама, деца буду хитно – непосредно након пријаве, измештена из тих породица, док у неким ситуацијама измештање се догађа када и после одређеног временског периода нема побољшања у оквиру породичне атмосфере.

У поступцима поверавања деце партнери понекад посегну за пријавама занемаривања и злостављања, како би на тај начин дискредитовали другог родитеља.

Стручни тим Центра или водитељ случаја ради на утврђивању истинитости оваквих пријава, које су често неосноване.

Када је у питању занемаривање и злостављање деце најчешће се оба родитеља појављују као актери, док у ситуацијама партнерског насиља деца су у улози двоструке жртве – сведоци и они који трпе насиље. У ситуацијама партнерског насиља отац деце је најчешће починилац насиља.

У досадашњем раду остварена је добра сарадња са другим институцијама и ствара се сарадничка мрежа (образовне институције, полиција, правосудни органи, здравствене институције). Још увек постоји проблем партнерства и зазирања од давања писаних захтева и извештаја (као доказни документ), али се инсистирањем водитеља случаја и то полако мења.

Табела број 96 – Број деце која су сведоци породичног насиља

Година	2011.	2012.	2013.
Број деце	11	15	26

Табела број 97 – Број деце жртва злостављања која су привременим закључком о обезбеђењу смештаја измештена из породице ради заштите безбедности

Разлог измештања из породице	Година		
	2011.	2012.	2013.
Оба родитеља злостављају дете	0	1	5
Родитељ није у могућности да заштити дете од злостављања другог родитеља	1	3	2
Родитељ није у могућности да заштити дете од злостављања ван породице	1	0	0
Нешто друго	0	0	0
УКУПНО	2	4	7

Дом здравља

Улога Дома здравља у области насиља је здравствено збрињавање жртве. Здравствени радници и здравствени сарадници Дома здравља у раду на заштити жртва насиља примењују Породични закон, Посебни протокол система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања, као и Посебни протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу од 2010. године.

Обавеза здравствених радника је медицинско збрињавање и пријављивање Полицијској управи и Центру за социјални рад.

Табела број 98 - Преглед броја одраслих лица и деце жртава насиља, које је евидентирала Служба хитне медицинске помоћи и њихова структура по полу

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Мушко	319	311	354	327	237
Женско	122	101	156	173	87
Укупно	451	412	510	500	324

У 2011. години се бележи смањење броја прегледа жртава насиља у односу на 2010. годину, потом следи пораст у 2012. години, када достиже максимум у посматраном петогодишњем периоду, а након тога следи најпре благо, а потом нагло смањење број прегледа.

Табела број 99 - Преглед броја одраслих жртава насиља коју је евидентирала Служба хитне медицинске помоћи, по узрасту

Годиште	Година				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
1916.	1	0	0	0	0
1920-1929.	1	0	3	0	1
1930-1939.	9	4	11	16	7
1940-1949.	30	29	23	30	16
1950-1959.	50	46	66	61	29
1960-1969.	62	51	51	68	32
1970-1979.	99	80	105	93	63
1980-1989.	136	106	130	122	84
1990-1999.	27	37	45	59	53

Табела број 100 - Преглед броја деце и омладине жртава насиља коју је евидентирала Служба хитне медицинске помоћи, по узрасту

Годиште	Година				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
1990-1999.	30	32	59	46	31
2000-2014.	4	2	6	5	6

Највећи број прегледа жртава насиља је обављен код младих лица која су рођена од 1980 – 1989. године, а то значи у распону од 21-34 година старости.

Табела број 101 - Преглед броја деце жртава насиља које је евидентирала Служба за здравствену заштиту деце и омладине, по полу

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Мушко	5	1	3	28	13
Женско	2	0	5	13	20
Укупно	7	1	8	41	33

Према подацима Службе за здравствену заштиту деце и омладине број прегледа деце жртава насиља се у 2011. години смањује, а потом повећава до 2013. године, док се у 2014. години смањује.

Табела број 102 - Преглед броја жртава насиља евидентираних у Служби хитне медицинске помоћи, по врсти насиља

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Физичко	429	394	501	473	316
Емоционално	23	29	36	39	35
Сексуално	1	3	2	0	0
Смртни исход	3	0	0	5	0

Када је у питању врста насиља, највећи број прегледа жртава насиља је физичко насиље, које достиже свој максимум током 2012. године, а потом опада током 2013. и 2014. године. Потом следи емоционално насиље које је у порасту до 2013. године, а потом благо опада у 2014. години. Сексуално насиље је присутно у знатно мањем броју и највећи број случајева ове врсте насиља је забележено у 2011. години, док га у 2013. и 2014. години нема. Смртни исходи насиља су забележени током 2010. и 2013. године.

Табела број 103 - Приказ извршиоца насиља у периоду 2010-2014. године

ИЗВРШИОЦИ	ГОДИНА				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
МУЖ / ЖЕНА	20 / 4	27 / 21	23 / 4	38 / 3	22 / 4
МАЈКА / ОТАЦ	0 / 7	1 / 5	1 / 3	2 / 8	0 / 4
СИН / ЂЕРКА	3 / 0	10 / 0	6 / 1	5 / 1	6 / 0
БРАТ / СЕСТРА	0 / 0	0 / 0	6 / 0	7 / 2	5 / 0
ДРУГ / ДРУГАРИЦА	0 / 0	6 / 0	2 / 0	3 / 0	3 / 0
МОМАК / ДЕВОЈКА	1 / 1	2 / 0	0 / 0	0 / 0	5 / 0
СВЕКАР / СВЕКРВА	0 / 0	0 / 1	0 / 2	0 / 5	0 / 3
ТАСТ / ШУРАК	1 / 0	2 / 0	0 / 0	2 / 0	1 / 1
ПОЗНАТА / НЕПОЗНАТА ОСОБА	48 / 20	54 / 26	66 / 51	43 / 49	23 / 35
ТУЧА / ДРУГА ОСОБА	72 / 12	153 / 10	147 / 8	122 / 36	96 / 17
ОЧУХ / МАЂЕХА	0 / 0	1 / 0	0 / 0	0 / 0	1 / 0
КОМШИЈА / ЗЕТ	7 / 1	3 / 0	7 / 4	11 / 2	6 / 2
ПОРОДИЧНО НАСИЉЕ	1	1	5	23	0
ЗАТВОРЕНИК / ПОСЛОДАВАЦ	0 / 1	0 / 0	3 / 0	0 / 0	0 / 0
ДЕДА / БАБА	0 / 0	0 / 0	0 / 0	1 / 0	0 / 0
СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ / ПОЛИЦИЈА	2 / 13	1 / 7	5 / 11	4 / 5	1 / 6
УНУК / УНУКА	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	1 / 0
МАСКИРАНА ОСОБА	0	0	1	0	0
СНАЈА	1	1	1	0	0
КУМ	0	0	1	0	0

Извршиоци насиља могу бити најужа породица, сродници, познаници, суседи, послодавци, службена лица и слично. Највећи број случајева насиља се по подацима из табеле дешава приликом туча, а које су карактеристичне за млађе особе, углавном мушког пола и које се дешавају и у алкохолисаном стању извршиоца.

Табела број 104 - Број жртава насиља упућених на даље лечење

УПУЋЕНИ:	ГОДИНА				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
ХИРУРГИЈА	135	140	187	190	112
ОРТОПЕДИЈА	75	59	98	88	55
УРОЛОГИЈА	2	1	1		
ПСИХИЈАТРИЈА	13	11	15	18	19
ГИНЕКОЛОГИЈА	5	3	7	3	3
МАКСИЛОФАЦИЈАЛНА ХИРУРГИЈА	2	10	9	6	6
ОЧНО	2	14	25	31	17
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈА	84	86	101	92	65
СТОМАТОЛОГ	2	2	1	0	0
НЕУРОХИРУРГ	2	0	0	0	0
НЕУРОЛОГ	17	6	26	16	8
ПЕДИЈАТАР	0	0	1	0	2
ИНТЕРНИСТА	0	0	1	1	1
ГРУДНО ОДЕЉЕЊЕ	0	0	0	1	0

Најчешће се жртве насиља упућују на хирургију, када је у питању лечење, обзиром да долази до телесних повреда у надлежности хирургије, потом следи оториноларингологија јер су повреде најчешће у пределу лица (носа, уста, уха), а потом следи ортопедија, обзиром да долази и до фрактура различитих делова тела.

Табела број 105 - Приказ начина извршења насиља у извештајном периоду

Начин извршења насиља	Година				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Стакло	1	0	0	0	0
Чаша	3	2	3	1	3
Нож	4	1	1	6	5
Дављење	1	2	2	2	2
Камен/Цигла	2	1	1	5	1
Пољопривредне алатке	3	0	3	3	1
Песница	3	3	6	3	11
Спреј	4	0	0	0	0
Тањир	1	0	0	0	0
Главом о главом	3	0	0	0	1
Током привођења	3	0	0	0	0
Палица	3	2	0	0	0
Убод	1	4	2	3	0
Ауто	1	1	1	0	0
Дрво	0	0	3	2	0
Увртање	0	0	2	0	0
Столица	0	0	2	1	0
Ујед	0	0	3	2	1
Тупи предмет	0	0	2	0	0
Шипка	0	0	0	1	1
Шутирање	0	0	0	1	0
Упуцавање	0	0	0	2	2

Насиље се може извршити на различите начине. Током 2010. године је највећи број случајева насиља извршен ножем и спрејом, у 2011. години убодом, у 2012. години песницом, у 2013. години ножем, а у 2014. години песницом. У 2013. и 2014. години је

било 3 лица са смртним исходом услед упуцавања, два одрасла лица и једно шестогодишње дете.

На нивоу Дома здравља постоји Стручни тим за заштиту деце од злостављања и занемаривања, кога чине директор Дома здравља, начелник Дечјег диспанзера, начелник Хитне помоћи, главна сестра Дечјег диспанзера, главна сестра патронаже, психолог и социјални радник Дома здравља, који је уједно и координатор Тима. Тим се састаје по пријави лекара и одлучује о нивоу ризика наставка, односно, понављања злостављања или занемаривања. Од нивоа ризика зависи у ком временском периоду ће Тим извршити пријаву Центру за социјални рад и Полицијској управи.

Општа болница - Служба за психијатрију

Различити облици насиља у породици се, у Служби за психијатрију, јављају посредно, у оквиру различитих психијатријских болести због којих се пацијенти налазе на хоспиталном лечењу. Дијапазон тих болести је широк, а насиље може постојати код пацијената који се лече од: депресије, анксиозности, фобија и паничних поремећаја, поремаћаја исхране, злоупотребе психоактивних супстанци, алкохолизма, различитих психотичних форми (параноидних, шизофрених, шизоафективних...). Важно је нагласити да се медицинска помоћ у Служби за психијатрију пружа и жртвама насиља и насилницима, односно особама које испољавају агресивно и насилничко понашање у породичној и широј социјалној средини, а код којих је примарно дијагностикован неки психијатријски поремећај. Податке о постојању насиља у породици, стручна лица добијају преко анамнестичких података како од пацијента тако и од блиских сродника. Пацијенти за које се сумња да су били или јесу жртве насиља често као разлоге обраћања психијатријској служби наводе поремећај спавања (инсомнију), депресивна испољавања и суицидалне идеје, узнемиреност праћену паничним атацима, поремећај исхране, злоупотребу лекова итд. Чести бихејвиорални индикатори насиља су: упадљиво понашање пацијената у току прегледа, избегавање пацијента да говори у присуству партнера, инсистирање партнера да присуствује прегледу, одговарање на питања у име пацијента/киње, спомињање партнерове нарави, сувише брижно или сувише агресивно понашање партнера. Жене често негирају насиље из различитих разлога: страха од насилника, економске зависности, културолошких образаца, бриге за децу, страха од

самоће, лојалности и емоционалне везаности за насилника, осећања кривице и мање вредности, непријатности, стида, понижења, дисфункционалних породичних односа, недостатка поверења итд. **Као последице насиља над женама се могу јавити:** соматски и функционални поремећаји у вези са злостављањем, анксиозност, напади панике, поремећаји спавања и исхране, хронична депресија, дисоцијативна стања, злоупотреба алкохола, таблета, дрога, понављано самоповређивање, покушаји суицида, сексуална дисфункција, повишен ризик од спонтаних побачаја, мале телесне тежине детета на рођењу, соматизациони поремећај, негативне психолошке реакције.

Неки од разлога због којих жене остају у ситуацији насиља су: нада у промену поткрепљивана накнадним кајањима починиоца, изолација – нема систем подршке (иначе врло значајан за све жртве насиља), друштвено порицање – страх да им нико неће веровати, препреке за одлазак од насилника – починилац појачава претње – убиће њу, децу, њену породицу, тражиће старатељство над децом, пратиће је у корак и ометати на послу и сл.

Полицијска управа

Надлежност Министарства унутрашњих послова Републике Србије, односно Полицијске управе у Крушевцу као њене организационе јединице, утврђена је Законом о полицији и другим законским и подзаконским актима који се односе на обављање полицијских послова.

У обављању полицијских послова полиција се придржава националних стандарда полицијског поступања утврђених законима и другим подзаконским актима Републике Србије, као и од стране Републике Србије усвојених међународних уговора и конвенција и донетих Општих протокола, на основу којих је Министарство унутрашњих послова донело Посебне протоколе којима се уређују процедуре приликом поступања полицијских службеника према малолетним лицима и у случајевима породичног насиља.

Посебним протоколом о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима разрађени су интерни поступци и нормативно уређена процедура поступања полицијских службеника у случајевима породичног насиља уз поштовање принципа да је безбедност, односно сигурност жртве, приоритет.

Припадници Полицијске управе у Крушевцу су у периоду од 2010. до 2014. године, на подручју града Крушевца, за кривично дело насиље у породици из члана 194 Кривичног законика, поднели укупно 147 кривичних пријава против 144 лица и то против 139 мушкараца и 5 жена.

Табела број 106 - Број кривичних пријава које су полицијски службеници Полицијске управе Крушевац поднели за кривично дело насиље у породици

Година	Број кривичних пријава			Број оштећених лица по основу кривичног дела насиља у породици		Број извршиоца кривичног дела насиља у породици		Укупан број кривичних пријава
	Члан 194/1 Кривични закон	Члан 194/2 Кривични закон	Члан 194/3 Кривични закон	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	
2010.	13	2	5	3	17	17	2	20
2011.	18	2	0	5	15	20	0	20
2012.	30	4	4	7	32	35	1	38
2013.	22	10	6	8	32	37	0	38
2014.	23	5	3	9	23	30	2	31
Укупно	106	23	18	32	119	139	5	147

Укупан број кривичних пријава за кривично дело насиље у породици које су службеници Полицијске управе проследили надлежном тужилаштву је током 2010. и 2011. године исти, потом се повећава и исти је и у 2012. и у 2013. години, да би се у 2014. години смањио.

Број оштећених лица по основу кривичног дела насиља у породици бележи раст код мушкараца, док код жена варира и у 2011. години је нешто мањи у односу на 2010. годину, потом се повећава два пута и у 2012. и 2013. години је исти, док се у 2014. години смањује. Оштећена лица су углавном жене.

Када су у питању извршиоци кривичних дела за кривично дело насиља у породици, њихов број расте код мушкараца до 2013. године, а потом се у 2014. години смањује, док се код жена бележи благи пад у 2011. години, а потом благи раст и благи пад наизменично по годинама. Извршиоци кривичних дела су углавном мушкарци.

Анализом времена извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194 Кривичног законика, према подацима Полицијске управе Крушевац, највећи број (од укупног броја извршених кривичних дела) извршен је суботом и четвртком у временском периоду од 12 до 18 часова, односно од 6 до 12 часова.

Када расположиви подаци не пружају довољно основа за коначан закључак јавног тужиоца о постојању кривичног дела, а постоје индиције да је дело извршено, Тужилаштву се доставља извештај.

Табела број 107 - Број извештаја које су полицијски службеници Полицијске управе Крушевца проследили надлежном тужилаштву за догађаје са елементима насиља

Година	Број извештаја прослеђених надлежном тужилаштву	Број оштећених лица по основу извештаја поднетих тужилаштву		Број потенцијалних извршиоца кривичног дела насиља по поднетим извештајима	
		Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
2010.	61	18	45	56	8
2011.	83	17	68	79	16
2012.	76	22	59	68	21
2013.	70	17	61	60	14
2014.	149	39	117	137	26
Укупно	439	113	350	400	85

Број Извештаја прослеђених надлежном тужилаштву од стране полицијских службеника бележи пораст у 2011. години у односу на 2010. годину, након чега следи благи пад у периоду 2012. и 2013. године, да би у 2014. години био повећан два пута у односу на 2013. годину. Оштећена лица су углавном жене, док су извршоци кривичних дела углавном мушкарци.

Приликом нарушавања јавног реда и мира насталог услед дешавања између чланова породице и у партнерским односима, прекршајном суду подноси се пријава за учињени прекршај. Полицијски службеници су на подручју града Крушевца у таквим случајевима, у периоду од месеца јануара 2012. године до јуна месеца 2015. године, Прекршајном суду поднели укупно 13 Захтева за покретање прекршајног поступка.

Табела број 108 - Број поднетих Захтева за покретање прекршајног поступка

Година	Прекршајне пријаве
2012.	3
2013.	7
2014.	0
До јуна 2015.	3
Укупно	13

Полицијски службеници Полицијске управе у Крушевцу остварују сарадњу са установама, органима и организацијама на локалном нивоу и узимају активно учешће у превентивним активностима, трибинама, конференцијама случаја, састанцима, ТВ емисијама, изради и подели пропагандног материјала, а све у циљу давања јасног

упозорења о неприхватљивости насиља као модела понашања и истицања мултисекторске сарадње институција које су носиоци система заштите.

Посебним протоколом о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања уређују се процедуре при поступању полицијских службеника према малолетним лицима (како их дефинишу Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Законик о кривичном поступку, Закон о прекршајима, Закон о полицији и други законски и подзаконски акти), као учиниоцима, очевицима/сведоцима или оштећенима кривичним делима и прекршајима.

У циљу унапређења безбедности ученика и школа, активности полицијских службеника су кроз редовне делатности пре свега усмерене на превентивне мере у циљу спречавања вршења кривичних дела и прекршаја, оштећења објеката и друге имовине школа, као и у спречавању ометања школске наставе и других школских активности, где се у случајевима пријављивања или уочавања вршења прекршаја и кривичних дела поступа у складу са законским и подзаконским актима који регулишу наведену област.

На основу безбедносне процене, осим редовним делатностима полицијских службеника Полицијске управе у Крушевцу, у 13 основних и средњих школа на подручју града Крушевца се стање безбедности прати и радом "школских полицајаца" (полицијских службеника за унапређење стања безбедности на подручју школа, ангажованих на повременим позорничким рејонима). У две средње школе рад "школских полицајаца" организован је у две смене, док је у осталим школама организован у једној смени.

Задаци "школских полицајаца" су непосредно присуство на подручју школе, посебно за време почетка и завршетка наставе, смена, великог одмора и сл., уочавање и откривање понашања и радњи са елементима кривичних дела и прекршаја као и иницирање предузимања потребних мера према извршиоцима, благовремено уочавање присуства лица која нису ученици школе, асоцијалних понашања у зони школе и предузимање мера на њиховом спречавању и сузбијању, предузимање активности на безбедности ученика у саобраћају, предузимање мера према власницима угоститељских, објеката за забаву и других објеката у зони школа у циљу спречавања продаје алкохолних

пића малолетним лицима, уочавање активности усмерених на ометање наставе и предузимање мера на њиховом отклањању у сарадњи са одговорним лицима школа.

Полицијски службеници су у сталном контакту са запосленима у образовно - васпитним установама, где је најизраженија сарадња са директорима и педагошко - психолошким службама.

У оквиру свог рада, у циљу праћења стања безбедности, полицијски службеници евидентирају и сагледавају све појаве и догађаје у вези са безбедносном проблематиком на подручју школа, без обзира на учеснике догађаја и време када се догађај десио.

У периоду од 2011. године и у периоду од јануара до августа 2015. године евидентирано је 94 случаја нарушавања јавног реда и мира испред и у васпитно - образовним установама, где је у 59 случајева дошло до нарушавања јавног реда и мира од стране ученика школа.

Табела број 109 - Број поднетих Захтева за покретање прекршајног поступка у случајевима нарушавања јавног реда и мира испред и у васпитно-образовним установама (основним и средњим школама) на подручју Града Крушевца евидентиран по годинама

Година	Укупан број поднетих Захтева за покретање прекршајног поступка	Број поднетих Захтева за покретање прекршајног поступка - нарушавање јавног реда и мира од стране ученика школа
2011.	22	16
2012.	23	15
2013.	28	16
2014.	14	8
Јануар - август 2015.	7	4
Укупно	94	59

Ради унапређења безбедности ученика и школа, полицијски службеници су претходних школских година у сарадњи са Школском управом и директорима школа организовали и спровели више предавања и других активности у оквиру различитих превентивних пројеката, а све у циљу превенције свих облика насиља и других негативних појава са чиме ће наставити и у наредним годинама.

Поред напред наведеног, полицијски службеници Полицијске управе у Крушевцу ће обављањем полицијских послова, пре свега безбедносном заштитом живота, права, слобода, личног интегритета лица и имовине и спречавањем, откривањем и расветљавањем кривичних дела, прекршаја и других деликата као и подршком владавини

права, самостално и у сарадњи са другим установама, органима и организацијама, предузети све мере на сузбијању свих облика насиља као друштвено негативних појава.

Основно јавно тужилаштво

Када је у питању област насиља, Основно јавно тужилаштво прима кривичне пријаве поднете по основу кривичног дела против живота и тела у којима има елемената насиља, насиља у породици, као и насилничког понашања које могу бити поднете од стране Полицијске управе, Центра за социјални рад, државних органа и организација, као и грађана. По пријему кривичних пријава разматра и утврђује основаност кривичне пријаве и доноси одлуку о истима.

Табела број 110 – Број кривичних пријава поднетих Основном јавном тужилаштву

ДЕЛО	Број примљених кривичних пријава	Број одбачених кривичних пријава	Кривичне пријаве и Извештаји у којима је утврђено кривично дело поднети од Полицијске управе Крушевац	Кривичне пријаве поднете од других државних органа и организација	Кривичне пријаве поднете од грађана
2010. година					
Кривична дела против живота и тела	157	37	112	/	45
Насиље у породици	157	52	106	25	26
Насилничко понашање	62	33	28	/	34
2011. година					
Кривична дела против живота и тела	184	37	124	/	60
Насиље у породици	213	43	112	43	58
Насилничко понашање	48	12	18	/	30
2012. година					
Кривична дела против живота и тела	178	51	96	/	82
Насиље у породици	187	60	92	30	62
Насилничко понашање	44	12	13	/	21
2013. година					
Кривична дела против живота и тела	61	16	43	/	18
Насиље у породици	104	29	40	28	36
Насилничко понашање	16	2	8	/	8
2014. година					
Кривична дела против живота и тела	80	55	49	10	21
Насиље у породици	242	118	118	39	85
Насилничко понашање	52	30	15	14	3

Када је у питању број кривичних пријава за кривична дела против живота и тела у којима има елемената насиља, у 2011. години забележен је раст броја примљених кривичних пријава у односу на 2010. годину, а потом следи смањење до 2013. године и током 2014. године благо повећање броја кривичних пријава.

Што се тиче кривичних пријава по основу насиља у породици у 2011. години је забележен пораст броја кривичних пријава у односу на 2010. годину, а потом следи

смањење броја кривичних пријава до 2013. године, да би у 2014. години број пријава био више него удвостручен у односу на 2013. годину.

Када је у питању насилничко понашање у периоду од 2010. до 2013. године, бележи се смањење броја кривичних пријава против насилничког понашања, док се у 2014. години број кривичних пријава повећава три пута у односу на 2013. годину.

У складу са Закоником о кривичном поступку, јавни тужилац има овлашћење да одложи кривично гоњење, одреди задржавање осумњиченом до 48 часова, покрене скраћени кривични поступак оптужним предлогом, донесе наредбу о спровођењу истраге или да подигне непосредну оптужницу.

Законик о кривичном поступку предвиђа да јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или накнади причињену штету, ако уплати одређени новчани износ у хуманитарне сврхе или се подвргне психосоцијалном третману, при чему Закон детаљно прецизира услове које осумњичени треба да испуни. Јавни тужилац одређује рок у којем осумњичени мора извршити преузете обавезе који не може бити дужи од годину дана. Ако осумњичени у року изврши преузете обавезе, јавни тужилац решењем одбацује кривичну пријаву и о томе обавештава оштећеног.

Оптужним предлогом се покреће скраћени кривични поступак (за кривична дела за која је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до осам година), када постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело. Пре него што одлучи да ли ће поднети оптужни предлог или одбацити кривичну пријаву, јавни тужилац може у најкраћем року предузети одређене доказне радње.

Непосредна оптужница - Ако прикупљени подаци о кривичном делу и учиниоцу пружају довољно основа за оптужење, оптужница се може подићи и без спровођења истраге.

Истрага се спроводи (у редовном поступку, односно када постоји сумња да је учињено кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко осам година) против одређеног лица за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело и против непознатог учиниоца када постоје основи сумње да је учињено кривично дело. Истрага се

покреће наредбом надлежног јавног тужиоца и спроводи је надлежни јавни тужилац. Јавни тужилац може поверити полицији извршење појединих доказних радњи. Када нађе да је стање ствари у истрази довољно разјашњено јавни тужилац ће донети наредбу о завршетку истраге коју ће доставити осумњиченом и његовом браниоцу и обавестиће оштећеног о завршетку истраге.

Притвор представља најтежу меру за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, а у складу са одредбом члана 211. Законика о кривичном поступку.

Кад изрекне пресуду на казну затвора испод пет година, суд може оптуженом који се брани са слободе одредити притвор ако за то постоје разлози, а оптуженом који се налази у притвору укинуће притвор, ако за притвор више не постоје разлози због којих је био одређен. О одређивању притвора одлучује суд на предлог јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности. Пре него што донесе одлуку о одређивању притвора судија ће саслушати осумњиченог о разлозима за одређивање притвора. Притвор се одређује решењем надлежног суда. Решење о притвору предаје се окривљеном у часу хапшења, а најкасније у року од 12 часова од часа притварања. У списима се мора назначити дан и час хапшења окривљеног и предаја решења.

Табела број 111 – Одлуке Основног јавног тужилаштва у Крушевцу по поднетим пријавама

ДЕЛО	Члан 283. Законика о кривичном поступку	Оптужни предлог	Непосредна оптужница	Истрага	Оптужница	Притвор
2010. година						
Кривична дела против живота и тела	/	91	2	1	1	
Насиље у породици	/	83	/	14	9	11
Насилничко понашање	/	26	/	18	8	4
2011. година						
Кривична дела против живота и тела	/	95	1	5	3	4
Насиље у породици	/	92	/	27	12	/
Насилничко понашање	/	18	/	/	/	/
2012. година						
Кривична дела против живота и тела	/	116	/	7	3	/
Насиље у породици	/	104	2	17	19	3
Насилничко понашање	/	30	/	/	/	4
2013. година						
Кривична дела против живота и тела	/	33	/	8	/	/
Насиље у породици	/	16	/	1	1	7
Насилничко понашање	/	/	/	/	/	6
2014. година						
Кривична дела против живота и тела	/	45	/	1	1	2
Насиље у породици	28	57	1	13	7	8
Насилничко понашање	/	9	/	/	/	/

Школска управа

У области превенције и интервенције Школска управа се бави: подршком установама у примени Посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у васпитно - образовним установама, Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, као и других законских регулатива у области насиља; анализом и праћењем стања у вези квалитета превентивних активности и реаговања у случајевима насилних инцидената (код трећег нивоа насиља); проценом безбедности ученика у школском окружењу; поступа по представкама везано за ситуације насиља у образовно-васпитним установама; учествује у консултативно - педагошком раду са Тимом за заштиту деце/ученика од насиља, злостављања и занемаривања и пружа подршку Тиму. У свом раду сарађује са свим релевантним институцијама које се баве проблемима насиља у циљу решавања конкретних проблема и осмишљавања превентивних активности на локалном нивоу.

Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности.

Под насиљем и злостављањем подразумева се сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученика или запосленог.

Физичко насиље и злостављање је понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог.

Психичко насиље и злостављање је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета и ученика или запосленог.

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, експлоатацију детета и ученика, електронско насиље и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно институција чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе).

Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а корист је другог лица, установе или организације.

Електронско насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта, четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово здравље и развој.

Установа је дужна да одмах поднесе пријаву надлежном органу ако се код детета или ученика приметите знаци насиља, злостављања и занемаривања.

Деца и ученици имају право на заштиту и безбедност у школској згради и школском дворишту, а ван школске зграде и школског дворишта – за време остваривања образовно-васпитног рада или других активности које организује установа (нпр. практична настава и пракса, настава у природи, излети, екскурзије, такмичења и др.), у складу са законом и општим актом установе. Под школском зградом и двориштем, односно школом подразумева се и дечији вртић и дом ученика.

Деца и ученици имају право на заштиту и безбедност у школи од поступака друге деце и ученика, као и запослених, родитеља, односно старатеља и трећих лица којима се та безбедност угрожава.

Како би се у образовно-васпитним установама створило сигурно и подстицајно окружење, неговала атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације потребно је да се реализују активности из превенције насиља, злостављања и занемаривања. Циљ превенције је: да се подигне ниво свести и осетљивости детета и ученика, родитеља и свих запослених за препознавање насиља, злостављања и занемаривања; да се негује атмосфера сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање; да се истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за конструктивно реаговање на насиље и да се обезбеђује заштита детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања.

Предшколске установе, основне и средње школе и домови ученика имају посебан тим за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања, а чланове и руководиоца тима одређује директор установе из реда запослених.

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

Све предшколске установе, основне и средње школе имају обавезу да разврставају насиља на нивое.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања када су актери деца, односно ученици (дете – дете, ученик – ученик, запослени – дете и ученик). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима. Како ће се поједини облици насиља решавати у конкретним ситуацијама, то јест на неком нивоу, зависи и од следећих околности: да ли насиље чине појединци или група, вршњак или неко старији; да ли се насилно понашање понавља; које

су могуће последице; какве су компетенције наставника, одељенског старешине, васпитача...

На првом нивоу, по правилу, активности предузима самостално одељењски старешина, наставник, односно васпитач, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално. Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, установа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво.

Табела број 112 – Први ниво насиља

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Електронско насиље
ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари...	исмејавање, омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, "прозивање"...	добацивање, подсмевање, игнорисање, искључивање из групе или фаворизовање на основу социјалног статуса, националности, верске припадности, насилно дисциплиновање, ширење гласина...	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално додиривање, гестикулација...	узнемиравајуће "зивкање", слање узнемиравајућих порука СМС - ом, ММС - ом, путем веб-сајта...

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, односно васпитач, у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитни поступак и изриче васпитну меру, у складу са Законом.

Табела број 113 – Други ниво насиља

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Електронско насиље
шамарање, ударање, гажење, цепање одела, "шутке", затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу...	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, одбацивање, манипулисање...	сплеткарење, игнорисање, неукључивање, неприхватање, манипулисање, експлоатација, национализам...	сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење...	огласи, клипови, блогови, злоупотреба форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика...

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних институција (Центар за социјални рад, здравствена установа, полиција и друге институције). Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава Центар за социјални рад, односно полицију. На овом нивоу обавезан је интензиван васпитни рад са учеником и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са Законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга институција, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађују активности.

Табела број 114 – Трећи ниво насиља

Физичко насиље	Емоционално/ психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Електронско насиље
туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем...	застаивање, уцењивање, рекетирање, ограничавање кретања, навођење на коришћење психоактивних супстанци, укључивање у секте, занемаривање...	претње, изолација, одбацивање, терор групе над појединцем/гру-пом, дискриминација, организовање затворених група (кланова), национализам, расизам...	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест...	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија...

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство просвете, науке и технолошког развоја, односно надлежну Школску управу, у року од 24 сата.

Образовно - васпитне установе имају обавезу да доставе своје извештаје о остваривању програма заштите два пута у току школске године Школској управи Крушевац, а све у циљу праћења стања. Извештај садржи податке о реализованим превентивним активностима (са децом/ученицима, запосленима, родитељима) у том периоду као и приказ учесталости насиља (број и врсту случајева насиља - облик, врста и ниво насиља).

**Табела број 115 – Приказ евиденције праћења насилних ситуација у
Предшколској установи "Ната Вељковић" Крушевац**

Школска година	Врста насиља	Први ниво насиља
2012/2013.	Физичко насиље	579
	Психичко насиље	65
	Социјално насиље	40
	Сексуално насиље	21
	Електронско насиље	0
2013/2014.	Физичко насиље	236
	Психичко насиље	59
	Социјално насиље	10
	Сексуално насиље	17
	Електронско насиље	0
2014/2015.	Физичко насиље	472
	Психичко насиље	75
	Социјално насиље	52
	Сексуално насиље	24
	Електронско насиље	0

Предшколска установа "Ната Вељковић" Крушевац у овом периоду није пријављивала случајеве насиља другог и трећег нивоа насиља. Деца на овом узрасту показују моделе понашања које су усвојили у својој породици. Често не знају и не умеју да на правилан начин реше сукобе који настају током заједничких активности на нивоу групе. Предшколска установа има велику улогу у превенцији насиља. Уколико установа не одреагује и не научи их техникама за правилно решавање сукоба и правилима понашања, да је ненасиље бољи избор, деца такво понашање преносе у школу.

Табела број 116 – Приказ евиденције насилних ситуација у основним школама града Крушевца

Школска година	Врста насиља	Први ниво насиља	Други ниво насиља	Трећи ниво насиља
2010/2011.	Физичко насиље	486	88	6
	Психичко насиље	425	28	3
	Социјално насиље	193	9	0
	Сексуално насиље	31	4	1
	Електронско насиље	24	1	0
2011/2012.	Физичко насиље	782	120	15
	Психичко насиље	852	22	2
	Социјално насиље	253	10	0
	Сексуално насиље	52	2	0
	Електронско насиље	24	3	0
2012/2013.	Физичко насиље	1752	115	11
	Психичко насиље	1333	25	2
	Социјално насиље	511	22	0
	Сексуално насиље	96	2	0
	Електронско насиље	27	7	0
2013/2014.	Физичко насиље	2189	166	24
	Психичко насиље	2213	23	4
	Социјално насиље	642	2	1
	Сексуално насиље	104	10	0
	Електронско насиље	47	2	1
2014/2015.	Физичко насиље	1848	240	21
	Психичко насиље	1572	72	5
	Социјално насиље	628	52	0
	Сексуално насиље	204	36	0
	Електронско насиље	59	8	1

Табела број 117 – Приказ евиденције насилних ситуација у средњим школама града Крушевца

Школска година	Врста насиља	Први ниво насиља	Други ниво насиља	Трећи ниво насиља
2010/2011.	Физичко насиље	257	84	23
	Психичко насиље	223	234	3
	Социјално насиље	139	33	0
	Сексуално насиље	18	1	0
	Електронско насиље	21	5	1
2011/2012.	Физичко насиље	152	35	15
	Психичко насиље	214	150	0
	Социјално насиље	120	5	0
	Сексуално насиље	0	0	0
	Електронско насиље	0	0	0
2012/2013.	Физичко насиље	96	24	6
	Психичко насиље	256	20	3
	Социјално насиље	90	1	1
	Сексуално насиље	14	1	0
	Електронско насиље	14	0	0
2013/2014.	Физичко насиље	188	49	12
	Психичко насиље	266	7	3
	Социјално насиље	161	29	0
	Сексуално насиље	19	8	2
	Електронско насиље	38	7	1
2014/2015.	Физичко насиље	179	15	4
	Психичко насиље	179	13	0
	Социјално насиље	166	33	0
	Сексуално насиље	21	5	0
	Електронско насиље	32	1	0

За први и други ниво насиља не може се тврдити да је у порасту из године у годину, већ да су деца/ученици и запослени у установама оспособљени да препознају насилне ситуације и имају више храбрости да пријављују такве ситуације.

На основу анализа стања, праћења насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

Цивилни сектор у функцији превенције насиља

Поред институција које се баве проблемима насиља, значајну улогу у овој области има цивилни сектор.

Алтернативни центар за девојке је у свом правцу деловања усмерен на превенцију родно заснованог насиља кроз едукативне радионице и тренинге са младима, углавном средњошколском популацијом. Организација постоји од јануара 2013. године и до сада је организовала радионице на тему "Насиље у породици и адолесцентским везама" на којима је учествовало око 140 ученица/ка у средњим школама у Крушевцу, док је у пет општина Расинског округа учествовало око 250 средњошколки. На дводневном тренингу "Крени од себе – буди активна/ан, супротстави се насиљу" који је одржан крајем маја 2014. године, учествовало је 23 младих лица из свих средњих стручних школа и ОШ "Бранко Радичевић". Марта 2014. године у сарадњи са удружењима грађана "Романи цикна" и "Романо алав", уз подршку Школске управе, одржана је трибина за ученике/це свих средњих школа на којој су сви релевантни представници институција и организација који се баве проблемом насиља представили надлежности и рад својих служби када је у питању проблем насиља, пре свега у породици и емотивним везама.

Алтернативни центар је у сарадњи са Полицијском управом учествовао у реализацији пројекта "Ако сте жртва нисте сами" који је реализован у оквиру развоја превенције и рада полиције у заједници у сарадњи Министарства унутрашњих послова Републике Србије и Мисије ОЕБС у Србији, у оквиру ког су активисткиње удружења волонтерски са вршњачким едукаторкама одржале 5 радионица у средњим школама у граду, на којима је присуствовало око 70 ученица и ученика. Показало се да је учешће полицијске службенице на овим радионицама наишло на позитивне реакције учесница. То је пример добре праксе и сарадње школа, организација цивилног друштва и полиције у локалној заједници на превенцији и сузбијању насиља, а потреба за едукацијом и дискусијом о овој теми је велика.

Од средине 2014. године у оквиру Алтернативног центра за девојке постоји "Саветовалиште за девојке" са циљем пружања психосоцијалне подршке младим девојкама које се срећу са проблемима различите природе, од насиља, емотивних и породичних проблема и слично. Искуство говори да се девојке не поверавају тако лако и

да им је за то потребно време, а многе нису спремне да се обрате за помоћ. Како је излазак из насиља процес и сложен чин за који је потребна подршка породице и околине, важно је створити систем подршке на који жртва насиља може да рачуна. Саветовалиште функционише два пута недељно и то волонтерски. Активисткиње удружења имају едукацију у области насиља, као и искуство у раду са жртвама насиља.

Током рада са младима у претходне две године Алтернативни центар за девојке је кроз више пројеката реализовао едукативне радионице о интернет насиљу. На основу спроведених активности дошло се до закључка да млади у средњим школама не поседују довољно информација и знања о електронском насиљу и облицима злоупотребе интернета. Сходно томе, да млади највећи део свог слободног времена проводе на интернету у наредном периоду се овој теми треба посветити посебна пажња.

Удружење жена "Пешчаник" је женска невладина и непрофитна организација која се бави оснаживањем жена и заговарањем родне равноправности. Своју мисију удружење остварује кроз реализацију пројеката усмерених на подизање свести јавности о положају жена и значају унапређења родне равноправности, истраживање и подршку у изради националних и локалних докумената за побољшање положаја жена, као и кроз програм заштите жена од насиља путем СОС - телефона и правног саветовалишта који пружају бесплатне услуге правне и психосоцијалне подршке.

Од 2009. године, када је СОС линија основана, обезбеђено је око 2000 услуга за око 400 жена које су преживеле насиље. У 2014. години, обучена је нова генерација консултанткиња за рад са женама. Радно време сервиса током 2015. године је 23 часа недељно. Наиме, уведена је подршка на ромском језику и три сервиса за индивидуалне консултације у сарадњи са три организације - "Романи цикна" (Крушевац), *Форум младих са инвалидитетом* (Трстеник) и *Ж као жена и као Жуна* (Александровац). Истовремено, *Удружење жена "Пешчаник"* континуирано ради на превенцији организујући бројне јавне активности. У 2011. години, "Пешчаник" је основао вршњачку едукацију за ученице средњих школа о људским правима жена и заштити од насиља, коју је током 3 године похађало око 500 девојака у Расинском округу.

У циљу јачања учешћа и утицаја жена на јавне политике и друштвени живот, организација је иницирала оснивање *Мреже жена Расинског округа* и подржала

оснивање неколико нових женских група, формалних и неформалних. Као чланица *Мреже жена против насиља према женама* и *Мреже Жена у црном*, *Удружење жена "Пешчаник"* је активно и на националном нивоу. Организација је имала представницу у Радној групи Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику у креирању минимума стандарда за рад СОС телефона, као и у радној групи *Мреже жена против насиља* за израду стратешког плана *Мреже*.

Последњих година, *Удружење жена "Пешчаник"* је једна од 6 партнерских организација у Србији у програмима *Аутономног женског центра* Београд за мониторинг и заговарања примене европских стандарда у борби проти насиља према женама.

Табела број 118 - Извештај удружења жена "Пешчаник" о броју пријављених случајева насиља за период 2010 – 2015. године

Година	Жене	мушкарци	број услуга
2010.	103	9	336
2011.	52	6	172
2012. период јуни –децембар	19	2	66
2013.	26	4	90
2014.	55	4	198
2015.	49	3	176

ПРЕПОРУКЕ:

- Спровођење превентивних мера за спречавање насиља, међу којима и чешћа и обухватнија реализација кампања с циљем охрабривања жртава насиља да пријављују случајеве насиља и упознавање жртава с њиховим законским правима.
- Спровођење истраживања на локалном нивоу о присуству различитих облика насиља.
- Подизање свести локалне заједнице о препознавању различитих облика насиља и правовремено реаговање на појавне облике насиља.
- Унапређивање сарадње свих институција и организација у циљу ефикасног и ефективног реаговања на проблем насиља кроз интерсекторски и интердисциплинарни приступ.
- Развијање услуга и сервиса за подршку жртвама насиља.
- Оснаживање пружалаца услуга који се баве проблемима насиља.

- Подизање капацитета надлежних органа и служби кроз специјализоване обуке запослених на тему насиља, при чему је неопходно посебно обратити пажњу на рањиве групе становништва (Ромкиње, особа са инвалидитетом и сл.) у циљу побољшања ефикасности и правовремености институционалних мера заштите жртава насиља.
- Специјализована едукација стручњака за рад са жртвама и починиоцима насиља у свим релевантним институцијама.
- Радити на формирању специјализованих тимова, састављених од посебно едукованих и стручно оспособљених професионалаца за рад са жртвама насиља.
- Креирање и спровођење специјализованих програма за жртве и починиоце насиља у систему социјалне заштите.
- Едукација деце и младих у образовном систему о појавним облицима, проблемима и последицама насиља, као и правовремено реаговање на исто (вршњачка едукација, јачање улоге Ђачког парламента, формирање вршњачких тимова и сл.).
- Реализација превентивних програма за спречавање насиља над децом, а посебно над децом са сметњама у развоју и психичким поремећајима, као и деце из мањинских и маргинализованих група намењених запосленима у образовном систему и деци.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1: Успостављање система примарне, секундарне и терцијарне превенције свих облика насиља¹²

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2: Унапређивање мултисекторске сарадње и јачање капацитета органа и служби

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: Унапређивање система мера заштите и подршке жртвама насиља

¹² Примарна превенција подразумева све активности којима је циљ спречавање насиља, секундарна превенција подразумева реаговање и ограничавање штетних последица насиља непосредно након што се насиље догодило с циљем ограничавања последица, док терцијарна превенција подразумева дугорочнији третман, као и подршку жртвама насиља да би се спречили даље штетни ефекти и понављање насиља.

5.5. Област: Унапређивање положаја старих лица

Становништво у Крушевцу убрзано стари. Иако је просечна старост крушевачке популације на нивоу републичког просека, на територији града Крушевца је већа заступљеност старих него у другим деловима земље. Истовремено, повећава се број старих преко 80 година старости, уз пораст учешћа жена. Из ових разлога, бављење питањима старих је од приоритетног значаја за локалну заједницу.

Испитивања проблема старих указују на основне проблеме старих у Србији: сиромаштво, неуједначена доступност правима и услугама, изолованост, повећана потреба за здравственом заштитом, занемаривање. Последња истраживања указују на драматичну ситуацију по питању сиромаштва.¹³ Резултати истраживања спроведеног 2012. године на репрезентативном узорку у шест региона у Србији показали су да чак 42% старих живи испод линије сиромаштва. Више од трећине нема никава примања, а садашњи механизми помоћи нису довољни да ублаже најдубље сиромаштво. У препорукама Влади апелује се да локалне самоуправе испуњавају своје обавезе и развију ширу мрежу услуга.

Табела број 119 - Становништво старо 65 и више година на територији града Крушевца и у Републици Србији (Попис 2011. године)

Пописна година	ГРАД КРУШЕВАЦ				РЕПУБЛИКА СРБИЈА			
	Мушкарци	Жене	Укупно	% у укупном становништву	Мушкарци	Жене	Укупно	% у укупном становништву
2011.	9.845	12.991	22.836	17,74%	527.067	723.249	1.250.316	17,40%

Град Крушевац, као и многи градови Србије, има негативну стопу природног прираштаја и раст учешћа старих у укупном броју становника. Према последњем попису град има 128.752 становника чија је просечна старост на нивоу Републике Србије (42,2 године). Укупан број старих (од 65 и више година) је 22.836, што представља око 18% становништва, односно веће учешће старих од просека у Србији. Истовремено, повећава се и број старијих од 80 година. Однос мушкараца и жена указује на веће присуство жена у популацији старих, што потврђује правилност о дужем животном веку жена, па тако приликом планирања заштите треба обратити посебну пажњу на проблеме жена у

¹³ Извор: "Дијалог организација цивилног друштва о питањима старијих на Западном Балкану", Strategic Marketing, Београд, 2012. Организација "Amity" је представила резултате истраживања које је, на репрезентативним узорку од 1.021 испитаника, у шест српских региона спровео Strategic Marketing.

руралним срединама. Просечна дужина живота жена на територији града је 77 година, а мушкараца 73. Највећи број становника града је у старосној доби од 50-65 година.

Табела број 120 - Преглед старосне структуре лица од 65 и више година

Старосна група (попис 2011)		ГРАД КРУШЕВАЦ	% у укупном становништву	РЕПУБЛИКА СРБИЈА	% у укупном становништву
65-69	Укупно	6182	27,07%	339444	27,54%
	Мушкарци	2878	29,23%	154775	29,36%
	Жене	3304	25,43%	184669	25,53%
70-74	Укупно	6243	27,34%	354142	28,33%
	Мушкарци	2799	28,43%	153847	29,19%
	Жене	3444	26,52%	200295	27,69%
75-79	Укупно	5590	24,48%	298612	23,88%
	Мушкарци	2359	23,96%	122964	23,33%
	Жене	3231	24,87%	175648	24,29%
80-84	Укупно	3321	14,54%	176568	14,12%
	Мушкарци	1320	13,41%	67814	12,87%
	Жене	2001	15,40%	108754	15,04%
85 и више	Укупно	1500	6,57%	81550	6,52%
	Мушкарци	489	4,97%	27667	5,25%
	Жене	1011	7,78%	53883	7,45%
Укупно	Укупно	22.836	100%	1.250.316	100%
	Мушкарци	9.845	100%	527.067	100%
	Жене	12.991	100%	723.249	100%

Проблеми старих у Крушевцу, као и у другим срединама у првом реду су сиромаштво, неуједначена доступност права, изолованост, отежано физичко и ментално функционисање и занемаривање.

Правни оквир и пракса у заштити старих лица Града Крушевца

Права и услуге који су дефинисани законима Републике Србије и постојећа локална документа нису довољан основ за задовољавање потреба старих, обзиром на убрзано старење популације у Крушевцу, као и на социјално и здравствено стање старих. Локална документа не предвиђају механизме за изградњу интегративног приступа у пружању услуга за старе, не постоје механизми за осигурање доступности постојећих права и услуга, као ни обавеза праћења доступности права и услуга.

Недостају политике афирмативног приступа којима би се развијао плурализам у пружању услуга. То би омогућило систематично и организовано приступање заштити старих као и стављање у исти положај институције, невладин и приватни сектор у преузимању ванинституционалне подршке старима.

Локална документа углавном не одвајају проблем старости и старења, као посебно подручје како би се пратило стање, уводиле мере заштите, планирале услуге и сервиси обзиром на постојеће потребе ове велике групације људи.

Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити града Крушевца старијим грађанима (пензионерима) обезбеђује се бесплатан градски превоз, као и бесплатан оброк. Одлука превиђа услугу Помоћ у кући, давање станова у закуп и социјално становање. Остале услуге дефинисане Одлуком нису заживеле.

Корисници Центра за социјални рад Крушевац

Центар за социјални рад у Крушевцу је установа чији је примарни задатак организовање социјалне заштите на територији града и вршење јавних овлашћења које му је држава поверила, као и вршење послова из домена органа старатељства. Заштита корисника одвија се остваривањем права и коришћењем услуга из буџета Републике и буџета града Крушевца.

Табела број 121 - Кретање укупног броја корисника по старосним групама

Старосна група	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Деца и омладина	3511	4087	5540	6094	6679
Одрасла лица	6128	6709	7692	8339	9163
Остарела лица	1814	2140	2363	2539	2957
Укупан број лица	11.453	12.936	15.595	16.972	18.799
Процентуално учешће старих у структури корисника	15,8%	16,5%	15,2%	15%	15,7%

На основу података из табеле, уочава се да је за 5 година дошло до значајног пораста броја корисника у Центру за социјални рад, а самим тим и благи пораст остарелих корисника, али се учешће старих у структури корисничких група у последњих 5 година није значајно променило. Социјална и породично - правна заштита остарелих корисника одвија се у оквиру Службе за заштиту одраслих и старих.

Табела број 122 - Кретање укупног броја остарелих лица према потребама и проблемима ¹⁴

Структура остарелих корисника	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Без породичног старања	175	230	-	-	-
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	-	-	32	42	44
Материјално угрожене особе	1.069	1082	1027	1139	1222
Сметње у развоју, инвалидитет и болест	450	603	765	298	368
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	-	-	11	15	16
Поремећени породични односи	-	-	18	53	-
Особе које имају потребе за домским смештајем и другим услугама социјалне заштите у локалној заједници	120	225	503	972	588
Остали	-	-	7	20	719
УКУПАН БРОЈ ЛИЦА	1.814	2.140	2363	2539	2957

Услуге и права које остварују остарели корисници из буџета Републике

Право на новчану социјалну помоћ припада старим лицима која остварују приход мањи од износа новчане социјалне помоћи, док право на основни додатак за помоћ и негу другог лица, као и на увећани додатак има старо лице коме је због телесног или сензорног оштећења, интелектуалних потешкоћа или промена у здравственом стању неопходна помоћ и нега другог лица да би задовољило своје основне животне потребе. Потреба за помоћи и негом утврђује се на основу прописа о пензијском и инвалидском осигурању. Доплата за помоћ и увећани додатак као здравствена категорија за многе остареле представља могућност да обезбеде лице које ће им помагати у кућним условима. Остаје питање колико је старих са недовољно средстава за егзистенцију којима ови износи то надокнађују. Како се ради о тешко оболелим лицима којима је овај вид заштите неопходан, додатно проблем представља прикупљање здравствене и остале документације, када старо лице нема сроднике.

Табела број 123 - Кретање броја остарелих корисника новчаних накнада ¹⁵

Врста новчане накнаде из Републичког буџета	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Новчана социјална помоћ	-	-	-	226	246
Додатак за помоћ и негу	279	303	317	141	138
Увећани додатак за помоћ и негу	321	333	82	267	259

¹⁴ У 2012. години дошло је до промене у дефинисању корисничких група. Уместо категоријалног приступа уводи се дефинисање проблема и потребе коју појединац има, обзиром на пријем захтева, који могу бити вишеструки, па се тиме добија реалнија слика положаја појединца у односу на породицу и заједницу. До 2014. године су се мењали индикатори за процену проблема и потреба што отежава праћење учешћа старих особа, обзиром на проблеме.

¹⁵ У 2010., 2011., и 2012. години - приказ се односио на број породица и број чланова породица - корисника новчане социјалне помоћи.

Анализом заштите остарелих корисника уочавамо да је до пораста углавном долазило због законских измена у остваривању права (основни и увећан додатак за помоћ и негу). Број старих корисника се најмање повећавао у домену права на материјална давања, упркос сазнањима да продубљивање сиромаштва највише погађа остареле. Примера ради, у 2014. години на евиденцији се налазило 246 остарелих лица или 6% у структури корисника новчане социјалне помоћи. Разлог овако ниском учешћу може се потражити у: недостатку потпуне информисаности, отежаним околностима у прикупљању документације, цензусима који онемогућавају пензионере са најнижим пензијама да остваре право, као и неспремности да имовину ставе под хипотеку и утуже законске сроднике на издржавање, што је услов да поднесу захтев у Центру.

Табела број 124 - Кретање броја остарелих корисника услуга смештаја

Врста смештаја	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Смештај у установу социјалне заштите	119	132	141	114	112
Смештај у хранитељску породицу	20	24	25	21	22
УКУПНО	139	156	166	135	134

Услугу смештаја је користило 134 остарелих лица. Смештај у хранитељским породицама је најадекватнији вид заштите за један број остарелих лица и треба га развијати јер постоји потреба за њим.

Услуге и права које остварују остарели корисници из буџета града Крушевца

Закон о социјалној заштити дефинише услуге које обезбеђује локална самоуправа којима се "пружа подршка и помоћ грађанима и њиховим породицама ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности као и потенцијала корисника за самосталан живот у заједници". То могу бити дневни боравак, клубови за старе, свратиште, прихватилиште, становање уз подршку, персонална асистенција, саветодавно - терапијске и социо - едукативне услуге.

Табела број 125 - Кретање броја остарелих корисника услуга у локалној заједници

Врста услуга	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Смештај у прихватиште, прихватну станицу	0	0	0	2	6
Ургентни смештај у хранитељској породици	-	-	-	17	7
Помоћ у кући	45	49	98	145	177
Неодложне интервенције	8	-	-	3	13
УКУПНО	53	46	98	167	203

Најизраженији проблем у заштити старих представља недостатак прихватилишта за ургентно збрињавање лица која се нађу на улици, најчешће без личних докумената, као и

када их треба хитно издвојити из породице која их угрожава. Потребно је време да би се обезбедила трајнија адекватна заштита за корисника, па је тиме отежано смештање у прихватилиште при Геронтолошком центру, као и у стационару (веома често се дешава да су нађени у задњој фази болести). Ургентни смештај је организован у оквиру Геронтолошког центра у 2013. години. Досадашња пракса је показала високу мобилност једног броја хранитељских породица. Ова услуга је настала спонтано из потребе да се привремено збрине један број особа у ситуацији када није могуће чекати да се обезбеде услови за трајније збрињавање. Табелом су приказана лица за које је требало обезбедити интервентни смештај, па су смештене у хранитељске породице, иако ова услуга правно формално још увек није решена (покренути су поступци код надлежних институција).

Табела број 126 - Упоредни показатељи корисника услуге Помоћ у кући у 2013. години на републичком и локалном нивоу

Помоћ у кући - Србија	Помоћ у кући - Крушевац
Од укупног броја корисника 95% су старији од 65 година	Од укупног броја корисника 93% су старији од 65 година
Од укупног броја корисника 70% су жене	Од укупног броја корисника 95% су жене
Пружаоци помоћи у кући су доминантно државни 70%	Пружаоци помоћи у кући су у потпуности државни 100%
Учешће буџета локалне самоуправе у финансирању услуге - 73%	Учешће буџета локалне самоуправе у финансирању услуге - 82,78%
64% корисника је из урбане средине	37% корисника је из урбане средине

Најзаступљенија локална услуга јесте помоћ у кући за стара лица, у целој Србији, где 84% локалних самоуправа пружа ову услугу.

У Крушевцу услуга Помоћ у кући представља форму подршке боравку корисника у природном окружењу и то у оним случајевима у којима особа није у стању да се стара о себи, односно уколико породица није у могућности да пружи одговарајућу подршку, или не постоји. Она обухвата услуге обављања делатности у домаћинству – чишћење и распремање, куповину хране, лекова, плаћање рачуна и осталих потребштина.

Табела број 127 - Структура корисника услуге Помоћ у кући у 2012. године

Карактеристике	Геронтолошки центар	Центар за социјални рад	Укупно
Укупан број корисника	60	79	139
Укупно мушкараца	15	23	38
Укупно жена	45	56	101
Укупан број корисника-село	8	79	87
Укупан број корисника-град	52	0	52
Старост од 51 до 64 године	10	-	10
Старост, од 65-79 година	22	42	64
Преко 80 година	28	37	65
Број лица која пружају услугу	15	12	27
Цена услуге по сату (у динарима)	105	Не плаћа се	-

Проблеми Центра за социјални рад у заштити остарелих лица су: недостатак прихватилишта, недовољно стручних радника у Центру за социјални рад, додатна знања и вештина у раду са старијим особама, како у Центру, тако и код осталих актера који су укључени у заштиту старих лица.

Проблеми у заштити остарелих у локалној заједници су: недостатак боље обавештености о правима, мерама и услугама, али и актери нису функционално повезани. За сада, Служба за заштиту старих доприноси социјалној интеграцији старих кроз стручни рад, интервенцијама у бољој комуникацији са породицом, материјалном подршком, посредовањем у лечењу, информисањем о правима. На жалост, ово није довољно да обезбеди остваривање права за већи број корисника, као ни довољно да задовољи бројне потребе и проблеме које имају остарели грађани у локалној заједници. Очекивања од Центра за социјални рад су велика, а Центар не располаже довољним ресурсима да организује и обезбеди заштиту свим корисницима којима је она неопходна.

Организовање заштите

Приликом организовања заштите старих лица важно је узети у обзир да 47% корисника Центра за социјални рад живи на селу, као и да је већи број жена из руралног подручја затражило помоћ Центра за социјални рад. Планирање активности намењених старима значи анимирање сеоских средина за помоћ старима. Основна здравствена заштита је територијално покривена. За пензионере је обезбеђена месечна карта за превоз, али је ван ове врсте помоћи остао велики број старих (они који нису остварили право на пензију, а који и иначе припадају најугроженијој и најмање видљивој категорији старих).

Старачка и самачка домаћинства су група корисника са већим ризиком. У структури остарелих корисника Центра за социјални рад су заступљени са 18,66% и то у већем проценту из урбаног подручја (69%).

Проблеми у заштити могу бити и навике и менталитет старих, који их онемогућавају да учествују у налажењу најбољих решења за свој случај. Присутни су неповерење, неприхватање алтернатива које се нуде, као и тешко разумевање процедура и поступака кроз које у заштити пролазе. Стари често доживљавају и занемаривање и насиље у кругу својих ближњих, али је мали број спреман да пријави такве случајеве.

Пракса (укључујући законске процедуре) је показала да су најделотворнији видови заштите они који помажу останку у природном амбијенту, што је у складу са очекивањима старих. У раду са старима потребна је помоћ заједнице у стицању поверења, у заштити од бројних злоупотреба којима су изложени.

Бављење питањима старих је од приоритетног значаја за локалну заједницу. Права и услуге дефинисана законима Републике Србије и постојећа локална документа, нису довољан основ за задовољавање потреба старих. У локалним документима недостају механизми који би објединили различите системе, пре свега здравствену и социјалну заштиту, а онда и владин, невладин и приватни сектор, као и системске мере за доступност права и услуга.

Изостала је имплементација донетих локалних стратегија и акционих планова, па тако и могућности за организовање дневних услуга у заједници (боравака и клубова за старе), као и повећање доступности права и услуга.

У Крушевцу, права из области социјалне заштите грађани остварују кроз рад Центра за социјални рад и Геронтолошког центра као институционалних облика заштите.

Остваривање права и услуга отежано је бројним ограничењима које стари имају, али и ограничењима које имају институције: пре свега кадровским, просторним, смештајним, финансијским, професионалним.

Организовање ванинституционалне заштите дефинише Закон о социјалној заштити. Обезбеђује је локална самоуправа, а циљ је побољшање, односно очување квалитета живота старих. Тиме се отклањају или ублажавају бројни ризици којима су стари изложени. Законодавац је предвидео да ове услуге може пружати, поред институција социјалне заштите, приватни и невладин сектор.

Најзаступљенија услуга у 2012. години јесте Помоћ у кући за стара лица, како у Србији тако и у Крушевцу. Поред ове услуге у Крушевцу постоје повремене и спорадичне акције помоћи остарелима које организује локална власт у сарадњи са Центром за социјални рад, Колом српских сестара, Службом месних заједница и Црвеним крстом. Од средине 2013. године у Крушевцу се пружа услуга "Телеасистенције".

У садашњем систему информисања потенцијални корисник долази до информација: доласком у Центар за социјални рад, у комуникацији са онима који су већ

остварили неко право, по упуту из других институција (Дом здравља, Фонд пензијског и инвалидског осигурања), преко секретара Месних заједница, Удружења пензионера, ређе путем медија (недовољно емисија на те теме). Поставља се питање у којој мери су сви наведени субјекти на прави начин информисани о правима и услугама, начину њиховог остваривања и потребној документацији, као и спремности да у том смислу пруже помоћ. Стога је неопходно радити на ефикаснијем информисању старих лица.

Сеоска подручја су удаљена од административних центара, стари врло често због материјалних и здравствених разлога нису у могућности да дођу до њих, тако да је потребно осмислити механизме доступности права и услуга старима (на пример, могућност остваривања неких од права у месним канцеларијама, укључивање волонтера/група за самопомоћ).

Такође је неопходно рационалније и сврсисходније трошење средстава намењених старима из буџета града, што захтева партиципацију и консултације са стручњацима и корисницима приликом припреме локалног буџета.

Издавање финансијских средстава из буџета града за стара лица

Укупна средства која су у 2014. години потрошена из буџета града Крушевца за заштиту старих износе око 30 милиона динара, од чега је за превоз пензионера употребљено око 20 милиона динара. Другачијом организацијом односно расподелом постојећих средстава могуће је знатно унапредити квантитет и квалитет заштите старих.

Табела број 128 - Структура одраслих и остарелих корисника једнократних новчаних помоћи у 2014. години

Одрасли		Остарели	
мушки	женски	мушки	женски
739	1327	61	171
Укупно: 2 066		Укупно: 232	

Права из пензијског и инвалидског осигурања се остварују преко Фонда за пензијско и инвалидско осигурање и то су:

1. за случај старости – право на старосну пензију,
2. за случај инвалидности – право на инвалидску пензију.

Услови за њихово стицање су прецизно предвиђени Законом о пензијском и инвалидском осигурању и то: услови за стицање права на **старосну пензију** члан 19. који

предвиђа да се ово право у 2015. години стиче са навршених 65 година код мушкараца, односно 60 година и 6 месеци старости код жена и најмање 15 година стажа осигурања. Почев од 2015. године старосна граница за остваривање права на старосну пензију се поступно повећава за жене и то по шест месеци годишње до 2020. године, а од 2021. до 2032. године по два месеца годишње.

Закон о пензијском и инвалидском осигурању предвиђа и право на **превремену старосну пензију**, а услови за остваривање овог права у 2015. години су 55 година живота и 40 година стажа осигурања за мушкарце и 54 година и 4 месеца живота и 36 година и 4 месеца стажа осигурања за жене. Превремена старосна пензија је трајно нижа од старосне пензије и то 0,34% по месецу који недостаје до старосне границе, с тим што максимално смањење може бити 20,4%.

Право на **инвалидску пензију** стиче се ако је инвалидност проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу без обзира на дужину стажа осигурања или ако је инвалидност проузрокована болешћу или повредом ван рада под условом да је губитак радне способности настао пре навршења година живота прописаним за стицање права на старосну пензију и да осигураник има навршених 5 година стажа осигурања. Изузетак од овог правила предвиђен је за лица код којих инвалидност настане пре навршене 30. године живота који право на инвалидску пензију стичу:

- кад је инвалидност настала до навршене 20. године живота – ако има годину дана стажа осигурања,
- кад је инвалидност настала до навршене 25. године живота – ако до настанка инвалидности има две године стажа осигурања,
- кад је инвалидност настала до навршене 30. године живота – ако до настанка инвалидности има три године стажа осигурања.

Табела број 129 – Број корисника пензија у Крушевцу

Стање 31.12. у години	Старосна	Инвалидска	Породична	УКУПНО
2010.	16.941	5.663	6.138	28.742
2011.	17.332	5.569	6.174	29.075
2012.	18.194	5.532	6.310	30.036
2013.	18.941	5.400	6.291	30.632
2014.	19.675	5.235	6.185	31.095
јун 2015.	19.706	5.155	6.174	31.035

Највећи број корисника је са старосном пензијом, и у периоду од 2010. године до 2014. године се повећава. Потом следе корисници породичне и инвалидске пензије.

Најнижа пензија износи 13.288,01 динар за осигуранике који су право остварили из радног односа и по основу обављања самосталне делатности и 10.446,73 динара за осигуранике који су обављали пољопривредну делатност.

Табела број 130 – Број корисника пензија по категоријама осигураника и просечан износ пензије у Крушевцу, јун 2015. године

Категорија осигураника	Број корисника	Просечан износ пензије
Запослени	24.715	24.251
Самосталне делатности	1.442	22.377
Пољопривредници	4.878	10.083
УКУПНО	31.035	21.937

Просечан износ пензије за осигуранике који су право остварили из радног односа износи 24.251 динар, за осигуранике који су право остварили по основу обављања самосталне делатности износи 22.377 динара, док за осигуранике који су право остварили по основу обављања пољопривредне делатности износи 10.083 динара.

Табела број 131 – Приказ износа пензије у Крушевцу

Децембар у години	Просечна зарада без пореза и доприноса	Број корисника пензија који имају пензију мању од просечне зараде без пореза и доприноса	Просечан износ пензије (све категорије)	Број корисника пензија који имају пензију мању од просечне пензије
2010.	32.754	26.174	18.963	16.489
2011.	32.212	25.512	20.434	16.649
2012.	34.252	26.086	22.000	17.297
2013.	38.663	27.765	22.557	17.634
2014.	41.515	29.565	21.873	17.031
јун 2015.	37.775	28.691	21.937	16.960

Напомена: Од 01.01.2012. године код података за кориснике пензије из категорије запослених укључени су подаци за професионална војна лица.

Геронтолошки центар

У структури корисника Геронтолошког центра у Крушевцу, највећи број корисника је старости од 70 до 90 година старости.

Табела број 132 - Структура корисника према полу и годинама живота

Старосна структура								
Година	Пол	до 50 година	51-60 година	61-70 година	71-80 година	81-90 година	преко 90 година	Укупно
2010.	Жене	6	7	28	59	63	4	167
	Мушкарци	2	14	14	21	28	0	79
	Укупно	8	21	42	80	91	4	246
2011.	Жене	4	8	22	65	65	2	166
	Мушкарци	3	11	12	34	24	2	86
	Укупно	7	19	34	99	89	4	252
2012.	Жене	6	14	16	65	60	11	172
	Мушкарци	1	24	10	27	28	10	100
	Укупно	7	38	26	92	88	21	272
2013.	Жене	6	5	24	60	66	6	167
	Мушкарци	5	7	22	22	32	6	94
	Укупно	11	12	46	82	98	12	261
2014.	Жене	5	5	24	56	63	2	155
	Мушкарци	3	4	23	28	34	4	96
	Укупно	8	9	47	84	97	6	251

У периоду од 2010-2014. године, може се уочити да су на смештају међу корисницима Геронтолошког центра доминантније жене.

Табела број 133 - Структура корисника према месту пребивалишта

Пребивалиште корисника										
Година	Пол	Са територије града Крушевца	Са територије суседних општина	Из других општина (сем КИМ-а)	Са територије других република СФРЈ	Избеглице	Интерно расељена лица (КИМ)	Остали	Укупно	
2010.	Жене	72	55	35	0	5	0	0	167	
	Мушкарци	38	25	14	0	2	0	0	79	
	Укупно	110	80	49	0	7	0	0	246	
2011.	Жене	82	51	29	0	4	0	0	166	
	Мушкарци	34	31	17	0	4	0	0	86	
	Укупно	116	82	46	0	8	0	0	252	
2012.	Жене	91	49	29	0	3	0	0	172	
	Мушкарци	51	26	23	0	0	0	0	100	
	Укупно	142	75	52	0	3	0	0	272	
Са територије округа у коме је установа						Ван округа у ком је установа				
Укупно										
2013.	Жене	136				31				167
	Мушкарци	68				26				94
	Укупно	204				57				261
2014.	Жене	132				23				155
	Мушкарци	68				28				96
	Укупно	200				51				251

Према подацима о структури корисника Геронтолошког центра према месту пребивалишта, доминантан је смештај корисника са територије Крушевца и околине.

Разлози смештаја у Геронтолошком центру могу бити различити, и то: корисник нема ближих сродника, породица корисника није спремна да води бригу о кориснику, угроженост свакодневног функционисања корисника услед старости и болести, потом

насиље у породици, социо-материјална угроженост породице и корисника, као и лични избор корисника.

Табела број 134 - Структура корисника према доминантном разлогу смештаја

Година	Пол	Разлог смештаја						Остали	Укупно
		Корисник нема ближих сродника	Породица корисника није спремна да води бригу о њему	Угроженост свакодневног функционисања услед старости и болести	Угроженост /насиље у породици	Социо-материјална угроженост породице и корисника	Лични избор корисника		
Стање на дан 31.12.									
2010.	Жене	15	16	31	0	36	14	0	112
	Мушкарци	9	8	18	0	9	6	0	50
	Укупно	24	24	49	0	45	20	0	162
2011.	Жене	2	12	60	0	29	5	8	116
	Мушкарци	1	3	37	0	14	7	0	62
	Укупно	3	15	97	0	43	12	8	178
2012.	Жене	3	6	74	0	26	1	13	123
	Мушкарци	0	1	43	0	15	6	0	65
	Укупно	3	7	117	0	41	7	13	188
Укупан број корисника у 2013. и 2014. години									
2013.	Жене	3	13	61	43	40	7	0	167
	Мушкарци	4	7	56	0	22	5	0	94
	Укупно	7	20	117	43	62	12	0	261
2014.	Жене	7	10	74	1	57	4	2	155
	Мушкарци	4	6	54	0	29	3	0	96
	Укупно	11	16	128	1	86	7	2	251

Када је у питању разлог смештаја корисника у Геронтолошки центар, у највећем броју случајева су разлог смештаја тешкоће у организацији свакодневног функционисања услед старости и болести.

Табела број 135 - Структура корисника према степену зависности

Структура корисника према степену зависности					
Година	Пол	Независни	Полузависни	Зависни	Укупно
2010. укупно	Жене	35	33	99	167
	Мушкарци	14	12	53	79
	Укупно	49	45	152	246
2011. (стање на дан 31.12.)	Жене	35	20	61	116
	Мушкарци	25	12	25	62
	Укупно	60	32	86	178
2012. (стање на дан 31.12.)	Жене	32	32	59	123
	Мушкарци	17	16	32	65
	Укупно	49	48	91	188
2013. укупно	Жене	33	33	100	166
	Мушкарци	20	30	45	95
	Укупно	53	63	145	261
2014. укупно	Жене	30	33	92	155
	Мушкарци	21	30	45	96
	Укупно	51	63	137	251

Према степену зависности, највећи број корисника су зависни корисници (зависе од туђе неге и помоћи).

Корисник Геронтолошког центра може да смештај плаћа сам у целости, сам уз помоћ сродника, смештај могу да плаћају сродници у потпуности, такође корисник може да плаћа делом сам, а делом да плаћа буџет, односно буџет у целости, давалац издржавања, или делом сродници, а делом буџет.

Табела број 136 - Структура корисника према начину плаћања смештаја (стање на дан 31.12.)

<i>Структура корисника према начину плаћања смештаја</i>									
Година	Пол	Плаћа сам у целости	Сам уз помоћ сродника	Сродници у потпуности	Делом сам делом буџет	Буџет у целости	Давалац издржавања	Делом сродници и делом буџет	Укупно
2010.	Жене	11	13	14	29	42	0	3	112
	Мушкарци	5	6	5	12	19	0	3	50
	Укупно	16	19	19	41	61	0	6	162
2011.	Жене	10	14	13	37	37	0	5	116
	Мушкарци	15	9	5	12	21	0	0	62
	Укупно	25	23	18	49	58	0	5	178
2012.	Жене	6	19	18	42	38	0	0	123
	Мушкарци	13	9	7	14	22	0	0	65
	Укупно	19	28	25	56	60	0	0	188
2013.	Жене	9	19	23	37	27	0	2	117
	Мушкарци	14	13	7	19	16	0	0	69
	Укупно	23	32	30	56	43	0	2	186
2014.	Жене	8	14	22	32	35	0	0	111
	Мушкарци	12	8	7	18	13	0	0	58
	Укупно	20	22	29	50	48	0	0	169

Најчешћи случајеви финансирања смештаја су финансирање из буџета у целости и финансирање делом из буџета, а делом из сопствених прихода.

Процес старења

Процес старења неминовно доводи до слабљења физичког, менталног и духовног здравља. Здравствено стање старих карактерише:

- Присуство хроничних болести (кардиоваскуларне, цереброваскуларне, малигне, оштећења вида и слуха, психички поремећаји, хроничне опструктивне болести плућа, обољења коштаног система – мишићног система, остеопороза која доводи до инвалидности старих, као и неуролошки поремећаји).
- Свакодневна употреба лекова и зависност од медицинских помагала,
- Тешкоће у обављању свакодневних активности,
- Отежано кретање и делимична или потпуна непокретност.

Феномен старења

Старење је природан, временски зависан процес који карактерише прогресивна појава иреверзибилних промена у ћелијама, ткивима и органима. Иако за сада не постоји јединствена дефиниција, нити јединствен став о томе када и како наступа старост и који су њени узроци, сигурно је да у тренутку настанка започиње процес старења сваког живог бића, па и човека.

Старење је слојевит феномен у којем се нераскидиво преплићу биолошки и социо-културни аспекти стога захтева интегративно, мултидисциплинарно и холистичко, теоријско и емпиријско истраживање.

Феномен старости

Биолошко старење представља универзалан биолошки процес карактеристичан за све живе организме и природну фазу животног циклуса сваке јединке, која се завршава смрћу. У питању је процес који представља генетички програмирано отказивање механизма који одржавају хомеостазу (сталност унутрашње средине организма). Дакле, услед старости долази до прогресивног погоршања биолошких функција.

Животни век

Почетком старости између 65-75 године живота може доћи до пораста физичке активности, у покушају да се допуни слободно време услед пензионисања. До средње старости између 75-85. године живота много људи нажалост, развијају све више сметњи изазване болестима, када се започиње и са многим терапијама чиме постају зависни од лекова, а особе преко 85 година често имају проблема са инвалидитетом и потребна им је потпуна нега.

Старије особе су често жртве насиља у породици, а злостављање ретко пријављују.

Мале пензије и недовољна здравствена помоћ, нису једини проблеми са којима се сусрећу старије особе у Србији.

Старији су често жртве насиља у породици, али неретко бивају изложени и дискриминацији. Последњих година у нарочитом порасту је насиље над старијим особама у оквиру породице, а жртве су најчешће жене, показује истраживање Црвеног крста

Србије. Стари су најчешће изложени вербалном, физичком и економском насиљу. Поред тога, чак 46% њих се осећало дискриминисано због својих година.

Насиље над старима у Србији је веома распрострањено, али је тешко видљиво, јер се они који трпе такво насиље стиже да пријаве починиоце који су најчешће из породице.

Здравствена заштита старих лица

Поливалентна патронажа

Посете поливалентне патронажне сестре **особама преко 65 година** се планирају тако да обухвате најмање 20% од ове популационе групе становништва.

Табела број 137 - Број посета патронажних сестара особама са преко 65 година старости

ГОДИНА	2010		2011		2012		2013		2014		I-VI 2015	
ПОЛ	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене	Мушкарци
ПОСЕТА ПАТРОНАЖНЕ СЕСТРЕ ОДРАСЛОМ СТАНОВНИШТВУ (65 И ВИШЕ ГОДИНА)	2701	2031	2397	1927	2214	1918	2439	1862	2267	1632	1563	1040
ПРОЦЕНАТ	57,07%	42,93%	55,43%	44,57%	53,58%	46,42%	56,70%	43,30%	58,14%	41,86%	60,04%	39,96%
УКУПНО	4732		4324		4132		4301		3899		2603	

Највећи број посета патронажних сестара старим лицима је забележен у 2010. години, при чему се бележи пад до 2012. године, у 2013. години долази до повећања броја посета, а потом се број посета током 2014. и 2015. смањује.

Кућно лечење

Када је у питању кућно лечење, у 2015. години од укупног броја здравствених картона, 73,36% се односе на лица старости преко 65 година, при чему су доминанте жене са 65,43%.

Табела број 138 - Здравствени картони за лица стара преко 65 година

Година	Број здравствених картона Укупно	Број здравствених картона Преко 65 година		Мушки пол		Женски пол	
		Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
2015	1100	807	73,36%	279	34,57%	528	65,43%

Број прегледа и услуга варира из године у годину због броја пријављених пацијената на кућно лечење, тежине обољења, као и од броја стручног кадра и техничке опремљености (возила).

Табела број 139 - Број здравствених прегледа и услуга по основу кућног лечења

Година	Укупно прегледа	Инфузије	Остале услуге
2010.	13502	763	24086
2011.	7582	660	21996
2012.	9587	603	18071
2013.	8426	796	18193
2014.	11742	803	18353
2015. I-VI	6147	396	10087

Служба опште медицине

Број регистрованих осигураника старијих од 65 година износи 18.897, што чини 29,15% у односу на укупан број регитрованих осигураника.

Табела број 140 - Број регистрованих осигураника

Година	Број регистрованих осигураника Укупно	Број регистрованих осигураника Преко 65 година
2015.	64825	18897
		29,15%

Табела број 141 - Структура прегледа регистрованих корисника

РЕДНИ БРОЈ	НАЗИВ ПОКАЗАТЕЉА	БРОЈИЛАЦ
0	1	2
1	Регистровани корисници који су из било ког разлога посетили свог изабраног лекара.	46860
2	Први прегледи ради лечења код изабраног лекара	182240
3	Поновни прегледи ради лечења код изабраног лекара	252287
4	Укупан број посета код лекара	508861
5	Превентивни прегледи у укупном броју прегледа и посета код лекара.	15199

Од укупног броја посета код изабраног лекара 508.861 у 2014. години 22.796 или 44,79% оствариле су особе преко 65 година старости.

Обухват регистрованих корисника старијих од 65 година вакцинацијом против сезонског грипа у 2014. години је 3.112 или 16,47%. Укупан број доза вакцина против грипа за Дом здравља Крушевац за 2014. годину био је 4.500 (69,15% осигураника преко 65 година је примило вакцину, од укупног броја вакцина против грипа за Дом здравља Крушевац).

Скрининг на рано откривање рака дебелог црева, који је у Дому здравља Крушевац почео од јануара 2015. године, урадило је 2.240 осигураника, од тога 881 (39,33%) особа преко 65 година, 492 жене (55,80%) и 389 мушкараца (44,20%).

Када је у питању цивилни сектор - **Удружење пензионера** је основано 27.04.1937. године. У свом власништву поседује објекат "Дом пензионера". Највиши орган управљања је Скупштина удружења коју чине делегати из 52 Месне заједнице. Делатност удружења и све друге појединости, регулисане су Статутом Удружења. Рад Удружења се финансира из сопствених прихода. Делатност Удружење пензионера је усмерена на:

- заштиту права и интереса пензионера, унапређењу материјалног и опште друштвеног положаја,
- унапређивање система пензијског, инвалидског, здравственог и социјалног осигурања,
- унапређењу социјално – хуманитарног рада, друштвеног, културно – забавног и спортско – рекреативног живота пензионера.

Активности Удружења пензионера:

- У сарадњи са Фондом за пензијско и инвалидско осигурање врши одабир пензионера за бесплатан одлазак у Бању. У периоду од 2011-2015. године је 954 пензионера из Крушевца користило ову погодност.
- Обавља административне послове око остваривања права на бесплатан превоз пензионера, као и добијање карти за превоз са попустом.
- Сваке године Удружење за око 500 чланова обезбеђује огрев под повољним условима, као и друге намирнице (сухомеснати производи, лиснато тесто и сл.).
- У свом фризерском салону, Удружење пружа услугу својим члановима под повољним условима.
- У свом ресторану – Клубу, Удружење организује забаве за чланове и то у просеку два пута месечно.
- Удружење такође организује и дружења са члановима из других градова и то како у Крушевцу, тако и у другим срединама широм Србије.
- У згради Удружења активно ради Шах клуб који има 55 чланова.
- Месне организације пензионера су активно укључене у реализацију програма Удружења и 14 Месних организација су успоставиле побратимске односе са организацијама из других градова. Стога се организују узвратне посете и дружења.

➤ Удружење организује излете за своје чланове. Преко 2.000 пензионера обухваћено је овим активностима у току године.

➤ У свом ресторану, Удружење спрема топле оброке за своје чланове по регресираним ценама. Ову погодност редовно користи око 100 чланова.

ПРЕПОРУКЕ:

➤ Боље информисање старих

У циљу унапређења обухвата старих услугама социјалне заштите, потребно је унапредити начин на који стари добијају информације о својим правима и услугама. Боље информисање од постојећег мора осигурати: систем који обухвата све кључне актере у заједници, а чија би окосница био тим који осмишљава и води процес (и који би дефинисао скуп активности, обуку, временски период реализације, финансијска средства и редовност праћења броја старих обухваћених системом интегралне заштите).

У оквиру главног циља, боље информисање старих као мера која се препоручује, потребно је увођење нових активности. Њих треба да прате дефинисани актери (носилац активности - назив установе/организације, као и име и презиме лица у оквиру установе), дефинисано време трајања и/или фреквенција пружања услуге, постављени рокови, праћење ефеката и потребна средстава за реализацију. Са циљем бољег информисања старих лица о правима и услугама на локалном нивоу могуће је урадити следеће:

- Организовати медијске кампање,
- Спроводити акције за боље информисање старих,
- На организован начин обилазити старе у разуђеним сеоским подручјима и мапирати њихове потребе, уз учешће здравствених, социјалних и служби месних заједница,
- Организовати информативне састанке за старе и чланове њихових породица у насељима на тему "Права и како до њих" са тимом стручњака различитих профила,
- Већ постојећи ресурс "Контакт центар" умрежити са онима који су посредници у пружању помоћи старима (секретари месних заједница, волонтери), где водећу улогу има Одељење за друштвене делатности – Служба за социјалну и здравствену заштиту,

- Размотрити одрживост пилот пројекта "Телеасистенција", где водећу улогу има Одељење за друштвене делатности, Служба за социјалну и здравствену заштиту,
- Увести систем праћења ефеката спроведених активности како би се утврдило у којој мери и у којима аспектима је побољшано информисање старих.

➤ **Посредовање у поступку остваривања права**

Посредовање у поступку остваривања права може бити нова услуга, обзиром на изражене потребе старих, нарочито из руралних подручја. Ово би биле организоване акције са ограниченим временом трајања, а спроводили би их упућени волонтери, из локалних средина.

- Партиципација стручњака и корисника у формулисању буџетских приоритета у заштити старих.
- Појачати координацију и идентификацију старих лица која су угрожена и у стању потребе.
- Проширење капацитета за пружање услуга подршке старим лицима (помоћи и неге у кући, смештај у хранитељским породицама, формирање мобилних екипа, волонтера, служба за доставу хране, телефонско саветовалиште и сл.).
- Обезбедити доступност јавних служби старим лицима.
- Успостављање домских услуга смештаја, мањих капацитета, пансиона за старија лица, кроз приватно – јавна партнерства и партнерства са цивилним сектором.
- Успоставити смештајне капацитете у сеоским подручјима.
- Проширење услуге Помоћи у кући у смислу веће доступности услуга и повећање обухвата корисника.
- Развој услуге дневног центра као сталне услуге у локалној заједници.
- Повећање броја хранитељских породица за стара лица у локалној заједници.
- Креирање програма и садржаја за стара лица.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Стварање услова за активно учешће старих лица у свим сегментима друштвеног живота обезбеђивањем доступности услуга здравствене и социјалне заштите и имплементацијом програма и садржаја за стара лица, уз смањење дискриминације и социјалне искључености

Област 5.6. Социјални проблеми друштва

Социјални проблем је појам који је првобитно имао значење које указује на последице незадовољења потреба људи због неповољних социјално - економских услова живота, чиме се продукују "социјални случајеви". Међу најчешће проблеме се убрајају: незапосленост, сиромаштво, агресивно понашање, криминалитет, алкохолизам, поремећени породични односи, као и заштита мањинских група. Савремена схватања истичу да су социјални проблеми објективни догађаји или ситуације које неповољно делују на животне и радне услове људи.

Социјални проблеми, као скуп непожељних манифестација по појединца и групе, су комплексни и често дугорочно дестабилизујући за друштвену заједницу, што захтева комплексне мере социјалне политике за њихово препознавање, превенцију и решавање. Социјалне проблеме друштва је неопходно превентивно смањивати, неке од њих сузбити, док се код неких од њих организованим друштвеним интервенцијама могу спречавати само неповољне последице.

У овом делу стратешког документа ће се посебно обрадити кључни социјални проблеми друштва и то: дисфункционалне и једнородитељске породице, деца без родитељског старања, усвојитељске и хранитељске породице, болести зависности (алкохолизам и наркоманија), малолетничке трудноће, малолетничка делинквенција и асоцијално понашање, трговина људима, просјачење, бескућништво, злоупотребе савремених технологија комуникације и социјални проблеми у образовном систему.

Дисфункционалне породице

Породица је централна структура од које зависи развој човека, његово основно одређење, његов однос према себи и окружењу. У породици, као отвореном динамичном систему с бројним функцијама и улогама, одвија се примарна социјализација - деца стичу прва искуства о људским бићима и њиховим међусобним односима, као и прве утиске о самима себи и својим вредностима. Начин живота у породици има директан утицај на формирање мишљења, ставова и облика понашања сваког њеног члана. Међутим, односи у породици могу бити неповољни за оптимално задовољавање потреба њених чланова што утиче на ток развоја (посебно деце) и доводи до појаве различитих симптома, болних за

појединца, породицу, па чак и шири друштвени систем. Услед друштвених и економских промена долази до интензивне трансформације породице од традиционалне (ауторитативне) до модерне (демократске) породице, што је утицало на промену структуре, односа и функције породице.

Транзитна ситуација намеће породици знатне притиске чиме се појачавају развојне кризе, а проблеми се усложњавају новим проблемима изазваним спољним утицајима. Породичне границе се под тежином спољних и унутрашњих стресогених фактора све више затварају. Долази до маргинализације и изолације породице од друштва, а истовремено се повећавају очекивања и потребе од друштва. Значајни аспекти породице, који су заинтригирали стручњаке на овом пољу су: промена породичне структуре у односу на број чланова породице, преструктурирање улога, проблеми раздвојених породица, проблем родитељске компетенције, ефекти трауматизације у породичном контексту, породични ресурси и начин превладавања стреса, проблем породичног насиља, проблем у понашању деце и младих. Последице деструктивних процеса у друштву су бројне и несамерљиве: од егзистенцијалног и моралног осиромашења породице до стварања индивидуалних стратегија преживљавања и смањења социјалне сигурности.

Контролисање, присиљавање, манипулисање, жаљење, приговарање, критиковање, оптуживање су само нека од понашања којима често партнери и родитељи прибегавају када препознају да нешто није у реду у партнерским или родитељским односима. Уколико у породици постоји несклад, неповерење, сепарација, развод, конфликти и насиље, у том случају реч је о **дисфункционалним породицама**.

Термин "дисфункционално" се односи на нешто што функционише погрешно или уопште не функционише. Ако се пође од чињенице да свака промена у току животног циклуса једне породице доноси стрес који је њен неминовни пратилац, тада би **дисфункционална породица** представљала ону породицу која није у стању да се прилагоди новонасталим условима живота и која не може да се суочи са стресом без већих последица. У таквим породицама постоје крајности у повезаности њених чланова, тако да су границе између чланова избрисане или су чланови веома удаљени један од другог.

Дисфункционална породица је најчешће или изолована од спољашњег света без јасно формираног породичног идентитета са неприлагодљивим и строгим правилима, или

су пак границе толико отворене да се некритички прихвата све што долази из спољашњег света. Улоге у дисфункционалним породицама нису јасно одређене, па често деца преузимају родитељске улоге. Комуникација је нејасна, конфузна и контрадикторна, поруке се не слушају или не прихватају и постоји само минимална вербална размена уз честе мистификације.

Карактеристике дисфункционалне породице су:

- недостатак емпатије, разумевања и сензибилности према појединим члановима породице, док с друге стране постоји изражавање екстремне емпатије према једном или више чланова породице који имају "посебан статус",
 - порицање (одбијање да се призна постојање непожељног понашања),
 - неадекватне или непостојеће личне границе и непоштовање туђих граница,
 - крајности у конфликтима (или превише свађе или недовољна расправа између чланова породице),
 - неједнак и неправедан однос према једном или више чланова породице због њиховог пола, година старости, способности, расе, економског статуса и слично,
 - висок ниво љубоморе и других облика контролишућих понашања,
 - разведени или раздвојени родитељи у сталном конфликту или родитељи који су се требали раздвојити, али нису (на штету властитог детета),
 - недостатак времена проведеног заједно,
 - неприхватљиво сексуално понашање (прељуба, промискуитет или инцест),
 - деца се боје разговарати о ономе што се дешава код куће (у склопу или ван породице), или на било који други начин осећају страх од својих родитеља,
 - чланови породице (укључујући децу) који не признају једни друге или одбијају да буду виђени заједно у јавности.

Кључни проблем који проистиче из дисфункционалне породице је девијантно понашање деце. Према подацима Републичког центра за социјални рад из 2013. године, 186.000 деце у Србији је под ризиком да у будућности развије један од емоционално социјалних облика поремећаја у понашању, а то је око 15% деце. То су деца из дисфункционалних породица, осиромашених породица, деца без родитељског старања

која су уско класификована као деца са проблемима у понашању, што указује да су породице деце, уствари оптерећене стресорима.

Једнородитељске породице

Крупне промене у оквиру традиционалне породице, као што су образовање жена, њихово све веће запошљавање, пад фертилитета, пораст броја развода, раст ванбрачних рађања, и све распрострањеније нове форме брачног живота, условиле су трансформације у оквиру ње. Променили су се и ставови о браку и потреби његовог очувања по сваку цену, родитељство више нужно не подразумева неопходност ступања у брачну заједницу, па се као резултат ових промена, јављају једнородитељске породице, које исту мењају као темељну социјалну заједницу.

Једнородитељске породице се нису увек тако звале иако су одувек постојале. Коришћена терминологија упућивала је на њихову стигматизацију: "породица самохране мајке", "угрожена породица", "ванбрачна мајка са децом", "проблем породице", "непотпуна" или "крња" породица. У време наглог пораста породица са једним родитељем, дошло се до израза "**једнородитељска породица**", коју чини један родитељ са својом децом (дететом), а која представља облик непотпуне породице, обзиром да нема стандардну структуру, јер јој недостаје један члан.

До настанка једнородитељских породица може доћи услед смрти брачног друга, развода, нестанка једног родитеља или његовог напуштања породице, ванбрачног рођења, затим, јер је родитељу одузето право на родитељску бригу, родитељ је на издржавању затворске казне или је одсутан због болести (дуже лечење због алкохолизма, наркоманије, душевних болести или друге врсте болести).

Једнородитељска породица се често сматра ризичним чиниоцем у настајању девијантног понашања и психолошких проблема код деце и адолесцената.

Ризични чинилац може бити и нова брачна заједница, тј. постојање и понашање очуха, односно маћехе. Али, и формално потпуна породица, у којој је један партнер само пасивно одсутан је исто тако ризична.

Развод. За децу је најтеже раздобље управо време кад се догађа развод родитеља, а након приближно две године, када породица успостави мирнију, више организовану дневну рутину, многи проблеми нестају. Привремени лош учинак развода на дечији психосоцијални развој приписује се разним чиниоцима повезаним са разводом, као што су: изложеност сукобима родитеља, нагла промена у понашању родитеља, промена у начину њиховог васпитања детета и стрес услед знатног погоршања финансијске ситуације у породици. Одређени проблеми понашања и прилагођавања, који настају као последица развода, могу се појавити и много касније - у време када деца уђу у раздобље адолесценције, јер тада испробавају неке нове облике понашања и много су више у друштву вршњака, тј. без надзора родитеља. То су следећи проблеми: неуспех у школи, учесталија употреба дроге и алкохола, проблеми у понашању и лошији односи са особама супротног пола. Али, прилагођавање деце и адолесцената на нове животне услове, након распада породице није толико повезано са њеном самом структуром, тј. њеном потпуности или непотпуности, колико са односима у оквиру ње, тј. са квалитетом комуникације у породици, (не)сукобима и родитељским васпитним поступцима. Прилагођавање детета на развод родитеља, поред узраста и пола, зависи и од темперамента детета, претходне изложености сепарацијама, постојања неког хендикепа, хроничних болести и сл.

Табела број 142 - Број склопљених и разведених бракова на подручју града Крушевца

Период праћења	Година				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Број склопљених бракова	726	544	569	592	543
Број тужби за развод брака	-	-	485	198	329
Број правоснажних пресуда	280	-	496	181	235

У периоду од 5 протеклих година уочава се да је од 2010. године дошло до значајног смањивања броја склопљених бракова. Могуће је да су на ову појаву утицала нека значајнија миграциона дешавања, што би захтевало додатне анализе. Од 2011. до 2014. године број склопљених бракова је уједначен.

По броју тужби за развод брака суду, отежано је праћење на годишњем нивоу јер је често долазило до застоја у раду суда, тако да се дешавало да у у једној години буду процесуирани предмети и из претходне године – на пример број правоснажних пресуда у 2012. години. По броју пресуда не може се пратити кретање пораста или смањења развода

бракова, али се може закључити да је просечан број разведених бракова у последњих 5 година 250, неповољнији однос између броја склопљених и разведених бракова – готово је половина разведених бракова у односу на број склопљених. На годишњем нивоу томе треба додати и број удовица/удоваца који је за сада непознат и оних које су партнери напустили, а није дошло до развода брака, тј. ванбрачне заједнице о чему се не води статистичка евиденција.

Смрт једног родитеља је најразорнији животни стрес који дете може доживети, а свест о ненадокнадивом губитку може имати велике психичке последице. Док нека деца постају рањива, друга преживе тај стрес, не развијајући већу психичку дисфункцију, ни краткорочно ни дугорочно. Реакције деце на смрт родитеља зависе од њихових година, пола, степена емоционалног и когнитивног развоја, одговора преживелог родитеља и адекватне бриге.

Ванбрачно рођење. Ванбрачно дете, које је у начелу дете чији родитељи нису били у законском браку у време његовог зачећа, може бити, евентуално, признато од једног или другог, или од оба родитеља. Број деце рођене у ванбрачној заједници је највиши у последња два века. Према неким истраживањима, деца која су рођена и живе у ванбрачној заједници имају већу вероватноћу да понављају разред у школи, веће шансе да постану зависници од дроге, двоструко су склонији алкохолизму и имају веће шансе да живе од социјалне помоћи, јер не могу да пронађу посао.

Проблеми са којима се суочавају једнородитељске породице

Стигматизација и друштвена маргинализација. У једнородитељским породицама родитељи су изложени већим напорима на послу и код куће, па преузимају већи психички и физички терет дечијег васпитања и одговорност за децу. Самохрани родитељи суочени су са предрасудама околине које су изражене према разведеним особама и особама које су родиле изван брака, што доводи до стигматизације деце. Стога се чланови једнородитељских породица осећају маргинализовано у друштву.

Тешка економска ситуација и свакодневни проблеми. Најчешће проблеме једнородитељских породица чини тешка економска ситуација у којој су се нашли, проблеми бриге за децу, мањак слободног времена које родитељ и дете могу заједно да проведу, што често резултира емоционалним потешкоћама. Учинци развода и недовољна

пажња другог родитеља на дететов успех у школи и односе са вршњацима, проблеми настали усред родитељеве нове везе са неком другом особом, као и нарушавање односа у проширеној породици, стварају додатне потешкоће у функционисању самохраног родитеља. Велики проблем је и запошљавање самохраних родитеља, јер послодавци знају за њихове повећане потребе и тешко усклађивање радне и породичне улоге, па се зато често и не одлучују на њихово запошљавање. Најизразитији и највише документован проблем је материјална депривација једнородитељских породица, која се испољава као финансијска и стамбена. Финансијска несигурност и депривација као последица избегавања законске обавезе плаћања издржавања (алиментације) за децу је главни проблем са којим се срећу саме мајке након развода. Лошији финансијски положај једнородитељских породица је последица ризичне економске позиције на тржишту рада самих мајки, са којима живи већина деце, њихових ниских примања, као и нередовности или малих алиментација од стране другог родитеља, најчешће очева, који се и сами могу суочавати са материјалним тешкоћама издржавања два домаћинства, али и последица неадекватне државне подршке.

У случају нередовног или неисплаћивања алиментације, Центар за социјални рад не пружа никакву помоћ оштећеној страни, већ се надлежност преноси на СУД што ствара додатне трошкове, а поступци за одређивање алиментације трају предуго и судови не изричу казне ако се родитељ оглуши о своју законску дужност.

Посебан аспект материјалне депривације је стамбена депривација, заједно са променом места и типа становања након развода, најчешће су лошији стамбени простор, а плаћање стана је још једно додатно финансијско оптерећење. Стамбена депривација, повезана са пресељењем, променом пребивалишта и социјалног окружења може бити озбиљан проблем за дете.

Према подацима Републичког завода за статистику на територији града Крушевца живи 26.184 породице са децом, од чега број парова са децом 19.085 (31.529 детета), ванбрачни пар са децом 1020 (1731 дете), мајки са децом 4.717 (6.158 детета) и отац са децом 1362 (1791 дете). То значи да у укупној популацији града Крушевца (20.105 породица са децом), заступљеност породица са једним родитељем је 30% (6.079). Од укупног броја једнородитељских породица заступљеност самохраних очева је 22%.

Табела број 143 - Број породица према типу и броју чланова (попис 2011.)

	Укупно	Тип породице					
		Брачни пар без деце	Ванбрачни пар без деце	Брачни пар са децом	Ванбрачни пар са децом	Мајка са децом	Отац са децом
Број породица	39048	12218	646	19085	1020	4717	1362
Број чланова	113226	24436	1292	69699	3771	10875	3153

Нови Закон о социјалној заштити и Закон о финансијској подршци породици из 2011. године дају правни основ за позитивну дискриминацију једнородитељских породица: "самохрани родитељ" има право на новчану помоћ под повољнијим условима (повољнији цензус и увећану материјалну помоћ породици и дечији додатак), а деца ових родитеља имају апсолутни приоритет када је у питању смештај у предшколске установе.

Према подацима Центра за социјални рад у Крушевцу 2012. године било је 8.264 лица која су остварила право на новчану социјалну помоћ. У укупној популацији у Крушевцу 6% њих су корисници новчане социјане помоћи, а од укупног броја породица са једним родитељем у Крушевцу, њих 10% су корисници новчане социјалне помоћи.

На дан, 24.08.2015. године укупан број породица, корисника новчане социјалне помоћи је 2.684, од чега је 633 једнородитељских породица корисника новчане социјалне помоћи, што је учешће 24%, а самохраних очева је 47 или 7%.

Ови подаци показују да се у реалности ради о великом броју породица и да највећи број самохраних родитеља чине жене, као и да је степен сиромаштва јако изражен.

Сиромаштво самохраних родитеља је повезано са ниским или неодговарајућим образовањем и slabим могућностима запошљавања, а ризик западања у спиралу сиромаштва највећи је код ниже образовних жена са децом. Самохрани родитељи имају мање новца, нерешени стамбени статус, већина их једва спаја крај са крајем. Како би осигурали својој деци егзистенцију или мало бољи животни стандард често морају радити и додатне послове, а онда имају мање времена за бригу о деци.

Одлуком о правима у социјалној заштити грађана општине Крушевац је 2002. године основан **Породични едукативни центар** као посебна организациона јединица Центра у коме на пословима саветовања и терапије раде два запослена, социјални радник и психолог који имају едукацију из Породичне системске терапије.

Основни циљ рада Породичног едукативног центра је заштита, развој и унапређење породичних функција кроз пружање подршке члановима породице за препознавање,

суочавање и успешније решавање животних изазова и проблема, као и подизање степена свести јавности о важности квалитета односа за успешно функционисање појединца, породице и заједнице. Циљеви рада се остварују кроз индивидуални и групни рад, саветовање, терапију и психооцијани третман.

Корисници Породично едукативног центра се најчешће обраћају за помоћ везано за:

- комуникацију, за предразводну дилему, за проблеме у односима родитеља и деце – најчешће виђење деце са другим родитељем у току и после развода брака, за проблеме између родитеља и одрасле деце – запостављање и занемаривање старих родитеља од стране деце,
- вршњачко насиље и асоцијално понашање (туче, омаловажавање, избегавање, етикетирање, подсмевање и уцене, бежање од куће и из школе, ометање наставе),
- проблеме родитеља у васпитању деце кроз различите васпитне стилове родитеља, лошу комуникацију са децом, недовољну обученост родитеља за препознавање и адекватно реаговање на развојне и друге потребе и проблеме деце.

Породични едукативни центар пружа услуге из групе саветодавно - терапијских и социјално едукативних услуга као вид помоћи појединцима и породицама које су у кризи, ради унапређења породичних односа, превазилажења кризних ситуација и стицања вештина за самосталан и продуктиван живот у заједници.

Табела број 144 - Број корисника Породично едукативног центра за период 2010 – 2014. године

Категорије	2010. година	2011. година	2012. година	2013. година	2014. година
Деца	157	128	125	132	137
Млади	55	25	26	29	33
Одрасли	241	228	226	238	233
Старији	10	5	3	3	-
УКУПНО	463	386	380	402	403

Број корисника се у периоду од 2010. до 2013. године смањује, а потом се у 2013. и 2014. години повећава.

**Табела број 145 - Број и врсте услуге Породично едукативног центра
за период 2010 - 2014. године**

Врста услуге	2010. година	2011. година	2012. година	2013. година	2014. година
Индивидуално саветовање	92	61	58	65	70
Саветодавно усмеравање породице	125	114	113	115	118
Медијација	21	12	14	15	12
Породична терапија	195	182	180	185	183
Друге саветодавно – терапијске и социјално – едукативне услуге	34	17	15	22	20
Укупно	463	386	380	402	403

Рад са клијентима се одвија у сеансама и у дужем временском периоду, а њихов број се креће од 3 до 10 по кориснику.

Деца без родитељског старања

Деца без родитељског старања су деца и млади:

- чији су родитељи делимично лишени родитељског права,
- чији су родитељи спречени да врше родитељске дужности,
- чији родитељи нису у могућности да одговоре на потребе деце,
- о којима се родитељи неадекватно старају,
- из породица са поремећеним породичним односима,
- жртве злостављања,
- са поремећајем у понашању,
- из породичног смештаја.

Облици заштите деце без родитељског старања су смештај у хранитељску породицу, установу социјалне заштите или усвојење.

Хранитељство је привремени облик заштите детета и траје до разрешења кризне ситуације у биолошкој породици детета, али може да потраје и дуже до осамостаљивања детета. Циљ смештаја детета у хранитељску породицу јесте обезбеђивање адекватног породичног окружења у коме ће оно расти, развијати се, васпитавати, образовати, оспособити за самосталан живот пратећи своје потенцијале, односно имати исте шансе као деца која одрастају са својим родитељима.

Хранитељство се на територији града Крушевца експанзивно развија од 2003. године под покровитељством надлежног министарства. Број хранитељских породица и број деце на смештају се у петогодишњем периоду значајно увећава.

**Табела број 146 - Број деце без родитељског старања и број хранитељских породица
на територији Крушевца**

	Година				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Број деце у надлежности Центра за социјални рад	131	135	147	171	220
Број хранитељских породица	110	108	112	120	122

Табела приказује број деце без родитељског старања у надлежности Центра за социјални рад и број хранитељских породица на територији Крушевца.

У оквиру претходне Стратегије социјалне политике Града Крушевца организована је услуга Клуба хранитеља који је функционисао до 2011. године. Поменута услуга постизала је своје циљеве и даље представља једну од приоритетних коју би требало планирати стратешким документима.

Акти који уређују област хранитељства и прописују стандарде подобности за бављење хранитељством су Породични закон и Правилник о хранитељству.

Напомена: Усвојење је трајан облик заштите деце без родитељског старања, који се примењује када се испуне сви формално - правни услови, које надзорише надлежно министарство. Подразумева стицање опште подобности усвојитеља с једне стране и општу подобност детета за усвојење с друге стране, након чега се може закључити усвојење. Планирање услуга локалног карактера из области усвојења није могуће.

Смештај у Дому за децу и омладину представља право детета које се нашло у стању социјалне потребе (због материјалних, здравствених или других дефицита самог детета или породице/сродника, те због лишења родитељског права родитеља због злостављања, занемаривања, злоупотребе или сл.).

Центар за социјални рад упућује децу и младе на смештају у Дому и у складу са узрастом, карактеристикама и потребама детета одлучује о најцелисходнијем виду збрињавања.

Дете смештено у Дом за децу и омладину има могућност да настави живот у групи вршњака деце и младих (до 26. године ако је на редовном школовању), са којима раде васпитачи, психолог и социјални радник који настоје да помогну детету да превазиђе све развојне тешкоће и доживљене трауме и да уз стручну подршку и помоћ одрасте у једну

здраву образовану и способну особу која ће уз стечена знања и вештине наставити самостални живот.

Дом за децу и омладину "Јефимија" се бави збрињавањем деце лишене родитељског старања, њиховим васпитањем, школовањем, здравственом и друштвеном заштитом, до оспособљавања за самостални живот, односно до повратка у биолошку, хранитељску или усвојилачку породицу.

У Установи је тренутно смештено, решењем надлежног Центра за социјални рад, 20 лица (деце и омладине) без родитељског старања, узраста од 12 до 20 година.

Табела број 147 – Број деце и омладине без родитељског старања у Дому за децу и омладину "Јефимија"

Број Корисника према узрасту	Мушки	Женски	Укупно
12 година	1	0	1
13 година	1	1	2
14 година	1	0	1
15 година	1	0	1
16 година	1	3	4
17 година	0	5	5
18 година	0	1	1
19 година	2	0	2
20 година	2	1	3
Укупно	9	11	20

Код већине деце присутне су интелектуалне и емоционалне сметње, као и поремећај понашања, што константно условљава потребу за континуираним, фокусираним и стручним радом, како би процес социјализације деце текао у пожељном правцу и како би деца одрасла у одговорне и савесне људе, спремне да се ухвате у коштац са различитим изазовима које живот носи.

Запослени у Установи улажу велики труд и напор, како би деци на неки начин надоместили љубав, пажњу, подршку и сигурност коју нису имали у биолошкој породици, и како би се смањило њихов осећај одбачености, маргинализованости, напуштености и заборављености како од својих најближих, тако и од друштва у коме живе.

Деца смештена у Дому су под старатељством радника надлежних Центара за социјални рад - Органа старатељства, јер су им родитељи углавном лишени родитељског права.

Сва деца су укључена у образовни процес, постижу релативно добре резултате (у зависности од личних карактеристика детета и мотивације) и похађају следеће образовне установе:

Табела број 148 - Број деце без родитељског старања по образовним установама

Деца	Мушки	Женски	Укупно
ОШ "Драгомир Марковић"	3	0	3
ШОСО "Веселин Николић" основна школа	1	2	3
ШОСО "Веселин Николић" средња школа	5	2	7
Хемијско - технолошка школа	0	4	4
"Алфа" Универзитет	0	1	1
Курс кулинарства	0	1	1
остали	0	1	1

Здравствени статус деце је доста измењен у односу на некадашњу структуру, тако да је од двадесеторо деце, половина под опсервацијом психијатра због различитих испада у понашању, који се најчешће дијагностификују кроз дијагнозе Ф 90.1, Ф92, Ф29. Тренутно је под терапијом осморо деце и то 4 женска и 4 мушка корисника.

Два корисника Дома дечак и девојчица имају хроничне болести - астму и миастенију гравис, и њихово стање се континуирано прати и контролише у специјализованим Клиникама у Београду.

Табела број 149 - Структура корисника према месту доласка у Дом за децу и омладину "Јефимија"

Деца	Мушка	Женска	Укупно
Директно из хранитељских породица због злоупотреба положаја хранитеља и недостатка компетенција	3	5	8
Из биолошке породице због занемаривања, зостављања и немогућности пружања адекватне бриге (због лоших соцо - материјалних услова)	2	5	7
Из других институција Прихватилишта, болнице, Дома, а након покушаја хранитељства	4	1	5

Из приложеног се може видети да је највећи број деце прошао кроз минимум једну, а неки и више хранитељских породица. У образложењу захтева за смештај, Органи старатељства су наводили да децу смештају у Дом због злоупотребе положаја хранитеља или недостатка компетенција истих што оставља места за размишљање.

Све то је утицало на децу, тако да су тек након таквих трауматичних искустава смештани у Дом дошли пуни беса, агресије, фрустрација, неповерљиви, перфидни и са лоше формираним навикама.

Социјални проблеми друштва, свакако су у већој или мањој мери присутни и у Дому (злоупотребе алкохола, лаких дрога, малолетничке трудноће, просјачење, крађе, вршњачко насиље). Због тога је у периоду 2014/2015. године због разних девијација појачан рад на психо - социјалној подршци и саветовању у Установи, као и сарадња са Здравственим, Правосудним органима и Полицијом.

Табела број 150 - Кретање деце без родитељског старања у периоду 2010-2014. године

Деца - корисници		2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Приједи	Мушки	2	2	5	0	8
	Женски	1	5	5	3	8
Укупно		3	7	10	3	16
Отпусти	Мушки	2	7	6	5	2
	Женски	5	6	7	6	8
Укупно		7	13	13	11	10

У периоду од 2010-2013. године био је већи број отпуста него пријема у Дому, изузев 2014. године, када је број пријема већи.

Табела број 151 - Сумарно кретање деце у Дому за децу и омладину "Јефимија"

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Мушко	24	24	19	18	13
Женско	23	19	18	16	13
Укупно	47	43	37	34	26

Из приложеног се види да је присутан општи тренд опадања броја деце смештених у Установу овог типа.

Деца без родитељског старања припадају вулнерабилној групи и изискују посебну бригу друштва. Стога је предвиђено неколико облика заштите деце без родитељског старања кроз хранитељство, усвојење и домски смештај.

Болести зависности

Медицина је одавно доказала да је зависност од психоактивних супстанци озбиљно психичко обољење. Болести зависности разграђују личност и свде је на само једну димензију - узети нову дозу. Бројни су узроци ове појаве, али се могу сажети у три основне групе:

1. **Породица** кроз преношење обрасца зависности с генерације на генерацију је недовољно функционална да помогне деци да стекну механизме заштите од злоупотребе супстанци.

2. **Личност** са недовољно изграђеним вештинама за превазилажење проблема, са недостатком самопоуздања, која лако прихвата срединске обрасце. Посебно ризичан животни период у развоју личности је период адолесценције.
3. **Средина** толерантна на употребу супстанци, раширеност и лака доступност супстанце, поремећај система вредности, утицај медија.

Алкохолизам

Иако је конзумација алкохолних пића део културе сваког људског друштва, тек са појавом индустријске револуције се алкохолизам почео схватати као озбиљан здравствени односно друштвени проблем. Медији играју значајну улогу у промовисању алкохолних пића, при чему се повећава број, а смањује старосна граница конзумента алкохола.

Социјалне последице алкохолизма у породици и породичним односима

Алкохолизам је социјални проблем који је у нашој средини присутан као растућа појава која перманентно уништава осим здравствених и социјалне функције породице. Алкохолизам није изолован феномен, није лични проблем, није приватна ствар, он је проблем свих оних који су суочени са његовом разорном моћи: ужа и шира породица, првенствено брачни партнер, деца, па и шира породица. Алкохолизам јесте проблем који разара и све се више шири. Алкохол брзо и лако мења слику стварности појачава или ослабљује одређена осећања, чини другачије доживљаје.

Пре него наступе здравствени проблеми, код алкохоличара се појављују симптоми манифестовани поремећеним понашањем и сукобима унутар породице, раскидањем веза међу члановима породице. Болест породице алкохоличара огледа се у неусклађеним ставовима њених чланова, неуравнотеженим односима, конфузијом свих видова комуникација и интеракција, атипичном дистрибуцијом породичних улога и ауторитета, занемаривању обавеза, постепеној дезинтеграцији и дезорганизацији породице, осиромашењем, сиромаштвом социјалног живота све до потпуне социјалне изолације. Са психолошког становишта чланови таквих породица су често социјално неизграђене личности, емоционално незреле, интелектуално ограничене. Из педагошког искуства је познато да се деца из таквих породица најтеже васпитавају, приклањају реду, раду и дисциплини. То су несрећна деца која обично своје психолошко стање манифестују агресивношћу. Најтипичнија димензија кризе у нашим алкохоличарским породицама су

разни облици социолошког понашања: непредвидљиве и нагле измене афекта и понашања алкохоличара, њихова склоност физичком насиљу према жени, истеривање супруге и деце из куће. Друга димензија је изражена безразложна љубомора алкохоличара. Трећа димензија је напуштање родитељских улога од стране алкохоличара, његово прикривање личног дохотка и падање целокупног терета издржавања породице на жену.

Последице алкохолизма на брачно - породичне односе се односе посебно на емоционалне реакције и психосоцијални развој деце, те је стопа развода таквих бракова висока. Најтеже психосоцијалне последице се јављају у мањем броју породица где су оба брачна партнера алкохоличари.

Последице алкохолизма су бројне јер доводи до низа озбиљних здравствених проблема и психичких поремећаја, такође долази до патолошког процеса који мења начин на који мозак функционише. Бројне су и посредне последице алкохолизма у облику несрећа, несрећа на раду, повећане стопе криминалитета. Од алкохолизма не оболева само појединац већ оболева цела породица и ближа околина.

Последњих година све већа епидемија алкохолизма погађа млађу популацију. Све већи број деце посеже за алкохолом, тако да се старосна граница лица која конзумирају алкохол све више смањује. Све већи број женске деце користи алкохолна пића. Узрок алкохолизма може бити и несређена ситуација у породици, лоши породични односи, немаштина, погрешно изграђен систем вредности, рано ступање у сексуалне односе и преваре од стране супротног пола који доводе до разочарења и посезања за алкохолом. Алкохол доводи до неповратног изумирања можданих ћелија, а то се негативно одражава на процес учења, размишљања, што доводи до промене структуре ума и деструкције личности. Поред погубних утицаја на организам, алкохол води у девијантно и агресивно понашање, па су често млади мушке популације склони тучама и непримереном понашању. Конзумирање алкохола све више постаје тренд.

Наркоманија

Наркоманија је стање периодичног или хроничног тровања, штетног за појединца као и за друштво проузроковано понављаним узимањем дрога. Појам наркоманија потиче од грчких речи "narke" (укоченост) и "mania" (бес, лудило). Испољава се као неодољива страст за њеним конзумирањем.

Стручњаци сматрају да је узраст од 12 -15 година доба високог ризика, како за почетак узимања дрога тако и за последице које су за младе много озбиљније, теже и компликованије. Дрога је супстанца која кад се унесе у организам мења стање свести и друге психичке функције. Брзо доводи до стварања навике - психичке и физичке зависности и штетних последица по цео организам.

Наркомани су особе које су временом постале зависне од дроге и то су асоцијалне особе, непоуздане, са бројним психичким поремећајима у сфери вољне активности и нагонског испољавања агресије или депресије. У психијатрији се сматра да наркомани настају из психички већ измењених личности свих врста и категорија.

Најчешћи облици анти социјалног понашања наркомана су лаж и обмањивања, запостављање личне хигијене и школе, отуђење ствари, крађа, просјачење, проституисање, дистрибуција дроге, неовлашћена производња и препродаја, кријумчарење и фалсификовање рецепата.

Врсте психо-активних супстанци

- Алкохол (алкохолна пића, напици, коктели),
- Амфетамин,
- Барбитурати, хипнотици, седативи и транкилизанти,
- Халуциногени (LSD, мескалин, псилоцибин, ДОИ),
- Канабис (марихуана, ганџа и хашиш),
- Кокаин,
- Опијати (опијум, хероин, морфијум, кодеин, метадон и пентатин),
- Испарљива средства и лекови богати органским растварачима (ацетон, гасолин, етар, хлорофор)
- Дроге појединих регија или нове дроге (крек, екстази).

По зависности могу бити:

- **Тешке** (опијум, морфијум, кодеин, хероин, кокаин и амфетамин),
- **Лаке** (марихуана, хашиш, псилоцибин, мскалин, ЛСД).

Код нас се поред алкохола, углавном користе лакше дроге, а најпопуларнија је марихуана. Међу младима је све више корисника дувана, алкохола и дроге. Доња старосна

граница се све више спушта. Осим марихуане користе се: "маркице" ЛСД-а и таблете екстазија.

Свака дрога је опасна јер својим деловањем смањује способност за рад и концентрацију, појављују се привиђања, склоност ка самоубиству. Неки од знакова који би указивали да ли неко употребљава наркотику су: бела кожа, слабо зарастање рана, подочњаци, појачано повређивање, нагло мршављење, слаб успех у школи, тражење новца из различитих разлога, нестајање новца из куће.

Полицијска управа Крушевац се бави сузбијањем наркоманије и у том контексту предузима све потребне мере интервенције и то: заплону различитих врста опојних дрога, подноси кривичне пријаве против лица за кривично дело Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 Кривичног законика и за кривично дело Неовлашћено држање опојних дрога из члана 246А Кривичног законика.

Табела број 152 – Интервенције Полицијске управе у области наркоманије

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Број заплена опојних дрога	173	124	145	160	131
Количина заплене дроге	44.728,33 грама	30.394,08 грама	26.054,64 грама	32.235,65 грама	15.602,54 грама
Број комада заплене дроге	366	150	1867	446	117
Број поднетих кривичних пријава	155	105	103	143	125

Број заплена опојних дрога се у 2011. години смањено, у односу на 2010. годину, а потом се повећавао у 2012. и 2013. години, да би се у 2014. години смањено. При томе је карактеристично да је број заплена опојних дрога у 2010. години био већи у односу на 2014. годину, дакле током читавог периода од 2011. до 2014. године није достигао број заплена из 2010. године.

Када је у питању количина заплене дроге, највећа количина је заплена у 2010. години, након чега се до 2012. године бележи смањење, у 2013. години повећање, а у 2014. години душло смањење количине заплене дроге у односу на 2013. годину.

Број комада заплене дроге се смањује у 2011. години, па у 2012. години достиже максимум, а потом се 4 пута смањује у 2013. години, па се у 2014. години бележи пад заплене количине и то скоро 4 пута у односу на 2013. годину.

Број кривичних пријава се у периоду од 2010. до 2012. године смањује, а потом повећава у 2013. години, па смањује у 2014. години.

Табела број 153 – Број кривичних пријава по основу неовлашћеног држања, производње и стављања у промет опојних дрога у периоду 2010-2014. године

Година	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Број лица против којих је поднета кривична пријава	165	123	118	153	139
Кривична пријава за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 Кривичног законика	60	58	60	60	42
Кривична пријава за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246А Кривичног законика	105	65	58	93	97
Број малолетних лица против којих је поднета кривична пријава	11	3	7	15	11
Број жена против којих је поднета кривична пријава	9	4	5	10	7

Број лица против којих је поднета кривична пријава по основу кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога се у 2011. години смањује, потом повећава у 2012. години, остаје непромењен у 2013. години, па се потом смањује у 2014. години.

Број лица против којих је поднета кривична пријава по основу кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога се у периоду од 2010. године до 2012. године смањује, а потом повећава у 2013. и 2014. години.,

На територији града Крушевца, најзаступљенија је опојна дрога марихуана, затим хероин, кокаин, спид и екстази. Повремено се појављују неке врсте синтетичких дрога, али врло ретко и стихијски.

Према оперативним подацима Полицијске управе Крушевац, број уживалаца хероина је између 200 и 300 лица у граду Крушевцу (тамна бројка је и до неколико пута већа), с тим да нису у сваком тренутку сви активни (један део је на метадонској или некој другој терапији, један део је у затвору, један тренутно не конзумира хероин и слично).

Малолетничка делинквенција

Поремећај понашања је свако понашање човека које у значајној мери одступа од уобичајеног људског понашања и као такво крши друштвене норме и изазива реакцију друштвене заједнице.

Делинквентно понашање је поремећај понашања којим се директно крше моралне и правне норме друштвене заједнице и као такво подразумева извршење кривичних дела (против имовине, живота и тела), прекршаја (саобраћајних, против јавног реда и мира и др.) и неморалних радњи и поступака (агресивно понашање, ауто агресивно понашање, бежање из школе и др.). Појам делинквентног понашања односи се преваходно на малолетничку популацију.

Асоцијално понашање је поремећај у понашању који се манифестује непостојањем интересовања за друштвени живот, суженим кругом пријатеља, лошим квалитетом интерперсоналних комуникација и односа и уопште пасивношћу и незаинтересованошћу индивидуе за свет који је окружује. Асоцијална особа за разлику од делинквентне не чини против друштвене радње већ се дистанцира од друштва.

Карактеристике делинквентног обрасца понашања су:

- Бежање са часова и попуштање у школи - први и најчешће сигурни показатељ да се дете мења, нарочито индикуван код вишедневних изостанака из школе,
- Малтретирање млађих особа (браће, сестара, комшија, пријатеља) и то како физичко тако и вербално малтретирање,
- Разбијање ствари по кући - у "нападима беса" или када му нешто просто није по вољи, најчешће везано за новац, изласке, учење или сређивање собе,
- Учестало гледање видео клипова са насилним садржајем,
- Мучење животиња,
- Припадност ризичним групама, као што су: навијачке групе, клинке, гангови и слично - које карактерише стално чланство, устаљена хијерархија, типичан стил комуницирања и облачења и слично.

У објашњавању феномена асоцијалног, антисоцијалног и делинквентног понашања које се уопштено назива друштвено неприхватљивим, посебна се пажња, осим социјалних, културних чинилаца и стицаја околности, поклања особинама личности. Адолесцентима се намеће решавање многих животних задатака и постигнућа у различитим подручјима. Емоционална стабилност се поступно стиче, обogaћена емоцијама везаним за љубав и тек пробуђену полност, што је повезано са потребом за привлачењем пажње супротног пола и понашањима која до тога доводе. Сањарење се често бира као једино могуће решење када

су свесни својих тешкоћа и немогућности да се са њима суоче и да их реше или им оно бар представља начин да се ослободе тескобе, напетости и избегну сукобе.

У криминалне групе се повезују млади људи који имају неке психолошке или друштвене проблеме. То је посебно присутно када породица, школа и друге установе за младе, за њих нису привлачне па група постаје замена за породицу. Изгубљену или недостајућу породичну комуникацију замењују оном у групи, а садржај њиховог груписања постаје криминално понашање.

Постоји много различитих врста и типова делинквентног понашања:

- Агресивно асоцијално понашање (окрутност, стварање нереда, изазивање),
- Социјализирано делинквентно понашање (крађа у групи, изостајање у школи, скитња),
- Инхибирано понашање (стидљивост, апатија, иритабилност),

Делинквентне радње могу бити изведене индивидуално (појединачно), у паровима или у мањим скуповима. Појави делинквенције иду у прилог критична раздобља, ситуација и околности као што су: ратне и економске кризе.

Делинквенти су деструктивни, импулсивни, осветољубиви, тврдоглави, непријатељски расположени, насилни, сурови и окрутни кад им се неко супротстави. Истраживања показују да су 80% малолетних делинквената били жртве насиља.

Васпитно поправни дом

Васпитно поправни дом је установа која третира малолетне извршиоце кривичних дела са навршених 14 година живота (законски минимум кривичне одговорности), а васпитна мера се може реализовати до навршене 23. године живота (законски максимум), изузев у случајевима када је потребно да лице заврши започето школовање или радно оспособљавање може остати и дуже.

Табела број 154 - Структура корисника по полу и годинама старости

Година	Пол	Узраст			Укупно
		14-16 година	16-18 година	18 и више година	
2011	Мушко	15	65	128	208
	Женско	1	4	5	10
	Укупно	16	69	133	218
2012	Мушко	4	62	135	201
	Женско	0	4	5	9
	Укупно	4	66	140	210
2013	Мушко	13	58	133	204
	Женско	1	5	5	11
	Укупно	14	63	138	215
2014	Мушко	10	57	150	217
	Женско	2	2	7	11
	Укупно	12	59	157	228
2015	Мушко	15	66	128	209
	Женско	1	4	5	10
	Укупно	16	70	133	219

Из табеле се може уочити да се у периоду од 2011. до 2012. године, број корисника благо смањује, потом у 2013. и 2014. години благо повећава, а потом опет смањује у 2015. години. Највећи број штићеника је узраста 18 и више година, а потом следи узраст 16-18 година старости.

Што се тиче структуре малолетника који долазе у Дом, заступљена је хетерогеност. Наиме, на једном месту се налазе малолетници, који су извршили лакша кривична дела, тежа, малолетници са сметњама у психичком развоју, васпитно запуштени малолетници, агресивни, несоцијални, без породичног ослоња и могућности да се укључе у нормалне друштвене токове, лошег материјалног стања и незавидног социјалног статуса, који дестимулативно и деструктивно делују на друге. Веома је тешко организовати васпитно - образовни рад у Дому, због великог распона у годинама малолетника, који су на извршењу ове мере.

Анализирајући малолетнике који се налазе у Васпитно поправном дому, примећено је да се њихове породице налазе у тешкој материјалној ситуацији, што је резултат незапослености родитеља, дисфункционалности породице и опадања родитељског ауторитета. Реч је о васпитно занемареним и запуштеним малолетницима, слабог успеха у школи и ниских интелектуалних аспирација, чији су породични односи емоционално дистанцирани и конфликтни.

Структура кривичних дела малолетника значајно се променила у току протекле деценије. У почетку су то углавном била кривична дела против имовине, да би се

протеклих година обележених економском кризом, ратним догађањима, ерозијом морала и поремећајем друштвених вредности генерисао малолетнички криминалитет са све заступљенијим и тежим елементима насиља. Забележен је и неповољан тренд да све већи број малолетника има искуства са опојним дрогама, а многи од њих су већ формирано наркомани са већ измењеном психичком структуром личности. Такође, због дуготрајног занемаривања, различитих видова злостављања у породици и измењене структуре личности све већи број малолетника захтева озбиљнији медицински и психолошки третман.

Разлози "боравка" малолетника у Васпитно поправном дому су девијантни и деструктивни облици понашања. Узроци понашања малолетника и скретања у криминал леже у васпитној запуштености, до које обично долази код оних малолетника који потичу из дефицијентних породица (растављени, разведени родитељи, поремећене брачне заједнице) или малолетника који су васпитно угрожени услед тога што је родитељ алкохоличар, беспосличар, неморалан, те сам "амбијент" угрожава његов правилан развој. У Дому се могу наћи и малолетници којима родитељи нису посветили довољно пажње у критичном периоду њиховог развоја, занемарујући васпитање, те су деца падала под утицај улице, лоших примера и жеље за лагодним животом. Имајући у виду наведене проблеме са којима се васпитна служба сусреће у свом раду на ресоцијализацији штићеника, да се закључити да би се посебно требало радити на корелацији боравка штићеника у Дому и омогућавања њиховог "нормалног" боравка и опстанка у спољном свету.

Трговина људима

Трговина људима је сложен и динамичан друштвени феномен који једнако погађа земље у економској и друштвеној транзицији као и индустријски развијене земље. Уколико се не реагује благовремено овај проблем може довести до значајних привредних и друштвених (социјалних и демографских) поремећаја на подручју региона. Зато је неопходно применити свеобухватни правни и друштвени приступ који ће обухватити низ мера на плану превенције, сузбијања и кажњавања учинилаца као и заштиту жртава.

Последњих година је учињено пуно тога да се проблем трговине људима схвати на прави начин. Проблем трговине људима је дефинисан као облик организованог криминала

и није ограничен само на једну земљу или континент. Током вишегодишњег поступања уочени су канали кретања (са истока на запад, југа на север и др.) Дефинисане су земље порекла (изворишта) у којима се врши врбовање, транзита и крајњег одредишта. Проблем је што се експлоатација жртава одвија у свим фазама. Као потенцијалне жртве појављују се жене, деца и мушкарци. Разлика је обично у облику експлоатације.

У Републици Србији је новим Кривичним закоником у члану 388. дефинисано да трговина људима као облик кривичног дела обухвата:

- Врбовање,
- Превожење,
- Пребацивање,
- Предају,
- Продају,
- Куповину,
- Посредовање у продаји,
- Скривање и
- Држање лица.

Приликом извршења кривичног дела карактеристична је употреба :

- Силе,
- Претње,
- Заблуде,
- Злоупотреба овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог,
- Задржавање личних исправа и
- Давање или примање новца или друге користи.

Циљ трговине људима је:

- Експлоатација рада,
- Вршење кривичних дела,
- Проституција и друге врсте сексуалне експлоатације,
- Просјачење,
- Употреба у порнографске сврхе,
- Успостављање ропског односа,

- Одузимање органа и
- Коришћење у оружаним сукобима.

Министарство унутрашњих послова Републике Србије велику пажњу посвећује овом проблему још од 2004. године. Као носилац послова сузбијања трговине људима одређена је Управа граничне полиције, а у свакој полицијској Управи постоје Одсеци и Одељења који се баве проблематиком трговине људима. У том правцу организовани су семинари и предавања за полицијске службенике. То је све довело до квалитетнијег рада, до препознавања проблема и адекватног реаговања полиције. Резултат свега тога је био подношење великог броја кривичних пријава на подручју Републике Србије.

За успешан рад на решавању проблема трговине људима није довољна само активност полиције. За успех је потребна сарадња и заједнички рад тужилаштва, полиције, Центра за социјални рад, Службе за координацију заштите жртава трговине људима, основних и средњих школа (као представника државних институција) са организацијама цивилног друштва ("АСТРА", "Beosupport" и др.).

Потребно је напоменути да поред репресивног деловања полиција велику пажњу посвећује превентивном деловању.

Спровodeћи смернице Управе граничне полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Одсек за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима спроводи читав низ активности у борби против трговине људима. Сагледана су места и установе у којима бораве потенцијалне жртве трговине односно, где је могуће деловање извршиоца кривичног дела трговина људима. Тако су на подручју Полицијске управе Крушевац као ризичне средине означени: насеље "Марко Орловић", Васпитно поправни дом, Дом за децу и омладину "Јефимија", Школа за основно и средње образовање "Веселин Николић". Поред тога посебна пажња се посвећује ученицима и омладини у основним и средњим школама на подручју Крушевца.

У том правцу сваке године се током октобра организују предавања у школама, организују се трибине, гостовања на локалним радио и ТВ станицама. Циљ овог поступања је подизање нивоа свести, боље информисање младих и шире јавности у Крушевцу о опасностима трговине људима.

Поступајући по расположивим информацијама полицијски службеници **Одсека за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима** Полицијске управе Крушевац откривају постојање кривичног дела - трговина људима које је дефинисано члановима 388, 389 или 390 Кривичног законика Републике Србије.

Статистички гледано на подручју Полицијске управе Крушевац су остварени следећи резултати:

Табела број 155 - Број жртава трговине људима

Година	Број жртава	Мушки пол	Женски пол	Пунолетних	Малолетних	Број жртава смештених у "Сигурну кућу"
2005.	1	0	1	0	1	1
2006.	7	6	1	7	0	1
2007.	2	1	1	1	1	0
2008.	2	0	2	0	2	0
2009.	1	1	1	0	1	1
2010.	2	0	2	0	2	0
2011.	2	0	2	0	2	0
2012.	1	0	1	1	0	0
2013.	0	0	0	0	0	0
2014.	1	0	1	0	1	0
Укупно:	19	8	12	9	10	3

Поред кривичних дела – трговина људима (Кривични законик - члан 388, члан 389 и члан 390) и – кријумчарења људи (члан 350) потребно је посебну пажњу посветити борби против проституције.

Проституција као појава представља сексуални однос особа кога карактерише плаћање, екстремни промискуитет и емоционална равнодушност према партнеру у самом сексуалном чину. Проституција у основи представља прекршај, али постоји могућност да прекршај добије облик кривичног дела (посредовање у вршењу проституције као и трговина људима).

Последњих година уочена је појава злоупотребљавања и занемаривања малолетне деце, посебно злоупотребе деце која живе и раде на улици ("деца улице") у циљу експлоатације путем просјачења, прања ветробранских стакала, скупљања секундарних сировина, вршења кривичних дела и др. Од стране полицијских службеника прикупљају се безбедносна сазнања и информације о лицима, местима, времену и начину експлоатације деце. Наведена проблематика и евентуалне последице изискују значајније активности свих установа на територији града Крушевца.

Просјачење

Међународна организација рада 2004. године усвојила је дефиницију просјачења, које се утврђује као "низ активности којима појединац тражи новац од непознате особе, а на основу свог сиромаштва или у потрази за добротворним донацијама позивајући се на здравствене или верске разлоге. Просјаци исто тако могу продавати мање предмете, као што су крпе за чишћење или цвеће, заузврат тражећи новац чији износ није утемељен вредношћу предмета који се продаје."

Просјаци су социјално слаби, избачени из друштвених токова, односно градска сиротиња сеоског порекла. Сиромашни, социјално угрожени просјаци могу бити случајни просјаци и просјаци из навике, док професионални просјаци поседују специфичне технике и методе просјачења као резултат обуке или учења, просторну покретљивост, практично искуство у придобијању муштерија и истовременој заштити од санкција, удруживање и субкултуру просјачења.

Типови просјачења по начину просјачења могу бити: индивидуално, групно и колективно просјачење (тимски), постоји подела улога и посебне методе просјачења, разрађени механизми заштите.

Проблем просјачења је актуелан током целе године, а приметно се повећава за време празника. Неретко су деца приморана да просе и да доносе одређену количину новца својим родитељима или трећим лицима. Деца која просе у великом броју случајева не похађају школе, немају здравствено осигурање, нити су уписана у матичне књиге рођених. Деца која се баве просјачењем и живе на улици изложена су ризику да буду предмет економске и сексуалне експлоатације, потпадања под ропски положај и предмет трговине људима.

Не постоји систематска и целовита евиденција деце чији је живот и рад повезан са улицом и која се баве просјачењем, што отежава могућност да се предузме организована, усклађена и координисана акција на сузбијању, превенцији и елиминисању дечјег просјачења, као једног од облика злоупотребе и експлоатације деце.

На територији града Крушевца се одређен број лица бави просјачењем, од тога претежно деца, на већ лоцираним местима. Ова појава посебно је запажена на простору Археолошког парка (Порте), у време посете екскурзија, затим испред зграде Градске

управе, најчешће недељом у време венчања, у Пословној зони "Центар", где су евидентирани и пљачке посетилаца угоститељских објеката, а најмлађа популација, претежно ромске националности, користи градске фонтане за купање. Посебно је изражен проблем злоупотребе деце просјачењем, која су у највећем броју случајева млађа од 10 година која су неадекватно третирана и занемарена у породици. Деца која просјаче углавном су оскудно одевена, често су боса и полугола и незаштићена од великих хладноћа или високих температура.

Бескућници

Под појмом бескућник се подразумева особа која нема место становања нити средства којима би могла намирити потребу становања, те је привремено смештена у прихватилиште или преноћиште или борави на јавним или другим мјестима која нису намијењена за становање. Дакле, појам бескућника обухвата оне који немају адекватан кров над главом, изворе прихода као и кориснике прихватилишта, свратишта и сигурних кућа. Људи који припадају категорији бескућника осећају се одбаченим, стигматизованим и криминализованим од већине што их додатно искључује из заједнице.

Према попису становништва из 2011. у Србији живи 445 примарних бескућника - особе које живе на отвореним просторима попут улица и паркова и око 17.800 секундарних бескућника, који су смештени у нехигијенским насељима и објектима настањеним из нужде. Примарни бескућници живе и по десет година на улици.

Највећи број бескућника је регистрован у Београду и износи нешто више од 7.100 лица. Предњаче градске општине Нови Београд (1575), Палилула (1025) и Чукарица (755). Међу бескућницима број мушкараца и жена је скоро подједнак. Најмање бескућника регистровано у Војводини. У Новом Саду их има 623, а у Нишу 775. Просечна старост бескућника је 38 година, просечна старост жена које припадају овој категорији становништва је 39,5 година, а мушкараца 36,7 година.

Центар за социјални рад у Крушевцу не води посебну евиденцију о броју бескућника, али се у току године Центру обрате 4-5 бескућника.

Злоупотреба савремених технологија комуникације

Медији

Медији су термин који се користи да би се означиле оне структуре у друштву које постоје да би комуницирале са широм јавношћу. Мас медији је појам који је ушао употребу, двадесетих година прошлог века, са појавом радија, штампе и касније телевизије. Под њим се подразумевају сва средства јавног информисања која су дизајнирана тако да их "конзумира" широка публика. Данас се у мас медије убрајају: радио, телевизија, музика и видео записи, филм, штампани медији, интернет и компјутерски софтвер.

Медији у данашње време имају велику моћ и њихов утицај на формирање мишљења, става и стила живота је огроман, посебно код младих људи. Медији за децу и младе, као и пробој нових технологија, променили су у потпуности њихов стил живота, поставили неке нове границе, а померили постојеће. Нове технологије промениле су дефиницију комуникације, а медији су порушили старе и креирали неке нове трендове. Идоли младих иду из једне у другу крајност од потпуно промискуитетног изгледа певачица, преко цењених спортиста до оних који су спремни да се унаказе да би показали свој став. Изложеност медијским садржајима, било преко штампе, телевизије или интернета, доводи до креирања једног потпуно новог стила живота, који се одликује новим системима вредности, интересовањима, новим идолима и узорима младих, једноставно, другачијим биоритмом.

У савременом друштву масовни медији су веома моћни и својим начином изражавања имају пресудну улогу не само у напуштању неких обележја традиционалне културе већ и у стварању нове - аудиовизуелне културе. Они више не одражавају стварност, него стварају доживљај стварности. Одлику масовности медији стичу својом особином да су усмерени ка великом броју конзументата. Сваки од њих има своју циљну групу и према захтевима те групе креирају свој садржај.

Као велики део живота људи медији имају и велики утицај на формирање моралних норми и упознавања са моралним деловањем у друштву. Најподложнији овом утицају су млади људи и деца као део друштва који се налази у периоду живота у ком усвајају обрасце понашања, културу и навике, а медији као масовна појава, су неизбежни, они

привлаче њихову пажњу, а посебно телевизија и интернет, и на тај начин им презентују и намећу стил живота. Преко медија млади данас упознају друштво па и себе саме, стичу основне принципе и правила социјализације. Масовни медији стварају слику о стању, могућностима, потребама, интересима, правцима и вредностима у друштву. Они преносе, приказују и производе много појава, поступака и дела. Етика у медијима, често, изостаје и то има разарајући утицај на психу и социјално стање младих људи. У садржајима којима су млади људи преко медија изложени не изостају насиље, манипулација, лоши узор и девијантни модели понашања, а све то може да утиче на формирање моралних норми и моралних ставова младих што ствара један, може се рећи, искривљени стил живота младих људи презасићен бригом о изгледу, престижу, угледу, а коме мањка правих вредности и реалних очекивања.

Велики утицај телевизије као медија је одавно примећен, а то може довести и до различитих злоупотреба. Основна идеја и задатак телевизије да информише, едукује и забавља широке масе се неретко губи у комерцијализацији, дезинформацијама и наметању утицаја. Међутим, све то није спречило телевизију да постане најутуцајнији медиј. Данас се кроз истраживања испитује психолошки, социјални и друштвени утицај телевизије и поред позитивних утицаја на осавремењивање друштва, неретко се налазе студије и о негативним утицајима. Поред веће опште информисаности, телевизија има све већи едукативни и културолошки утицај, али такође ствара изолованост, зависност и подложност њеном утицају.

Гледање телевизије је главна активност деце и адолесцената. Деца у просеку, дневно гледају телевизију три до четири сата. Тим темпом, до завршетка средње школе, деца проведу више времена гледајући телевизију, него што проведу у учионицама. Са једне стране телевизија може забавити, информисати и правити деци друштво, а са друге може утицати на њих и на непожељан начин. Према истраживањима стручњака за утицај телевизије на развој детета, до осамнаест године просечно ће дете провести већи део свог живота гледајући телевизију, него у било којој другој појединој активности, изузев спавања. Овај податак искључује време проведено у гледању филмова код куће и у биоскопима.

Неоспорна је чињеница да време проведено у гледању телевизије одвлачи од важних активности као што су читање, израда домаћих задатака, играње, вежбање, тренирање неког спорта и социјализацију. Чињеница је, такође, гледајући телевизију, поред важних и битних, деца сазнају информације које могу бити неприкладне и нетачне. Често се дешава да они не могу да праве разлику између фантазије приказане на телевизији и реалности. Досадашња истраживања су показала да су деца која много гледају телевизију пасивна, склона гојазности, без потребних физичких способности. Тешко се концентришу, лошије памте, немају потпуно развијене вербалне способности нити знање како још могу да користе своје време... Поред ових, последице могу бити и у пољима која нису тако очигледна, као на пример, на стварање слике о себи, формирање полног идентитета и однос према сексуалности.

Поруке које неки телевизијски садржаји шаљу деци могу имати трајне последице уколико се усвоје. Доказано је да деца која гледају дечије образовне емисије боље читају и имају развијеније језичке вештине од деце која гледају само цртаће и програме за одрасле.

Истраживања говоре веома јасно да телевизија може бити корисна за дететов говорно - језички развој ако се користи исправно и мудро, али може довести и до негативних последица које се најчешће везују за гледање насиља и усвајање образаца насилног понашања. Стотине светских истраживања је потврдило да на децу и тинејџере снажно делује оно што виде на телевизији и у филмовима. Деца уче сваког минута, а учи се из искуства. Жива искуства стварају обрасце које посматрач може пренети у стварни живот.

Сматра се, такође, да телевизија осиромашује осећај заједништва. Деца која превише гледају телевизију мање верују другим људима и мање учествују у организованим дечијим активностима ван куће. Отуђивање није последњи ризик који произилази из гледања телевизије на нивоу просека од четири сата дневно. Постоји подмукла веза између исхране, гојазности, навика седења и гледања телевизије. Физичка пасивност узрокована гледањем телевизије сигурно је погубна за тело.

Медији утичу на перцепцију не само информацијама које носе, већ и својом интерпретацијом тих информација. Овај утицај медија није искључив, јер се као пресудан фактор јављају ставови које већ имамо. Дакле, медији могу да продубе наша веровања,

можда чак и да нам помогну да их схватимо и у ретким случајевима могу да нас убеди у нешто. Наравно код ове тврдње морамо узети у обзир да је период адолесценције доба када млади људи граде свој идентитет и усвајају обрасце понашања, да су у овом узрасту они подложни утицају вршњака, породице, школе и медија као ентитета који су најзаступљенији у њиховом животу. Зато стручњаци, а и лаици, заговарају опрез при избору дневне програмске шеме на телевизији и садржаја у штампаним медијима, као и ограничење времена проведеног у друштву медија.

Друштвене мреже

Друштвена мрежа је врста интернет сервиса, намењена у првом реду за повезивање и интеракцију корисника. Данас се друштвене мреже најчешће користе за одржавање постојећих и стварање нових друштвених веза, односно за комуникацију, маркетинг и пословање, забаву, као и за дељење информација, искустава, знања из различитих области. Најпознатије друштвене мреже су: Facebook, Twitter, Google Plus, LinkedIn, Pinterest, My Space и друге. **У Србији**, прве друштвене мреже се јављају 2006. године. Током 2007. године почиње експанзија друштвених мрежа.

Електронско насиље

Савремене информатичке технологије су своје предности и добре стране показале у великом броју случајева. С друге стране постоје и опасности и негативне стране. На жалост, мобилни телефони, рачунари, интернет и разне социјалне мреже су створиле могућност за појаву нове врсте насиља – тзв. електронског (cyber) насиља које представља вршњачко злостављање електронским путем.

Електронско или сајбер насиље, укључује различите облике слања порука путем интернета или мобилних телефона, које имају за циљ да повреде, узнемире или на било који други начин оштете одређену особу која се не може или не зна заштитити од таквих поступака. Електронско насиље укључује подстицање групне мржње, нападе на приватност, узнемиравање, ухођење, вређање, несавестан приступ штетним садржајима, као и ширење насилних и увредљивих коментара. Као посебан проблем може се истаћи и ширење, за младе наизглед безазлених коментара о нечијем изгледу, успеху и слично, а да при том нису свесни да повређују особу на коју се то односи. Тако млади, несвесно, улазе у круг ширења електронског насиља, које може бити психичко, емоционално, сексуално,

вербално. Жртва је изложена насиљу и узнемиравању код куће и на другим местима која су за њу биле сигурна 24 сата дневно.

Постоје две врсте насиља преко интернета: директан напад и напад преко посредника.

Директан напад се догађа када неко: шаље узнемирујуће поруке на мобилном телефону, е-маил или на chat-у; украде или промени лозинку за е-маил или надимак на chat-у; објављује приватне податке или неистине на chat-у, блогу или интернет страници; шаље узнемирујуће слике путем е-маила или ММС порука на мобилном телефону; поставља интернет анкете о жртви; шаље вирусе на е-маил или мобилни телефон; шаље порнографију и нежељену пошту на е-маил или мобилни телефон или се намерно представља као друга особа.

Насиље преко посредника догађа се кад починитељ напада жртву преко треће особе, која тога најчешће није свесна. На пример, неко дете дозна лозинку другог детета за његову е-маил адресу или надимак на chat-у. Тако са његове е-маил адресе може слати узнемирујуће поруке његовим пријатељима, остављати непримерене поруке на блогу, chat-у или форуму. Свима се тако чини да је жртва заправо та која чини лоше ствари. Пријатељи ће се посвађати с њиме, администратор ће искључити његов надимак или е-маил адресу, родитељи ће се наљутити на њега и биће кажњен. Они су посредници у злостављању, а тога нису ни свесни. Починилац може ставити оглас сексуалног или провокативног садржаја у име жртве са њеним бројем мобилног телефона или адресом. На тај начин дете може да доживи многе непријатности и наћи се у опасности.

Напад преко посредника најопаснија је врста насиља преко интернета јер често укључује одрасле, међу којима има много људи са лошим намерама. Без физичког контакта са публиком, деца и млади теже виде и разумеју штету коју њихове речи могу нанети. Школски трачеви нађу свој пут до блога и жртва трача осећа да је у рукама непознатог интернет нападача.

Међувршњачко насиље путем интернета укључује подстицање групне мржње, нападе на приватност, узнемиравање, ухођење, вређање, несавестан приступ штетним садржајима те ширење насилних и увредљивих коментара. Може укључивати слање

окрутних, злобних, каткад и претећих порука, као и креирање интернет страница које садрже приче, цртеже, слике и шале на рачун вршњака.

Такво насиље се, надаље, односи и на слање фотографија, те тражење од осталих да их процењују по одређеним карактеристикама, односно да гласају за особу која је, на пример, "најружнија", "најнепопуларнија" у школи. Деца каткад на одређеној популарној интернет страници траже од осталих да наведу особу коју највише мрзе, те да о њој напишу неколико речи, а све са циљем да жртву осрамоте пред што већим бројем људи.

Насиље на интернету укључује и "проваљивање" у туђе е-маил адресе те слање злобних и неугодних садржаја другима. Насиље међу вршњацима све чешће се односи на неколико облика комуникације, укључујући звук, слике, анимације и фотографије. Електронско насиље се најчешће изводи облицима комуникације у којима идентитет починитеља може бити скривен. Недостатак социјалних и контекстуалних назнака, као што су говор тела и тон гласа, може имати мноштво учинака: нема опипљиве, афективне повратне информације о томе да ли је понашање преко интернета проузроковало штету другоме. Анонимност починитељима насиља преко интернета даје осећај да некажњено могу не поштовати социјалне норме и ограничења, што резултира већ наведеним понашањем.

Одговорност за предузимање мера за спречавање, односно превенцију ширења е-насиља се односи како на родитеље, наставнике, полицију, тако и на остале актере друштвеног система.

Безбедност деце на интернету

Интернет носи различите ризике по безбедност деце. Неки од њих (узнемиравање, вређање или говор мржње) исти су за децу и за одрасле. Постоје, међутим, и ризици (пре свега од сексуалне злоупотребе) који посебно угрожавају децу, због њихове знатижеље и неискуства на интернету.

Забрањени и непожељни сајтови

Практично је немогуће трајно елиминисати одређени садржај на Интернету, па појам забране треба узети с резервом. Чак и садржају који се свугде сматра забрањеним (нпр. дечја порнографија) је уз мање или више труда увек могуће приступити, неретко и директно с претраживача.

Постоје и забрањени сајтови које полиција има у својој евиденцији са ознаком "Стоп". Уколико се приликом претраге наиђе на сајт који није тако обележен треба се обратити Служби интернет портала Кликни безбедно, који је посвећен заштити деце на Интернету, или непосредно "Посебном тужилаштву за високотехнолошки криминал".

Када је реч о садржајима који нису изричито забрањени, али се сматрају непожељним, као што су порнографија, узнемирујуће поруке, расизам или мржња, као и садржајима који су неприхватљиви, неопходно је активирати механизме за забрану приступа. У ту сврху могу да се активирају опције на претраживачу или инсталира одговарајући програм који блокира одређене врсте сајтова.

Сексуална злоупотреба деце на интернету

Опасност за децу која проводе слободно време на друштвеним мрежама, форумима, chat собама и другим интернет локацијама на којима је могућа комуникација с непознатим особама, вреба и од стране педофила. Они се деци обично лажно представљају (рецимо, као вршњаци) и покушавају да с њима остваре контакт и однос поверења. Потом покушавају да на разне начине (уценом, на пример) наведу децу да раде нешто, што ће задовољити њихове потребе. Обично се тражи слање снимака деце са сексуалном конотацијом, или се детету заказује састанак. Како би смањио шансе да буде откривен, злостављач по правилу прикупља информације о жртвиним родитељима и пријатељима како би изабрао што рањивију младу особу.

Све активности које имају везе са угрожавањем полне слободе малолетника и деце забрањене су Кривичним закоником, а посебна казна предвиђена је у случајевима када је кривично дело извршено искоришћавањем рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима.

Деца не би требало да се упуштају у комуникацију са особама које лично не познају. Ако то ипак учине, а испостави се да та особа од њих тражи нешто непримерено или само неубичајено, требало би да се обрате родитељима. Родитељи свакако треба да упозоре дете на ризике по његову безбедност на Интернету. Ако до нежељеног контакта већ дође, неопходно је обраћање полицији.

Није пожељно да се непознатим људима путем интернета или мобилног телефона дају подаци личне природе, као ни фотографије због различитих врста злоупотреба,

првенствено што непознати људи могу да се лажно представе и шаљу туђе фотографије, а добијене фотографије могу да искористе за претње и уцене.

Деца и млади неизбежно долазе у сусрет са рачунарском и комуникацијском технологијом. Подстицање информатичке писмености је део школског програма. Искуства показују да надзор родитеља и надгледање дечјих активности на интернету представљају важан корак у заштити деце и младих, али то није довољно. Важно је научити децу како да се сигурно користе интернетом и мобилним телефоном и како да препознају могућу опасност и ризична понашања. Такође, важно је подучити децу и младе о преузимању одговорности за своје понашање и о последицама одређених поступака, које погађају њих саме, али и друге са којима су у контакту.

Chat, блог, форуми и слична места на интернету, где деца и млади могу размењивати мишљења и комуницирати, врло су популарна, па су стога и привлачна особама које желе злоупотребити комуникацијске могућности које интернет нуди. Злоупотреба вршњака најчешће укључује претеће поруке, вређање и ширење гласина те уцене које једно дете или више њих упућују другом детету. Злоупотреба одраслих најчешће укључује лажно представљање и манипулисање са циљем придобијања деце и младих на непожељна понашања (најчешће сексуална).

Надимци којима се деца представљају користећи се комуникацијским услугама путем интернета могу изазвати реакције других, што значи да би било добро изабрати надимак који неће провоцирати.

Већина chat-ова садржава могућност заустављања (Block) или занемаривања (Ignore), којима се заустављају даљне поруке од нежељених корисника.

Ако је реч о некоме ко је једноставно досадан, блокирање порука најчешће је довољно да се проблем реши. Ако се ради о особи која износи стварне претње, важно је да дете о томе обавести одраслу особу у коју има поверења.

Треба обратити пажњу на реакције детета након добијеног позива мобилним телефоном или након времена проведеног на интернету, као и на коментаре детета или промене у односима са пријатељима. Такође је неопходно да се деци ограничи коришћења рачунара током дана, као и да не коментарише садржаје који могу некога повредити.

Важно је едуковати децу како да се понашају приликом коришћења савремених технологија комуникације.

Коришћење мобилних телефона

Број мобилног телефона не треба давати непознатим особама. Такође, не треба одговарати на поруке са непознатог броја. Приликом коришћења телефона треба имати на уму да се не смеју слати поруке увредљивог садржаја, обзиром да поруке које некога вређају представљају такође насиље.

Савремене технологије комуникације имају бројне предности јер обезбеђују брзи проток и размену информација, комуникацију са људима из различитих делова света. Међутим, мобилни телефон и интернет, упркос свим својим могућностима, ипак су само алати. Нажалост, постоје неки који користећи се овим алатима вређају и узнемиравају друге. У њиховим рукама мобилни и интернет претварају се у моћно оружје. Неки то раде непромишљено, неки из забаве, неки с намером да повреде или осрамоте, а неки злоупотребе могућности које ови алати дају. Па тако неки шаљу узнемиравајуће и претеће поруке, наговарају на одбацивање и мржњу, објављују тајне и неистине о другима. Неки подстичу друге да дају непријатне коментаре о онима које не воле јер желе да их осрамоте пред што већим бројем људи. Неки се лажно представљају да би преварили и искористили друге, а неки пак "проваљују" у туђе мобилне, е-маилове или блогове и шаљу злобне коментаре и поруке о другима у туђе име. Све ово може да се догађа путем позива или смс поруке, путем е-маила, chat-а, блога или других интернет страница, а назива се електронско насиље или злостављање.

Социјални проблеми у образовном систему

Социјални проблеми друштва се итекако одражавају и на развој и напредовање деце школског узраста. Лош материјални положај, непрестана трка за материјалним обезбеђивањем породице, поремећени систем вредности, ометајући су фактори у квалитетном обављању родитељске функције. Неповољно породично окружење негативно утиче на развој деце, формирање позитивне слике о себи и другима. Број ученика који живе у неповољном породичном окружењу се из године у годину повећава, а томе доприноси ситуација у друштву, висока стопа незапослености, материјална

необезбеђеност породице и сл. Преживљавање и задовољење примарних потреба су на првом месту, а васпитање деце и позитивне вредносне оријентације су другоразредне.

Обзиром на важност и актуелност теме, на почетку сваке школске године врши се анализа социјалне структуре ученика узимајући у обзир следеће карактеристике: комплетност породице, стручна спрема родитеља и материјални услови у којима породица живи.

Велики број ученика живи у непотпуним породицама и ускраћени су за љубав и пажњу оба родитеља. На те ученике се обраћа посебна пажња и прате све промене у њиховом успеху и понашању. Пружа им се додатна подршка како би ојачали и развили самопоуздање, које је врло важно за развој личности. Такође, се обављају саветодавни разговори са родитељима ученика из разведених породица и инсистира на сарадњи са оба родитеља. Саветују се како да се односе према детету са циљем да деца развод прихвате што безболније.

Знатан број ученика живи у потпуним породицама, али неповољној породичној ситуацији, а под тим се подразумева да су родитељи незаинтересовани за дете, алкохоличари, имају агресивне испаде у односу на дете или неког другог члана породице, болесни родитељи и сл. Тим ученицима се пружа посебна, додатна подршка у школи. Одељенске старешине обилазе овакве породице и са утисцима посете обавештавају стручне сараднике школе који планирају рад са тим ученицима у циљу оснаживања личности ученика, кроз индивидуалне саветодавне разговоре, радионице. Врши се процена ситуације и услова у којима ти ученици живе и евентуално обавештавају надлежни органи одговорни за бригу и заштиту деце.

Посебно су угрожена деца над којима се у породици врши неки облик насиља од стране једног или оба родитеља. Није редак случај да деца која трпе насиље у породици и у школи постају жртве насиља или насилници. Њихово понашање се прати и предузимају кораци, у зависности од нивоа насиља, у складу са Протоколом о заштити деце од насиља и школским Програмом заштите ученика од насиља.

Обзиром да је одређен број ученика који живе у неповољним породичним условима већ евидентиран посебна пажња се обраћа на опхођење према тој деци, тако што се у свакој ситуацији примењују подстицајне, а не казнене мере. У већој мери укључују се

у секције и дају им се конкретна задужења у одељењу како би исказали своје способности и организује им се помоћ у учењу јер је то најчешће потребно. У складу са оваквим стањем намеће се потреба да наставници уложе више напора да ученицима помогну у усвајању и разумевању градива на самом часу, а педагошко психолошка служба ученике упозна са методама и техникама учења. По потреби се са ученицима ради по Индивидуалним образовним плановима.

Већи број ученика је веома сиромашан и живи у лошим материјалним условима. Све је већи број ученика из маргинализованих група. Црвени крст и Тачка задруга помажу тим ученицима у складу са својим плановима кроз акције прикупљања одеће, обуће, школског прибора и средстава за личну хигијену.

Евидентирани су и ученици код којих су уочене емоционалне сметње и то су махом деца која живе у непотпуним и несређеним породицама и за које је карактеристично да су повучени, уплашени, нервозни, несигурни у себе.

У превазилажењу социјалних проблема (алкохолизам, наркоманија, трговина људима, злоупотреба Интернета) важна је едукација ученика и родитеља која се у школи организује кроз наставне и ваннаставне активности. У школи се организују предавања, трибине и округли сталови у сарадњи са Заводом за јавно здравље, Центром за социјални рад, Полицијском управом и другим сарадницима.

ПРЕПОРУКЕ

- Реализација психосоцијалних програма намењених подизању васпитне компетенције родитеља и изградња квалитетних породичних односа и очување породице као основне ћелије друштва.
- Интензивирање активности Саветовалишта за предбрачне, брачне и породичне односе.
- Организовати саветодавно - терапијски рад за лица са проблемима у партнерском функционисању и оспособљавати породице за превазилажење породичних криза кроз посебне програме, саветовање, обуке и терапијске програме.
- Едукација локалне заједнице о проблемима и потребама једнородитељских породица.

- Пружање додатних видова подршке једнородитељским породицама.
- Развијати програме подршке за оптималан развој деце, младих и породица, као и програме подршке одговорном родитељству.
- Пружање подршке деци без родитељског старања.
- Подршка решавању стамбених питања деце која излазе из система социјалне заштите и обезбеђивање донаторске подршке.
- Промоција запошљавања деце без родитељског старања са фокусом на јавни сектор.
- Промоција хранитељства и развој мреже хранитељских породица.
- Развијање програма и интензивирање активности за подршку младима са делинквентим и асоцијалним понашањем.
- Реализација програма за превенцију поремећаја понашања и делинквенцију.
- Реализација специјализованих програма за ресоцијализацију деце са поремећајима у понашању.
- Интензивирање активности које се односе на превенцију болести зависности кроз реализовање превентивних и куративних програма са ризичним групама деце и омладине.
- Реализација кампања на тему трговине људима и експлоатације.
- Реализовање превентивних програма намењених ризичним групама, деци и младима у циљу спречавања трговине људима.
- Унапређивање међусекторске сарадње институција укључених у подршку жртвама трговине људима у локалној заједници.
- Сензибилисање локалне заједнице за специфичне потребе жртава трговине људима (медијске промоције, трибине и сл.).
- Пружање подршке жртвама трговине људима.
- Превенција репродуктивног здравља младих, са фокусом на малолетничке трудноће.
- Унапредити капацитете Клуба младих и обезбедити већи број креативних, забавних садржаја за децу и младе у граду и у сеоским срединама.
- Едукација деце и младих о злоупотребама савремених технологија комуникације.

- Континуиран рад са децом и омладином у циљу превазилажења социјалних проблема савременог друштва.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ: Повећање квалитета живота грађана кроз перманентан рад у локалној заједници на превазилажењу свих социјалних проблема друштва и стварања средине са повећаном социјалном сигурношћу

**ЛОКАЛНИ
АКЦИОНИ ПЛАНОВИ**

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Капацитети социјалне заштите на територији града Крушевца
и развијање нових услуга и сервиса

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређивање стручних капацитета и јачање компетенција људских ресурса у области социјалне заштите за спровођење активности и услуга у области социјалне политике	Подизати ниво знања и компетенција свих друштвених актера непосредно укључених у процес примене социјалне политике на локалном нивоу	- Спровођење едукативних програма обуке за стручно усавршавање запослених у области социјалне заштите - Спровођење едукативних програма намењених удружењима грађана у области социјалне заштите	- Број спроведених едукативних програма за стручно усавршавање запослених - Број спроведених програма намењених удружењима грађана - Број институција укључених у програме - Број удружења грађана укључених у програме	Релевантне републичке и локалне институције и установе у области социјалне заштите Организације цивилног друштва Носиоци акредитованих програма	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Успостављање платформе за развој јавно-приватног и	- Формирање радних тела сачињених од представника	- Формирано радно тело - Број представника	Релевантне републичке и локалне институције и	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	цивилног партнерства у сфери услуга социјалне заштите	јавног, цивилног и приватног сектора - Потписивање протокола о сарадњи - Дефинисање програма рада и оперативних планова у области социјалне заштите - Спровођење оперативних планова	јавног сектора - Број представника цивилног сектора - Број представника приватног сектора - Садржај програма и оперативних планова - Број спроведених заједничких акција, активности и услуга	установе у области социјалне заштите Организације цивилног друштва Приватни сектор		
	Програми унапређивања критеријума и модела финансирања пројеката (услуга) институција и цивилног сектора у сфери социјалне политике	- Дефинисање критеријума и модела финансирања пројеката (услуге и активности) институција и цивилног друштва - Доношење Одлуке о критеријумима и моделима финансирања	- Садржај Одлуке о критеријумима и моделима финансирања - Број пројеката који се финансирају - Резултати пројеката	Локална самоуправа Организације цивилног друштва Приватни сектор	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		- Финансирање пројеката - Праћење реализације пројеката - Мониторинг и евалуација спроведених пројеката				
ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање нових услуга на локалном нивоу	Стварање услова за развијање нових услуга на локалном нивоу	- Анализа стања и процена потреба корисника - Обезбедити простор за развијање нових услуга - Адаптација и опремање простора - Обезбедити људске ресурсе за спровођење нових услуга на локалном нивоу - Пружање услуге корисницима	- Садржај анализе - Број корисника у стању социјалне потребе - Обезбеђени кадровски и материјални ресурси за пружање услуга - Број донетих Правилника о спровођењу услуга - Број потписаних протокола - Број	Локална самоуправа Установе социјалне заштите Организације цивилног друштва Приватни сектор	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			потписиника протокола - Број стручних кадрова - Број корисника услуга - Задовољство корисника			
--	--	--	---	--	--	--

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Смањење сиромаштва

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развој информационог система о лицима у стању социјалне потребе	Евиденција и континуирано ажурирање јединствене базе података о материјално угроженим лицима у стању социјалне потребе (незапослена лица, корисници новчане социјалне помоћи и једнократних давања, радно способна лица)	- Прикупљање и ажурирање података о материјално угроженим лицима у стању социјалне потребе	- Број незапослених лица са евиденције Националне службе за запошљавање - Број корисника новчане социјалне помоћи - Број корисника једнократних новчаних	Локална самоуправа Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Медији	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			<p>давања</p> <ul style="list-style-type: none"> - Број радно способних материјално угрожених лица - Број радно ангажованих лица - Успостављен механизам за редовно праћење угрожених лица у стању социјалне потребе на евиденцији - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака 			
ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Повећање запошљивости материјално угрожених лица	Подстицај и подршка послодавцима за отварање и опремање нових	- Едукација послодаваца у циљу сензибилизације и подизања свести о значају запошљавања	- Број организованих састанака, трибина и округлих	Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад	2016-2020. године	Будет града, Национална служба за запошљавање Донаторска

	<p>радних места намењених запошљавању материјално угрожених лица</p>	<p>материјално угрожених лица - Информисање послодаваца о могућностима конкурисања за субвенције - Додела субвенција послодавцима за отварање и опремање нових радних места за запошљавање материјално угрожених лица - Праћење и менторинг</p>	<p>столова - Број едукованих послодаваца о значају запошљавања материјално угрожених лица - Број информисаних послодаваца о могућностима добијања субвенција - Број и врсте коришћених канала информисања - Број поднетих захтева послодаваца за субвенције - Број одобрених захтева за субвенције - Број запослених лица - Број ТВ</p>	<p>Локална самоуправа Бизнис инкубатор Регионална привредна комора Агенција за регионални развој Унија послодаваца Организације цивилног друштва Медији</p>		<p>средства</p>
--	---	--	--	---	--	-----------------

			емисија, прилога, новинских чланака			
	Подршка материјално угроженим лицима за организовање и укључивање у јавне радове	- Спровођење информативне кампање за запошљавање на јавним радовима - Пружање стручне подршке у припреми предлога пројеката	- Број организованих састанака, трибина и округлих столова - Број информисаних лица о јавним радовима - Број и врсте коришћених канала информисања о конкурсима за јавне радове - Број подносиоца захтева за спровођење јавних радова - Број лица која су учествовала у јавним радовима - Број ТВ	Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Локална самоуправа Организације цивилног друштва Медији	2016-2020. године	Буџет града, Национална служба за запошљавање Донаторска средства

			емисија, прилога, новинских чланака			
	Подршка материјално угроженим лицима за организовање и укључивање у сезонске радове (приватни сектор)	- Информисање о могућностима конкурисања за сезонске послове - Спровођење јавног позива и одабир лица за спровођење сезонских радова	- Број организованих састанака, трибина и округлих столова - Број лица информисаних о сезонским радовима - Број и врсте коришћених канала информисања о конкурсима за сезонске радове - Број лица радно ангажованих на легалним сезонским радовима - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака	Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Локална самоуправа Организације цивилног друштва Медији	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	<p>Подршка материјално угроженим лицима за самозапошљавање</p>	<p>- Информисање незапослених лица о могућностима и условима започињања сопственог посла</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обука за започињање сопственог бизниса - Додела субвенција за самозапошљавање - Додела start-up и микро кредита - Успостављање одрживих механизма за самозапошљавање - Праћење и менторинг 	<ul style="list-style-type: none"> - Број организованих састанака, трибина и округлих столова - Број учесника - Број одобрених субвенција - Број лица којима је одобрен кредит - Успостављен одрживи механизам за самозапошљавање - Број организованих start up обука - Број учесника - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака 	<p>Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Локална самоуправа Донатори Регионална привредна комора Агенција за регионални развој Расинског округа Медији Организације цивилног друштва</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Национална служба за запошљавање Донаторска средства</p>
--	---	---	---	---	--------------------------	--

	<p>Програми професионалног оспособљавања и дооспособљавања лица у стању социјалне потребе</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Информисање и укључивање лица у програме обуке - Спровођење програма обуке за тржиште рада: - обуке за познатог послодавца - обуке за покретање сопственог бизниса - обуке за активно тражење посла -активационо мотивационе обуке за ниско квалификована и лица нижих квалификација - Тренинг самоефикасности - Спровођење посебних програма - Обука за хранитељство старих лица и деце - Обука за геронтодомаћице и геронтонегователнице - Обука за бебиситере - Обука за персоналне асистенте и личне пратиоце 	<ul style="list-style-type: none"> - Број информисаних лица - Број спроведених програма обука - Број лица која су професионално оспособљена или дооспособљена у циљу лакшег запошљавања или самозапошљавања - Број обука - Број полазника обука - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака 	<p>Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Локална самоуправа Донатори Регионалне привредна комора Агенција за регионални развој Рационског округа Медији Организације цивилног друштва</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска средства</p>
	<p>Радна активација корисника новчане</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Реализовање програма радне 	<ul style="list-style-type: none"> - Број реализованих 	<p>Центар за социјални рад</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска</p>

	социјалне помоћи и једнократних давања	активације корисника новчане социјалне помоћи - Радно ангажовање корисника материјалних давања	програма - Број радно активираних корисника материјалних давања - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака	Локална самоуправа Организације цивилног друштва Медији		средства
	Подстицање развоја социјалног предузетништва	- Оснивање социјалних предузећа - Спровођење програма професионалне рехабилитације корисника новчане социјалне помоћи и особа са инвалидитетом - Расписивање конкурса и одабир кандидата из теже запошљивих категорија за запошљавање у социјалним предузећима - Промовисање концепта социјалног предузетништва	- Број основаних социјалних предузећа - Број реализованих програма професионалне рехабилитације корисника новчане социјалне помоћи и особа са инвалидитетом - Број запослених лица из теже запошљивих	Локална самоуправа Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Регионална привредан комора Агенција за регионални развој Расинског округа Организације цивилног друштва Приватни сектор	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЦИЉ 3	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Повећање доступности информација о правима и услугама у социјалној заштити и начину њиховог остваривања	Пружање подршке материјално угроженим лицима у остваривању права и услуга у социјалној заштити	- Спровођење информативне и едукативне кампање о правима и услугама у социјалној заштити и начину њиховог остваривања	<ul style="list-style-type: none"> - Број информисаних лица - Број одржаних радионица, трибина, округлих столова - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у кампању - Број штампаног и 	Локална самоуправа Центар за социјални рад Национална служба за запошљавање Месне заједнице Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			подељеног материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање - Број организација цивилног друштва			
ЦИЉ 4	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређење квалитета живота материјално угрожених лица кроз социјално становање	Успостављање система процене потреба за социјално становање	- Прикупљање и ажурирање података о материјално угроженим лицима која имају потребу за социјалним становањем	- Број угрожених лица - Успостављен механизам за праћење угрожених лица у стању потребе за социјално становање	Локална самоуправа Центар за социјални рад Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Стварање услова за изградњу социјалних станова	- Обезбеђење простора и дозвола за изградњу - Изградња станова за социјално становање	- Број изграђених социјалних станова	Локална самоуправа Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		- Спровођење конкурса за доделу станова - Коришћење станова за социјално становање	- Број породица које користе социјалне станове			
	Програми психосоцијалне подршке корисницима социјалног становања	- Реализација програма психосоцијалне подршке корисницима социјалног становања	- Број реализованих специјализованих програма подршке, медијације, комуникације, клубова, радионица	Центар за социјални рад Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Подршка корисницима социјалног становања и социјално угроженима кроз одговарајући систем субвенција	- Додела субвенција социјално угроженим лицима који су корисници социјалног становања	- Одлука о субвенцијама - Број корисника субвенција	Центар за социјални рад Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Унапређивање положаја особа са инвалидитетом

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање и имплементација механизма за укључивање особа са инвалидитетом у све друштвене токове, планове развоја, стратегије и политике, програме и пројекте на локалном нивоу	Пружање подршке особама са инвалидитетом у добијању информација о правима, могућностима, обавезама и услугама	<ul style="list-style-type: none"> - Спровођење информативне и едукативне кампање - Обилазак домаћинства особа са инвалидитетом - Подела материјала о правима и услугама - Обављање разговора са особама са инвалидитетом о њиховим потребама и информисање о њиховим правима - Праћење ефеката спроведених активности како 	<ul style="list-style-type: none"> - Број одржаних састанака - Број информисаних лица - Број трибина, округлих столова и радионица - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у информисање - Број подељеног и штампаног материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање 	Локална самоуправа Центар за социјални рад Националне служба за запошљавање Дом здравља Општа болница Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		би се утврдило у којој мери и у којима аспектима је побољшано информисање особа са инвалидитетом	- Број организација цивилног друштва укључених у спровођење кампање - Периодични извештаји - Успостављен јединствен систем праћења			
	Оснаживање особа са инвалидитетом за укључивање у друштвене токове	- Едукација особа са инвалидитетом о њиховим правима, положају, потребама и могућностима, последицама дискриминације и механизмима заштите и јачању самозаступничке вештине	- Број реализованих трибина, округлих столова и едукативних радионица - Број учесника	Локална самоуправа Центар за социјални рад Национална служба за запошљавање Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Пружање подршке особама са инвалидитетом у процес одлучивања и спровођењу јавних	- Формирање локалног тела - Савета за унапређивање положаја особа	- Формиран Савет за особе са инвалидитетом - Број особа са инвалидитетом	Локална самоуправа Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	<p>политика на локалном нивоу</p>	<p>са инвалидитетом кога чине и особе са инвалидитетом у циљу координације и креирања локалне политике унапређења положаја особа са инвалидитетом и решавање проблема и остваривања права особа са инвалидитетом у оквиру постојећих радних тела - Укључивање особа са инвалидитетом у процесе доношења одлука на локалном нивоу</p>	<p>који су чланови Савета - Број постојећих савета или радних тела на којима се расправља о питањима особа са инвалидитетом - Број особа са инвалидитетом укључених у процесе одлучивања са посебним фокусом на особе са инвалидитетом и другим питањима од општег интереса</p>			
	<p>Оснаживање удружења која</p>	<p>- Финансирање програмских и</p>	<p>- Успостављен механизам за</p>	<p>Локална самоуправа Удружења особа са</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска</p>

	<p>заступају интересе особа са инвалидитетом и даљи развој и праћење локалних политика усмерених ка унапређивању положаја особа са инвалидитетом</p>	<p>пројектних активности усмерених на подстицање социјалне укључености особа са инвалидитетом - Одржавање едукација о правима и положају особа са инвалидитетом - Укључивање удружења особа са инвалидитетом у различите облике сарадње кроз потписивање Протокола о сарадњи, заједничке активности на унапређивању положаја особа са инвалидитетом</p>	<p>финансирање програма и пројеката удружења особа са инвалидитетом - Број одржаних трибина, округлих столова и едукативних радионица - Број учесника - Број укључених удружења грађана - Начини укључивања и постигнути резултати - Број потписаних Протокола о сарадњи - Број спроведених заједничких активности</p>	<p>инвалидитетом</p>		<p>средства</p>
	<p>Евиденција и континуирано</p>	<p>Континуирано прикупљање и</p>	<p>- Број запослених и незапослених</p>	<p>Локална самоуправа Центар за социјални</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска</p>

	<p>ажурирање базе података о особама са инвалидитетом на локалном нивоу</p>	<p>ажурирање података о особама са инвалидитетом и њиховим условима живота</p>	<p>особа са инвалидитетом - Број деце са инвалидитетом у редовном образовном систему - Број деце са инвалидитетом у специјализованим образовним установама - Број личних пратилаца у образовном систему - Број особа са инвалидитетом корисника новчане социјалне помоћи и једнократних давања - Број особа са инвалидитетом корисника туђе неге и помоћи - Број особа са инвалидитетом по врстама инвалидности - Број</p>	<p>рад Национална служба за запошљавање Предшколска установа Основне и средње школе Удружења особа са инвалидитетом</p>		<p>средства</p>
--	--	--	---	--	--	-----------------

			<p>спроведених мера активне политике запошљавања намењених особама са инвалидитетом - Број корисника права на јединствену паркинг карту на јавним паркиралиштима - Број услуга намењених особама са инвалидитетом - Број организација и удружења особа са инвалидитетом и њихових чланова - Израђена анализа стања о потребама особа са инвалидитетом - Успостављен механизам за сагледавање потреба особа са инвалидитетом на локалном нивоу</p>		
--	--	--	---	--	--

ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/партнери	Временски рок	Извор финансирања
Сензибилисање шире друштвене заједнице за проблеме и потребе особа са инвалидитетом и прихватање различитости	Информисање професионалне и шире друштвене јавности о правима, положају, потребама и могућностима особа са инвалидитетом	<ul style="list-style-type: none"> - Организовати трибине, округле столове и радионице - Организовати ТВ емисије и репортаже - Промовисање примера добре праксе - Развијање сарадње институција и организација цивилног друштва 	<ul style="list-style-type: none"> - Број одржаних састанака - Број информисаних лица - Број трибина, округлих столова и радионица - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у информисање - Број подељеног и штампаног материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање - Број организација цивилног друштва 	Локални медији Локална самоуправа Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			укључених у спровођење кампање			
	Програми подршке за спречавање дискриминације и социјалне искључености особа са инвалидитетом и уважавање различитости	- Реализација програма који се односе на спречавање дискриминације и социјалне искључености особа са инвалидитетом	- Број реализованих програма подршке, клубова, радионица - Број учесника - Број подељеног и штампаног материјала	Локална самоуправа Центар за социјални рад Национална служба за запошљавање Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Центар за особе са инвалидитетом Организације и удружења грађана	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Програми психосоцијалне подршке родитељима деце са инвалидитетом у циљу очувања менталног здравља	- Реализација програма који се односе на психосоцијалну подршку родитељима деце са инвалидитетом	- Број реализованих програма подршке, клубова, радионица - Број учесника - Број подељеног и штампаног материјала	Локална самоуправа Центар за социјални рад Национална служба за запошљавање Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Центар за особе са	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

				инвалидитетом Организације и удружења грађана		
	Укључивање особа са инвалидитетом у културне, спортско-рекреативне активности и друге активности које особама са инвалидитетом пружају једнаке могућности и подстичу самосталност, лични развој и активан живот у свим областима у циљу промовисања различитости и сензибилисања заједнице	- Укључити особе са инвалидитетом у активности и манифестације на нивоу града - Обезбедити бесплатне посете институцијама културе, спорта и рекреације	- Број особа са инвалидитетом укључених у различите активности и манифестације на нивоу града - Број посета - Број учесника	Локална самоуправа Центар за особе са инвалидитетом Медији Културни центар Спортски центар Истакнути појединци	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЦИЉ 3	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/партнери	Временски рок	Извор финансирања
Обезбедити приступ особама са инвалидитетом изграђеном окружењу, превозу, информацијама, комуникацијама и услугама кроз развој и спровођење плана уклањања архитектонских и других врста баријера и изградњу приступачних објеката и услуга	Праћење имплементације законских регулатива и стандарда којим се прописује приступачност објеката и услуга особама са инвалидитетом	- Спровођење едукације стручњака - инжењера и архитеката о приступачности архитектонских објеката за особе са инвалидитетом у складу са стандардима приступачности у изградњи и реконструкцији објеката - Израда детаљне анализе о приступачности објеката од општег интереса особама са инвалидитетом - Уклањање баријера у јавним службама, јавним објектима,	- Број реализованих едукација - Број едукованих стручњака - Број објеката који немају уклоњене архитектонске баријере - Број објеката који имају уклоњене архитектонске баријере приступачности - Обим планираних и обезбеђених средстава	Локална самоуправа Дирекција за урбанизам и изградњу Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		<p>предшколским и школским установама, саобраћајној инфраструктури и превозним средствима у јавном превозу путника у свим гранама саобраћаја</p> <ul style="list-style-type: none"> - Инсталирање натписа на Брајевом писму - Постављање светлосне, тактилне и звучне сигнализације у објектима од општег интереса - Обезбеђивање средстава за финансирање приступачности 				
	<p>Развијање информационих и комуникационих средстава приступачним особама са</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Инсталирање натписа на Брајевом писму у спортским, туристичким и објектима 	<ul style="list-style-type: none"> - Број инсталираних натписа на Брајевом писму - Број семафора са звучном 	<p>Локална самоуправа Дирекција за урбанизам и изградњу Спортски центар Културни центар</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска средства</p>

	<p>инвалидитетом применом техничких и технолошких формата у ТВ програмима и другим садржајима за несметано праћење од стране особа са инвалидитетом</p>	<p>културе и сл. - Постављање светлосне, тактилне и звучне сигнализације у објектима за културне, спортске и рекреативне активности - Обезбедити гестовног преводиоца - Примена техничких и технолошких формата у ТВ програмима - Израда веб сајтова у циљу приступачности информацијама од значаја за особе са инвалидитетом</p>	<p>сигнализацијом - Број места са светлосном и тактилно сигнализацијом - Број гестовних преводиоца - Врсте и број ТВ програма у којима се примењују савремени технички и технолошки формати - Врста и број веб сајтова</p>	<p>Туристичка организација</p>		
--	--	---	--	------------------------------------	--	--

ЦИЉ 4	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/партнери	Временски рок	Извор финансирања
Обезбедити поштовање и остваривање права особа са инвалидитетом на адекватно образовање уз обезбеђивање једнаких могућности за учење и развој у локалној заједници	Пружање додатних видова подршке особама са инвалидитетом у образовном систему ради постизања максималног академског и социјалног развоја	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедити приступ објеката у образовном систему особама са инвалидитетом (постављање рампи, прилаза, гелендери, прилагођавање тоалета, стазе и сл.) - Прилагодити формат комуникације у образовном процесу особама са инвалидитетом са аудитивним, визуелним и комбинованим сензорним инвалидитетом - Обезбедити одговарајућа наставна средства - Спроводити индивидуални 	<ul style="list-style-type: none"> - Успостављен механизам за пружање подршке особама са инвалидитетом у образовном систему - Број деце са инвалидитетом у образовном процесу - Број образовних објеката који немају приступ - Број образовних објеката који имају приступ - Број деце која користе индивидуални план подршке - Број ангажованих личних пратилаца 	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		план подршке по потреби - Ангажовање личних пратилаца				
	Пружање подршке родитељима и породици деце са инвалидитетом	- Спровођење програма едукације родитеља о социјализацији и припреми деце за редовно инклузивно образовање и свим видовима подршке у образовном процесу - Едукација родитеља о важности укључивања деце у образовни систем и учешће и у ваннаставне активности	- Број одржаних радионица и састанака - Број едукованих родитеља	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Пружање подршке деци која су вршњаци особама са инвалидитетом и њиховим	- Спровођење програма подршке за разумевање потреба особа са	- Број спроведених програма - Број едуковане деце и родитеља	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	родитељима у циљу прихватања вршњака са инвалидитетом	инвалидитетом и прихватања различитости		школе Удружења особа са инвалидитетом		
	Пружање подршке васпитачима, наставницима и стручним сарадницима за прихватање особа са инвалидитетом и спровођење програма подршке особама са инвалидитетом	- Спровођење програма подршке за разумевање потреба особа са инвалидитетом и прихватања различитости	- Број спроведених програма - Број едукованих васпитача, наставника и стручних сарадника	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Удружења особа са инвалидитетом	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Јачање компетенција васпитача, наставника и стручних сарадника за рад са децом са инвалидитетом	- Обука наставног кадра за имплементацију специфичних образовних програма усклађених са образовним потребама деце и младих са инвалидитетом - Дидактичко-методичка обука - Обука за сарадњу са породицом	- Број програма - Број обучених васпитача, наставника и стручних сарадника	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Центар за стручно усавршавање Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		и заједницом Обука за коришћење гестовног језика или Брајевог писма				
	Посебни програм рада у васпитно- образовним установама	- Реализација посебних облика наставе за децу која имају потешкоћа у учењу (допунска настава, индивидуални образовни план и сл.) - Школски пројекти којим се унапређује рад са децом и младима са инвалидитетом	- Број програма - Број установа - Број реализованих часова - Број деце	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Центар за стручно усавршавање Организације цивилног друштва Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Праћење постигнућа и нивоа напредовања деце са инвалидитетом у образовном систему	- Систематско праћење развоја и школског постигнућа деце са инвалидитетом у оквиру	- Стопа drop-out-а - Просечан успех деце - Дефинисани индикатори	Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		образовно- васпитних установа - Развијање индикатора и инструмената за њихово праћење				
	Праћење, евалуација и унапређивање квалитета наставног процеса	- Разрада постојећих и израда нових инструмената за праћење квалитета наставног процеса - Систематско спровођење самовредновања - Екстерно вредновање	- Унапређени индикатори праћења квалитета образовно- васпитног процеса	Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Евалуација образовних ефеката	- Укључивање стручних служби школе, наставника и васпитача у процес праћења постигнућа особа са инвалидитетом - Евалуација ефеката активности у	- Периодични извештаји - Успостављен јединствен систем праћење	Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		оквиру развојног годишњег плана рада школа Самоевалуација школе и предшколске установе				
	Развијати програме и реализовати едукације стручњака и особља који раде са особама са инвалидитетом на свим нивоима	- Спровођење едукације стручњака и особља који раде са особама са инвалидитетом на свим нивоима	- Број спроведених програма - Број едукованих стручњака	Локална самоуправа Школска управа Центар за стручно усавршавање Истакнути и едуковани стручњаци са дугогодишњим искуством	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
ЦИЉ 5	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/партнери	Временски рок	Извор финансирања
Обезбедити једнаке могућности за рад и запошљавање особа са инвалидитетом уз развој и примену системских решења базираних на потребама и способностима	Подстицај и подршка послодавцима за запошљавање особа са инвалидитетом	- Едукација послодаваца у циљу сензибилизације и подизања свести о значају запошљавања особа са инвалидитетом - Информисање послодаваца о могућностима конкурисања за субвенције за запошљавање	- Број организованих састанака, трибина и округлих столова - Број едукованих послодаваца - Број информисаних послодаваца о могућностима добијања субвенција - Број и врсте коришћених	Национална служба за запошљавање Центар за социјални рад Локална самоуправа Бизнис инкубатор Регионална привредна комора Агенција за регионални развој ОЦД Унија послодаваца	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		особа са инвалидитетом - Додела субвенција послодавцима за запошљавање особа са инвалидитетом	канала информисања - Број поднетих захтева послодаваца за субвенције - Број одобрених захтева за субвенције			
	Подизати ниво знања и компетенција свих друштвених актера непосредно укључених у процес примене политике запошљавања особа са инвалидитетом	- Спровођење програма обука	- Број програма - Број обучених наставника и васпитача	Национална служба за запошљавање Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Подршка радном ангажовању особа са инвалидитетом кроз социјално предузетништво и јавне радове	- Спровођење програма подршке за радно ангажовање особа са инвалидитетом	- Број реализованих програма за радно ангажовање особа са инвалидитетом - Број радно ангажованих особа са инвалидитетом	Локална самоуправа Национална служба за запошљавање Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Развити и успоставити систем информисања особа са инвалидитетом о могућностима	- Спровођење информативне и едукативне кампање	- Број одржаних састанака - Број информисаних лица	Локална самоуправа Национална служба за запошљавање Донатори Организације	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	запошљавања		<ul style="list-style-type: none"> - Број трибина, округлих столова и радионица - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у информисање - Број подељеног и штампаног материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање - Број организација цивилног друштва укључених у спровођење кампање 	цивилног друштва		
--	-------------	--	--	------------------	--	--

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Спречавање и сузбијање свих облика насиља

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање превентивних активности за спречавање и сузбијање свих облика насиља (породично, партнерско, насиље над децом, вршњачко, насиље на спротским прирдбама и електронско насиље и др.) кроз промоцију ненасилног понашања, родне равноправности и борбу против дискриминације и сл.	Подизање нивоа свести јавности о препознавању, пријављивању насиља и значају борбе против свих облика насиља	<ul style="list-style-type: none"> - Испитивање јавног мњења и спровођење истраживања о ставовима у области насиља - Израда Плана и програма рада - Дизајнирање, штампање и дистрибуирање брошура, приручника и информатора намењених превенцији насиља и заштити жртава насиља - Спровођење јавних акција и кампања против свих облика насиља - Спровођење трибина, округлих столова, конференција, радионица, ТВ емисија - Креирање веб странице са релевантним 	<ul style="list-style-type: none"> - Број истраживања на тему насиља - Број лица укључених у истраживања - Број штампаних и подељених брошура, приручника и информатора - Број спроведених акција и кампања - Број трибина, округлих столова, конференција, радионица, ТВ емисија - Број учесника - Број медија укључених у информисање - Креирана веб страница - Број прегледа 	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Дом здравља Општа болница Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Медији Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		<p>информацијама о препознавању и пријављивању насиља</p> <ul style="list-style-type: none"> - Промовисање примера добре праксе у борби против свих облика насиља - Евалуација активности 				
	<p>Програми превенције партнерског и породичног насиља</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање и реализовање програма подршке за жртве насиља - Реализовање и праћење програма за починиоце насиља 	<ul style="list-style-type: none"> - Број реализованих програма подршке - Број жртава насиља које су прошле програм подршке - Број починиоца насиља који су прошли програм 	<p>Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва</p>	<p>2016-2020. године</p>	<p>Буџет града, Донаторска средства</p>

	Програми превенције насиља над децом	- Креирање и реализовање програма о превенцији насиља над децом	- Број реализованих програма - Број деце и младих који су прошли програм обуке	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Превенција вршњачког насиља	Реализовање програма превенције вршњачког насиља	- Број реализованих програма - Број деце и младих обухваћених превентивним програмима	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Полицијска управа	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

				<p>Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва</p>		
	Превенција насиља над одраслим и старим лицима	- Реализовање програма о превенцији насиља над одраслим и старим лицима	- Број реализованих програма - Број одраслих лица обухваћених превентивним програмима - Број старих лица обухваћених превентивним програмима	<p>Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва</p>	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Превенција насиља над друштвено осетљивим	- Реализовање програма превенције насиља над друштвено осетљивим групама	- Број реализованих програма - Број лица из	<p>Локална самоуправа Школска управа</p>	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	групама становништва	становништва	друштвено осетљивих група обухваћених превентивним програмима	Предшколска установа Основне и средње школе Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни суд Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва		
	Превенција насиља на спортским приредбама	- Реализовање програма превенције насиља на спортским приредбама	- Број реализованих програма - Број укључених лица	Локална самоуправа Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Полицијска управа Центар за социјални рад Више јавно тужилаштво	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређивање капацитета институција и организација цивилног друштва које се баве проблемима насиља	Подизање и јачање компетенција пружалаца услуга	- Спровођење специјализованих програма за пружаце услуга жртвама насиља	- Број реализованих специјализованих програма за пружаоце услуга жртвама насиља, - Број пружаоца услуга обухваћених додатним едукацијама	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Дом здравља Општа болница Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Јачање компетенција стручњака и професионалаца који се баве проблемима насиља	- Спровођење специјализованих едукативних програма за рад са жртвама и починиоцима насиља	- Број реализованих специјализованих едукативних програма - Број лица обухваћених додатним	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			едукацијама	Основни суд Школска управа Предшколска установа Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва		
ЦИЉ 3	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређивање интерсекторске сарадње и интер дисциплинарног приступа у спровођењу превенције од свих облика насиља	Развијање сарадње релевантних институција и организација цивилног друштва које се баве проблемима насиља	- Потписивање Протокола и Меморандума о сарадњи - Размена информација - Спровођење заједничких активности, програма и пројеката на тему насиља - Заједничко деловање на решавању проблема насиља	- Број потписаних Протокола и Меморандума о сарадњи - Број укључених институција - Број укључених организација цивилног друштва - Број заједнички спроведених активности - Број заједничког решавања	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Основни и виши суд Школска управа Предшколска установа	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			случајева насиља	Основне и средње школе Дом здравља Општа болница Медији Организације цивилног друштва		
--	--	--	------------------	---	--	--

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Унапређивање положаја старих лица

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извори финансирања
Развијање информационог система за евиденцију старих лица на територији града Крушевца	Евиденција и континуирано ажурирање јединствене базе података о старим лицима	- Прикупљање и ажурирање података о старима - Израда анализа и извештаја	- Број старих лица на евиденцији Центра за социјални рад - Број старих лица без породичног старања - Број старих лица који су жртве насиља и занемаривања	Локална самоуправа Центар за социјални рад Геронтолошки центар Дом здравља Општа болница Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Организације	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			<ul style="list-style-type: none"> - Број старих лица корисника новчане социјалне помоћи и једнократних новчаних давања - Број старих лица са инвалидитетом - Број старих лица са поремећеним породичним односима и проблемима у понашању - Број услуга за стара лица - Број старих лица која користе услуге социјалне заштите - Број старих лица која користе право на бесплатан превоз - Број старих 	цивилног друштва		
--	--	--	---	------------------	--	--

			лица на смештају - Број корисника пензија			
ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извори финансирања
Укључивање старих лица у све друштвене токове, планове развоја, стратегије и политике, програме и пројекте на локалном нивоу	Подршка старима лицима за учешће у спровођењу јавних политика	- Формирање локалног Савета за унапређивање положаја старих лица кога чине и представници старих лица у циљу координације и креирања локалне политике унапређења положаја старих лица - Укључивање питања старих у постојећа радна тела на нивоу града - Укључивање старих лица у процесе доношења одлука на локалном нивоу	- Формиран Савет за стара лица - Број старих лица који су чланови Савета - Број постојећих савета или радних тела на којима се расправља о питањима старих - Број старих лица укључених у процесе одлучивања са посебним	Локална самоуправа Центар за социјални рад Геронтолошки центар Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			фокусом на стара лица и другим питањима од општег интереса			
ЦИЉ 3	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извори финансирања
Развијање и успостављање механизма за континуално информисање старих лица	Пружање подршке старим особама у добијању информација о правима и услугама	<ul style="list-style-type: none"> - Спровођење информативне и едукативне кампање - Обилазак старачких домаћинстава - Подела материјала о правима и услугама - Обављање разговора са старим лицима о њиховим потребама и информисање о њиховим правима - Праћење ефеката спроведених активности како би се утврдило у којој мери и у којим аспектима је побољшано информисање старих 	<ul style="list-style-type: none"> - Број одржаних састанака - Број информисаних лица - Број трибина, округлих столова и радионица - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у информисање - Број подељеног и штампаног 	Локална самоуправа Центар за социјални рад Геронтолошки центар Организације цивилног друштва Донатори	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање - Број организација цивилног друштва укључених у спровођење кампање - Периодични извештаји - Успостављен јединствен систем праћења			
ЦИЉ 4	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извори финансирања
Унапређивање квалитета живота старих лица ефикасним спровођењем	Програми подршке старим лицима у остваривању ефикасне здравствене и	Спровођење програма подршке за остваривање квалитетних услуга здравствене и социјалне заштите	- Број реализованих програма подршке - Број старих лица	Локална самоуправа Центар за социјални рад Геронтолошки центар	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

здравствених и социјалних услуга намењених старима лицима	социјалне заштите са посебним акцентом на стара лица у сеоским подручјима		обухваћених програмима подршке	Дом здравља Општа болница Удружења старих лица		
---	---	--	--------------------------------	--	--	--

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН – Област: Социјални проблеми друштва

ЦИЉ 1	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Јачање капацитета породице кроз унапређивање породичних односа	Психосоцијални програми намењени подизању квалитета породичних односа	Спровођење програма подршке	- Број реализованих програма подршке - Број породица које су користиле програме - Број реализованих тематских трибина, емисија, округлих столова	Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Предшколска установа "Ната Вељковић" Основне и средње школе Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Програми намењени унапређивању родитељских компетенција и односа родитељ	Спровођење програма подршке	- Број реализованих програма - Број обухваћених породица	Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Предшколска	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	дете		- Број реализованих тематских трибина, емисија, округлих столова - процентуално смањење броја родитеља и деце која траже помоћ	установа "Ната Вељковић" Основне и средње школе Организације цивилног друштва		
ЦИЉ 2	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Јачање компетенција стручњака који се баве унапређивањем породичних односа	Програми намењени професионалцима који раде са породицама	Спровођење програма обуке професионалаца	- Број реализованих програма - Број обучених професионалаца	Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Предшколска установа "Ната Вељковић" Основне и средње школе Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЦИЉ 3	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Јачање компетенција младих у грађењу породичних односа	Социо-едукативни превентивни програми за младе са циљем подршке у избору партнера и грађењу квалитетних породичних односа	Спровођење програма за младе	- Број реализованих програма - Број младих укључених у превентивне програме	Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Основне и средње школе Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
ЦИЉ 4	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развој информационог система о једнородитељским породицама	Евиденција и континуирано ажурирање јединствене базе података о једнородитељским породицама	- Прикупљање и ажурирање података о једнородитељским породицама	- Број једно - родитељских породица - Број једно - родитељских породица са нерешеним стамбеним питањима - Број материјално угрожених једно - родитељских породица	Локална самоуправа Центар за социјални рад Основне и средње школе Национална служба за запошљавање Медији Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			- Успостављен механизам за редовно праћење једно - родитељских породица у стању социјалне потребе - Број ТВ емисија, прилога, новинских чланака			
ЦИЉ 5	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређивање квалитета живота једнородитељских породица кроз пружање подршке за превазилажење стигматизације, материјалне и социјалне депривације и превенције девијантног понашања и психолошких	Програми подршке једнородитељским породицама	Спровођење програма за оснаживање једнородитељских породица	- Број реализованих програма - Број самохраних родитеља укључених у програме	Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Предшколска установа "Ната Вељковић" Основне и средње школе Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

проблема код деце и младих						
ЦИЉ 6	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређење квалитета живота деце без родитељског старања и стварање услова за повратак у примарно окружење и излазак из система социјалне заштите	Психосоцијална подршка са циљем оснаживања деце без родитељског старања	Спровођење програма подршке за децу без родитељског старања	- Број реализованих програма - Број деце без родитељског старања укључене у програме - Број деце која су се вратила и интегрисала у примарном окружењу	Локална самоуправа Центар за социјални рад Дом за децу и младе "Јефимија" Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Подршка запошљавању деце без родитељског старања која су изашла из система социјалне заштите	Спровођење програма подршке за запошљавање деце без родитељског старања	- Број реализованих програма - Број деце без родитељског старања укључене у програме - Број запослене деце без родитељског	Локална самоуправа Центар за социјални рад Национална служба за запошљавање Дом за децу и младе "Јефимија" Приватни и јавни сектор	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

ЦИЉ 7	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање интегративног приступа у раду са децом и младима са проблемима у понашању	Умрежавање и заједничко деловање свих институција и организација цивилног друштва које се баве децом и младима са проблемима у понашању	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање програма намењених деци и младима са проблемима у понашању - Формирање сарадничке мреже институција и организација - Подела улога и одговорности - Потписивање протокола о сарадњи 	<ul style="list-style-type: none"> - Број програма - Број учесника програма - Садржај програма - Формирана мрежа - Број институција које су потписале протокол о сарадњи - Број организација цивилног друштва које су потписале протокол о сарадњи - Садржај протокола 	<ul style="list-style-type: none"> Организације цивилног друштва Локална самоуправа Центар за социјални рад Школска управа Основне и средње школе Полицијска управа Основни и виши суд Дом здравља Општа болница Дом за децу и младе "Јефимија" Организације цивилног друштва 	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

	Превенција свих врста болести зависности и сексуално преносивих болести	Спровођење програма превенције свих врста болести зависности (алкохолизам, наркоманија и сл.) и сексуално преносивих болести (ХИВ/АИДС, хумани папилома вирус, сифилис, гонореја, хепатитис Ц и сл.)	- Број реализованих програма - Број учесника програма - Број корисника програма -Процентуално смањење броја деце и младих са ризичним понашањем	Локална самоуправа Дом здравља Општа болница Завод за јавно здравље Центар за социјални рад Полицијска управа Школска управа Основне и средње школе	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Превенција малолетничких трудноћа и раног ступања у сексуалне односе	Спровођење програма превенције малолетничких трудноћа и раног ступања у сексуалне односе	- Број реализованих програма - Број учесника програма - Број корисника програма -Процентуално смањење броја малолетничких трудноћа	Локална самоуправа Дом здравља Општа болница Завод за јавно здравље Центар за социјални рад Полицијска управа Школска управа Основне и средње школе	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
	Превенција насилничког понашања	Спровођење програма превенције насилничког	- Број реализованих програма - Број учесника	Локална самоуправа Дом здравља Центар за	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

		понашања	програма - Број корисника програма -Процентуално смањење броја деце и младих са насилним понашањем	социјални рад Полицијска управа Школска управа Основне и средње школе		
ЦИЉ 8	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Сензибилисање шире друштвене заједнице о жртвама свих облика трговине људима	Информисање професионалне и шире друштвене јавности о свим видовима трговине људима	- Организовати трибине, округле столове и радионице - Организовати ТВ емисије и репортаже - Промовисање примера добре праксе - Развијање сарадње институција и организација цивилног друштва	- Број одржаних састанака - Број информисаних лица - Број трибина, округлих столова и радионица - Број учесника - Број ТВ емисија - Број новинских чланака - Број медија укључених у информисање	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Локални медији Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

			<ul style="list-style-type: none"> - Број подељеног и штампаног материјала - Број медијских наступа - Број институција укључених у спровођење кампање - Број организација цивилног друштва укључених у спровођење кампање 			
ЦИЉ 9	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање и имплементирање механизма за спречавање и сузбијање свих облика трговине људима	Програми превенције трговине људима	Реализовање програма превенције трговине људима	<ul style="list-style-type: none"> - Број реализованих програма - Број укључених лица 	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

				Школска управа Основне и средње школе Медији Организације цивилног друштва		
ЦИЉ 10	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Унапређивање капацитета институција и организација цивилног сектора за рад са жртвама трговине људима	Јачање компетенција стручњака и професионалаца који се баве проблемима трговине људима	Спровођење специјализованих едукативних програма за рад са жртвама трговине људима	- Број реализованих специјализованих едукативних програма - Број стручњака и професионалаца обухваћених додатним едукацијама	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад Основно јавно тужилаштво Медији Организације цивилног друштва	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
ЦИЉ 11	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање и имплементација механизма за пружање подршке жртвама трговине	Програми подршке жртвама трговине у циљу превазилажења трауме и	Спровођење програма подршке за жртве свих облика трговине људима	- Број реализованих програма подршке - Број жртава	Локална самоуправа Центар за социјални рад Дом здравља	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

људима	реинтеграције и заштите од ретрафикаинга		трговине људима обухваћених програмима подршке	Општа болница Организације цивилног друштва		
ЦИЉ 12	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање и имплементирање механизма за спречавање просјачења, бескућништва и проституције	Програми превенције просјачења, бескућништва и проституције	Спровођење програма превенције просјачења, бескућништва и проституције	- Број реализованих програма - Број учесника програма	Локална самоуправа Полицијска управа Центар за социјални рад	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства
ЦИЉ 13	МЕРЕ	АКТИВНОСТИ	Индикатори	Носилац активности/ партнери	Временски рок	Извор финансирања
Развијање и имплементирање механизма за спречавање злоупотребе медија	Програми превенције злоупотребе медија	Спровођење програма превенције злоупотребе медија	- Број реализованих програма - Број учесника програма	Локална самоуправа Полицијска управа	2016-2020. године	Буџет града, Донаторска средства

РЕЗИМЕ

Подручје истраживања Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015-2020. године је било фокусирано на шест кључних области: капацитети социјалне заштите и развијање нових услуга и сервиса; смањење сиромаштва; унапређивање положаја особа са инвалидитетом; сузбијање и спречавање свих облика насиља; унапређивање положаја старих лица и социјалне проблеме друштва. За сваку област је урађена детаљна анализа стања која садржи све релевантне податке на локалном нивоу, а потом су дефинисане препоруке за даљу имплементацију приоритетних активности, у циљу остварења кључне сврхе стратешког документа - обезбеђења социјалне сигурности грађана. На основу дефинисаних препорука су изведени и стратешки циљеви за сваку област, при чему је конкретизација стратешких циљева дефинисана Локалним акционим плановима који садрже циљеве, мере, активности, индикаторе, носиоце активности, временско димензионирање активности и изворе финансирања.

Поводом разматрања нацрта стратешког документа Јавни увид у нацрт Стратегије је трајао у периоду од 03-20.11.2015. године. Наиме, нацрт документа је у наведеном периоду био постављен на сајту града (www.krusevac.rs), као и у холу Градске управе, како би се заинтересована јавност упознала са садржином документа и дала своје сугестије и коментаре. Дана 02.12.2015. године је одржана Јавна расправа у сали Скупштине Града, на којој су присуствовали представници локалне самоуправе, релевантних институција и цивилног сектора.

У Одлуци о буџету Града Крушевца за имплементацију Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца - Локалних акционих планова су издвојена финансијска средства.

Обзиром да су потребе корисника социјалне заштите огромне, а финансијска средства буџета града Крушевца ограничена, неопходно је аплицирати пројектима код домаћих и страних донатора, као и код ресорних министарстава, како би се обезбедила одговарајућа финансијска средства и реализовале све планиране активности, којима ће се остварити постављени циљеви у наредном петогодишњем периоду.

У циљу ефикасне имплементације Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца - Локалних акционих планова, следи формирање радних тела за примену истих. Одељење за друштвене делатности Градске управе Крушевац ће обављати стручне и административно - техничке послове у процесу имплементације Стратегије развоја социјалне политике града Крушевца за период 2015-2020. године.

